

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 - ΤΗΛ. 227 - 689

15 ΜΑΡΤΙΟΥ / 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1969

ΑΡΙΘ. 6 - 7

Ο ΝΕΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Εὐδοκία τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, συνῆλθεν ἐκτάκτως ἡ Ἱερά Σύνοδος συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπό 1-10 Μαρτίου καὶ συνεζήτησεν ἐπὶ τε τῆς οὐσίας καὶ ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς ἐν ταῖς συνελεύσεσιν ἐκφωνηθέντας λόγους, τὰς γενομένας Εἰσηγήσεις, τὰς ἐκτεθείσας ἀπόψεις καὶ τὰ πορίσματα, εἰς ἃ κατέληξεν ἐν πνεύματι ἀγάπης, ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ βαθυτάτης στοργῆς πάντων τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων διὰ τὴν πρόδον τοῦ ὅλου Σώματος τῆς Ἀγιωτάτης Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἄλλο σχετικὸν πρὸς τὴν ἕκτακτον Συνέλευσιν, παραθέτομεν ἐν ἐκτάσει εὐθὺς ἀμέσως κατωτέρω.

2. Ἐν τῷ ἐπισήμῳ Δελτίῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θὰ δοθῇ εὐρυτέρα ἀνάλυσις τῶν διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας θεσπισθέντων ἄρθρων, καὶ ἰδίᾳ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον εἰσαγόμενα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας νομοθεσίαν, σκοπὸν ἔχουν νὰ διανοίξουν νέας λεωφόρους, πρὸς ταχυτέραν ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων στόχων ζωῆς καὶ δράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἐπ' ἀγαθῶ καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Πληρώματος Αὐτῆς.

3. Βεβαίως, ἀπὸ καθαρῶς θεολογικῆς, καὶ δὴ καὶ ἐκκλησιολογικῆς ἐπόψεως, τὸ θεοῦστατον Ἰδρυμα, τὸ προσφυέστατον «ἐκκλησία» ὑπ' αὐτῶν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων καὶ μαθητῶν τοῦ Κυρίου ὀνομασθέν, πρὸς δὴλωσιν τοῦ ὅτι ἐμπεριλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου κληθέντων πιστῶν μελῶν τοῦ ἁγίου τούτου Σώματός Του, μόνιμον, ἀναλλοίωτον, θεμελιώδη καὶ πολυτίμητον «Καταστατικὸν Χάρτην» ἔχει, μὴ ὑποκείμενον οὔτε εἰς τοπικοὺς οὔτε εἰς χρονικοὺς περιορισμοὺς, τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, τὴν Κ. Διαθήκην τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν «Ἱερὸν Κανόνα» τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῶν πιστῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τὴν Ἱεράν αὐτῆς Παράδοσιν, ἐναποτεθειμένην καὶ εἰς τοὺς Ἱεροὺς αὐτῆς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς Κανόνας, ἢ διάκρισις τῶν ὁποίων εἰς ἀφορῶντας εἰς τὸ δόγμα καὶ τὴν θείαν λατρείαν καὶ εἰς ἀφορῶντας εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, παρεισφρήσασα τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐν τε τῷ ἰσχύοντι Συντάγματι καὶ τῷ ἐκδοθέντι νέῳ Καταστατικῷ Χάρτι, ἀποτελεῖ διάβημα τῆς Πολιτείας ἀπαράδεκτον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀποδοκιμασθέν ὁμοφώνως ὑπὸ συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας.

4. Ἀλλὰ ἡ Διοίκησης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τοῖς διαφόροις πεδίοις τῆς Ἐαυτῆς ψυχοσωτηριολογικῆς δράσεως, ἔρχεται κατ' ἀνάγκην εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Πολιτείαν, ἥς τὴν βοήθειαν καὶ τὴν συμπαράστασιν πολλάκις ἐπικαλεῖται. Καὶ ἡ Πολιτεία ἐξ ἄλλου, ἀναγνωρίζουσα τὴν τεραστίαν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας, μετ' εὐνοίας — τοῦλάχιστον παρ' ἡμῶν — ἀνταποκρίνεται συνεπικουροῦσα τὸ ἠθικοθηρησκευτικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, δι' ἐκδόσεως εἰδικῶν Νόμων καὶ Διαταγμάτων. Ὅσα δὲ ἡ ὑπευθύνως διαχειριζομένη τὰ τῆς Πολιτείας πράγματα Κυβέρνησις μείζονα τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ἐπιδεικνύει, ἐπὶ τοσοῦτω καὶ προθυμοποιεῖται εἰς παροχὴν μείζονος συνεπικουρίας, ἀλλὰ καὶ μείζονος ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐφ' ὅλων τῶν ἐντὸς τῆς περιοχῆς αὐτῆς πεδίων ἢ τομέων τῆς δράσεώς της, ἐπὶ τιμῇ καὶ δόξῃ Ἐαυτῆς καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ εὐσεβοῦς αὐτῆς Πληρώματος.

5. Τῶν ἀγαθῶν τούτων διαθέσεων τῆς Πολιτείας ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας ἀπόρροια εἶναι καὶ ὁ νέος «Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας», ὅστις τῇ συνεργασίᾳ τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἔλαβε τὸ κύρος τοῦ νόμου. Διὰ τῆς ἐλευθερίας δὲ τῆς παρεχομένης ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρος θεσπιζομένων διατάξεων, ἡ Διοικοῦσα τὴν θεόσωστον καὶ θεοσύστατον Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν Ἱερά Σύνοδος, ἢ τε Διαρκὴς καὶ ἢ Ἱεραρχία σύμπασα, ὡς καὶ οἱ ἐπὶ μέρος Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἱερός καὶ εὐσεβόφρων Κλῆρος τῆς Ἑλλάδος, ὅστις καὶ ἀποτελεῖ τοὺς εὐσταλεῖς κλάδους, τοὺς συντηροῦντας καὶ ἐξωραΐζοντας καὶ τρέφοντας τὸ ὅλον δένδρον τῆς Ἐκκλησίας, δι' ὧν μάλιστα αὕτη καὶ ἀνθεῖ καὶ καρποφορεῖ· διὰ

τῆς ἐλευθερίας, λέγω, τῆς παρεχομένης ὑπὸ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, δύνανται ἀνετώτερον κινούμενοι, νὰ ἐπιλέγουν καὶ νὰ θέτουν εἰς ἐφαρμογὴν τὰ ὀρθὰ καὶ ἀρμόζοντα ἐκάστοτε μέσα πνευματικῆς, ἠθικοθηρησκευτικῆς καὶ ψυχοσωτηριολογικῆς δράσεως μεταξὺ ὅλων τῶν τάξεων καὶ ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς χριστεπωνύμου καὶ ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

6. Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ νῦν, διὰ τῆς δωρουμένης ὑπὸ τῆς Πολιτείας μείζονος ἐλευθερίας δράσεως, αὐτομάτως ἐπαυξάνει καὶ τὴν ἑαυτῆς εὐθύνην, πρὸς καλὴν ἐπιλογὴν τῶν χρησιμοποιηθησομένων ὑπ' αὐτῆς μέσων διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν προγραμματιζομένων στόχων καὶ ὠφελημάτων. Ἀποδυομένη ἢ Ἐκκλησία εἰς νέους ἀγῶνας, ἐν ὁμοφωνίᾳ, συμπνοίᾳ, ἀγάπῃ καὶ ἀμοιβαίᾳ κατανόησει μεταξὺ πάντων τῶν Ἱεραρχῶν, ὡς ἐν σῶμα—Σῶμα Χριστοῦ—, θὰ δύναται καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς ἐν τῷ συνόλω νὰ κατευθύνῃ ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ μέρος ὑφ' ἐκάστου ἢ καὶ ὑφ' ὅλων ἐπιτελούμενα καὶ πραττόμενα, νὰ ἔχωσι καὶ ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ τὸ δὴ σπουδαῖον νὰ εὕρωσι καὶ τὴν ἀρμόζουσαν ἀναγνώρισιν ἀπὸ μέρους πάντων.

Ἡ τελευταία ἔκτακτος Συνέλευσις τῆς Ἱεραρχίας ἀπέδειξεν, ὅτι σύμπασα ἢ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐμφορεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ὑπὲρ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τοῦ θεοσώστου ὀρθοδόξου πληρώματος τῆς Ἑλληνικῆς μας Ἐκκλησίας. Εἰς προσεχῆ ἄρθρα θὰ ἐκθέσωμεν περισσότερο συγκεκριμένως τὰς ἐπὶ μέρος ὑπὸ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου θεσπιζομένας νέας διατάξεις.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (1-10 Μαρτίου 1969)

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὸ Σάββατον, 1 Μαρτίου 1969, ἤρχισεν ἡ ἕκτακτος Συνέλευσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ πανηγυρικῆς συνάξεως εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν.

Τῆς ἐναρκτηρίου πανηγυρικῆς συνάξεως προηγῆθη ἡ θεία Λειτουργία, τὴν ὁποίαν ἐτέλεσεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου κ. Παῦλος, ὁ κατὰ τὰ πρεσβεῖα νεώτερος τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν. Κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν παρέστησαν προσευχόμενοι ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας.

Μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, διερρυθμίσθη καταλλήλως ὁ χώρος τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν διὰ τὴν πανηγυρικὴν ἐναρκτήριον συνάξιν τῆς ἐκτάκτου Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ Ἐξοχώτατος Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος παρέδωκεν εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας κ. Ἱερώνυμον τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν ἐναρκτήριον πανηγυρικὴν συνάξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρέστησαν ἡ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἀντιστράτηγος κ. Γεώργιος Ζωϊτάκης, ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος, ὁ Ἀ' Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Στυλιανὸς Παττακός, ὁ ὑπουργὸς Συντονισμοῦ κ. Μακαρέζος, ὁ ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Παπακωνσταντίνου καὶ ἄλλα μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ἅπαντες σχεδὸν οἱ Σεβασμοὶ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Ρίτσος, καθηγηταὶ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκοί, Πρόεδροὶ ὀργανώσεων καὶ σωματείων, οἱ Γενικοὶ Διευθυνταὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν, ὁ ἱερός Κλῆρος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὁμόρων Ἱερῶν Μητροπόλεων, φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, καθηγηταὶ καὶ μαθηταὶ τῆς Ριζαρίου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐκπρόσωποι τῆς Ραδιοφωνίας καὶ τῆς Τηλεοράσεως, Ἕλληνες καὶ ξένοι δημοσιογράφοι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι προσκεκλημένοι, οἱ ὁποῖοι κατέκλυσαν ἀσφυκτικῶς τὸν Καθεδρικὸν Ναόν.

Μετὰ τὴν προσέλευσιν τῆς Α.Ε. τοῦ Ἀντιβασιλέως ἀντιστράτηγου κ. Γ. Ζωϊτάκη, τὸν ὁποῖον ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ναοῦ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Γ. Παπαδόπουλος καὶ μέλη τῆς Ἱεραρχίας,

ἐτελέσθη τὴν 11.30' σύντομος Ἀκολουθία, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας κ. Ἱερωνύμου.

Εἰς τὸ τέλος τῆς Ἀκολουθίας ὑπὲρ εὐδοώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέπεμψε πρὸς τὸν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐξῆς περιστατικὴν εὐχὴν :

«Εὐλογητὸς εἶ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἀλιεῖς ἀναδείξας καὶ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ τοῦ περιουσίου λαοῦ σου· ὁ συναγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὴν ἱεράν συναξιν ταύτην καὶ καταξιῶν ἡμᾶς τοῦ κοινῆ διασκεφθῆναι τὰ πρόποντα καὶ τὰ τῆ δόξῃ τοῦ ἁγίου Ὀνόματός σου συμφέροντα βουλευσασθαι· δὸς ἡμῖν ἴνα τὰ τῆς γῆς ἐπὶ τῆς γῆς καταλιπόντες, τὰ τῆς τέφρας τῷ χοί παραχωροῦντες καὶ τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ἀνανήφοντες, εἰς ὕψος πετάσωμεν ὄμματα καὶ νοήματα, τὰς ὄψεις ὁμοῦ καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐπὶ τὰς ἐπουρανίους πύλας ἐπαίροντες. Δεόμεθά σου, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, Κυβερονῆτα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματίων ἡμῶν· τράνωσον ἡμῶν τὴν γλῶτταν, πλάτνον ἡμῶν τὸ στόμα καὶ πλήρωσον αὐτὸ· κατάνυξον ἡμῶν τὴν καρδίαν, ἴνα, οἷς λέγομεν, ἀκολουθῶμεν καὶ ἃ διδάσκωμεν, ποιῶμεν πρόωτοι. Ἐὰν γὰρ λέγωμεν μὴ πράττοντες, ὡς χαλκὸς ἠχῶν λογισησόμεθα. Διὸ δώρησαι ἡμῖν λαλεῖν τὰ δέοντα καὶ ποιεῖν τὰ συμφέροντα. Καὶ ὡς τοῖς ἰδίους σου Ἀποστόλοις τὰς δωρεὰς διένειμας καὶ ὡς Πατῆρ αὐτοῦς ἐστήριξας καὶ ὡς υἱὸς ὠδήγησας, οὕτω καὶ ἡμῖν ποιήσον καὶ μείνον μεθ' ἡμῶν ἐν ταῖς συνάξεσιν ἡμῶν καὶ ἐν τῷ καθόλου βίῳ ἡμῶν, παρέχων ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἐμπειπιστευμένοις ἡμῖν ποιμνίοις πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον, πρὸς δόξαν σὴν καὶ τοῦ ἀνάρχου σου Πατρὸς καὶ τοῦ Παναγίου σου Πνεύματος καὶ ἔπαινον τῆς Ἐκκλησίας σου, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

Ἀκολούθως ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀπεδύθη τὸν μανδύαν, τὸ ὠμοφόριον καὶ τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ ἐν συνεχείᾳ προσεφώνησε τὸν Ἐξοχώτατον Πρωθυπουργὸν κ. Γεώργιον Παπαδόπουλον, εἰπὼν τὰ ἐξῆς :

«Ἐξοχώτατε,

Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν σημερινὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς ὁποίας παρεκαλέσαμεν, ἵνα λαμπρόνῃ ἢ παρουσίᾳ τῆς Ἀδοῦ Ἐξοχότητος τοῦ Ἀντιβασιλέως, διὰ τὴν ὁποίαν τοῦ εἴμεθα βαθέως εὐ-

γνώμονες, καὶ ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης μετὰ τῆς ὑπ' Αὐτὴν Κυβερνήσεως, τιμήσουν δὲ ἐκπρόσωποι πασῶν τῶν τάξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος, ἐκφράζω πρὸς Ὑμᾶς θερμοτάτας εὐχαριστίας. Διότι τὸ Νομοθετικὸν Διάταγμα 126 τοῦ σωτηρίου ἔτους 1969, τὸ ὁποῖον ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης τῇ συνεργασίᾳ τῆς Ἐκκλησίας κατήρτισε, ἡ δὲ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἐπεκύρωσε διὰ τῆς ὑπογραφῆς του, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας νέος Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τούτου, οὗτος θὰ ἦτο ὁ δέκατος εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1833 ἐγκαινισθεῖσαν σειρὰν τῶν Καταστατικῶν Νόμων τῆς Ἐκκλησίας καὶ πλέον οὐδ'. Ἄλλ' ὁ νέος Καταστατικὸς εἶναι ταυτοχρόνως τὸ τέρμα μιᾶς σκοτεινῆς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος περιόδου, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1821 καὶ συνεχίσθη μέχρι τῆς 16ης Φεβρουαρίου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, καὶ οὐ μόνον τούτο, ἀλλ' ἐν ταύτῳ εἶναι καὶ αὐγὴ μιᾶς νέας διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ζωῆς.

Κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισυ ἡμιον σχεδὸν αἰῶνα διαρκεσάσης ζοφερᾶς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν περιόδου εἶναι ἡ δεσπόζουσα θέσις, τὴν ὁποίαν ἡ Πολιτεία εἶχεν εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἐπὶ ὀλοκληρωτικῶν σχεδὸν παραμερισμῶ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς, καὶ γενικότερον τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὡς ἐκπροσωποῦντος τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἦδη, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821, ἡ μία ἐκ τῶν τριῶν πολιτικῶν Διοικήσεων, ἡ ὀνομασθεῖσα («Ἄρειος Πάγος»), ὠρίζεν τὸν («ἐπὶ τῆς λατρείας Ἐφορον») ὡς τὸν ἀποκλειστικῶς ἀρμοδίον διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος (Κων. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Τὰ Σωζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ Συγγράμματα, Β', 9). Ἐπειτα, ἡ κατὰ τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου τοῦ 1821 ἐν Ἐπιδαύρῳ συνεληθούσα πρώτη Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις διώρισε καὶ «Μινίστρον ἐπὶ τῆς Θρησκείας».

Τὰ καθήκοντά του, καθ' ὃν τρόπον καθωρίσθησαν, οὐδὲν δικαίωμα παρεῖχον εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς ἢ τὸν κλῆρον εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας (ἔ.ἀ. σ. 10).

Καὶ ἐκολάζετο μὲν τότε τὸ πρᾶγμα, καθότι «Μινίστρος ἐπὶ τῆς Θρησκείας» συνέπιπτε νὰ εἶναι Ἀρχιερεὺς, πλην τούτου ἦτο ἐντελῶς συμπτωματικόν.

Ἡ ἀποκλειστικὴ ὑπὸ τῆς Πολιτείας ρύθμισις τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἐκκλησίας κατ' ἀρχὰς οὐδὲν εἶχε τὸ μεμπτόν, πρῶτον διότι μετὰ τῶν ἡγετῶν τῆς Πολιτείας ὑπῆρχον καὶ κληρικοί, δεύτερον διότι ἡ ἀνάμιξις ἦτο ἀμοιβαία (ὅπως δηλαδὴ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεμινύοντο οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὰ τῆς Πολιτείας ἀνεμινύοντο καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοί). Καὶ τρίτον, διότι ἡ κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δουλείας συνπάρεξις Ἐθνους καὶ Ἐκκλησίας εἶχε ζυμώσει κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰς δύο ἐννοίας, ὥστε εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκρηξίν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ οἰαδήποτε αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων διάκρισις.

Τὴν μέχρι ταυτισμοῦ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν δύο ἐξουσιῶν ἐθεώρουν κατ' ἀρχὰς ἀπολύτως φυσικὴν καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἀρχιερεῖς. Τοιοῦτοτρόπως, βλέπομεν διαπρεπεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἱεροόχας νὰ παρακαλοῦν τὴν Γ' ἐν Ἐρμιόνη Ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν, ὅπως αὐτῇ προσκαλέσῃ καὶ ἄλλους Ἀρχιερεῖς, ἵνα συσκεπτόμενοι ἀπὸ κοινοῦ ὑποβάλωσιν εἰς αὐτὴν («τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἱερῶν κανόνων») (ἔ.ἀ. 43) μέτρα.

Ὅμοιος, ἐπὶ Καποδίστρια, μανθάνομεν, ὅτι μία ὁμὰς Ἀρχιερέων ἐξετέλεσε μίαν διερευνητικὴν ποιμαντορικὴν περιοδείαν κατ' ἐντολήν τῆς Κυβερνήσεως. Ὡς ἐὰν δὲ ἦτο τὸ φυσικότερον τῶν πραγμάτων, οἱ ἴδιοι ζητοῦν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην τὴν ἄδειαν, ἵνα συνεχίσουν τὴν περιοδείαν των, οὗτος δὲ τὴν παρέχει, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ συστάσεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τῆς (ἔ.ἀ. 57).

Ἐνῶ ὁμως κατ' ἀρχὰς ἡ ἀνάμιξις τῶν ἀρχόντων τῆς Πολιτείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐγίνετο ἀβιάστως καὶ ἐν ἀφελότητι, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων ἰδεῶν ἐκ τῆς Δύσεως, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἡ ἀξίωσις τῶν ἡγετῶν τῆς Πολιτείας, ἵνα ἔχουν αὐτοὶ μόνον τὸν λόγον εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, προσελάμβανε διαφορετικὸν ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ χαρακτήρα. Δηλαδή, ἐξ ἐπιδράσεως ξένων ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι ὁμοῦς ἐδικαιολογοῦντο μόνον διὰ τὴν Δύσιν, λόγῳ τῶν ἐκεῖ ἱστορικῶν συνθηκῶν, ἡ ἀξίωσις καὶ τῶν ἐλληνικῶν πολιτικῶν παραγόντων, ὅπως μόνον αὐτοὶ διευθετοῦν τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἤρχισεν νὰ προσλαμβάνῃ τὸν χαρακτήρα ἀμόνης κατὰ τοῦ κλήρου!

Τοιοῦτοτρόπως, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἐξῆς: Κατὰ μὲν τὴν τετρακοσαετῆ δουλείαν τοῦ Γένους, ὁ κλῆρος νὰ ἔχη ἀναδεχθῆ τὰς εὐθύνas πρὸς προστασίαν καὶ διάσωσιν τοῦ Ἐθνους, εἰς τὰς ὑπὲρ τοῦ ὁποῦ ἠθυσίαι τὸ ράσον εἶχε τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Μετὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, ὁ κλῆρος, καὶ εἰδικότερον ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας, νὰ θεωρῆται ὡς ἐχθρικὴ δύναμις, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ προφυλαχθῆ, ποῖος; Τὸ διὰ τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἠθυσίων ἀπελευθερωθῆν καὶ εἰς ἐλευθέραν Πολιτείαν συγκροτηθῆν ἑλληνικὸν Κράτος!

Λόγῳ ὁμως τῆς τοιαύτης ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν Ἑλλάδι, ἡ διεκδίκησις τοῦ δικαιώματος τῆς Πολιτείας, ὅπως αὐτῇ μόνῃ ρυθμίξῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνεφέρετο εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἡ ἀνάμιξις τῆς Πολιτείας εἶχεν ἀρχίσει ἐν ἀφελότητι καὶ οὐδεμίᾳ τότε ὑπῆρχεν ἐκ μέρους τῆς πρόθεσις παραγκλισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ γίνεται διάκρισις μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐπετετέπετο νὰ ἀναμινύεται ἡ Πολιτεία, καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος μόνῃς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν, καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὑπεύθυνος πολιτικῶς παρὰ γων ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀνομάσθη («ἐφορος ἐπὶ τῆς λατρείας»), ἡ ὁποία δὲν χρειάζεται νὰ λεχθῆ, ὅτι ἀποτελεῖ θέμα καθαρῶς ἐσωτερικὸν τῆς Ἐκ-

Ὁ Ἐξοχώτατος Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος παραδίδει εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Ἱερώνυμον τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

κλησίας. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ ὁμως ἀνάμιξις αὐτῆ διετηρήθη καὶ μετὰ ταῦτα, δηλαδή καὶ ὅταν αὐτὴ προσέλαβε τὸν χαρακτήρα ἀμύνης κατὰ τοῦ κλήρου.

Ὅπως λοιπὸν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1821 ὁ ἐπὶ τῶν Θεοσκευμάτων Ὑπουργός, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν σήμερον τὸν «ἔφορον ἐπὶ τῆς λατρείας», ἦτο ἀρμόδιος διὰ «τὴν ἐπιστάσιαν καὶ τὴν φροντίδα περὶ τε τῆς εὐταξίας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ τῆς καλῆς διαγωγῆς τῶν ἱερέων καὶ μοναχῶν ἔτι δὲ περὶ συστάσεως πνευματικῶν (δηλαδή ἐξομολόγων) καὶ ἱεροκηρύκων» (Κ. Οἰκονόμου, ἔ.ἀ. 9), καὶ ὅπως μετὰ τετράμηρον ὁ Ὑπουργός θεωρεῖ ἐαυτὸν ἀρμόδιον, ἵνα δίδῃ ἐντολὰς καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον ἀκόμη καὶ τοῦ κηρύγματος καὶ νὰ διευθετῇ πάντα γενικῶς ὅσα «ἀφορῶσι τὴν εὐκλειαν τῆς θησκευίας», (ἔ.ἀ. 10), τοιοῦτοτρόπως ἐξηκολούθησε νὰ συμβαίῃ καὶ μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς ἐνορίας τῆς πολιτικῆς ἀναμίξεως.

Τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς ἐξωθεν ἐπιδράσεως ἀρχίζον νὰ ἀναφαίνονται ἤδη ἐπὶ Καποδίστρια. Οὗτος, συμμετασχών, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν διοίκησιν τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία κατὰ πολὺ ἐνωρίτερον εἶχεν ὑποστῆ τὰς ἐκ τῆς Δύσεως ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιδράσεις, ἦτο φησικὸν νὰ ἐνεργῇ συμφώνως πρὸς τὸ ρωσικὸν πρότυπον, κατὰ τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία ἦτο ἀπολύτως ὑποταγμένη εἰς τὴν Πολιτείαν. Ἦκούσατε πρὸ ὀλίγου περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου παροχῆς ἀδείας διὰ τὴν ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἐξ Ἀρχιερέων ἐκτέλεσιν διερευνητικῆς ποιμαντορικῆς περιουσίας, διὰ τὸν τρόπον μάλιστα ἐκτελέσεως τῆς ὁποίας ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς καὶ ὠρισμένης ὁδηγίας. Ὅλιγον βραδύτερον, εἰς ἐπιστολὴν τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην, βλέπομεν ἐπιβαλλομένην ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπικοινωνία ἀκόμη καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν διεξάγῃται διὰ τῆς Κυβερνήσεως (ἔ.ἀ. 81 ἐξ.).

Ἐν συνεχείᾳ, ὠρίσθη, ἵνα ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία διαχειρίζεται τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν κ.τ.θ. (ἔ.ἀ. 88-89).

Δὲν θὰ ἀναφερθῶ εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁθωνοῦ καὶ ἐξῆς ἐγκαινιασθεῖσαν στάσιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἐναντι αὐτῆς καὶ τῶν ὁσίων τοῦ Ἔθνους. Ἀποτελοῦν τόσον ζοφερὰν σελίδα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὥστε δὲν τολμῶ οὐδὲ τὴν ἀπλὴν ὑπόμνησιν τῶν νὰ προκαλέσω κατὰ τὴν ἐόρτιον αὐτῆν καὶ πανηγυρικὴν τῆς Ἐκκλησίας σύναξιν. Δὲν δύνανται ὁμως νὰ παρατρέξω ὀλίγα τινὰ ἀπὸ τὰ μέχρι προχθὲς ἀκόμη ἰσχύσαντα, τὰ ὁποία θὰ βοηθήσουν, ἵνα γίνῃ ἐδρύτερον ἀντιληπτὸν πόσον ριζικαὶ καὶ ὄντως ἐπαναστατικαὶ εἶναι αἱ ἐπελθοῦσαι διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου μεταβολαί, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι κατόπιν πολυετῶν ἀγώνων ἕνα μικρὸν μέρος τῶν πολιτικῶν δεσμεύσεων εἶχον ἐν τῷ μεταξύ γίνεαι χαλαρότεροι ἢ καὶ εἶχον ἐξ ὀλοκλήρου ἀρθῆ.

Ἀπτόν παραδείγμα τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ σημερινὴ Ἑκτακτος Συνέλευσις

τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἣτις ἀποτελεῖ μίαν ἀφενδῆ περὶ τούτου μαρτυρίαν. Ἡ παρούσα Συνέλευσις δὲν εἶναι ἱστορικὴ μόνον διότι, Κύριε Πρόεδρε, θὰ τῆς παραδώσῃτε ἕνα τοιοῦτον νέον Καταστατικὸν Χάρτην, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἡ τελευταία, ἡ ὁποία συνεκλήθη διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος. Τοῦ λοιποῦ, συμφώνως πρὸς τὸν νέον Καταστατικόν, καὶ ἡ Ἑκτακτος Συνέλευσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας θὰ δύναται νὰ συνέρχεται μόνον κατὰ τὴν θέλησίν της ἢ μετ' ἀπόφασιν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Τὸ σπουδαιότερον ὁμως δὲν ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱεραρχίας, ἀλλ' εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἀποφάσεών της. Ὡς γνωστόν, μέχρι τῆς 18ης Φεβρουαρίου, αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, διὰ νὰ καταστῶσι νομικῶς ἰσχυραί, ἔπρεπε νὰ περιβληθοῦν τὸ κύρος εἴτε ἐνός νόμου, εἴτε ἐνός Βασιλικοῦ Διατάγματος, εἴτε ἔστω μιᾶς Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως. Κατήντα, δηλαδή, καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ διοικητικὰ ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἀνοφελῆ διακόσμησιν τῶν διαφόρων Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν, ἐφ' ὅσον αἱ ἀποφάσεις καὶ τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων, ἀνευ τῆς πολιτικῆς ἐγκρίσεως, δὲν ἦσαν ἐκτελεσταί. Ἀπὸ τοῦδε ὁμως καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἐκτὸς ἐλαχίστων περιπτώσεων, αἱ Ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς των εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας ἢ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, εἶναι ἀπολύτως αὐτάρκειαι, πρὸς ῥύθμισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας πραγμάτων.

Ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον καὶ διὰ νὰ μὴ καταπονῶ Ὑμᾶς περισσύτερον, θὰ μοι ἐπιτραπῇ μόνον νὰ εἶπω, ὅτι διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καθίσταται κυρία ἐν τῷ οἴκῳ της. Διότι αὐτὴ πλέον καθορίζει τὰ τοῦ προσωπικοῦ της, τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κλήρου της καὶ τῶν ἐν γένει συνεργατῶν της, τὰ τῆς ἀνεγέρσεως καὶ διακοσμῆσεως τῶν ναῶν της καὶ τῶν κτιρίων της, τὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν μοναστηρίων της, τὰ τῆς λειτουργίας τῶν μεγάλων Ὁργανισμῶν της κλπ.

Ἐξοχώτατε,

Εἰς τὴν παρούσαν πανηγυρικὴν σύναξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀσφαλῶς θὰ ἐπεθύμησαν νὰ εἶναι παρόντες ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς ἠγωνίσθησαν, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὴν σημερινὴν μεγάλην ἡμέραν. Ἐφῆγαν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου μετὰ τὴν πικρίαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ καθηλωμένη ἐπὶ τῶν δεσμῶν, τοὺς ὁποίους τῆς εἶχον χαλκεύσει ἀντιλήψεις ξέναι πρὸς τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα. Αἱ ψυχαὶ ὁμως αὐτῶν, περιπτάμεναι εἰς τὸν ἱερόν τοῦτον χώρον, μετὰ πάντων ἡμῶν τῶν παρόντων καὶ παντὸς τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὅποιον νοερώς παρακολουθεῖ τὴν σεμνὴν ταύτην τελετὴν, θὰ εὐλογῶσιν Ὑμᾶς, Ἐξοχώτατε, εἰς τὸν ὅποιον ἡ Θεῖα Πρόνοια ἐπεφύλασσε τὴν τιμὴν, ἀπαλλασσόμενος ἀπὸ τὰς ξένας πρὸς τε τὸ ὀρθόδοξον καὶ τὸ ἑλληνικόν

πνεῦμα ἐπιδράσεις, ὡς ἀκραιφνῆς Ὁρθόδοξος καὶ γνήσιος Ἕλλην, νὰ ἐπαναφέρητε τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων προβλεπομένην τροχίαν καὶ νὰ ἀπελευθερώσητε τὸν ἐκκλησιαστικὸν μας ὄργανισμὸν ἀπὸ τῶν ταπεινωτικῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν δεσμεύσεων.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἀδέσμευτος καὶ ἀπερίσπαστος, θὰ δύναται νὰ προχωρῇ ἀνεμπόδιστος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θείου προορισμοῦ της. Ἡ ἐν τῷ μέλλοντι γνησιωτέρα καρποφορία τῆς Ἐκκλησίας θὰ ὀφείλεται, Κύριε Πρόεδρε, καὶ εἰς Ὑμᾶς καὶ εἰς τὴν ὕψ' Ὑμᾶς Κυβέρνησιν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἀνθησις καὶ οἱ καρποὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ τοῦ Ἔθνους ἀνθησις καὶ καρποί, διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου προσεφέρατε μίαν ἐπὶ πλέον ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον. Διὸ καὶ ὁ Δομῆτωρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ὅποιος τοσάκις ἔχει ἀποδείξει τὴν ἀγάπην Του καὶ τὴν προστάσιον Του πρὸς τὸ Ἔθνος μας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀνταμειβῇ ἐπαξίως τὴν πολύτιμον προσφορὰν σας. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς εὐλογίαν πρὸς Ὑμᾶς, διὰ τὸ εἰς Αὐτὴν δι' Ὑμῶν παρασχεθὲν θεῖον δῶρον τῆς ἐλευθερίας, παρακαλεῖ Ὑμᾶς, ὅπως ἀποδεχθῆτε τὴν παλαιὰν ταύτην εἰκόνα, εἰκονίζουσαν τὸν ἐπώνυμον Ὑμῶν Ἅγιον καὶ συμβολίζουσαν τὴν εὐλάβειαν τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ νέα διαροθῆμις τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας πραγμάτων τόσον βαθέως ἱκανοποίησε).

Μετὰ τὸ πέρας τῆς προσφωνήσεώς του ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προσέφερεν εἰς τὸν Ἐξοχώτατον Πρωθυπουργὸν κ. Γ. Παπαδόπουλον παλαιὰν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ὁ Ἐξοχώτατος κ. Πρωθυπουργός, βαθύτατα συγκινημένος, ἠσπάσθη τὴν εἰκόνα καὶ ἠὺχαρίστησε τὸν Μακαριώτατον διὰ τὴν προσφορὰν.

Ἀκολούθως, κρατῶν εἰς χεῖράς του τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐντὸς πορφυροῦ δερματίνου καλύμματος, ὁ κ. Πρωθυπουργός ἀντεφώνησεν ἐξ ὑπογυίου, εἰπὼν τὰ ἐξῆς :

«Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι,

Ἐκ προοιμίου, παρακαλῶ συγχωρήσατέ μου τὴν συγκίνησιν. Ἡ ἱερότης τοῦ χώρου, τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς στιγμῆς θὰ πρέπει νὰ μὲ δικαιολογήσουν ἀπέναντί σας, διότι χρειάζεται πρᾶγματι ἰσχυρὰ δύναμις νὰ ἐπιβληθῇ κανεὶς μιᾶς τόσης συγκινήσεως.

Εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια, ὅτι ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἀπετέλεσε τὴν κοινὴν τῆς εὐγνωμοσύνης του καὶ ἀποτελεῖ τὴν κοινὴν τῶν ἐλπίδων του. Εἶναι γεγονός ὅτι Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἀποτελοῦν τοὺς δύο χιτῶνας, οἱ ὁποῖοι περιβάλλουν τὸν λαὸν ὡς Πολιτεία καὶ τὸ πλήρωμα ὡς Ἐκκλησία. Ἀναφέρονται καὶ αἱ δύο ἀρχαὶ πρὸς τὸ ἴδιον κοινωνικὸν σύνολον. Εἶναι ἐξ ἴσου γεγονός ὅτι ἐὰν κατάρθωσε νὰ διαδράμῃ ἀσφαλῶς ἐν μέσῳ τῶσων κινδύνων τὸ Ἔθνος τὴν ἱστορικὴν του πορείαν,

ἢ βακτηρία του εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ἡ Ἐκκλησία.

Ἐπιτρέψατέ μοι αὐτὴν τὴν στιγμὴν, μεταφερόμενος εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας σας, νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοῦ συγχωρήσητε τὰς ἐξῆς παραινέσεις :

Ἐνθυμηθῆτε, ὅτι σήμερον εἶπερ ποτε ἄλλοτε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ἀνάγκην τῶν φροντίδων σας καὶ τῆς μερίμνης σας. Ἐνθυμηθῆτε, ὅτι σήμερον περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην περίοδον τῆς ζωῆς μας, ἔχομεν ἀνάγκην αὐτῆς τῆς βακτηρίας, ποὺ ἀπετέλεσεν ἡ Ἐκκλησία δι' ἡμᾶς ὡς λαόν. Τὸ ἄγχος τῆς καθημερινῆς ζωῆς διασπᾷ τὴν προσωπικότητα καὶ δημιουργεῖ ψυχοπαθεῖς πελάτας διὰ τὰ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα. Ἡ τοιαύτη κατάστασις μόνον μὲ πλήρωσιν τοῦ πληρώματος κατὰ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν ἀπαιτουμένων ἠθικῶν ἀξιών καὶ ἰδανικῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Σήμερον ἠδονιζόμεθα ὅλοι ὡς ἄτομα ὑπὸ τὴν ροπήν τῶν ἀνέμων τῶν γνώσεων λόγῳ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει πολλὰ καὶ ἴσως αὐτὸ ἀποτελεῖ κίνδυνον διὰ τὴν ψυχικὴν του ἰσορροπίαν. Ἀλλὰ ἐὰν ἀποτελῇ κίνδυνον, ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν καὶ δι' ὑμᾶς, ὑποχρέωσιν νὰ κατορθώσετε μέσα εἰς τὸ τόσον διευρυνόμενον πλαίσιον τοῦ φυσικοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, νὰ προσαρμόσετε τὴν μεταφυσικὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ θείου λόγου. Πρὸς Θεοῦ, ἀπαλλάξατε τὰ νέα παιδιὰ ἀπὸ τὴν κρίσιν ποὺ διέρχονται μεταφερόμενα ἀπὸ τοῦ διδασκάλου τῆς φυσικῆς εἰς τὸν διδάσκαλον τῶν θρησκευτικῶν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ πράξετε τὸ ταχύτερον. Καὶ ἂν ἐπιτύχωμεν νὰ γεμίσωμεν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰς δυνάμεις ποὺ ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ γίνων ἅγιοι, λάτρες τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ πιστοὶ εἰς τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος καὶ ἐν ταύτῳ ἐπιτύχωμεν νὰ τοὺς δώσωμεν τὴν διέξοδον ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον ποὺ δημιουργεῖται ἐκ τῆς συγκρούσεως τῆς ἐπεκτάσεως τῶν γνώσεων τῆς φυσικῆς καὶ τῶν παλαιῶν ὀρίων τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς, φερόντάς τας εἰς τὰ νέα πλαίσια τῆς μεταφυσικῆς, τότε ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπιτύχετε. Καὶ ἡ Πολιτεία δὲν δύναται πρὸς αὐτὴν τὴν κατεῦθυνσιν νὰ πράξῃ τίποτε πέραν τοῦ νὰ παραδώσῃ, μὲ πλήρη συγκίνησιν καὶ συναίσθησιν τῆς ἐθόνης της, σήμερον πρὸς ὑμᾶς τὰ νέα πλαίσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων, ἀποδεσμευμένοι ἀπὸ κάθε δυσκολίαν ποὺ διεπιστώσατε κατὰ τὸ παρελθόν, θὰ σᾶς ἐπιτρέψουν νὰ γίνετε καὶ πάλιν ἡ κοίτις τῶν ἐλπίδων τοῦ μέλλοντος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐἴθε ὁ μέγας Θεὸς τῆς Ἑλλάδος νὰ βοηθήσῃ πάντας ὑμᾶς εἰς τὴν τόσον δύσκολον καὶ ὕψηλὴν ἀποστολήν σας».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ λόγου του ὁ Ἐξοχώτατος Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως παρέδωκεν εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀκολούθως, ὁ πρῶτος τῆ τάξει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καὶ Αἰ-

γιαλείας κ. Γεώργιος ηὐχαρίστησεν ἐκ μέρους τῆς Ἱεραρχίας τὴν Α.Ε. τὸν κ. Πρωθυπουργὸν καὶ τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰπὼν τὰ ἑξῆς :

«Ὡς φέρων τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης, δόξαν καὶ αἴνεσιν ἀναπέμψω πρὸς τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα Χριστόν, διότι κατηξίωσεν ἡμᾶς τῆς Ἱερᾶς ταύτης Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἀποτελούσης, κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, βασικὸν παράγοντα διοικήσεως ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ, τῇ καθαγιασθείσῃ ἐν τοῖς θεμελίοις διὰ τοῦ Ἁγίου Ἄιματος τῆς θυσίας Αὐτοῦ. Πέποιθα, ὅτι ἡ ἀδιάλειπτος παρουσία Αὐτοῦ ἐν μέσῳ ἡμῶν θὰ ἀποβῆ ῥυθμιστὴς καὶ συντελεστὴς τῆς ἐν εἰρήρῃ καὶ ὁμονοίᾳ ἐξετάσεως τῶν συζητηθησομένων θεμάτων, κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ πάντες νὰ δυνάμεθα, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι (ἐν ἑσμεν), ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεμελιωτὴν.

Ἐξοχώτατε,

Ἡ παρουσία Ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ ἀποτελεῖ σπουδαίαν ἐκδήλωσιν τῶν ἀγαθῶν διαθέσεων, τῶν διεπουσῶν τὸ σημερινὸν ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διοίκησιν Ὑμῶν Κράτος, ἐναντι τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Μέχρι σήμερον, πολλὰ περὶ τῶν διαθέσεων τούτων κατὰ τὸ παρελθὸν ἠκούοντο, χωρὶς ὁμῶς καὶ νὰ ἐπιτυγχάνηται καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν ἐπαγγελιῶν πρὸς τὰ ἔργα καὶ χωρὶς νὰ καταδεικνύηται, ὅτι οἱ διοικοῦντες κατενόουν πάντοτε, ὅτι Ἐκκλησία καὶ Κράτος ἐν τῷ χώρῳ τῷ Ἑλληνικῷ ἀποτελοῦσιν ἐννοίας ἀλληλοσυμπληρουμένας καὶ κατατεινούσας εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς Ἑλληνοχριστιανικὰς παραδόσεις.

Ἐλησμόνου ὅτι, ὡς ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ πρῶτος εἰσαγωγὸν τὸν θεσμόν τῆς Ἱεραρχίας, (ὅ,τι δύναται νὰ πράξῃ ἄξιος τῆς ἀποστολῆς τὸν κληρικός, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατορθώσῃσιν ἑκατὸν ἄστυνόμοι) καὶ ἠγάκασον τὴν Ἐκκλησίαν, πότε νὰ ἀμόνηται διὰ τὴν διάσωσιν τῆς συνεχῶς λεηλατουμένης καὶ διαρπαζομένης περιουσίας, τῆς ὁποίας ὑπολείμματα διεσώθησαν καὶ πότε νὰ τείνῃ, ἐν πολλοῖς ματαίως, χεῖρα ἐπαίτιδα, διὰ τὴν τακτοποίησιν θεμάτων, ἀναγομένων εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν καὶ Θεῶν Κανόνων ὀριζομένην τάξιν.

Ἦδη, σημειοῦται τὸ ὁμολογουμένως εὐχάριστον γεγονός τῆς κατὰ σύστημα νόθεσις τῶν προτάσεων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐπ' ἐσχάτων τῆς ρυθμίσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ θέματος. Τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς θέσεώς μου ταύτης ἰδιαίτερος, μετὰ τῆς παρουσίας σας, χαρετίζω, ἀναγνωρίζων ἐν προκειμένῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς προσπαθείας καὶ τοὺς κόπους τοῦ Μακαρ. Προκαθημένου Αὐτῆς κ. Ἱερωνύμου.

Μακαριώτατε,

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀδελφοί,

Τὸ ἔργον τῆς Ἱεραρχίας εἶναι σπουδαῖον. Πρὸς Αὐτῆς, βασικοῦ θεσμοῦ, τοῦ χαρακτηριζόντος τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν Συννοδικοῦ συστήματος, τίθεται ὁ παραδιδόμενος σήμερον, ὑπὸ τῆς Πολιτείας, μετὰ στοργῆς, Καταστατικὸς Χάρτης, πρὸς ἐξέτασιν τοῦ περιεχομένου καὶ ἐφαρμογῆν. Ἐχοντες ὁδηγὸν τοὺς Ἅγιους καὶ Ἱεροὺς Κανόνας, τοὺς ὁποίους θεόπνευστοι Πατέρες ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις κατήρτισαν, ἀποκληθέντας εὐστόχως πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ μηδὲως διαχωριζομένους, οὔτε καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας, οὔτε καὶ κατὰ τὴν Ἐπιστήμην εἰς Δογματικούς καὶ Διοικητικούς, θὰ ἐξετάσωμεν τὸ κατὰ Χριστόν συμφέρον καὶ θὰ διακριβώσωμεν τὰς ἐκ τούτου προκλιπούσας ὠφελείας καὶ τὰς τυχόν ἀνάγκας συμπληρώσεως ἢ καὶ διορθώσεως, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ τὸ κρεῖττον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις κεφαλὴν γνωρίζουσα Αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, προὔπηρξε κατὰ πολὺ τοῦ Κράτους καὶ συνέχεται ἀδιασπάστως μετὰ τῆς ἀπανταχοῦ καθόλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐῤχομαι, ὅπως ὁ Κύριος τῆς Ἀγάπης σκηνώσῃ ἐν ἡμῖν κατευθύνων τὰ νοήματα καὶ διαβήματα ἡμῶν, ἐπιδαφιλεύῃ δὲ τὸσον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ, ὅσον καὶ εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν εὐλογημένον λαὸν αὐτῆς τὴν ἄπειρον Αὐτοῦ εὐλογίαν. Ἀμήν».

Ἡ λαμπρὰ πανηγυρικὴ ἐναρκτήριος σύναξις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἡ παράδοσις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔληξε διὰ τῆς ψαλμωδίας ὑπὸ πάντων τῶν παρισταμένων τοῦ ὕμνου «Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον...».

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Τὴν 2 Μαρτίου, Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν ἡ ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων παρὰ τοῦ Αυτοκράτορος Μιχαὴλ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἁγίου ὁμολογητοῦ Μεθοδίου, ἐτελέσθη πανηγυρικὴ θεία Λειτουργία ἐν τῷ ἱερῷ Ναῶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν). Τῆς θείας Λειτουργίας προέστη ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας κ. Ἱερώνυμος, συλλειτουργοῦντων διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας.

Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν παρέστησαν ἡ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἀντιστράτηγος κ. Γεώργιος Ζωϊτάκης, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Οἴκου τοῦ Ἀντιβασιλέως ἀντιστράτηγος κ. Γ. Ἀλεβίζος, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἀντιστράτηγος κ. Τσομπάς, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ ἀντιναύαρχος κ. Μαργαρίτης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀεροπορίας ἀντιπτεράρχος κ. Κωστάκος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Χωρο-

φυλακῆς ἀντιστράτηγος κ. Μαλοῦκος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀστυνομίας κ. Σακελλαρίου, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πυροσβεστικοῦ σώματος κ. Καραχάλιος, ἄλλοι ἐπίσημοι καὶ πλῆθος πιστῶν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πανηγυρικῆς θείας Λειτουργίας ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιος, ὁ ὁποῖος εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Χαιρετίζομεν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας παραχωρήσει τοῦ Καταστατικοῦ Νόμου συνελθοῦσαν. Ὅπως οὐδὲν χαριέστερον, ἀλλ' ἢ (τοὺς τοσοῦτω τῷ πλήθει τῶν τόπων δηγημένους, τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνώσει καθορᾶν εἰς μίαν μελῶν ἀρμονίαν ἐν σώματι Χριστοῦ δεδέσθαι)».

Πατέρες καὶ ἀδελφοί,

α'. Ἡ πρώτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν αἰρέσεων καὶ εἰς τὴν νίκην τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὡς ἀποφειλομένη πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστία, καθ' ἣν ἡμέραν ἀπελάβομεν τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, σὺν ἀποδείξει τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων». Κατὰ τὴν Κυριακὴν ταύτην τῆς Ὀρθοδοξίας «ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκότων» καὶ ἀπὸ τοῦ 843 μέχρι σήμερα, ἐπὶ χίλια ἑκατὸν καὶ πλέον ἔτη ἐν ἐπισήμῳ ἐκκλησιαστικῇ τελετῇ καὶ λιτανείᾳ, ἐπαναλαμβάνομεν τὰ συνοδικῶς ὀρισθέντα, διὰ τῶν ὁποίων διατρανοῦμεν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μας: «Οἱ προφῆται ὡς εἶδον, οἱ ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ διδάσκαλοι ὡς ἐδογματίσαν, ἡ οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ἡ χάρις ὡς ἔλαμπεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδέδεικται, τὸ ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ἡ σοφία ὡς ἐπαροησιάσατο, ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράβευσεν ὄντω φρονοῦμεν, ὄντω λαλοῦμεν, ὄντω κηρύσσομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ τοὺς αὐτοῦ ἁγίους ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασι, ἐν θυσίαις, ἐν νοαῖς, ἐν εἰκονίσμασι, τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπότην προσκυνοῦντες καὶ σέβοντες, τοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην ὡς αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες, καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκόννησιν ἀπονέμοντες. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Ὀρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τὴν οἰκουμένην ἐστήριξεν».

β'. Ἡ εἰκονομαχία, ἣτις συνετάραξε τὴν Ἀυτοκρατορίαν ἐπὶ ἑκατὸν καὶ πλέον ἔτη καὶ συνοδικῶς καταδικάσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς αἰρεσις, ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Σπουδίτου, ἀτρομήτως ὑπερασπίσαντος τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας, ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἀθρευτάτη μεταστοιχείωσις τῶν πάντων». Οἱ δύο πρῶτοι τοῦλάχιστον Ἀυτοκράτορες, Λέων ὁ Γ' καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ὁμολογουμένως δὲν ὑπῆρξαν τυχαῖοι ἀρχηγοὶ τοῦ κράτους καὶ ὡς στρατιωτικοὶ καὶ ὡς πολιτικοί, ἀλλ' ἐξημιώθησαν καὶ ἐξημίωσαν ὄχι ὀλίγον, ἐπιχειρήσαντες μεταρρυθμίσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Διότι ἡ

περὶ τῶν εἰκόνων ἔρις εἶναι ἐν μόνον σημεῖον εἰς τὸ ὅποιον περιωρίσθη ἢ ὑπὸ τῶν Ἰσαύρων τολμηθεῖσα γενικωτέρα τις ἐκκλησιαστικὴ μεταρρυθμίσις. Ἐκ τῶν ὅσων ἐπὶ εἰκονομαχίας συνέβησαν συνάγεται τὸ σπουδαῖον ἱστορικὸν συμπέρασμα καὶ δίδαγμα, τὸ εἰς τοὺς γνωστοὺς λόγους Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ συνοφισόμενον, ὅτι (οὐ βασιλέων ἐστὶ νομοθετεῖν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ... Βασιλέων ἐστὶν ἡ πολιτικὴ εὐπραξία, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις ποιμένων καὶ διδασκάλων...). Πολλάκις τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αὐτῆς μέρος δέονται μεταρρυθμίσεως, διότι ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' εἶναι καὶ ζῆ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ πορεύεται μετὰ τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία εἶναι ζῶν ὄργανισμός, ὡς δὲ τοιοῦτος ἔχει ἐσωτερικὴν ἰδικήν του δύναμιν καὶ ἰκανότητα, διὰ τῆς ὁποίας, ὄχι μόνον ἀφομοιώνει καὶ ἐξαγιαρίζει ὅσα δέχεται, ἀλλὰ καὶ ἀποβάλλει καὶ ἀπορρίπτει τὰ νοσογόνα καὶ βλαβερά. Ἡ Ἐκκλησία ζωογονεῖται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπὸ τοῦ Παρακλήτου, ὅστις μένει ἐν αὐτῇ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὴν ὁδηγεῖ εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν ἡ Ἐκκλησία ἐπομένως ἀναγεννᾶται ἄνωθεν καὶ ὄχι ἐκ τῶν κάτω, καθὼς συμβαίνει εἰς οἰανδήποτε ἀνθρωπίνην ὀργάνωσιν.

γ'. Ἡ Ἐκκλησία, ἣτις πάντως δὲν ὀρίζεται, διότι (τοῦ οὐρανοῦ ὑψηλότερα ἐστὶ) καὶ (τῆς γῆς πλατυτέρα ἐστὶ), εἶναι σῶμα, δηλαδὴ ζῶν ὄργανισμός καὶ ὄχι ὀργάνωσις καὶ ὑπηρεσία κρατικοῦ τύπου ὄχι δὲ πάλιν ἀπλῶς σῶμα, ἀλλὰ «σῶμα Χριστοῦ». Σῶμα Χριστοῦ ὄχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ νομικοῦ προσώπου, ὅτι δηλαδὴ ἀποτελεῖ ἐν συνολῶν ὀργανωμένων ἀνθρώπων, τὸ ὅποιον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξαρτᾶται παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ κυβερνᾶται ἔστω ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι («ζῶν θεοανθρώπινος ὄργανισμός, ἐν ᾧ τελεσιουργεῖται ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἡ ἀπολότρωσις») καὶ ἡ θέωσις τῶν πιστῶν. Ἀρκούμεθα εἰς ταῦτα γενικῶς, ἀφορῶντα εἰς τὴν οὐσίαν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν ὁποίων ὀρίζεται συγχρόνως καὶ ἡ ἐγκόσμιος ὀργάνωσις αὐτῆς. Διότι, καθὼς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ, ὄντω καὶ μετέχει τοῦ κόσμου καὶ ὀργανοῦται ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς θείας αὐτῆς ἀποστολῆς. Εἶναι δὲ τὰ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοργάνωσιν προβλήματα πάντοτε μεγάλα, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερα, τὴν ὀρθὴν δὲ λύσιν τῶν ἐρίσκων (μόνον διὰ τῆς τοιαύτης θεωρήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐνιαίου θεοανθρώπινου ὄργανισμοῦ). Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν ἱστορικῶς ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν αἰώνων ἢ καὶ νεωτέρως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει τὰς ἀντιλήψεις, αἰτινες ἐκάστοτε ἐπεκράτησαν περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ὄντων καλουμένων σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Τοῦτο μόνον ἀρκούμεθα νὰ εἰπωμεν περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ νεοελληνικῷ Κράτει καὶ περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀσκηθείσης ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, ὅτι δηλαδὴ ἄλλα ὑπῆρξαν τὰ αἰσθήματα τοῦ ἔθνους ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας του καὶ ἄλλη ἢ στάσις, τὴν ὁποίαν

διὰ διαφόρους αἰτίας ἐτήρησε τὸ Κράτος ἐναντι αὐτῆς.

δ'. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν τῶν ἱερῶν Πατέρων, εἶναι «Μήτηρ Ἐκκλησία», εὐρίσκομεν δὲ εὐκαιρον νὰ ἐπαναλάβωμεν τώρα τοὺς λόγους τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος πρὸς τὸν ὡσαύτως ἀοιδίμον Προκαθήμενον ὁμοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπισήμως καὶ εὐθαρσῶς διακηρυχθέντας ποτὲ ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Ἑλληνικῆς πρωτεύουσας. «Ἡ φράσις αὕτη, Μήτηρ Ἐκκλησία, διὰ τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς εἶναι πλήρης νοήματος καὶ ἐνθυμίζει πάντοτε εἰς αὐτοὺς τὴν διάσωσιν καὶ διατήρησιν των διὰ μέσου μακρῶν αἰώνων πικρᾶς δουλείας καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνασυγκρότησιν των εἰς ἐλευθερά κράτη. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας διεσώθησαν οἱ λαοὶ οὗτοι. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ μένει τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ὅπου εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἐκεῖ καὶ ἐλευθερία καὶ εἰρήνη καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ πάντα ὅσα ἀποτελοῦν σήμερον κοινὸν αἷτημα τῶν λαῶν καὶ προσδοκίαν καὶ δῖψαν τῶν ἀνθρώπων. Ὑποῦσα ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ τὸ ἅγιον Ποτήριον τῶν ἀνθρωπίνων ἰδανικῶν, λέγει πρὸς τοὺς διψῶντας λαοὺς: Ἐμετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς μας εἰς τὴν παροῦσαν τεταραγμένην καὶ κρίσιμον ἐποχὴν, καὶ δεόμεθα τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ἵνα κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν ταύτην ἀκλινή καὶ μένωμεν ἑδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι ἐν τῷ Ἐδαγγελίῳ, ὃ παρελάβομεν, ἐν ᾧ καὶ ἐστήκαμεν ὁ δὲ ἱερός κληρὸς, ἵνα μὴ ἀποβάλλωμεν τὴν παρουσίαν ἡμῶν, ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν εἴμεθα τέκνα ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῶν. Ἡ ἰσχὺς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἶναι μεγάλη καὶ ἀκατανίκητος, ὄχι κυρίως ὡς διοικητικῆς ὀργανώσεως, ἀλλ' ὡς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς δυνάμεως ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ὑπὸ τὴν διαποίμανσιν αὐτῆς λαῶν. Ὑπὲρ πάντα τὰ ἐγκόσμια κεῖται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ πᾶσαν ἀπόστασιν φυσικὴν ἢ τεχνητὴν, οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ ἐνοῦνται εἰς ἓν σῶμα ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ εἶναι κεφάλαιον μεγίστης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀξίας ἢ δυνάμεις αὕτη καὶ ἡ θέσις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μεταξὺ τῶν λαῶν αὐτῆς».

ε'. Τοὺς λόγους τούτους τοὺς ὁποίους διαπνέει ζέον ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα καὶ διεμποτίζει ἀγνὸν αἰσθημα φιλοπατρίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ διασαφήσωμεν ἐκκλησιολογικῶς. Δὲν εἶναι ἄλλη ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἄλλοι οἱ ὑπὸ τὴν διαποίμανσιν αὐτῆς λαοί, ὡς μία ἀρχὴ καὶ ἐξουσία, ἔστω πνευματικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποτάσσονται καὶ ὑπὸ τῆς ὁποίας ἄγονται οἱ ἄνθρωποι, ὡς δύο χωριστοὶ καὶ διακεκριμένοι κόσμοι, ὡς δύο ἀντικείμενα ὑποστάσεις, ἐν ἐγῶ καὶ ἐν σὺ, μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ λαοῦ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι κατὰ τόπους Ἐκκλησία ἐθνική· ὅταν δὲ λέγωμεν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐ-

θνικήν, δὲν ἐννοοῦμεν αὐτὴν καὶ κρατικὴν, ἀν καὶ ὡς τοπικὴ ὑπάρχει ἐν τῷ Κράτει καὶ συνάπτεται πρὸς τὸ Κράτος καὶ συναλλήλως πορεύεται μετὰ τοῦ Κράτους. Ὁ τίτλος τῆς Ἐθνικῆς εἶναι ἡ δύναμις, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ δρᾶμα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Διότι Ἐκκλησία εἶναι ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου, τὸ ἅγιον ἔθνος καὶ τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα, τὸ Ἐδαγγέλιον ἐνσωματωμένον «στὴν οἰκογενειακὴ καὶ ἐθνικὴ παράδοσιν», διεμποτίζον «τὰ ἦθη, τὴ ζωὴ καὶ τὸν πολιτισμὸν» καὶ ταυτιζόμενον «μὲ τὴν ἴδια τὴ γῆ, ὅπου ριζώνει ὁ λαὸς καὶ τὴν μεταμορφώνει». Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀναντιλέκτως ἔγιναν σφάλματα, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ δρᾶμα περὶ τοῦ ὁποίου εἴπομεν, ἀλλὰ τὰ σφάλματα αὐτὰ δὲν ὀφείλονται εἰς τὸν ταυτισμὸν Ἐκκλησίας καὶ λαοῦ, ἀλλ' εἰς ἀνθρώπους, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ καρπωθῶν ἐξ αὐτοῦ ἐγκόσμια ὀφέλη. Ὁ ταυτισμὸς αὐτὸς εἶναι πράγματι (μυστικὸ θαῦμα) καὶ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, ἣτις συνετελέσθη εἰς τὰς ρίζας τοῦ βίου τῶν λαῶν διὰ τοῦ Ἐδαγγελίου. Μόνον, καθὼς χαρακτηριστικῶς ὑπὸ ὀρθόδοξον διανοητοῦ ἐλέχθη, μόνον «ὅταν ἡ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σὲ ἱστορικὸ θεσμὸ τοῦ ἔθνους καὶ σὲ ὄργανο πολιτικῆς σκοπιμότητος», ὁ τίτλος τῆς ἐθνικῆς δι' αὐτὴν εἶναι ἡ ἀδυναμία καὶ τὸ δρᾶμα τῆς, διότι τότε (ἢ θεολογικῆ τῆς αὐτοσυνειδησίας ἔχει ἐξασθενήσει ἢ καὶ τελείως ἐκλείψει).

ς'. Ὑπάρχει μία λέξις ἀρχαία, πλασθεῖσα εἰς ἀνύποπτον χρόνον, ἢ λέξις Χριστιανισμός. Εἰς τὸν καιρὸν μας ἡ λέξις αὕτη μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δημιουργεῖ εἰς τὴν σκέψιν μας τὴν ἐννοίαν μιᾶς, ὡς λέγεται, κοσμοθεωρίας ἢ ἰδεολογίας, μιᾶς δηλαδὴ φιλοσοφικῆς καὶ κοινωνικῆς θεωρίας ἢ ἐνὸς συστήματος θερησκευτικῶν γνώσεων καὶ ἠθικῶν κανόνων. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ λέγομεν Ἐκκλησία, καὶ ἐννοοῦμεν ζωὴν ἐν Χριστῷ εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν πληρότητα, μέχρι τῆς μεταμορφώσεως τοῦ βίου καὶ τῆς θεώσεως. Τὸ γνῶρισμα τῶν καιρῶν εἶναι ἀκριβῶς τοῦτο, ὅτι ὁ λεγόμενος Χριστιανισμὸς, ὅπου δὲν μετέπεσεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῆς δράσεως, ἔμεινε σύνολον γνώσεων ἐπιστημονικῶς καὶ λογικῶς διηρθρωμένων εἰς σύστημα, ὡς τὰ πολλὰ ἀνθρώπινα συστήματα. Ἀλλ' οὐδὲν ὑπάρχει ἀνυπόστατον, δηλαδὴ ἀπρόσωπον, ἀφηρημένον, θεωρητικὸν ἢ πλάσμα τῆς διανοίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι «στῦλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας» ἐν προσώποις. Πρόσωπον εἶναι ὁ Θεός, πρόσωπον εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πρόσωπον ὁ ἄνθρωπος, πρόσωπα οἱ Ἄγγελοι, πρόσωπον καὶ ὁ Διάβολος. Ὅ,τι εἶναι ἀλήθεια πίστεως καὶ κανὸν βίου προβάλλεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν προσώπω. (Ἐν προσώπω Ἰησοῦ) βλέπομεν τὸν Θεὸν καὶ ἔχομεν τὸ Ἐδαγγέλιον, ὡς δύναμιν καὶ σοφίαν Θεοῦ καὶ ὁδὸν σωτηρίας· ἐν προσώπω τῶν Ἁγίων ἔχομεν τὴν πράξιν καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ Χριστιανικοῦ βίου. Τὴν πράξιν πρῶτον καὶ τὴν θεωρίαν ἔπειτα, καθὼς ἀποτελεῖ ἀξίωμα τῶν ἱερῶν Πατέρων, ὅτι ἡ πράξις εἶναι «θεωρίας ἐπίβασις». Ἡ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύεται καὶ δικαιώνεται πραγματοποιουμένη καὶ καρποφοροῦσα ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τῷ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος, τελῶν τὴν θ. Λειτουργίαν τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Ἁγίου Παντελεήμονος (Ἀχαρνῶν), συνιερουργούντων ἀπόντων σχεδὸν τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

προσώπω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν Ἀγγέλων.

ζ'. Ἄλλ' ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχουν τὰ δόγματα. Τί λοιπὸν εἶναι τὸ δόγμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ; Ὑπάρχουν ἰδεολογικαὶ προκαταλήψεις καὶ φιλοσοφικὰ δόγματα, τὰ ὁποῖα ἐκ προτέρου δέχονται ἢ ἀρνοῦνται ὠρισμένας ἀρχάς. Ἀλλὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα δὲν εἶναι μία ἐκ προτέρου ἀθθαίρετος ἀρχὴ καὶ μία προκατάληψις, ἀλλ' εἶναι ὑποστατικὴ ἀλήθεια, πηγάζουσα ἐκ τοῦ λόγου τῆς θείας ἀποκαλύψεως, τοῦ κατὰ τὴν προφορικὴν καὶ γραπτὴν παράδοσιν φυλασσομένου καὶ ζῶντος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Στηρίζεται δὲ ἡ ἀλήθεια τοῦ δόγματος εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ κῆρος τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι μία φιλοσοφικὴ αἴρεσις καὶ σχολή, ἀλλ' οἶκος Θεοῦ ζῶντος. Καὶ εἶναι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα, καθὼς προσφωῶς ἐλέχθη, ὄχι «διανοητικὸν πρόβλημα», ἀλλὰ «πνευματικὸν αἴτημα» ὄχι ξηρὸν ἄρθρον θεωρητικῆς πίστεως, ἀλλὰ ζῶν σύμβολον ἀγιοσύνης. Ἡ συνήθης κατηγορία κατὰ τῶν ἱερῶν Πατέρων εἶναι ὅτι ἠσχολήθησαν περὶ τὸ δόγμα καὶ ἠγνόησαν τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχουν χωριστὰ θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ ζητήματα, καθὼς ἐμάθομεν νὰ λέγωμεν εἰς τὴν νεωτέραν καὶ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Τὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ζητήματα ζωῆς, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν χωρίζεται ἡ θεωρία ἀπὸ τὴν πράξιν. Ὁ χωρισμὸς τῶν ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας εἰς διῆθεν θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ ὀδηγεῖ εἰς διάσπασιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀντινομίαν ἐν τῷ βίῳ. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῶν θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων δὲν ὑπάρχουν ζητήματα χωριστὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά, διότι τὰ ζητήματα τῆς Θεολογίας εἶναι ζητήματα Ἐκκλησίας καὶ τὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ζητήματα Θεολογίας. Εἶδεμὴ ποῦ πηγαίνει ἡ Θεολογία χωρὶς Ἐκκλησίαν καὶ ποῦ πηγαίνει ἡ Ἐκκλησία χωρὶς Θεολογίαν;

η'. Ἀναμφιβόλως ἐν τῶν μεγαλυτέρων ἁμαρτημάτων ποῦ συντελεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι χωρίζεται ὁ βίος ἀπὸ τοῦ δόγματος, ἢ ἀγάπη ἀπὸ τῆς πίστεως, ἢ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς Θεολογίας. Ἀλλὰ τότε τί μένει διὰ νὰ μὴ εἶναι ζωὴ μόνον ὁ βίος, διὰ νὰ μὴ εἶναι ἡ ἀγάπη πάντως ἀγιοσύνη, διὰ νὰ μὴ εἶναι ἡ Ἐκκλησία ἀπλῶς μία ἀνθρώπινη ὀργάνωσις; Διὰ τοῦτο ὁ βίος τῶν χριστιανῶν κινδυνεύει νὰ εἶναι τύπος χωρὶς οὐσίαν, καὶ πράξεις χωρὶς ἀλήθειαν. Ἄρα γε εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συναισθανόμεθα τὴν εὐθύνην μας καὶ ἀγωνιῶμεν διὰ τοῦτο; Ὅχι διὰ τὰ ἐπερχόμενα δεινά, διότι αὐτὰ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀποτραποῦν, καὶ εἴθε νὰ ἀποτραποῦν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνοχὴν μας. Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν θὰ εἶναι ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων εἰς τὸν κόσμον, ἢ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν μένει καὶ ἡ μετάνοια μᾶς καλεῖ. Ἐπῆρεν ἡ ἀθεΐα τὸ κήρυγμα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ παρεποίησε καὶ τὸ ἔκαμε σύνθημα εἰς τὸν δρόμον, μαζοποιεῖ τὸν λαὸν καὶ τὸν μεταβάλλει εἰς ἀγελαῖον ὄχλον, ἀποχριστιανίζονται καὶ χάνονται τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡμεῖς δὲν

ἀγωνιῶμεν καὶ δὲν μετανοοῦμεν φοβούμεθα μόνον ἴσως διὰ τὰ «ἐρχόμενα». Μερικοί, διὰ νὰ μὴ ἔχουν καὶ τοῦτον τὸν φόβον, μετασχηματίζονται καὶ συντάσσονται πρὸς τοὺς ὑπεναντίους καὶ κάμνον ἄβυσσον εἰς τὸν ἔχθρον νὰ περάσῃ, μὲ τὴν πονηρὰν καὶ ἀφελῆ συγγρόνως σκέψιν ὅτι εὐφρῶς ἀσφαλίζουν ἑαυτοὺς. Ἄλλ' ὅταν πρόκειται νὰ δοκιμαστοῦν οἱ ἅγιοι, οἱ πονηροὶ ποῦ θὰ σταθοῦν; «Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σφύζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται;». Αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν ἀπειλούμεθα νὰ πληρώσωμεν, ὅταν ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὸ δόγμα, ἐπειδὴ ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐνότητα ὅταν ἀπεμπολῶμεν τὴν παράδοσιν, ἐπειδὴ συνεχόμεθα ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τοῦ παρόντος ὅταν ἀφίνομεν τὴν Θεολογίαν, ἐπειδὴ τὸ αἴτημα τῶν ἀνθρώπων σήμερον εἶναι μόνον κοινωνικόν ὅταν ἀρκοῦμεθα νὰ διακονῶμεν εἰς τὸν βίον, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι δὲν πεινοῦν καὶ δὲν διποῦν τὴν ζωὴν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ δόγματος καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς παραδόσεως, τὴν ἔννοιαν τῆς Θεολογίας καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ζωῆς. Ὅλα αὐτὰ μαζὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς μία θεωρητικὴ γνῶσις καὶ μία ἱστορικὴ μνήμη καὶ μία αἰσθησις τῆς ἐνεστῶσης ἀνάγκης, ἀλλ' εἶναι ἡ βίωσις τοῦ χθὲς καὶ τοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας εἰς τὸ σήμερον, αὐτὸ ποῦ εἶναι τὸ διαρκὲς καὶ τὸ αἰώνιον παρὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

θ'. Ἡ Ἐκκλησία πορεύεται, ἔτσι καθὼς λέγεται ὅτι ἡ θάλασσα πορεύεται καὶ ὅτι καὶ τὸ σῶμα πορεύεται. Ἄς φέρωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν μας τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πορευομένου καὶ ἀναβαίνοντος μετὰ τῶν Ἀποστόλων εἰς Ἱεροσόλυμα. Εἶναι ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ὀδηγούσης τοὺς λαοὺς πρὸς τὴν ἀνάστασιν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμπρός, ἀρχηγὸς καὶ τελειωτῆς τῆς πίστεως καὶ ἀκολουθεῖ ὁ κόσμος, οἱ ἀπόστολοι, οἱ πατέρες, οἱ λαοί. Πολλάκις ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μένει μόνος ὄχι διότι αὐτὸς σπεύδει, ἀλλὰ διότι ὁ κόσμος μένει ὀπίσω, βραδυπορῶν ἀπὸ πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ὀκνηρίαν. Τὸ Εὐαγγέλιον λέγει ὅτι «ἦσαν ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦν προῶν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς» καὶ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι «ἔθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες» καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ «ἐφοβοῦντο» καὶ ἐνῶ ὁ διδάσκαλος προέλεγεν εἰς αὐτοὺς «τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν», ἐκεῖνοι «οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα». Ἄν ἦτο δυνατόν, λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνακοπῇ ἡ πορεία... Ἄν ἦτο τρόπος νὰ ἀλλάξωμεν δρόμον... Νὰ λέγωμεν περὶ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ νὰ μὴ εἴμεθα ἡ Ἐκκλησία νὰ προσδοκῶμεν τὴν ἀνάστασιν καὶ νὰ μὴ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα... Τὰ Ἱεροσόλυμα εἶναι ὑψηλὰ καὶ ἡ ἀνοδος εἶναι κοπιώδης, καὶ ἀκόμη ἐκεῖ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν ἤξεύρομεν τί μᾶς συμβαίνει... Πόσῃ δυνάμει πρέπει νὰ εἶχεν ὁ Χριστὸς διὰ νὰ σύρῃ ἄκοντας τοὺς Ἀποστόλους; Πόσῃ δυνάμει πρέπει νὰ ἔχη ἡ Ἐκκλησία διὰ νὰ σύρῃ ἄκοντα τὸν κόσμον; Ἄλλ' εἶναι πράγματι πανσθενής, ἢ Ἐκκλησία, διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστὸς.

ι'. Ὁ Κύριος, διαγράφων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸν τύπον τοῦ καλοῦ ποιμένου, λέγει ὅτι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς

(ἐμπροσθεν πορεύεται καὶ τὰ πρόβατα αὐτῶ ἀκολουθεῖ). Ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ δράμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν παρόντα καιρὸν καὶ ὅταν δὲν διεκδικούμεν ἡμεῖς ἔναντι τῶν ἱερῶν ποιμένων τὴν πρωτοπορίαν, καὶ ὅταν ἀξιούμεν οἱ ποιμένες νὰ πορεύωνται ἐμπροσθεν, ἡμεῖς δὲν ἀκολουθοῦμεν, ἐπιροίπτομεν δὲ πάντοτε τὰς ἐθύννας εἰς τοὺς ποιμένας. Καὶ δὲν ὑπάρχει μὲν ἀμφιβολία ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς μὲν ποιμένας θὰ κολάσῃ διὰ τὰ ἀμαρτήματά των, θὰ κρίνῃ δὲ τὸν λαὸν διὰ τὰ ἀγνοήματά του. Ἀλλ' εἶθε ἀμαρτήματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ εἶχον μόνον οἱ ποιμένες καὶ ὁ λαὸς νὰ εἶχε μόνον ἀγνοήματα, καὶ εἶθε τὰς ἐθύννας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ ἔφερον μόνον οἱ ποιμένες. Ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, ὅτι Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον οἱ ποιμένες· ὅχι διότι οὕτω ποιμένες καὶ λαὸς ὁμοῦ μοιραζόμεθα τὸ βάρος τῆς ἐθύννης, ἀλλὰ διότι ὁμοῦ θὰ κερδήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς σωτηρίας. Ἀλλ' εἶπέ τις ἱερὸς ἀνὴρ ὅτι (ὅσα πρέπει νὰ πράξωμεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καθ' ἡμέραν πολλαπλασιάζονται, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ θὰ τὰ πράξωμεν καθ' ἡμέραν ὀλιγοστεύομεν). Ὀλιγοστεύομεν ὅχι οἱ ποιμένες, ἀλλ' οἱ χριστιανοί, τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ἐθύννης. Γνώρισμα τοῦ καιροῦ μας εἶναι ὁ ἀποχριστιανισμὸς τῶν λαῶν, ἀλλὰ κατ' ἐπίδρασιν τῶν ἔξω καὶ ἡ μαζοποίησης ἢ ἐξ ἀντιθέτου ἢ διάσπασις τῆς ἐνότητος ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν βᾶσιν εἴμεθα «σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους»· σῶμα, ὡς πρὸς τὴν ἐνότητα, καὶ μέλη ἐκ μέρους, ὡς πρὸς τὴν ἐνὸς ἐκάστου προσωπικότητα. Δὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τὸ περιέχον καὶ ἡμεῖς ἐντὸς αὐτῆς τὸ περιεχόμενον, ἀλλ' ἡμεῖς περιέχον καὶ περιεχόμενον, συγκροτοῦντες τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνήκοντες εἰς αὐτήν· τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος εἶναι ἡ κεφαλὴ. Τὸ νὰ συγκροτοῦμεν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἀνήκωμεν εἰς αὐτήν εἶναι συγχρόνως χάρις καὶ ἐθύννη, ὅθεν χρεὸς ἔχομεν εἰς ἕκαστος νὰ συνεργασθῶμεν εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ ναοῦ τούτου.

ια'. Ὁ λόγος περὶ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει τέλος, καθὼς ἀκριβῶς αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας τοπικῶς καὶ χρονικῶς δὲν ὑπάρχει τέλος. Οὔτε περὶ τῆς ἐνότητος οὔτε περὶ τῆς ἀγιότητος οὔτε περὶ τῆς καθολικότητος οὔτε περὶ τῆς ἀποστολικότητος τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου, εἶπομεν ἐπὶ μέρους. Ἀλλὰ προέχει εἰς τὴν σημερινὴν ἑορτὴν καὶ ἐν τῇ συνοδικῇ ταύτῃ θεῖα Λειτουργία νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ μία, ἀγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἐπὶ πλέον Ἐκκλησία Μαρτύρων καὶ Ἐκκλησία Πατέρων, φντεία αἵματος καὶ θεσμοῦ ἱερωσύνης. Τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἀήματα ζωῆς αἰωνίου), ὁ ἐνυπόστατος θεῖος λόγος, ζῶν καὶ ζωοποιῶν. Δὲν εἶναι θεωρία καὶ λογοτεχνία τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ ἀλήθεια καὶ ζωὴ καὶ ὁδός, ὁμολογία καὶ μαρτυρία Ἀγίων. Ὅταν ἀκούωμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ὁμιλῇ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, συγχρόνως τὸν βλέπομεν νὰ θαυματουργῇ, νὰ πάσχη, νὰ ἀποθνήσκῃ καὶ νὰ ἀνίσταται· καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν βλέπομεν τὴν στρατιάν τῶν

Ἀγίων τῆς πίστεως, ποὺ ἐβίωσαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἔδωκαν τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Μάρτυρες, οἱ Προφῆται, οἱ Ἱεράρχαι, οἱ Ὅσιοι καὶ οἱ Δίκαιοι, «οἱ καλῶς τὸν ἀγῶνα τελέσαντες καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντες». Δὲν ἀναγόμεθα εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς διανοίας, δὲν τοὺς ἀναπολοῦμεν διὰ τῆς σκέψεως καὶ δὲν τοὺς ἀνακαλοῦμεν εἰς τὴν μνήμην μας, ἀλλ' εἶναι μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἡ Ἐκκλησία. Εἶναι παρόντες μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν, ψάλλοντες καὶ λατρεύοντες μεθ' ἡμῶν καὶ προσβύοντες ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς «ἐκλεκτοὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν κεκτημένοι παρουσίαν». Εἶναι ἡ στρατιὰ τῶν ἐσταυρωμένων, τὸ πλῆθος τῶν θλιβομένων τῆς χθὲς καὶ τῆς σήμερον, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς στρατενοῦμεθα καὶ προστιθέμεθα καθ' ἡμέραν. Ὅχι ἐκεῖνων ποὺ θλίβονται, διότι δὲν δύνανται νὰ κερδήσουν τὸν κόσμον, ἀλλ' ἐκεῖνων ποὺ λευκαίνουν τὰ ἱμάτια των («ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου»)· ἐκεῖνων ποὺ αἶρουν τὸν σταυρὸν, τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου καὶ προχωροῦν εἰς μίαν ἀτελεύτητον σειρᾶν, καὶ αἰσθάνονται μίαν χαρὰν καὶ μίαν καύχησιν, τὴν χαρὰν καὶ τὴν καύχησιν τῶν Ἀγίων. Αὐτὴν τὴν χαρὰν, ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ λύπη καὶ κατὰ Θεὸν πένθος, δὲν τὴν αἰσθάνονται ἐκεῖνοι ποὺ καὶ ὅταν λέγουν πὼς εἶναι χριστιανοί, δὲν ἀνέχονται τὸν σταυρὸν καὶ δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν θλίψιν· αὐτοὶ εἶναι οἱ «θέλοντες εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί», θεωροῦν τὴν θέσιν των ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς μίαν καλὴν τακτοποίησιν εἰς τὸν βίον καὶ ὡς μίαν εὐκαιρίαν εὐδοκίμησέως των ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.

ιβ'. Ὁ βίος τοῦ πιστοῦ εἶναι μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἐπιβεβαιώνεται μὲ θλίψιν καὶ ταλαιπωρίαν, μὲ διώξεις καὶ βασανισμούς, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ μὲ αἷμα, μὲ ὅ,τι δηλαδὴ εἰς τὴν γλώσσαν τῆς Ἐκκλησίας εἰδικώτερον ὀνομάζεται μαρτύριον. Ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ πόθος διὰ τὴν προσωπικὴν τελειώσιν εἶναι ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα καὶ ὁ πόθος τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, ἐκεῖνων ποὺ θανατοῦνται ὅλην τὴν ἡμέραν, ὡς (ἱερεῖα ἔμφοχα καὶ ὀλοκαντώματα λογικά), ἔνεκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. «ᾧ δὲ ἔστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων»· ὁ βίος δὲν οἰκοδομεῖται καὶ ἡ ζωὴ δὲν κληρονομεῖται μὲ τὴν ἰδικὴν μας ἀδικίαν ἐπάνω εἰς τοὺς ἀδίκους, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑπερβάλλουσαν δικαιοσύνην καὶ ὑπομονὴν τῶν Ἀγίων, καθὼς ἔτσι εἶναι γραμμὸν εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν εἰς ἔκφρασιν ἀφθάρτου ἠθικοῦ μεγαλείου καὶ πνευματικοῦ βᾶθους. («Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι καὶ ὁ ἠυπαρὸς ἠυπαρεθῆτω ἔτι καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι»). Ὅ,τι θὰ μείνῃ καὶ ὅ,τι θὰ προσαγάγῃ ὁ κόσμος μὲ ἀληθινὴν καύχησιν εἰς τὸν Θεὸν εἶναι ὅ,τι καθ' ἡμέραν εἰς πρεσβείαν προσάγει ἡ Ἐκκλησία, τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων, τὰ δάκρυα τῶν Ὁσίων καὶ ὁ ἰδρὼς τῶν Δικαίων, τῶν πεπελεμισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνων ποὺ «εἶτε διὰ ζωῆς εἶτε διὰ θανάτου», «ὕψηλότεροι τῶν ἀνθρώπων μέτρων ἐδείχθησαν», ὅχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ

ὑπερανθρώπων, ἀλλ' ὡς ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς μεμορφωμένον τὸν Θεάνθρωπον Χριστόν.

γ'. Ἀλλ' ὠνομάσαμεν ἤδη τὴν Ἐκκλησίαν Ἐκκλησίαν Πατέρων καὶ θεσμόν ἱερωσύνης, τῆς ἱερωσύνης διττῶς νοουμένης, ὡς γενικῆς δυνάμει τοῦ βαπτίσματος καὶ ὡς εἰδικῆς δυνάμει τῆς χειροτονίας. Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης ὁμιλήσαμεν ἤδη, περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου, ὅτι χωρὶς τῶν διὰ τῆς χειροτονίας ἱερέων («Ἐκκλησία οὐ καλεῖται»). Ὅσοι ἐκ τούτων, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐκ τῶν ἀπλῶν μοναχῶν, διακρίνονται ἐπὶ ὀρθοδόξῳ διδασκαλίᾳ καὶ ἐπὶ ἀγιότητι βίου, αὐτοὶ λαμβάνουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν ἱερὸν τίτλον καὶ τὴν θέσιν τῶν Πατέρων. Εἶναι αὐτοί, μάλιστα δὲ οἱ Ἐπίσκοποι, ποὺ συνεκρότησαν Συνόδους, ποὺ κατεπολέμησαν αἵρέσεις καὶ σχίσματα, ποὺ ἐκήρυξαν καὶ ἔσπειραν τὸν λόγον. Εἶναι αὐτοί, ποὺ μετὰ τῶν καλλινίκων Μαρτύρων καὶ τῶν Ὁσίων ἀσκητῶν ἀποτελοῦν τὴν ζῶσαν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως καὶ διὰ τῶν ὁποίων διαγιγνώσκονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ παραδόσει τῶν Ἀποστόλων. Ἰδοὺ πῶς κράτιστος τῶν ἡμερῶν μας ὀρθόδοξος θεολόγος καὶ ἱερεὺς ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων, εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ὁποίων ἐπακολουθεῖ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. «Τὸ ἐπόμενον τοῖς ἁγίοις πατράσι» λέγει, διὰ τοῦ ὁποίου ἀρχεται ὁ δογματικὸς ὄρος τῆς Δ' οἴκου. Συνόδου, «δὲν σημαίνει ἀπλῶς ἀναφορὰν εἰς ἀφηρημένην τινὰ παράδοσιν ἢ τὴν χρῆσιν ὕδρων καὶ προτάσεων. Εἶναι κυρίως ἀναδρομὴ εἰς πρόσωπα, εἰς ἁγίους μάρτυρας. Κατὰ συνέπειαν ἡ μαρτυρία τῶν Πατέρων παρέχει τι πλεόν τοῦ ἱστορικοῦ χαρακτηριστικοῦ. Ἡ μαρτυρία τῶν Πατέρων ἀνήκει ἰδιαίτατα καὶ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν σύνθεσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως... Ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων ἀποτελεῖ μόνιμον κατηγορηματικὴν τῆς χριστιανικῆς ὑπόθεσεως, σταθερὸν καὶ τελικὸν μέτρον καὶ κριτήριον τῆς ὀρθῆς πίστεως. Ἐπομένως ἡ στροφὴ ἡμῶν πρὸς τοὺς Πατέρας εἶναι κατὰ περισσότερον ἀπὸ ἱστορικὴν ἀναδρομὴν εἰς τὸ παρελθὸν ἢ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ Πατέρες δὲν εἶναι μόνον μάρτυρες τῆς ἀρχαίας πίστεως, ἀλλ' εἶναι καὶ μάρτυρες τῆς ἀληθοῦς πίστεως». Διασαφῶν δὲ τὸν λόγον του καὶ προλαμβάνων πιθανὴν παρεξήγησιν, ἥτις θὰ συνίστατο εἰς μίαν ἐξωτερικὴν καὶ τυπικὴν μόνον μίμησιν τῶν ἱερῶν Πατέρων ἢ εἰς μίαν τυφλὴν καὶ ἄκριτον ἐπανάληψιν αὐτῶν, ὁ διαπρεπὴς θεολόγος καὶ ἱερεὺς διδάσκαλος προσθέτει τὰ ἑξῆς: «Δὲν ἀρκεῖ νὰ κρατήσωμεν τὴν βυζαντινὴν λειτουργίαν, νὰ ἀναστηλώσωμεν τὴν βυζαντινὴν εἰκονογραφίαν καὶ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν ἢ νὰ ἐφαρμόσωμεν τοὺς βυζαντινοὺς τύπους προσευχῆς καὶ ἡσυχίας. Πρέπει νὰ ἀναδράμωμεν εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς ρίζας τῆς πατροπαραδότου ἡμῶν εὐσεβείας καὶ νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸ πατερικὸν φρόνημα. Ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ πάθωμεν ἐσωτερικὴν διάσπασιν μετὰ τῶν πατροπαραδότων τύπων τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ξένων πρὸς τὴν παράδοσιν τρόπων τῆς σκέψεως».

Πατέρες καὶ ἀδελφοί,

ιδ'. Κατακλείομεν ἤδη τὰ ἀτελῶς μέχρι τοῦδε λεχθέντα διὰ τῶν λόγων δύο συνωνύμων Ἁγίων περὶ τῶν θείων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων καὶ περὶ τῶν ἱερῶν Πατέρων. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, λέγοντος: «...μὴ ἐξεῖναι διαπιστεῖν τοῖς ὑπὸ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν εἰρημένους, ἀλλ' ἀπόδειξιν εἶναι τοῦ λόγου τὸ ἐκείνων ἀξιοπίστον, πάσης δυνάμεως λογικῆς καὶ ἀντιλογικῆς ἰσχυρότερον». Καὶ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, κηρύττοντος: «Τέλος θείων δογμάτων καὶ τῆς περὶ ταῦτα φιλοπονίας καὶ θεωρίας ἀλήθεια καὶ ἀσφαλῆς δόξα καὶ πρὸς τοὺς θεοφόρους ἡμῶν πατέρας σύμφωνος καὶ ὁμόλογος». Ἀξιοθέντες δὲ χάριτι Θεοῦ, ἵνα καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προφθάσωμεν τὰς ἁγίας ταύτας καὶ πολυποθήτους τῆς νηστείας ἡμέρας, δι' ὧν κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία «ἐτίθη-νήσατο ἡμᾶς πρὸς τὴν εὐσεβείαν» ἔτι δὲ καὶ διὰ τῆς συνοδικῆς ταύτης καὶ πανηγυρικῆς θείας Λειτουργίας, ἵνα τιμῶμεν τοὺς τιμῶντας τὸ ἀνθρώπινον γένος θεοφόρους Πατέρας καὶ στερεοὺς προμάχους τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· αἰνοῦντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν, ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ἐπαναλάβωμεν, ἐπισφραγίζοντες τὸν λόγον, τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Γένοιτο ἡμᾶς εὐχαῖς τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Προέδρων τῆν τε ὀρθότητα τῶν δογμάτων, ἣν ἄνωθεν καὶ ἐκ προγόνων παρελάβομεν, ἀκέραιον διατηρήσαι καὶ βίον αὐτῇ συμβαίοντα προσθῆναι, ἵνα τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐπιτόχωμεν». Ἀμήν».

Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς παρέθεσεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Μαξίμου ἐπίσημον πρόγευμα πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ πρόγευμα παρεκάθησαν ἐπίσης ὁ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ὑπουργὸς κ. Παπακωνσταντῖνου καὶ τὰ μέλη τοῦ Οἴκου τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προγεύματος ἡ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς καὶ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀντήλλαξαν προπόσεις.

Προσφωνῶν τὸν Μακαριώτατον καὶ τὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας ἡ Α.Ε. ὁ Ἀντιβασιλεὺς εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Μακαριώτατε,

Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερος εὐτυχῆς, διότι μοῦ δίδεται καὶ πάλιν ἡ εὐκαιρία νὰ συνορτάσω μεθ' ὑμῶν τὴν ἡμέραν τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ μάλιστα τὴν φορὰν αὐτὴν διὰ τῆς συμμετοχῆς ὀλοκλήρου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι κοινὸν μυστικόν, ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον κατάστασις εἰς τὴν χώραν μας δὲν ἀφῆσεν ἀτυχῶς ἀνεπηρέαστον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, γεγονός τὸ ὁποῖον ἀπέβαινε εἰς βάρος τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἔθνους. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἐπαναστάσις ἔταξεν ὡς ἓνα τῶν πρωταρχικῶν τῆς σκοπῶν νὰ συνδράμῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα δυναθῇ αὐτὴ καὶ

Ἡ Α. Ε. ὁ Ἀντιβασιλεύς, ἀντιστράτηγος κ. Γ. Ζωϊτάκης, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰερώνυμος καὶ ὁ Ἐξοχώτατος Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Θ. Παπακωνσταντίνου ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μελῶν τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ἐπιτόχη τὴν ἐξυγίανσιν καὶ τὴν ἀνύψωσιν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας θὰ δύνανται νὰ ἐκκληροῦν κατὰ τὸν πλέον ἀποτελεσματικὸν τρόπον τὴν ἱεράν τῆς ἀποστολῆς. Φρονῶ ὅτι ἡ καταβληθεῖσα προσπάθεια Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ διαρρευσαντος ἔτους, ὑπῆρξε λίαν ἀποτελεσματική.

Διὰ τοῦ δημοσιευθέντος δὲ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος τίθεται ἤδη ἐν ἰσχύϊ, ἡ Ἐκκλησία θὰ δυναθῆ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐπιτεῦξιν τῶν σκοπῶν τῆς καὶ νὰ ἀνταποκριθῆ πλήρως εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τέλος εὐχομαι εἰς τὸν Θεόν, ὅπως φωτίξῃ τὴν ὑμετέραν διάνοιαν καὶ κατευθύνῃ εἰς τὰς πράξεις σας, κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν σας καθηκόντων, χαρίζῃ δὲ εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ ὀλόκληρον τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας ὑγείαν, δύναμιν πρὸς ἐργασίαν καὶ πᾶσαν ἀτομικὴν εὐτυχίαν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος μας».

Εἰς τὴν προσφώνησιν τῆς Α.Ε. τοῦ Ἀντιβασιλέως ἀντιστρατήγου κ. Γεωργίου Ζωϊτάκη ἀπήντησεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰε ρ ὠ ν υ μ ο ς, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἠὺχαρίστησεν ἐκ μέρους τῆς Ἱεραρχίας τὴν Α.Ε. τὸν Ἀντιβασιλέα διὰ τὸ παρατεθὲν πρόγευμα, ἐτόνισε τὰ ἑξῆς:

«Συγκινούμεθα ἰδιαίτερως, διότι ἐφέτος ὁ πανηγυρισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας συμπίπτει μετὰ μιᾶς εἰρημικῆς κατακτήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν τῇ χώρᾳ μας, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς 21ης Ἀπριλίου. Ἐννοῶ τὴν διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἀποδέσμευσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν περισσοτέρων ἐμποδίων, τὰ ὁποῖα ἐτίθεντο εἰς τὴν δρασίν τῆς ὑπὸ τῶν πολιτειακῶν περιορισμῶν καὶ τὴν παροχὴν εἰς αὐτὴν τῆς δυνατότητος, ὅπως χρησιμοποίησῃ ὅλας αὐτῆς τὰς δυνάμεις εἰς τὸ σωτήριον ἔργον τῆς. Δὲν εἶναι δὲ καθόλου ὑπερβολὴ ἐὰν εἴπω, ὅτι ἡ εἰρημικὴ αὕτη κατάκτησις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν τῆς ἐχάρισεν ἡ ὑπὸ τὸν Ἐξοχώτατον κ. Γ. Παπαδόπουλον Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, εἶναι μία νέα νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος. Διότι πρὸς ἀμφότερα ὑπῆρξαν ξένοι αἱ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας πολιτειακαὶ δεσμεύσεις. Διότι καὶ τὸ Ὁρθόδοξον καὶ τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα δὲν ἀποσκοποῦν νὰ δημιουργοῦν δούλους, ἀλλὰ πλήρεις καὶ ὠλοκληρωμένους προσωπικότητας, «ἀδελφούς ἐν Κυρίῳ», «συμπολίτας τῶν ἁγίων καὶ οἰκείους τοῦ Θεοῦ». Οὐδέποτε δὲ οὔτε τὸ Ὁρθόδοξον, οὔτε τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα ἐδέχθησεν τὴν Ἐκκλησίαν δούλην τῆς Πολιτείας. Αἱ ἀντιλήψεις περὶ ἀπολύτου τοῦ Κράτους κυριαρχίας ἐπὶ τε τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς οὐδέποτε ἐπολιτογραφῆθησαν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ δὲ πλάνην νὰ ταυτίζωμεν τὰ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἰσχύσαντα πρὸς δεξιὰ σήμερον λέγεται πολιτειοκρατικὸν σύστημα σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Κατὰ τὰς ἑλληνορθοδόξους ἀντιλήψεις, πνεῦμα καὶ ψυχὴ οὔτε ὑποδουλοῦνται οὔτε φονεύονται, διότι ἀμφοτέρω ὡς ἐκ τῆς οὐσίας τῶν εἶναι ἐλεύθερα καὶ ἀθάνατα. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος, δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ ὑποκαθίσταται οὔτε νὰ ὑποδουλοῦται. Διότι πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς ἀποβαίνει ἐν τελικῇ ἀναλύσει εἰς βάρος τοῦ ὑποδουλοῦντος. Ὅσον δὲ πληρεστέρα καὶ μακροτέρα εἶναι ἡ τυχὸν ἐπιχειρουμένη ὑποδούλωσις, τόσον τὸ χειρότερον διὰ τὸν ἐπιχειροῦντα αὐτὴν. Διότι καὶ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν καὶ ἐπὶ μακρότερον χρόνον στερεῖται τῆς ζωογονίας, τῆς ὡς αἰῶρας λεπτῆς ζωῆς τῆς πίστεώς τῆς, ἡ ὁποία εἶναι τόσον ἀπαραίτητος, τόσον διὰ τὰ ἄτομα ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔθνη, ὅσον ἀπαραίτητος εἶναι ὁ αἶψα διὰ τὸ σῶμα. Ὁ ὑποδουλῶν τυχὸν τὴν Ἐκκλησίαν κατανατᾷ νὰ μὴ κρατῇ εἰς χεῖρας του τὸν ζῶντα καὶ ζωοποιοῦντα ὄργανισμὸν τῆς, ἀλλὰ τὸ ἀπεξηραμμένον καὶ ἄπνον περιβλήμα τῆς.

Θὰ μοι ἐπιτραπῆ ὅθεν, Ἐξοχώτατε, ὅπως ἀπαξ ἔτι ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱεραρχίας Ἐκκλησίας τῆς Ἱεραρχίας, ἐκπροσωποῦσης σύμπασαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἐκφράσω πρὸς τε τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον κ. ὑπουργὸν τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τε τὸν Ἐξοχώτατον κ. Πρόεδρον καὶ πάντα τα μέλη τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, τὴν εὐγνωμοσύνην πάντων ἡμῶν, διότι ὡς Ἐπανάστασις εἴχατε τὴν τόλμην νὰ θραύσητε τὸν περιοριστικὸν πολιτειακὸν κλοιὸν, ὁ ὁποῖος περιέσφιγγεν ἀσφυκτικῶς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ τῆς ἐπιτρέψητε, ὅπως ἀδέσμευτος πλέον ἐπιδοθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς. Τὰ ὀνόματα πάντων ἡμῶν καὶ πάντων ὅσοι συνήγγησαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτεγγμα, ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι θὰ ἀναγραφοῦν χουσοῖς γράμμασι εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Κύριος τῆς Ἐκκλησίας θὰ τοὺς ἀνταμείψῃ κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τῶν καὶ τῆς εἰς τὸ σύνολον συμβολῆς τῶν».

Α' ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὴν 3 Μαρτίου εἰς τὰς 9 π.μ. ἤρχισαν εἰς εἰδικῶς διαρρυθμισθεῖσαν αἴθουσαν τοῦ μεγάρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν αἱ τακτικαὶ συνεδριάσεις τῆς ἐκτάκτου Συνελεύσεως τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀτμόσφαιραν πνευματικῆς ἐξάρσεως καὶ ἐν Χριστῷ ἀγάπης.

Παρέστησαν 66 ἐν ὄλῳ Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, οἱ δὲ τρεῖς ἀπουσιάσαντες Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται, Πατρῶν κ. Κωνσταντίνος, Λήμνου κ. Παντελεήμων καὶ Πελαγονίας κ. Νικολάος ἐδικαιολόγησαν τὰς ἀπουσίας τῶν.

Κατ' ἀρχὰς προσεφώνησε τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος, τοῦ πρώτου τῆ τάξει Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου ἀντιφωνήσαντος καταλλήλως.

Ἐν συνεχείᾳ ἐψηφίσθη κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ

σύνολόν του ὁ Κανονισμὸς ἐργασιῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐξελέγη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος ὡς Βοηθὸς Προέδρου, ὁ δὲ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σαγῶν κ. Διονύσιος ὡς ἐπὶ τοῦ Τύπου ἐκπρόσωπος τῆς Ἱεραρχίας.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνεδριάσεως κατελθοῦσα ἡ Ἱεραρχία ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐτέλεσε Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κυροῦ Εὐσταθίου.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἱεραρχία μετέβη εἰς Ἱερὰν Μονὴν Πεντέλης, ὅπου συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα ἐγένετο κατάθεσις θεμελίου λίθου τῆς νέας πτέρυγος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς διορθόδοξον Κέντρον.

Β' ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Ἡ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς 4 Μαρτίου 1969 κατηναλώθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου κ. Ἰερωνούμου ἀνάγνωσιν τῆς διεξοδικῆς Εἰσηγήσεώς του ἐπὶ τῶν βασικῶν κατευθύνσεων τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προβλεπόμενων συμπληρωματικῶν νομοθετημάτων καὶ κανονισμῶν. Ὁ Μακαριώτατος ἐξιστόρησεν ἐν πρώτοις τὰ τῆς προπαρασκευῆς, εἶτα δὲ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας πρὸς σύνταξιν καὶ ψήφισιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου συνεκίσθη καὶ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 4 Μαρτίου, ἐπὶ παρουσίᾳ σχεδὸν πάντων τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων, ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου Τυπογραφικοῦ Μηχανήματος τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ Ἁγιασμοῦ, ὁ Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καθηγητῆς κ. Εὐάγγελος Θεόδωρου προσεφώνησε τὸν Μακαριώτατον καὶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Συνέδρους, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

«Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Κύριε Συνάδελφε,

Πάντες, ὅσοι διακονοῦμεν εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν, τὸν ἱεραποστολικὸν τοῦτον ὄργανισμὸν τῆς Ἐκκλησίας μας, δοκιμάζομεν ἰδιαιτέραν χαρὰν καὶ συγκίνησιν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι σήμερον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἐπισήμων ἐγκαίνιων τοῦ νέου Πιεστηρίου τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἔχωμεν πλησίον μας τὸσον τὸν Μακαριώτατον Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅσον καὶ σύμπασαν σχεδὸν τὴν σεπτὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ὅτι ὁ Μακαριώτατος εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν εἶναι τι, τὸ ὁποῖον ἔχομεν συνηθίσει. Συχνάκις,

παρακινούμενος ἀπὸ τὸ ἀνύστακτον ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς ἐπισκέπτεται διὰ νὰ ἐποπτεύσῃ ἢ κατευθύνῃ αὐτοπροσώπως διαφόρους ἐκδηλώσεις τοῦ ἔργου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Τὸ γεγονός δμως, ὅτι σύμπασα σχεδὸν ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία παρευρίσκεται σήμερον ἐνταῦθα, διὰ νὰ εὐλογήσῃ μίαν πτυχὴν τοῦ ἔργου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας εἶναι τι τὸ μοναδικὸν καὶ ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς σταθμὸν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Τὸ γεγονός αὐτό, ὅπερ μαρτυρεῖ τὸ πόσην σημασίαν ἀποδίδει ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἀσφαλῶς ἐνισχύει πάντας, ὅσοι ἐργάζονται ἐν αὐτῇ, διὰ νὰ ἐντείνουσι τὰς προσπάθειάς των πρὸς τὴν κατεῦθυσιν τῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ περαιτέρω ἀναπτύξεως τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτοῦ ὄργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας.

Δὲν εἶναι ἔργον τῆς παρουσίας στιγμῆς νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ νὰ ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς τὰς προοπτικὰς αὐτοῦ. Ἄλλως τε, Μακαριώτατε καὶ Σεβασμιώτατοι, συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐκτάκτου Συνελεύσεως τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας, εἰς μίαν τῶν προσεχῶν ἡμερῶν θὰ συζητήσῃτε καὶ ἐκτιμήσῃτε τὸν νέον προγραμματισμὸν καὶ τὰς προοπτικὰς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ὅπως αὐταὶ παρουσιάζονται ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ὑμετέραν κρίσιν τιθεμένῳ Σχεδίῳ τοῦ νέου Κανονισμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ὁ Κανονισμὸς οὗτος ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ μᾶς λυθοῦν καὶ εἰς τὸν ἱεραποστολικὸν τομέα αἱ χεῖρες, ἵνα ἐλεύθεροι δυνηθῶμεν νὰ ἐπιδιώξωμεν ἀφ' ἑνὸς ἀρμονικὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον πρέπει νὰ ὑποβοηθῆται καὶ οὐχὶ νὰ ὑποκαθίσταται ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἀφ' ἑτέρου συνέχισιν καὶ ἀνανέωσιν τῶν ἐπιτυχῶν τομέων τοῦ ἔργου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τρίτον τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐλλείψεων καὶ τὴν κάλυψιν τῶν κενῶν, τὰ ὁποῖα παρουσίαζε μέχρι τοῦδε τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τέλος τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἐν ἐκκρεμότητι καὶ χαώδει καταστάσει τελοῦντος μέχρι σήμερον προσωπικοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ τὴν δημιουργίαν δυνατοτήτων πρὸς ἀξιοποίησιν τοῦ πλουσίου δυναμικοῦ τῶν καταλλήλων προσώπων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ στρατολογηθοῦν πρὸς ἀνάπτυξιν ζωτικῶν τομέων τοῦ μορφωτικοῦ καὶ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς ἐκ τῶν κυρίων στόχων τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας εἶναι καὶ ἡ ἀνακαίνισις τοῦ Τυπογραφείου τῆς, ὅπερ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐλειτούργει πλημμελῶς, τοῦθ' ὅπερ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐκτυπῶνται εἰς ἕτερα ἰδιωτικὰ Τυπογραφεῖα τὸσον τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὅσον καὶ τὰ περιοδικὰ («Ἐκκλησία») καὶ («Ἐφημέριος»). Ὡς ἀπαρχὴ τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ Τυπογραφείου εἶναι ἡ πραγματοποιηθεῖσα ἤδη ἀντικατάστασις τοῦ παλαιοῦ βραδυνικῆτου πιεστηρίου Furnival, ὅπερ κατ' εὐφημισμὸν μὲν εἶχε («ἄωρηθῆ») ὑπὸ τοῦ Π.Σ.Ε., ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶχε

πωληθῆ εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν ἀντὶ μεγάλου τιμῆματος. Τὸ νέον πιεστήριον, τοῦ ὁποίου τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια γίνονται σήμερον, εἶναι τὸ πρῶτον εἰσαχθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Τύπου Original Heidelberg (διαστάσεων 64×89). Εἶναι κατὰ πολὺ ταχύτερον τοῦ ἀντικατασταθέντος καὶ δύναται καθ' ὄραν νὰ ἔχη τετραπλασίαν παραγωγὴν. Ὡσαύτως διακρίνεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ εὐαισθησίαν του, ἕνεκα τῆς ὁποίας τοῦτο αὐτομάτως καὶ ἠλεκτρονικῶς διακόπτει τὴν λειτουργίαν του, ὅταν οἰοσδήποτε χειρισμὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐν τάξει. Εἰς τὸ νέον τοῦτο πιεστήριον ἐξετυπώθη τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» τοῦ ἔτους 1969. Ὡσαύτως ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1969 τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος» ἐκτυποῦνται καὶ πάλιν ἐν τῷ Τυπογραφείῳ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Αὐτὸ τὸ πιεστήριον, Μακαριώτατε, παρακαλοῦμεν σήμερον νὰ θέσητε ἐπισημῶς εἰς λειτουργίαν, ἀφοῦ προηγουμένως εὐχηθῆτε, ὅπως ὁ Θεὸς εὐλογῆσῃ αὐτό, ἵνα τὰ δι' αὐτοῦ ἐκτυπούμενα ἔντυπα συντελέσουν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Μακαριώτατος, ἀφοῦ ἐτόνισεν, ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία εἶναι ὁ οἶκος ὀλοκλήρου τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας, καὶ ἀφοῦ ἠνύχηθη, ὅπως τὸ νέον πιεστήριον γίνῃ ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Τυπογραφείου, εἰς τρόπον ὥστε τοῦτο νὰ φθάσῃ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς μέγεθος καὶ ἔκτασιν τὰς τυπογραφικὰς ἐγκαταστάσεις ἐτέρων ὁμοδόξων χωρῶν καὶ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἐντύπων, διὰ τῆς κινήσεως ἐνὸς μοχλοῦ καὶ τῆς πίεσεως ἐνὸς κομβίου ἔθεσεν εἰς κίνησιν τὸ νέον πιεστήριον, ὅπερ ἀμέσως ἤρξατο λειτουργοῦν καὶ ἐκτυποῦν τὴν εἰς 375.000 ἀντιτύπων κυκλοφοροῦσαν καὶ δωρεὰν διανεμομένην «Φωνὴν τοῦ Κυρίου».

Ἐπηκολούθησε δεξιῶσις εἰς τὴν τραπεζαρίαν τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας οἱ τρόφιμοι τοῦ Οἰκοτροφείου ἔψαλλον ἐμμελῶς διαφόρους ὕμνους. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ταχυπιεστηρίου καὶ τὴν δεξιῶσιν ἐπεκράτησεν εὐφρόσυνος ἀτμόσφαιρα.

Γ' ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Συνεχίσθη καὶ ἔληξε κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 5 Μαρτίου ἡ ἀνάγνωσις τῆς Εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου ἐπὶ τῶν βασικῶν κατευθύνσεων τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προβλεπομένων συμπληρωματικῶν νομοθετημάτων καὶ Κανονισμῶν, προκαλέσασα τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῶν Ἱεραρχῶν. Ἡ Εἰσήγησις τοῦ Μακαριωτάτου ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

«Σεβασμιώτατοι ἅγιοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες,

Πρῶτον αισθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως εὐχαριστήσω θερμῶς καὶ ἀπὸ βάθους καρδίας τὸν Δομήτορα καὶ Ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, διότι ἐνε-

πιστεύθη εἰς τὴν ἀναξιότητά μου ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν προεδρίαν ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ συνάξει, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀποστολήν, ὅπως ἐν ἀγαστῇ μετὰ τῆς Ἀριστινδῆν Συνόδου συνεργασία ἐνεργήσωμεν παρὰ τῇ Πολιτεία, ἵνα διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας ἐκπληρωθῶσιν οἱ ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισὺν σχεδὸν αἰῶνα ἀνεκπλήρωτοι παραμείναντες πόθοι αὐτῆς, ἀποκατασταθῇ δὲ τὸ κανονικὸν ἐν Αὐτῇ καθεστῶς, ἥτοι καταστῇ Αὐτὴ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου κωρία ἐν τῷ οἴκῳ τῆς. Δεύτερον δέ, ἐπιθυμῶ, ἵνα ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου καὶ πρὸς πάντας μὲν ὑμᾶς, ἰδιαίτερος δὲ πρὸς τοὺς ἀποτελέσαντας τὴν Ἀριστινδῆν Διαρκῆ Ἱεράν Συνόδον διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, μετὰ τῆς ὁποίας περιέβαλαν τὸ ταπεινὸν πρόσωπόν μου, ὡς καὶ διὰ τὴν στενὴν καὶ ἀδελφικὴν των συνεργασίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐπεδαρίλευσεν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης Ἐκεῖνος κατὰ τὸ σύντομον διάστημα τῆς εἴκοσι καὶ διμῆνον ἀρχιερατείας μου Τῆς ἐχάρισε.

Θὰ ἔπρεπε βεβαίως, κατὰ τὴν σημερινὴν πρώτην συνεδρίαν ἡμῶν, πρῶτον νὰ ὑποβάλλω πρὸς ὑμᾶς τὸν ἀπολογισμὸν τῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πεπραγμένων. Δὲν πράττω ὅμως τοῦτο, ἵνα μὴ καταπονήσω ὑμᾶς, διὰ τῆς ἀναπτύξεως θεμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ πρὸς τὸ μοναδικὸν θέμα τῆς Ἡμερησίας ἡμῶν Διατάξεως. Ἐντεῦθεν, θὰ ἀναφέρω ἐκείνας μόνας τὰς ἐνεργείας τῆς Ἱεράς Συνόδου, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἢ τοῦ πρὸς αὐτὸν συναφοῦς πρώτου ἄρθρου τοῦ νέου Συντάγματος, ἐφ' ὧν καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοὶ ἐπιτρέψητε, ὅπως ἐπικαλεσθῶ τὴν προσοχὴν σας.

Καὶ ἔρχομαι πρῶτον εἰς τὸ θέμα τῆς διαδικασίας, ἡ ὁποία ἐτηρήθη διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου. Τινὲς ἐκ τῶν ἁγίων Ἀδελφῶν εἶχον τὴν κατὰ πάντα σεβαστὴν γνώμην, ὅτι τὸ πρὸς ψήφισιν κείμενον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε πρῶτον τετὴ ὑπ' ὄψιν τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, νὰ συνεζητεῖτο κατόπιν ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παρεδίδετο εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἐπιψήφισιν. Θεωρητικῶς, ἡ διαδικασία αὕτη εἶναι ὀρθὴ καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ συνοδικὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησίας μας, σᾶς ἀποκαλύπτω δέ, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐφρόνονν ὅτι, ἀπὸ ἐνὸς σημείου καὶ πέραν, αὕτη ἡ διαδικασία ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθῇ. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι οὐδέποτε οὐδεὶς ἐκ τῶν ἰσχυρότων ἄχρι τοῦδε Καταστατικῶν τῆς Ἐκκλησίας μας ἐψηφίσθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ τὸ ἐδοκιμάζαμεν. Ὁ Θεὸς ὅμως ἐφώτισέ τινος ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐν σχετικῇ συσκέψει, νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ ἀντίθετον, ἀπαντες δὲ ὁμοφώνως ἀπεφασίσαμεν, ὅπως μὴ ἀκολουθηθῇ ἡ διαδικασία αὕτη. Διότι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο οἶον καὶ ὅσον καὶ τὰ κατὰ τὰς προηγουμένας ἀποπειράς ψηφίσεως Καταστατικοῦ, τὰ δὲ ἐπιτεύγματα ὅσα καὶ ἐν τοῖς ἤδη ἰσχύσαν ἐπιτευχθέντα.

Ποία ἦτο ἐκάστοτε ἡ κατάληξις τῶν τοιούτων συ-

Στιγμιότυπον ἀπὸ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου Τυπογραφικοῦ πιεστηρίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ζητήσεων και ποια τὰ ἐπιτευχθέντα δι' αὐτῶν εἶνα εἰς πάντας ἡμᾶς γνωστά. Μετὰ μακρὰς και πολυχρονίους συζητήσεις, ἐσχηματίζετο συνήθως μία κληρικολαϊκὴ νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἣ ὁποία ἐπὶ μῆνας, ἐνίοτε δὲ και ἐπὶ ἔτη, συνέχιζε τὰς δημοσία ἀρξαμένας συζητήσεις, ἵνα ἐκτὸς παραλλαγῶν κυρίως βελτιώσεων, ἣ Ἐκκλησία ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια. Τοῦτο δὲ ὄχι διότι δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰ ἐξ Ἱεραρχῶν μέλη τῶν νομοπαρασκευαστικῶν τούτων Ἐπιτροπῶν ἣ διάθεσις και ἣ ἀγωνιστικότης, ἵνα προχωρήσουν εἰς ριζικὰς και οὐσιώδεις ἀλλαγὰς. Πᾶν ἄλλο ἀλλὰ διότι τὸ ἄχρι τοῦδε κρατήσαν σύστημα σχέσεων Ἐκκλησίας και Πολιτείας ἦτο τοιοῦτον, ὥστε ὅτι, ὅποτε και ἂν ἐζήτηι ἣ Ἐκκλησία, ὁσοῖδήποτε Ἱεράρχαι και ἂν τὸ ὑπεστήριζαν, τοῦτο κατέληγεν εἰς τὸ νὰ ὑποβληθῇ πρῶτον ὑπὸ τὴν κρίσιν συνήθως κατωτέρου τινὸς ὑπαλλήλου τοῦ Ὑπουργείου, ὁ ὁποῖος εἰσηγεῖτο τὰ δοκοῦντα εἰς τὸν ἀρμόδιον Διευθυντὴν, οὗτος δὲ εἰς τὸν οἰκτεῖον Ὑπουργόν, ἵνα ἐν τέλει τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προτεινόμενον ἐξέλθῃ κυριολεκτικῶς ἀγνωρίστον. Ἡ δὲ ἐν τῇ Νομοπαρασκευαστικῇ Ἐπιτροπῇ καθιερωμένη διαδικασία ἦτο τοιαύτη, ὥστε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν λαϊκῶν αὐτῆς μελῶν ἦτο ἀδύνατον νὰ παραμείνουν ἀνεπηρέαστα ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν λεγομένων (ἀπηρεσιακῶν παραγόντων) ὑποβαλλομένων καταλλήλως εἰσηγήσεων. Οὕτως, ἐσχηματίζετο ἐκάστοτε ἣ ἀπαραίτητος ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τῶν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ Ἱεραρχῶν πλειοψηφία, ἣ ὁποία ἐν τέλει ἔδιδε τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν εἰς τὸ περὶ τῆς Ἐκκλησίας παρασκευαζόμενον νομοθέτημα, τὸ ὁποῖον, ἐπαναλαμβάνομεν, λόγω τῶν ἄχρι τοῦδε ἰσχυρασῶν σχέσεων Ἐκκλησίας και Πολιτείας, ἔθεσπίζετο ὡς νόμος, παρὰ τὰς τυχόν ἀντιθέτους τῶν Ἱεραρχῶν ἀπόψεις.

Και ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ σχέσεων Ἐκκλησίας και Πολιτείας, παρακαλῶ, ἵνα μοὶ ἐπιτραπῇ, ἐν βραχεία παρεκβάσει, νὰ ὑπομνήσω εἰς Ὑμᾶς, ποῖαι εἶναι αἱ περὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας και Πολιτείας προσωπικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ ἔχοντος τὸ προνόμιον νὰ ὁμιλῇ τὴν στιγμὴν ταύτην πρὸς Ὑμᾶς.

Ὁ ὁμιλῶν εἶχε διακηρύξει ἐπανειλημμένως, ἀπὸ τε τῆς πανεπιστημιακῆς ἔδρας και δημοσιώτερον, ὅτι ἣ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ καταστῇ τελείως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Πολιτείας, ἵνα αὐτὴ ἀποβῇ κυρία ἐν τῷ οἴκῳ τῆς. Ἐνα μόνον ἐνδοιασμὸν εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ: ὅτι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς νὰ συντελεσθῇ ἣ ἀνεξαρτησία αὐτῆ, διότι τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο πεπεισμένον, ὅτι διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς τὰ ἐκκλησιαστικὰ θὰ διηρθετοῦντο καλύτερον ἣ ὅσον διηρθετοῦντο τῇ ἐπεμβάσει τῆς Πολιτείας. Τοῦτο ὅμως, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι θὰ ἦτο λίαν δυσχερές, ἂν μὴ ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθῇ. Ἦτο τόσο δυσμενές, ὡς μὴ ὄφελε, τὸ περὶ τοῦ κλήρου κλίμα, ὥστε θὰ ἀπετέλει τότε οὐτοπικὸν ἐγχείρημα οἰαδήποτε ἀπόπειρα ἀποκτήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν, καίτοι θεωρητικῶς ἤμην ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας

τῆς Ἐκκλησίας, ἐθεώρουν ἐν τούτοις σκόπιμον, ὅτι αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ εἰς εὐθετώτερον χρόνον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὸν ὁμιλοῦντα, ἐν τῷ μεταξύ, προσετέθη και ἣ προσωπικὴ ἐμπειρία. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω και ἐνώπιον τῆς ἱεράς ταύτης και ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι συνάξεως, ὅτι ἣ πείρα τῶν εἶκοσι και δύο μηνῶν τῆς ἀρχιερατείας μου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὑπῆρξε τόσο πικρά, ὥστε ἐσκέφθην, ὅτι θὰ ἔπρεπε πάση θυσίᾳ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἣ ἀπὸ τῆς δυσκινήτου και ἀσυγκινήτου κρατικῆς μηχανῆς ἀποδέσμευσις τῆς Ἐκκλησίας. Διότι εἰς πᾶσαν ἀναλαβανομένην πρωτοβουλίαν διεπιστούτο, ὅτι ἣ Ἐκκλησία δὲν ἦτο εἰς θέσιν οὐδὲ τὸ παραμικρὸν νὰ πράξῃ, ἂν δὲν εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τῆς Πολιτείας.

Ὁ, τιδήποτε ἐπεχειρεῖτο νὰ γίνῃ συνετελεῖτο μερῶν βραδύτατον και ἐν μέσῳ ποικίλων και πολλῶν δυσκολιῶν. Ἡ σκληρὰ δὲ και ἀπογοητευτικὴ διαπίστωσις ἦτο, ὅτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ Ἀρχαὶ ἦσαν εἰδὸς τι εἰσηγητῶν πρὸς τὴν ὑπαλληλικὴν τοῦ Κράτους, και δὴ τὴν κατωτέραν Ἱεραρχίαν, και μάλιστα εἰσηγητῶν μὴ εἰσακουομένων. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τόσο ὁ Ἐξοχώτατος κ. Πρόεδρος, ὅσον και τὰ λοιπὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὴν ἐντιμώτατα μέλη ἔχουν δι' ἔργων ἀποδείξει ὑπὸ ποῖων ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας αἰσθημάτων ἐμφοροῦνται και πόσον διακαῶς ἐπιθυμοῦν νὰ βοηθήσωσιν αὐτὴν, ἵνα καταστῇ αὐτὴ ὁ εὐεργετικὸς ἐκεῖνος παράγων ἐν τῇ κοινωνίᾳ και τῷ Ἔθνει, οἷον ὁ Θεῖος αὐτῆς θεμελιωτῆς Τὴν ὥρισε.

Ἐντεῦθεν, ἐν ἀπολύτῳ ὁμοφωνίᾳ, ἅπαντες οἱ ἐν τῇ Ἱερά Συνόδῳ ἐθεωρήσαμεν ὡς πρωταρχικὸν ἡμῶν καθήκον πρὸς τε τὴν Ἐκκλησίαν και τὸ Ἔθνος, ἵνα ἣ Ἐκκλησία ἐπωφελομένη τῶν ἀγαθωτάτων ἐναντι αὐτῆς προθέσεων τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν δι' αὐτὴν πολυπόθητον και ἀπολύτως ἀπαραίτητον ἀνεξαρτησίαν κινήσεων, ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ὑψηλοῦ και θεῖου αὐτῆς προορισμοῦ, ἐκπληρωθῇ δὲ οὕτω, ἔστω και μετὰ δώδεκα ὄλας δεκαετίας, ἣ διαβεβαίωσις τὴν ὁποίαν ἣ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, διὰ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ τῆς, εἶχε δώσει εἰς τὸ σεπτὸν πρόσωπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ὁμοφώνως, λοιπόν, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου, ἵνα ἣ ἀπόκτησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας θεωρηθῇ ὡς τὸ βασικώτερον ἀντικείμενον τῆς ὄλης προσπάθειάς τῆς και ὅπως τοῦτο κυρίως και παντὶ τρόπῳ ἐπιδιώξωμεν.

Ὡς πρῶτον βῆμα, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν και τὸ Ἔθνος καθήκοντος τούτου, ἐθεωρήθη ὅτι εἶναι ἣ ὑπαρξίς γραπτοῦ τινος κειμένου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου νὰ ἤρχιζεν ἣ συζήτησις. Καὶ τὸ κείμενον τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰδὸς τι προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη ἐν Συνόδῳ, ὅτι θὰ περιλαμβάνοντο μόνον βασικαὶ τινες διατάξεις, τῶν ὑπολοίπων λεπτομερειῶν ἀφιμένων νὰ θεθῶσιν εἰς ἰδιαίτερον Κανονισμόν και εἰς τὴν ὑπόλοιπον Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν.

Διὰ τὰ δανεισθῶμεν μίαν ὁρολογίαν ἀπὸ τὰ τῆς Πολιτείας, θὰ ἐλέγομεν, ὅτι ὁ μὲν Καταστατικός Χάρτης θὰ διευμορφῶτο τρόπον τινὰ ὡς τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἐπὶ μέρους Κανονισμοὶ ὡς οἱ Νόμοι τῆς.

Ὡς βᾶσις πρὸς καταρισμὸν τοῦ Προσχεδίου τούτου συνεφωνήθη νὰ τεθοῦν, ὑπὸ μορφήν Νόμου, ὅσα ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ὑπ' ἐμοῦ ὑποβληθέντι καὶ πρὸς πάντας ὑμᾶς κοινοποιηθέντι Σχεδίῳ ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξετίθεντο καὶ ὅσα πολῦτιμα ὄντως στοιχεῖα ὑπὸ Σεβασμιωτάτων Ἀδελφῶν, ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν, λαβόντων γνώσιν αὐτοῦ, ἐπ' αὐτοῦ προσετέθησαν, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ ὅπως καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου.

Τὸ Προσχέδιον τοῦτο, καταρισθὲν ἤδη κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ προηγουμένου ἔτους, ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀργότερον δὲ καὶ τινῶν εἰδικῶν, ἵνα ἐκφέρωσι τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις των. Τὸ κείμενον τοῦτο σημειωτέον ἦτο, ὡς πρὸς τὴν μορφήν, βασικῶς πολὺ διάφορον τοῦ ἤδη ἐγκριθέντος.

Ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τοῦ Προσχεδίου ἐκείνου συνίστατο ἐν τούτῳ ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρμοδιότητες, αἱ ὁποῖαι ἕως τῆς σήμερον ἦσαν κατεσπαρμέναι εἰς τὰς Ὑπηρεσίας διαφόρων Ὑπουργείων, ἀνετίθεντο εἰς ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα, κυρίως δὲ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας. Τοῦτο ἀφ' ἐνός μὲν θὰ ἀπετέλει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν δυνατότητα ἀδεσμεύτου δράσεως καὶ ἐπανόδου εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων διαγραφόμενῃ τάξιν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐνῶ θὰ ἠπλούστευε μεγάλως τὴν διαδικασίαν τῆς διεκπεραιώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, θὰ προσέδιδε σοβαρότητα εἰς τὸν ὅλον ἐκκλησιαστικὸν διοικητικὸν μηχανισμόν, καθ' ὅτι ὅτι θὰ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν θὰ ἦτο ἐν τῇ οὐσίᾳ μία εἰσῆγησις πρὸς τινα τῶν ὑπαλλήλων Ὑπουργείου τινός. Ἡ βασικὴ αὕτη γραμμὴ, ἵνα μὴ τρέχωμεν εἰς τὸ κενόν, ἐτέθη ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος τὴν ἀπεδέχθη κατ' ἀρχὴν, καί, ἐπομένως, ἐκρίθη ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διότι ἐπλησίαζεν ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφασισθῇ, πρῶτον μὲν ἂν θὰ συγκληθῇ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, δεύτερον δὲ τὸ μὲ ποῖα θέματα θὰ ἀπασχοληθῇ, ἀνεφάνη τὸ πρόβλημα, ἂν θὰ ἔπρεπε τὸ Προσχέδιον νὰ τεθῇ ὑπ' ὄψιν πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας. Δὲν ἐθεωρήθη ὁμως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶχεν ἀνάγκην γυμνασμάτων δημοκρατικότητος, ἀλλὰ Καταστατικοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ τὴν ἀπεδέσμευεν ἀπὸ τῶν κλοιῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισὺ αἰῶνα τῆς εἶχον ἐπιβληθῆ ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ὄταν δέ, ὡς εἴπομεν πρὸ ὀλίγου, ἐκ τῆς προηγηθείσης πείρας ἐγνωρίζαμεν, ὅτι τὰ διάφορα Σχέδια Καταστατικοῦ κατέληγον ἐκάστοτε εἰς μίαν Κληρικολαϊκὴν Ἐπιτροπὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας συνεκεντροῦτο σύμπασα ἡ ἀντίδρασις πάντων τῶν σχετικῶς ἐνδιαφερομένων παραγόντων, τῶν ὁποίων τὰ δικαιώματα, ἢ καὶ τὸ imperium θὰ πε-

ριεκόπτοντο πιθανῶς διὰ τῆς ἀνεξαρτοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅταν ἐκ προτέρου ἤμεθα βέβαιοι, ὅτι, ὡς πάντοτε οὕτω καὶ τώρα, θὰ κατίσχυον τελικῶς αἱ ἀπόψεις των, δὲν ἠθελήσαμεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ συμπράξωμεν εἰς μίαν τοιαύτην κομικοτραγικὴν εἰς βάρος τῶν ὑφίσταν συμπεφερόντων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διαδικασίαν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τί θὰ ἐγίνετο, ἐὰν ἠκολουθεῖτο ἡ καθιερωμένη ἤδη διαδικασία, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν φαντασίαν μας, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς ἕνα ἀπὸ ὅλα τὰ Σχέδια, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς εἶχον καταρτισθῆ μετὰ τὴν μέθοδον, τὴν ὁποῖαν δὲν ἠκολουθήσαμεν. Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸ Σχέδιον τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1962-1964, τὸ ὁποῖον ὁ οὐσιαστικῶς προεδρεύσας αὐτῆς σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτος εἰς τὴν σχετικὴν ἐπὶ τοῦ τεθέντος ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ Προσχεδίου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου πρὸς με ἐπιστολήν του τὸ ἐξαρχαίτησεν ὡς «τὸ τελειότερον καὶ τὸ μόνον δυνάμενον νὰ ἐπιτύχη ἐν τῇ καλῇ ἐφαρμογῇ του πραγματικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Ἐκκλησίας». Εὐδυνῶς, ἢ σχετικῶς περὶ τῆς Καταστατικῆς μας Νομοθεσίας ἐργασία τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἀγίου Κίτρου κ. Βαρνάβα, πολὺ ἐβοήθησεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Σχεδίου τοῦ νέου Καταστατικοῦ, διὰ τὴν ὁποῖαν τοῦ εἶμαι βαθύτατα εὐγνωμων.

Καὶ ἐρωτᾶται: Μήπως ἀπέκτα δι' αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία τὸ δικαίωμα αὐτῆ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς; Δηλαδή, ἡ Ἐκκλησία νὰ τὸ διορίζη, νὰ μεταθέτῃ, νὰ προάγῃ, νὰ ἀπολύῃ κλπ. Τὸ ἄρθρον 20 τοῦ Σχεδίου ὠρίζεν, ὅτι οὔτε τῆς Γραμματείας Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τὸ προσωπικὸν εἶχε δικαίωμα ἡ Ἐκκλησία νὰ διορίσῃ. Οἱ πάντες ἔπρεπε νὰ διορίζωνται διὰ Β.Δ. καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς ὠρίζοντο ἐπίσης διὰ Β.Δ. (σ. 510-511· ἴδε καὶ ἄρθρον 68 [σ. 534-535] διὰ τοὺς τῶν Μητροπόλεων).

Μήπως ἀπέκτα τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς;

Μήπως αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἔπαιαν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἀπλῶς «προτάσεις» πρὸς τὴν Κυβέρνησιν;

Μήπως ἀπέκτα ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς;

Μήπως ἔδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δυνατότητα νὰ ρυθμίζῃ αὐτῆ τὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν ναῶν τῆς καὶ τῶν ἐν γένει κτιρίων τῆς;

Μήπως ἔδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα αὐτῆ νὰ διορίζη τὰ Συμβούλια τῶν Ὄργανισμῶν τῆς ἢ τὰ Μητροπολιτικὰ Συμβούλια;

Ἐὰν ἐκεῖνος ὁ τρόπος ἦτο ὁ καλύτερος καὶ ἀσφαλέστερος διὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν περιοριστότερα ἀπὸ ὅτι διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν προκρινθείσης μεθόδου ἐπετεύχθησαν, τότε διατὶ δὲν εἶχον ἐπιτευχθῆ καὶ διὰ τοῦ Σχεδίου τοῦ 1962-1964, τὸ ὁποῖον ἐξαρχαίτησθη, καὶ μάλιστα «ἀντικειμενικῶς» ὡς «τὸ τελειότερον»;

Πόσον δὲ ἐπικίνδυνον θὰ ἦτο νὰ ἀκολουθηθῇ ἡ

παλαιὰ μέθοδος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπετεύχθησαν ἐπὶ ἐνὸς καὶ μόνου σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον κατώρθωσαν νὰ ἀναμιχθῶσιν (οἱ ἀρμόδιοι ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες). Πρόκειται περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐκκλησιαστικῶν μνημείων καὶ κειμηλίων. Παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὡς γνωρίζετε ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1574 καὶ ἀπὸ 5/11/68 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου, εἶχεν ὑποσχεθῆ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀνέκτα τὴν ἐπὶ τῶν μνημείων τούτων ἐξουσίαν της, καὶ παρ' ὅλον ὅτι ὁ σήμερον προϊστάμενος τῆς σχετικῆς Ὑπηρεσίας ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαθέσεων, τὰς ὁποίας ἐπανειλημμένως ἐξέφρασε τόσον πρὸς τὸν ὀμιλοῦντα, ὅσον καὶ πρὸς εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν, οἱ ἀρμόδιοι ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες ἔκαμαν ἐν προκειμένῳ τὸ θαυμάσιον. Πληροφορηθέντες ὅτι εἰς τὸ ὑπὸ ψήφισιν Σχέδιον Καταστατικοῦ περιλαμβάνετο ἡ ἐξῆς διάταξις:

«Ἱεροὶ Ναοὶ ἢ Μοναί, χαρακτηριζόμενοι ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι, παραμένουσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καθισταμένης ὑπευθύνου μόνον διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν, ὅσοι δὲ ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι, μέχρι τῆς ἐνάξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἐπανερχόνται ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας παραμενοῦσης ὑπευθύνου μόνον διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν», κατώρθωσαν νὰ τὴν ἀπαλείψουν, μετὰ πολλὴν δὲ ἀγῶνα καὶ πολλὴν ἐπιμονὴν κατορθώθη νὰ εὑρεθῆ μία συμβιβαστικὴ λύσις, περὶ τῆς ὁποίας θὰ λεχθῶσι τὰ δέοντα κατωτέρω.

Σημειωτέον καλῶς, ὅτι καὶ τὰ τοῦ 1962-1964 ἐλάχιστα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σημερινὰ ἐπιτεύγματα ἦσαν ἐν τῷ Σχεδίῳ μέχρις ὅτου ὁμοῦς τὸ Σχέδιον ἐκείνο νὰ καταστῆ Νόμος τοῦ Κράτους τί θὰ ἀπέμενε;

Πόσον ὀρθὴ ἦτο ἡ ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων. Διότι ὅχι πλέον ἐνώπιον ἐνὸς προσχεδίου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ ἤδη ψηφισθέντος νόμου τοῦ Κράτους ἤρχισαν ἐκδηλοῦμεναι ἀντιδράσεις, καὶ δὴ ὅχι ἐπὶ λεπτομερειακῶν τιμῶν διατάξεων, ἀλλὰ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς βασικῆς κατευθύνσεώς του. Καὶ ἄλλοι μὲν τὸν χαρακτηρίζουν ὡς δημιουργοῦντα Κράτος ἐν Κράτει, ἄλλοι τὸν κατακοίνουν ὡς παρέχοντα ὑπέρομετρον ἀνεξαρτησίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τόσην μάλιστα, ὥστε νὰ ἐγκυμονῶνται κίνδυνοι τάχα διὰ τὸ Ἔθνος. Λέγουν δὲ ταῦτα οἱ κατακοίνοντες, ὡς ἐὰν ἡ Ἐκκλησία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀπάτριδος καὶ ὡς ἐὰν ὁ κληρὸς Τῆς καὶ οἱ Ταγοὶ Τῆς, εἰς τε τὸ ἀπώτερον καὶ τὸ πρόσφατον ἀκόμη παρελθόν, δὲν ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πάντοτε, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἔθνους, ἠπλώσαν τὸ τιμημένον ράσον των διὰ νὰ τὸ προασπίσουν εἰς τὰς ἐκάστοτε κρίσιμους δι' αὐτὸ περιστάσεις.

Ποία δὲ θὰ ἦτο ἡ παρὰ τῇ Κυβερνήσει ἐπίδρασις των καὶ ποία ἡ κατεύθυνσις τῶν προσπαθειῶν των

φαίνεται καὶ ἐκ τῶν προτάσεων των πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ δημοσιευθέντος Νόμου. Ἐν ὀνόματι τάχα τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος φέρονται, ὡς ἐὰν αὕτη ἦτο παντελῶς ξένη καὶ ἀναρμοδία πρὸς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ παραμερίζοντες αὐτὴν ὀλοτελῶς προτείνουν, ἵνα ὁ Καταστατικὸς Χάρτης κριθῆ εἴτε ὑπὸ εἰδικῶν, ὡς ἐὰν δὲν ἐκριθῆ ἤδη ὑπ' αὐτῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν Θεολογικῶν μαρτυρῶν, ὡς ἂν αὗται εἶναι ἀρμοδιώτεροι καὶ τῶν «εἰδικῶν» ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι κληθέντες ἤδη συνέβαλαν εἰς τὴν διατύπωσιν του καὶ τῶν Ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι καταγίναντες περὶ τὸ ζήτημα ἐν διαστήματι πλέον τοῦ ἔτους, κατώρθωσαν νὰ περιλάβουν ὅτι ἡ γνώσις καὶ ἡ πείρα καὶ τῶν εἰδικῶν καὶ πασῶν τῶν ἀρχι τοῦδε ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐξῆς ἐργασθειῶν Νομοπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν εἶχεν ἐπισωρεύσει.

Δι' ὅλον αὐτῶν δὲν θέλομεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ὁ ψηφισθεὶς νέος Καταστατικὸς Χάρτης εἶναι ἀλάθητος ἢ ὅτι δὲν εἶναι ἐπιδεικτικὸς βελτιώσεων. Πᾶν ἄλλο δι' ὅσον εἶπομεν, θέλομεν ἀπλῶς νὰ βοηθήσωμεν εἰς τὸ νὰ κατανοηθῆ ὑπὸ πάντων, ὅτι ἡ ἀκολουθηθεῖσα μέθοδος ἐργασίας ἦτο ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη, ἵνα ἀποδώσῃ τὰ ἃ ἀπέδωκεν ἀποτελέσματα. Εἰς ὅσους δὲ ἐπιθυμοῦν βελτιώσεις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, τὸ μέλλον τοῖς ἐπιφυλάσσει στάδιον δόξης λαμπρόν. Ὅσον δὲ περισσότερον δεκτικὸς βελτιώσεων ἀποδειχθῆ ὁ νέος Καταστατικὸς, ἐπὶ τοσοῦτον λαμπροτέρα θὰ εἶναι καὶ ἡ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ συμβολὴ των.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς ἀπολύτως ἀναγκαῖον, εἶναι τὸ νὰ ἐπιδοθῶμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἀξιοποίησιν τῶν κτηθέντων καὶ νὰ ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ ἐλευθερία ἢ ὁποία παρεσχέθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα εἶναι κυρία ἐν τῷ οἴκῳ τῆς, καλῶς Τῆς παρεσχέθη.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος πάντως, εὑρεθεῖσα τότε πρὸ τοῦ διλήμματος περὶ τοῦ ποῖαν διαδικασίαν πρὸς καταρτισμὸν καὶ ἐπιψήφισιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ, ἐθεώρησε πρέπον νὰ προκρίνῃ ἐκείνην, ἢ ὁποία κατὰ τὴν κρίσιν της θὰ ἐπετύγχανε πρῶτον τὴν ἀνεξαρτοποίησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ταύτης ἐπιτυγχανομένης, θὰ εἶχεν ἡ Συνέλευσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἔργον τεράστιον ἐνώπιόν της ἵνα ἐπιτελέσῃ, ἦτοι τὴν προσαρμογὴν ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας πρὸς τὴν ἐκ βάθρων διαφόρως διαμορφωμένην κατάστασιν, ὡς ἐπίσης καὶ πάντα σχεδὸν ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὸ περιεχόμενον τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυσάντων Καταστατικῶν Νόμων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀπεφασίσθη, ὅπως συγκληθῆ μὲν διὰ τὸν Ὀκτώβριον ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, τὸ κείμενον ὁμοῦς ἐκείνου τοῦ Προσχεδίου μελετηθῆ μόνον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων τιῶν εἰδικῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ μετὰ τὴν δημοσίευσίν του ὡς Νόμον ἐπικρίναντες αὐτὸ ὁμότιμοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καθηγηταί. Ἐθεωρήθη ἐπίσης σκοπῖμον, ὅπως καταβληθῆ

προσπάθεια, ἵνα καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας γίνῃ ἡ ἀνάλογος προπαρασκευὴ πρὸς προσαρμογὴν τῆς πρὸς τὰς ἐν τῷ Προσχέδιῳ τοῦ Καταστατικοῦ χαρακτηρισμένης κατευθύνσεις.

Τὸ ἔργον τοῦτο κατενεμήθη μεταξὺ πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου:

Ὅτως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν ἀνέλαβε νὰ ἐπεξεργασθῇ τὴν περὶ ΤΑΚΕ Νομοθεσίαν.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τρίκκης τὴν περὶ ΟΔΕΠ καὶ Ἱερῶν Μονῶν.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπακτίας τὴν περὶ Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ τὴν περὶ Ἐνιαίου Λογιστικοῦ Συστήματος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πρεβέζης τὴν περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων καὶ τὴν περὶ Ἐνιαίας Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ξάνθης τὴν περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων τὴν περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Διδυμοτείχου τὴν περὶ Ἐνιαίας Νομικῆς Ὑπηρεσίας.

Καὶ ὁ Σεβ. Κασσανδρείας τὸ περὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων, ὡς καὶ τὸν Γενικὸν Κανονισμὸν Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸν ὅποιον θὰ περιλαμβάνοντο πάντα ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνοντο μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην καὶ τὰ ὁποῖα ὁμοῦς οὐδεμίαν ἔχουν θέσιν εἰς τὸν Συνταγματικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἔπρεπε νὰ γίνονιν δύο τινά, προτοῦ προχωρήσωμεν εἰς λεπτομερεστέραν ἐπεξεργασίαν καὶ τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν μίαν πλεον συγκεκομιμένην εἰκόνα περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Προσχεδίου ἀντιλήψεων τῆς Κυβερνήσεως, διότι ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἔδαφος συζητήσεως ἐπ' αὐτοῦ, ἡ ὅλη ἐργασία θὰ ἐγίνετο ἐπὶ ματαίῳ, ὁπότε πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις θὰ ἔπρεπε νὰ στραφῶσιν ὅλων ἡμῶν αἱ προσπάθειαι. Δεύτερον δέ, ἐφ' ὅσον αἱ ἀντιλήψεις τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἦσαν ἐνθαρρυντικαί, νὰ ἐγίνετο μία τοιαύτη ἐπεξεργασία, ἡ ὁποία θὰ ἐδίδεν εἰς μὲν τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν του νομοθετικὴν μορφήν, εἰς δὲ τὴν ὅλην Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν τὴν ἀπαραίτητον ἐνότητα καὶ τὴν πρὸς τὰς νέας συνθήκας προσαρμογὴν τῆς.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναθέσῃ εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς τὰς σχετικὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως προβῶμεν ἀπὸ κοινοῦ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων.

Χάριτι θεία, ἐκ μέρους τοῦ Ἐξοχωτάτου κ. Προέδρου τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ἐπεδείχθη, ὡς πάν-

τοτε, προκειμένου περὶ θεμάτων τῆς Ἐκκλησίας, πλήρης κατανόησις καὶ ἦτο ἐκδηλος ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ἵνα βοηθήσῃ ἐν προκειμένῳ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅτε τῷ ἀνεπτύχθησαν ἐν συντόμῳ τὰ ἀπαραίτητα ἵνα ληφθῶσι μέτρα, ἐπεδόθη δὲ εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον Προσχέδιον Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, ἐδήλωσεν, ὅτι κατ' ἀρχὴν συμφωνεῖ καὶ εἶναι πρόθυμος, ἵνα πράξῃ τὸ πᾶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιφυλαχθεὶς ἵνα ἐκφέρῃ πλεον συγκεκομιμένην γνώμην, ἀφοῦ μελετήσῃ τὸ Προσχέδιον.

Πράγματι, ὁ κ. Πρόεδρος, παρὰ τὸν τεράστιον ὄγκον τῶν ἀπασχολήσεών του, ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὸ ἐγγχειρισθὲν εἰς αὐτὸν Προσχέδιον, κατόπιν δὲ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ὁμιλοῦντος συνεζήτησε τοῦτο ἐν ταῖς γενικαῖς του γραμμαῖς. Ὁ φόβος τοῦ κ. Προϋπουργοῦ συνίστατο κυρίως εἰς τὸ νὰ μὴ δοθῇ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία θὰ ἔξων ἐν τῷ αὐτῷ μὲν χώρῳ, ὡς ξέναι ὁμοῦς πρὸς ἀλλήλας ἐξουσίαι, πράγμα τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπε, θὰ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ ἔθνους, ἴσως δὲ καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν διεβεβαίωσα, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ὅτι τοιαύτη τις πρόθεσις κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποῖου ἀνεκάθεν ὑπῆρξεν ἡ στοργικὴ μήτηρ καὶ τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας διεφύλαξεν αὐτὴ ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Τοῦ ἐδήλωσα δέ, ὅτι ὑφίστανται πολλὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ὁ κ. Πρόεδρος ἐξέφρασεν ἐπίσης τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπάρξῃ, ὅπως καὶ εἰς τὴν κρατικὴν καὶ εἰδικώτερον τὴν στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν, τὸ σχῆμα τῆς ὀρθίας πυραμίδος, καὶ μὴ παρατηρήται ἡ ὑπάρχουσα σήμερον ἰσοπέδωσις. Ἐθεώρησε δὲ ἐπίσης ὡς προϋπόθεσιν τρόπου τινὰ τῆς ἀποδεσμεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς Πολιτείας τὴν ἐντὸς τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας παρουσίαν καὶ λαϊκῶν ἐκπροσώπων ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτῆς. Μετὰ σχετικῶν συζητήσεων ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐξοχωτάτου κ. Προέδρου διατυπωθεισῶν ἀπόψεων, ἐν τέλει, κατὰ τὴν συνεργασίαν ταύτην, σνεφωνήθη, ὅπως ἐν νῆα συναντήσῃ, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ παρίσταται καὶ ὁ Ἐξοχώτατος κύριος ἐπὶ τῶν Θεσηκευμάτων Ὑπουργός, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἐπίσης ἀποσταλῆ τὸ Προσχέδιον, ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα ἐγγύτερον, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἐξῆς δύο ἀπόψεων, ἐπὶ ποίῳν θὰ ἦτο καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ ἐπὶ ποίῳν θὰ ἀπέμενεν ἡ Ἐκκλησία ἐντελῶς ἀδέσμευτος.

Ἡ νῆα αὕτη συνάντησις ἐπραγματοποιήθη τὴν 24ην παραελθόντος Ἰουλίου, ἀφοῦ τὴν προτεραιάν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, εἰς ἕκτακτον συνεδρίῳ αὐτῆς, εἶχεν ἐγκρίνει τὸ περιεχόμενον δύο σημειωμάτων, ἐχόντων κατάλογον τῶν σημείων ἀφ' ἐνὸς μὲν συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀποδεσμεύσεως τῆς πρώτης ἀπὸ τῆς δευτέρας, τὰ ὁποῖα θὰ παρεδίδοντο τὴν ἐπομένην εἰς τὸν κ. Πρόεδρον.

Τὸ πρῶτον σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε κατάλογον θεμάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐξακολουθήσουν συνεργαζόμεναι ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

« Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ συνεργάζονται ἐπὶ τῶν ἑξῆς θεμάτων:

1) Τῶν ἐκτάκτων Συνόδων τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ: α) τὸν χρόνον τῆς συγκλήσεως, β) τὴν διάρκειαν τῆς Συνελεύσεως καὶ γ) τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως αὐτῆς. Ἡ συνεργασία αὕτη ἐκφάνεται α) διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ σχετικοῦ Β.Δ. καὶ β) διὰ τῆς δυνατότητος ὅπως παρίσταται, καὶ δὴ μετὰ γνώμης, καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ὁρησκευμάτων Ὑπουργὸς ἢ ἐκπρόσωπός του. Ὁ Ὑπουργὸς ἢ ἐκπρόσωπός του δύναται νὰ παρίσταται καὶ εἰς τὰς τακτικὰς Συνελεύσεις τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

2) Εἰς τὴν προηγουμένην συνεννόησιν τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν Ἀρχῶν, προκειμένης συγκλήσεως Γενικῆς ἢ Μερικῆς Ὁρθόδοξου Συνόδου ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

3) Εἰς τὴν ἐκδοσὴν Νόμων κοινῶν ἐνδιαφέροντος, ἴτοι ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία νομοθετεῖ διὰ τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας δι' ἑαυτήν, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν ἀποφάσεών της δὲν θίγονται κρατικὰ ἐνδιαφέροντα, ὑποχρεοῦται ὁμοῦ νὰ ζητῇ καὶ τὴν διὰ τοῦ κύρους τοῦ πολιτειακοῦ Νόμου περιβολὴν τῶν ἀποφάσεών της, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν θίγονται θέματα τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν καὶ τὸ Κράτος. Καὶ ἀντιστρόφως: τὸ Κράτος ὀφείλει νὰ νομοθετῇ τῇ συνεργασίᾳ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων νομοθετεῖ ἐνδιαφέρουν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Π.χ. τὰ θέματα τοῦ Γάμου.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὰ θέματα, τὰ ἐπαγόμενα δαπάνας εἰς βάρους τοῦ Δημοσίου, ὅπως π.χ. τὰ τῆς μισθοδοσίας τοῦ Κλήρου, ἢ τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας, κ.ἄ.

4) Εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν ὀρίων τῶν ἐκκλ. περιφερειῶν (Ἀρχιεπισκοπῆς, Μητροπόλεων κλπ.).

5) Ἐφ' ὅσον χρόνον ἐξακολουθεῖ τὸ Κράτος καταβάλλον τὴν μισθοδοσίαν τοῦ Κλήρου, εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνοριῶν (ἴδρυσιν νέων, κατάργησις ὑφισταμένων κλπ.).

6) Εἰς τὴν ἴδρυσιν, συγχώνευσιν ἢ διάλυσιν Μονῶν.

7) Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἑξ (6) Ἐξάρχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῆς προκρίσεως ἑνὸς ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων.

8) Εἰς τὴν ἐγκατάστασιν πάντων τῶν Ἀρχιερέων διὰ τῆς ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως διαβεβαιώσεως αὐτῶν, ἢ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, δια λόγους ὑγείας, ἢ δι' οἰουσδήποτε ἄλλους λόγους, ἀπαιτουμένης τῆς ἐκδόσεως Β. Διατάγματος.

9) Εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν καταλλήλων ὑποψηφίων πρὸς Ἀρχιερατείαν διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς Πολιτείας, ὅπως διαγράφη αὕτη ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων, οὓς θεωρεῖ ἀκαταλλήλους.

10) Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν προσόντων τῶν ἐφημεριῶν.

11) Εἰς τὴν παροχὴν ἀδείας ἀποδημίας τῶν κληρικῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

12) Εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων εἰς κληρικούς καὶ μοναχοὺς, διὰ τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις δευτέρου βαθμοῦ παρουσίας ἀνωτάτου δικαστικοῦ λειτουργοῦ, ἀντὶ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου.

13) Εἰς τὰ θέματα γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, κυρίως τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὸ Ἐξωτερικόν.

14) Εἰς τὸν καθορισμὸν δημοσίων τελετῶν ἢ ἡμερῶν γενικῆς ἀργίας.

15) Εἰς τὴν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἄσκησιν διαχειριστικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν οικονομικῶν τῶν Νομικῶν Προσώπων τῆς Ἐκκλησίας.

16) Εἰς τὴν δυνατότητα νὰ ἐφεσιβάλλονται αἱ ἀποφάσεις τῶν Μητροπολιτικῶν Συμβουλίων εἴτε ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι προκειμένου περὶ προϋπολογισμοῦ τῶν Ἱ. Ναῶν ἢ ἄλλων θεμάτων, ὅπως ἢ διαφωνία διὰ τὴν ἀμοιβὴν ἐπὶ κτελέσεως ἐκκλ. ἔργων, εἴτε ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι προκειμένου περὶ πράξεων καταλογισμοῦ εἰς βάρους ἐκκλ. συμβουλίων ἢ τῆς νομιμότητος πράξεων τοῦ TAKE.

17) Εἰς τὴν παροχὴν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἀδείας εἰς τοὺς κρατικούς λειτουργοὺς πρὸς συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα Συμβούλια ἢ Ἐπιτροπὰς τῆς Ἐκκλησίας.

18) Εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀπαλλοτριώσιν γηπέδων πρὸς ἀνέργειαν Ναῶν ἢ ἐπεκτάσεως αὐτῶν ἢ τῶν προαυτίων των.

19) Εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας παρεμπόδισιν ἀσκήσεως προσηλυτισμοῦ εἰς βάρους τῆς Ἐκκλησίας.

20) Εἰς τὸν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καθορισμὸν τῶν ὄρων, τῶν τρόπων κλπ. τῶν δημοπρασιῶν πρὸς ἀγοράν, ἐκποίησιν, μίσθωσιν κινήτων ἢ ἀκινήτων τῶν Ἱ. Ναῶν καὶ τῶν Ἱ. Μονῶν καὶ

21) Εἰς τὴν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἄσκησιν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ δεύτερον σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε κατάλογον τῶν σημείων ἀποδεσμεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Πολιτείας, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

« Ἡ Ἐκκλησία ἀποδεσμεύεται ἐκ τῶν ἰσχυρότων περιορισμῶν:

1. Κατὰ τὴν σύγκλησιν τῶν τακτικῶν Συνελεύσεων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

2. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν Μητροπολιτῶν.

3. Κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ διορισμοῦ, μεταθέσεως, μετατάξεως, προαγωγῆς, ἀπολύσεως, παροχῆς ἀδείας, ἀσκήσεως πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας, συνταξιοδοτήσεως, ἐθελουσίας ἐξόδου καὶ γενικῶς τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν ὡς καὶ τὰ τῶν προσόντων τῶν ἱεροκληρῶν, ὡς καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πλὴν τῶν ἐφημερίων, ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων, τακτικῶν, ἐκτάκτων καὶ ἐπὶ συμβάσει ὑπηρετούντων.

4. Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὀργανικῶν θέσεων, τῶν Ἱερῶν Ἐπισκοπῶν, Μητροπόλεων, Ἐξαρχιῶν, Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς καὶ πάντων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν καὶ Ἰδρυμάτων.

5. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ καταλόγου τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων (καθορισμὸς προσόντων, τρόπος ἐγγραφῆς καὶ διαγραφῆς κλπ.) [ἴδε καὶ 9, τοῦ ἄλλου καταλόγου].

6. Εἰς τὴν κατάργησιν τῆς διαδικασίας τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τοῦ Κράτους ἐν τῇ διαχειρίζεται τῆς περιορίας της.

7. Διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου.

8. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν πάσης φύσεως Ἐπιτροπῶν καὶ Συμβουλίων της καὶ τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν των (ἴδε καὶ 17, τοῦ ἐτέρου καταλόγου συνεργασίας).

9. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀφορισμοῦ κατὰ λαϊκοῦ.

10. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν, διακόσμησιν, συμπλήρωσιν, ἐπισκευὴν κλπ. ἰ. ναῶν καὶ παρεκκλησιῶν καὶ τὴν παραλαβὴν τῶν ἐκτελεσθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, (δημιουργία εἰδικῆς τεχν. ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας).

11. Εἰς τὴν σὺναφιν δανείων πρὸς ἀνέγερσιν, ἐπισκευὴν, διακόσμησιν κλπ. τῶν ἰ. Ναῶν.

12. Εἰς τὴν ἔγκρισιν ἀποφάσεων τῶν Ἐκκλησιᾶς Συμβουλίων περὶ δωρεᾶς ἢ ἀποδοχῆς δωρεᾶς ἢ ἐκποιήσεως, ἢ ἀγορᾶς κλπ. ἀκινήτων.

13. Εἰς τὸν καθορισμὸν διοικήσεως τῶν ἰ. προσκνημάτων (ἐξαιρουμένων τῶν συνταγματικῶς προστατευομένων).

14. Εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλ. Ἐκπαιδεύσεως, τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου της.

15. Εἰς τὴν ἔγκρισιν πολυετῶν μισθώσεων μοναστ. κτημάτων χέρσων (βοσκοτόπων) καὶ ἀγρῶν.

16. Εἰς τὴν διοίκησιν, τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐν γένει δρασίαν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

17. Εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐνιαίου ἐκκλησιᾶς ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ, διὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐργαζομένους, διοικουμένου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐποπτευομένου ὑπὸ τοῦ Κράτους.

18. Εἰς τὴν κατάργησιν ὑποβολῆς τῶν προϋπολογισμῶν, ὡς καὶ πάσης ἀποφάσεως τοῦ ΤΑΚΕ πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων.

19. Εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ τοῦ Ὑπουργοῦ Θρησκευμάτων δι' ὠρισμένας Πράξεις τοῦ ΟΔΕΠ.

Ἐπὶ τῶν σημειωμάτων τούτων ὁ κ. Πρόεδρος μοι ἀπέστειλε τὰς ἀκολουθοῦντας παρατηρήσεις:

«1. Γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ περὶ τοῦ τρόπου συγκλήσεως τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων Συνόδων τῆς Ἱεραρχίας ἀποφῆς (Α 1, Β 1), ὡς καὶ ἡ περὶ καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου (Β 7), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως, τόσον τῶν τακτικῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐκτάκτων Συνόδων τῆς Ἱεραρχίας θὰ κοινοποιούνται, πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς συγκλήσεως, εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

2. Ὑπὸ τὰς ἱστορικῶς διαμορφωθείσας συνθήκας ὑπάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας δὲν ὑπάρχει ἴσως θέμα ἐκκλησιαστικόν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἄπτεται τῶν ἐνδιαφερόντων, τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς Πολιτείας. Διὰ τοῦτο καὶ δυσκόλως εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ ἀποφῆς, ὅπως ἡ Πολιτεία καλῆται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ προσδίδῃ κῆρος νόμον εἰς ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας (Α 3). Ἐν τοιοῦτον καθεστῶς θὰ προεκάλει προστριβὰς καὶ θὰ ἐδημιούργει χάσματα ἐπιζήμια καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὴν Πολιτείαν ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Πολιτείας ὅπως ἐκπικυρώσῃ ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐπικριταὶ τῆς Ἐκκλησίας (οἱ ὅποιοι ὑπάρχουν πάντοτε) θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρίσουν τὴν πρότασιν (Α 3) ὡς πρόθεσιν μετατροπῆς τῆς Πολιτείας εἰς «θεραπαινίδα» τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ ἐν συνεργασίᾳ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας καθορισμὸς τῶν προσόντων οὐ μόνον τῶν ἱερέων (Α 10), ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχιερέων.

Χρῆζει ἀποσαφηνίσεως ἡ ἔννοια τοῦ Α 16.

Ὀλόκληρος ἡ ἐκπαιδευσις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς (Α 21, Β 14), ἀποτελεῖ ἀρμοδιότητα καὶ καθῆκον τῆς Πολιτείας, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει χωρισμὸς Ἐκκλησίας καὶ Κράτους.

Πάντες οἱ ἀρχιερεῖς διὰ τῆς διαβεβαίωσεως αὐτῶν περιβάλλονται τὸ κῆρος πολιτειακῆς ἐξουσίας (Α 8). Λογικὸν εἶναι, ὡς ἐκ τούτου καὶ πάντων ἡ ἐκλογή, ὅχι δὲ μόνον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν Ἐξάρχων (Α 7) νὰ ὑπόκειται εἰς τὸ δικαίωμα προκρίσεως τῆς Πολιτείας (Β 2).

Ἀνάγκη σαφοῦς προκαθορισμοῦ τῶν προσόντων καὶ τῆς διαδικασίας διορισμοῦ κλπ. τῶν ἱεροκληρῶν καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων, διὰ λόγους κοινωνικῆς ὁμοιομορφίας (Β 3). Προκειμένου περὶ τῆς Ἐκκλησίας Κοίτης καὶ τῆς Ἐκκλησίας Δωδεκανήσου αἱ τοποθετήσεις κλπ. ὑπὸ ποῖον θὰ ἐνεργοῦνται; Ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου;

Ἀνάγκη ὀρθολογιστικοῦ καθορισμοῦ τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῶν Ἐπισκοπῶν κλπ. (Β 4) διὰ τῆς θεσπίσεως κανόνων γενικῆς ἰσχύος.

Τὰ προσόντα τῶν πρὸς ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων (Β 5) δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορίζωνται ἐρήμην τῆς Πολιτείας.

Ὁ προληπτικὸς ἐλεγχος τοῦ Κράτους ἐν τῇ δια-

χειρίσει τῆς περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας (B 6) εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας μέ-
χρῃς ὅτου ὀργανωθῆ ὑπ' αὐτῆς ἄριστον σύστημα καλῆς
διαχειρίσεως. Εἰς τὰς μητροπόλεις δὲν ὑπάρχει οὔτε
λογιστῆς.

Ἐφ' ὅσον εἰς τὰς ἐπιτροπὰς καὶ τὰ συμβούλια θὰ
συμμετέχουν καὶ κρατικοὶ λειτουργοὶ (A 17) δὲν εἶ-
ναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ γνώμην ἡ Πολιτεία ἐπὶ τοῦ κα-
ταρτισμοῦ των καὶ τοῦ διορισμοῦ καὶ παύσεως τῶν με-
λῶν των (B 8).

Κακῆ χρῆσις τοῦ δικαιώματος ἀφορισμοῦ κατὰ
λαϊκοῦ δύναται ν' ἀποβῆ ἐπιζημία οὐ μόνον διὰ τὴν
Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Πολιτείαν (B 9). Ἀ-
παραίτητος, ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἰσχύουσα μέχρι τοῦ-
δε συγκρατᾶται τῆς Πολιτείας.

13. Μέχρι τῆς δημιουργίας εἰδικῆς Τεχνικῆς
Ἑπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπαραίτητος ἡ κη-
δεμονία τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ἀνέγερσιν κλπ. ἱερῶν
ναῶν (B 10). Ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὴν, διὰ τὴν ἀποφυ-
γὴν κακοτεχνιῶν ἢ παρεκκλίσεων ἐκ τῶν κανόνων τῆς
ἐκκλησιαστικῆς τέχνης, ἐπιβάλλεται ἡ ὑπαρξίς Συμ-
βουλίου Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης, ἀπαρτιζομένου ἐξ
εἰδικῶν.

14. Μόνον («ἀνευ ὄρου») δωρεαὶ πρέπει νὰ γί-
νονται ἀποδεκταὶ (B 12).

15. Εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων
(B 13) πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ μετέχῃ ἐκπρόσωπος
τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς.

16. Τὸ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν τῆς Ἀποστο-
λικῆς Διακονίας (B 16) πρέπει νὰ εἶναι διαβαθμισμέ-
νον καὶ ν' ἀμείβεται ὅπως καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν κρα-
τικῶν ὑπηρεσιῶν.

17. Εἰς τὸν Ἑνιαῖον Ἐκκλησιαστικὸν Ἀσφαλι-
στικὸν Ὄργανισμὸν (B 17) δὲν θὰ περιλαμβάνονται
οἱ ἱερεῖς.

18. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθοῦν τὰ ἰσχύοντα
διὰ τὰς περιπτώσεις B 18 καὶ B 19.

19. Ἀπαραίτητος προσθήκη: Οὐδεμίαν ἐφεξῆς
ἀπόσπασιν ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ εἰς ὑπηρεσίας
τῆς Ἐκκλησίας ξένας πρὸς τὸ καθαντὸ διδακτικὸν
ἔργον (Γραφεῖα, Τύπος, Διαφώτισις κλπ.)».

Αἱ παρατηρήσεις αὗται, φυσικά, ἐνῶ δὲν ἦτο δυ-
νατὸν νὰ γίνονιν ὅλαι ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας,
ἠδύνατο ὅμως νὰ ἀποτελέσουν τὴν βάση διὰ περαι-
τέρω συζητήσεις. Τοῦτο ἐδηλώθη εἰς τὸν κ. Πρωθυ-
πουργὸν εἰς νέαν συνάντησίν μας, τὴν 22αν Ἀγού-
στου, ἡ ὁποία ἦτο κυρίως ἀφιερωμένη εἰς τὸ θέμα τοῦ
πρώτου ἀρθροῦ τοῦ νέου Συντάγματος, ἐπὶ τοῦ ὁ-
ποίου παρακαλῶ, ἵνα μοὶ ἐπιτραπῆ μιὰ παρένθεσις,
ἐπειδὴ καὶ τούτου ἐν μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέ-
σεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, τὸ πρόβλημα
εἶχε συζητηθῆ ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ εἶχον γίνε-
σι προφορικῶς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα παρὰ τῇ Συν-
τακτικῇ Ἐπιτροπῇ Μητροπέλια, καὶ ἀπεστάλησαν τὰ
σχετικὰ πρὸς αὐτὴν συνοδικὰ ὑπομνήματα, τὰ ὁποία

εἶναι ὑμῖν γνωστὰ ἐκ τοῦ ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκ-
κλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐδημοσιεύθησαν. Ὡς θὰ ἔ-
χετε ἀναγνώσει, τὸ κείμενον ἐκεῖνο τῆς Ἐπιτροπῆς
Μητροπέλια δὲν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἱκα-
νοποιητικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καί, ἐξουσιοδοτήσῃ
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ὁμιλοῦντος δια-
βήματα πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ἀπε-
στάλησαν δὲ καὶ σχετικὰ συνοδικὰ ἔγγραφα. Διὰ τῶν
ἔγγραφων τούτων, ἀναπτυσθέντων καὶ προφορικῶς
εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν, εἰς τὸ κατὰ τὴν 12ην Ἰου-
λίου δημοσιευθὲν Κυβερνητικὸν Σχέδιον τοῦ Νέου
Συντάγματος ἐπετεύχθη μὲν βελτιώσεις ἐπὶ ὠρισμέ-
νων σημείων, πλὴν ὅμως οὔτε τὸ κείμενον τοῦτο ἐ-
θεωρήθη ἱκανοποιητικόν, τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον
εἰς αὐτὸ περιελήφθη διάταξις, ἡ ὁποία καὶ ἀντικρως
ἀντιθετὸς πρὸς τὰς νέας τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου
κατευθύνσεις ὑπῆρχε καὶ ἐντελῶς ἀπαράδεκτος ἦτο
διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Αἱ βελτιώσεις ἀνεφέροντο εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς
περὶ προσηλυτισμοῦ διατάξεως. Ἡ δὲ ὅλως ἀπαρά-
δεκτος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν διάταξις ἦτο ἡ τῆς παρα-
γράφου 6 τοῦ πρώτου ἀρθροῦ, ἡ ὁποία διὰ πρώτην
φορὰν περιλαμβάνετο εἰς τὸ κείμενον Συντάγματος
τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν («τὸ διέπον τὰς σχέ-
σεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας καθεστῶς εἶναι τὸ τῆς
νόμῳ κρατούσης Πολιτείας»).

Εἰς τὴν πρώτην, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κει-
μένου τούτου, ἐπικοινωνίαν μου μετὰ τοῦ κ. Πρωθυ-
πουργοῦ, διετύπωσα τὴν ἀπόλυτον ἀντίθεσιν τῆς Ἐκ-
κλησίας ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Κυβερνητικὸν Σχέδιον τοῦ
νέου Συντάγματος περιληφθεῖσαν νέαν διάταξιν, παρε-
κάλεσα δὲ ὅπως τὸναντίον ἡ μελετωμένη ἀποδέ-
σμευσις τῆς Ἐκκλησίας κατοχυρωθῆ καὶ συνταγμα-
τικῶς, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἀντίθετός τις πρὸς τὴν Ἐκ-
κλησίαν Κυβέρνησις, ἂν ἐν τῷ μέλλοντι ἤθελέ ποτε τυ-
χὸν ἀναλάβει τὴν ἐξουσίαν, νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν ὑποδο-
λώσῃ καὶ πάλιν. Ἄλλως τε, ἐτονίσθη εἰς τὸν κ. Πρό-
εδρον, ὅτι τὸ νέον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι προο-
δευτικὸν εἰς πάντας τοὺς ὑπολοίπους τομεῖς, δὲν ἐπε-
τρέπετο νὰ εἶναι τὸσον ὀπισθοδρομικόν, ὥστε νὰ θε-
σπίσῃ διάταξιν, ἡ ὁποία οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ
᾽Οθωνος εἶχεν ἀποτολμηθῆ. Ἐζητήθη δὲ ἀντὶ τῆς
εἰς τὸ Κυβερνητικὸν Σχέδιον διατάξεως νὰ περιληφθοῦν
τὰ ἑξῆς:

«εἶναι δὲ (δηλ. ἡ Ἐκκλησία) αὐτοκέφαλος καὶ
αὐτοδιοίκητος ἐν τῷ Κράτει θεῖος Ὄργανισμός, ἐν-
εργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐξουσίας τὰ κυ-
ριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα».

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μὲ καθυσχάσα, διαβεβαιώ-
σας με, ὅτι τὸ δημοσιευθὲν κείμενον δὲν εἶναι τὸ ὀρι-
στικὸν καὶ ὅτι θὰ ἐπεφέροντο ἐπ' αὐτοῦ βελτιώσεις,
διὰ συζητήσεων, διεξαγομένων δημοσίως καὶ ἐπὶ ἀνω-
τέρου ἐπιπέδου, καὶ ὅτι, ἐὰν ὑπῆρχόν τινας ἐκ τῶν ἐπαί-
όντων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Τύπου θὰ ἤθε-
λον νὰ ὑποστηρίξουν τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας,
θὰ ἦτο τοῦτο λίαν ἐποικοδομητικὸν καὶ εὐπρόσδεκτον.
Κατ' ἐφαρμογὴν τούτου, ὁ καθηγητῆς τοῦ Κανονικοῦ
Δικαίου παρὰ τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν κ. Κων.

Μουρατίδης είχε τὴν καλωσύνην νὰ δημοσιεύσῃ δύο περισπούδαστα ἄρθρα εἰς καθημερινὴν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηρῶν, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ ἀνεγνώσατε τότε.

Τὰς ὡς ἄνω διαβεβαιώσεις τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως μετέφερα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον κατὰ τὴν ἑκτακτον συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 23ης Ἰουλίου π. ἔτους, εἰς ἀπάντησιν τῆς ὡσαύτως ἀκρας ἀντιθέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν σχεδιαζομένην συνταγματικὴν διάταξιν καὶ τῶν ἄλλων αἰτημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ ὑπὸ ἐπεξεργασίαν τότε νέου Συντάγματος. Ὅμοιος, διεβίβασα τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ πρὸς σημαντικὸν ἀριθμὸν ἄλλων ἀγίων ἀδελφῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξέφρασαν πρὸς ἐμὲ τὰς ἀνησυχίας των καὶ τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ἀποδοκιμασίαν κατὰ τοῦ περιεχομένου τῆς νέας διατάξεως. Τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μοὶ τὰς ἐπανελάβε καὶ εἰς τὴν νέαν ἡμῶν συνάντησιν, καθ' ἣν παρίστατο καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Θεοσηκευμάτων, ὅτε καὶ πάλιν ἐπωφελέθη τῆς εὐκαιρίας, ἵνα ὑπομνήσω τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ μεταξύ, εὐρισκόμενος ἐκτός Ἀθηρῶν καὶ ἀνησυχήσας ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διατυπώσεως ὠρισμένων παρατηρήσεων τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας πρωθυπουργικῶν σημειωμάτων, ἀπηρῆθυνα πρὸς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποῖα διετύπων ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τὰ ἑξῆς:

«Ἀνησυχῶ διὰ τὸ θέμα τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνωμιλῆσαμεν ἐπὶ παρουσία καὶ τοῦ ἀξιοτίμου κ. Ὑπουργοῦ. Ἐκ τῆς διατυπώσεως ὠρισμένων σημείων τοῦ Σημειώματός σας διὰ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας, μοῦ δημιουργεῖται ὁ φόβος, καθ' ὅλα δὲ τὰ φαινόμενα ἀτυχῶς βάσιμος, ὅτι εἰς τὴν τελικὴν διατύπωσιν τοῦ κειμένου τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος δὲν θὰ ἐπικρατήσουν αἱ ὀρθαὶ καὶ δημιουργικαὶ ἀντιλήψεις... Συγκεκριμένως φοβοῦμαι τὴν διατύπωσιν τῶν §§ 2 καὶ 5 τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ κυβερνητικοῦ Σχεδίου.

Τὸ θέμα εἶναι τόσο βασικόν, ὥστε σὰς παρακαλῶ θερμότατα, πρὸ τῆς τελικῆς διατυπώσεως τοῦ Σχεδίου, τὸ ὁποῖον θὰ τεθῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πρὸς ψήφισιν, νὰ διαθέσητε καὶ πάλιν ὀλίγον χρόνον πρὸς μίαν ἐπὶ τοῦ θέματος συνεργασίαν...».

Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ μνημονευμένη συνάντησις μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἐγένετο τὴν 22αν Ἀυγούστου, κατὰ τὴν ὁποῖαν οὗτος μοὶ ἐπανελάβε, ὅτι ἡ δημοσίευσίς τοῦ τελικοῦ κειμένου τοῦ Συντάγματος θὰ γίνῃ μετὰ τὴν 10ην Σεπτεμβρίου καὶ ὅτι ὑπῆρχε χρόνος διὰ νέαν ἐπὶ τοῦ θέματος μεταξύ μας συζήτησιν καὶ συνεργασίαν.

Πράγματι, τὴν πρωτὰν τῆς 13|9|1968 ἐγένετο ἡ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ συνάντησις, μετεχόντων καὶ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν Συνέδρων Πατρῶν κ. Κωνσταντίνου καὶ Ξάνθης κ. Ἀντωνίου. Ἀτυχῶς, ἐν προκειμένῳ, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς δὲν ἔδειξε τὴν

συνήθη εἰς αὐτὸν σταθερότητα καὶ ἐναντι τῶν ὅσων ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς διορθώσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος εἶχεν εἶπει εἰς ἐμὲ. Τοῦτο ἐγένετο φανερόν εὐθὺς ὡς οἱ τρεῖς Ἀρχιερεῖς ἐλάβομεν θέσεις παρ' αὐτῶ καὶ ἐπέδειξεν εἰς ἡμᾶς ἔντυπον φυλλάδιον, περιέχον τὸ κείμενον τοῦ ὑπὸ ψήφισιν Συντάγματος. Εἶδον ἀμέσως, ὅτι τοῦτο ἐδημοσιεύετο ἄνευ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ μετὰ τὴν μοναδικὴν βελτίωσιν τὴν ἀπέλειπιν τοῦ περὶ σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐδαφίου τοῦ κυβερνητικοῦ Σχεδίου. Ἐπηκολούθησε συζήτησις εἰς λίαν ἔντονον τόνον, ἄνευ ὁμοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἰουδήποτε ἀποτελέσματος. Ἀπλῶς ἐδέχθη ὁ κ. Πρωθυπουργός, ἵνα τῷ ἀποστειλωμεν ἕκ νέου σημείωμα, περιέχον τὰς ἐπὶ ἐπιμάχων θεμάτων ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποσχέσεώς του, ὅτι αὐταὶ θὰ ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν. Εἶχον ἐντεῦθεν τὸν φόβον, ὅτι τοῦτο θὰ ἐγένετο ἐπὶ ματαίῳ.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐπιθυμῶ, νὰ εἶμαι πρὸς πάντας εὐλικρινῆς, ἰδιαίτερος δὲ πρὸς τοὺς διαχειριζομένους ὑπευθύνως τὰ κοινά, ἐθεώρησα καθήκόν μου νὰ ἀπευθύνω εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν προσωπικὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποῖαν νὰ τοῦ ἐκθέτω, τὴν ὑστάτην ἔστω ὦραν, τὰς ἐπ' αὐτοῦ σκέψεις μου. Εἰς τὴν ἐπιστολήν ἐκείνην, πρῶτον ἐξεφορᾶζομαι τὸ παραόνομα καὶ ἡ πικρία μου διὰ τὴν ἐν ἀγνοίᾳ μου τελικὴν διατύπωσιν τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, καὶ δὴ ἄνευ τῆς ἐπικλήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος, δεύτερον προτείνει πῶς ἔπρεπε νὰ διατυπωθῇ τοῦτο κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τρίτον ὅτι λόγω τῆς γενομένης ἤδη διατυπώσεως ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ συμμετάσχη εἰς τὴν προσπάθειαν ὑπερψηφίσεως τοῦ Συντάγματος (Εἰς τὸ σημείον τοῦτο ἀνεγνώσθη ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἀπὸ 14|9|68 ἐπιστολῆς).

Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν, ἐκφορᾶζων τὴν λύπην του διὰ τὴν στενοχωρίαν, τὴν ὁποῖαν μοὶ προεκάλεσε καὶ ὑποσχόμενος, ὅτι εἰς τὸν καταρτιζόμενον Καταστατικὸν Χάρτην «ἔχομεν τὴν δυνατότητα καὶ τὴν διάθεσιν νὰ προχωρήσωμεν, χωρὶς νὰ ἐμποδιζώμεθα ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου I τοῦ Συντάγματος, εἰς καθεστῶς καὶ προοδευτικώτερον τοῦ ἰσχύοντος καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς» (Ἐνταῦθα ἀνεγνώσθη ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ).

Ἀτυχῶς, καὶ ἡ ἀπὸ 14ης Σεπτεμβρίου ἐπιστολή μου δὲν ἔσχεν ἀποτελεσμα, οὔτε κὰν ὡς πρὸς τὴν ἐπικλήσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὅποτε, κατὰ τὴν 18ην Σεπτεμβρίου, πληροφορηθεὶς ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐτίθετο πρὸς ψήφισιν εἰς τὸν Λαόν, ἐξετυποῦτο ἤδη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς δημοσιευθῆ, ἄνευ δηλαδὴ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐδήλωσα εἰς τὸν κ. Ἀ' Ἀντιπρόεδρον εἰς λίαν ἔντονον ὄφρος τὰ δέοντα. Ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος, κατανοήσας τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, κατῴρθωσεν ὅπως αὐτοστιγμὴ συναντηθῶμεν μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ,

ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ μὲ ἤκουσε πάλιν, ἔδωκε πάραυτα ἐντολήν νὰ σταματήσει ἢ ἐκτύπωσης (εἶχον εὐτυχῶς ἐκτυπωθῆ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης μόνον ἑπτὰ χιλιάδες ἀντιτύπων) καὶ νὰ προστεθῆ ἢ ἐπὶ κλησίαις, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἀτυχῶς, τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἔμεινεν ὡς εἶχεν εἰς τὸ κυβερνητικὸν Σχέδιον.

Ὡς θὰ διεπιστώσατε ἤδη, ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνον εἰς τὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν τελικὴν ἀποδοχὴν γενικῶς τῶν ἐπὶ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ νέου Συντάγματος ἀποφεῶν τῆς κατώρθωσέ τι σημαντικόν. Ἡ ὅλη ὁμῶς ἐπ' αὐτοῦ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συζητήσις ἀφέλησε μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς ὁ κ. Πρωθυπουργός, εἰς τὴν πρὸς με ἐπιστολήν του ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι χωρὶς νὰ ἐμποδιζόμεθα ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἰου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος θὰ προχωρήσωμεν εἰς καθεστῶς καὶ προοδευτικώτερον τοῦ ἰσχύοντος καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς, ἣν ὑπόσχεσιν, παρὰ τὰς σημειωθείσας ἀντιδράσεις, ἐτήρησε πιστῶς.

Ἡ διατύπωσις ὁμῶς τοῦ περιεχομένου τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος παρέσυρε τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν διατύπωσιν ὠρισμένων φράσεων καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι θεολογικῶς εἶναι πάντῃ ἀσύστατοι. Οὕτως, εἰς τὸ ἡμέτερον μὲν Προσχέδιον ἢ παράγρ. 3 τοῦ ἄρθρου 1 εἶχε διατυπωθῆ ὡς ἐξῆς: «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς αὐτοκέφαλος καὶ αὐτοδιοικητός ἐν τῷ Κράτει θεῖος Ὄργανισμός, διοικεῖται ὑπὸ τῶν κανονικῶν Αὐτῆς ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων, τηροῦσα ἀπαρασάλευτως, ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, τὰ δόγματα, τοὺς Ἱεροῦς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς Κανόνας καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν καὶ συνεργάζεται ἐν συναλληλίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας, ἐν τῷ πλαίσῳ τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων αὐτῆς διαγορευόμενων». Ἡ Κυβέρνησις ὁμῶς, παρὰ τὴν μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης στιγμῆς σθεναρὰν καὶ ἐπίμονον ἀντίθεσιν ἡμῶν, τελικῶς προέβη εἰς τὴν γνωστὴν ἤδη εἰς πάντας Ὑμᾶς διατύπωσιν, καθ' ἣν «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ αὐτῆς Ἀρχιερέων, τηροῦσα ἀπαρασάλευτως ὡς καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τοὺς περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρειᾶν Ἱεροῦς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς Κανόνας καὶ τὰς Ἱερὰς Παράδοσεις, ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων διαγορευόμενων». Σημειωτέον, ὅτι ἡ ἡμετέρα διατύπωσις εἶχε παραμείνει σχεδὸν ὡς ἀρχικῶς εἶχε καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Θεοσηκευμάτων ἐπεξεργασίαν τοῦ Προσχεδίου. Ἀτυχῶς, ἡ ἔλλιψις πάσης σχετικῆς θεολογικῆς ἐπὶ τῶν θεμάτων καταστάσεως τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐξ ἀφορμῆς τῆς θεολογικῶς λίαν ἀδοκίμου διατυπώσεως τοῦ Συντάγματος, τὰ παρέσυρεν εἰς τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀντιληφθοῦν,

ὅτι πρόκειται περὶ ἄλλον πράγματος, ὅταν λέγωμεν («τὰ δόγματα καὶ οἱ Ἱεροὶ Ἀποστολικοὶ καὶ Συνοδικοὶ Κανόνες») καὶ ἄλλον ἐντελῶς πράγματος, ὅταν λέγωμεν «οἱ περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρειᾶν Ἱεροὶ καὶ Ἀποστολικοὶ Κανόνες». Ὡσαύτως, ὅτι ἄλλο εἶναι («ἡ Ἱερὰ Παράδοσις») καὶ ἄλλο («αἱ Ἱερὰ Παράδοσεις»). Ἐντεῦθεν, ὡς κληρικός καὶ ὡς θεολόγος, αἰσθάνομαι ὑποχρεωμένον ἑμαυτόν, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης διαμαρτυρηθῶ κατὰ τῆς ἀδοκίμου ταύτης διατυπώσεως καὶ ἀποδοκιμάσω αὐτήν.

Ἀποτελεῖ ὁμῶς εὐτόχημα τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ κειμένου τῆς παραγρ. 3 τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ ἡμῶν Χάρτου ἀπάλειψις τῆς λέξεως «αὐτοδιοικητός» καὶ τῆς ἐκφράσεως «ἐν συναλληλίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας», δὲν ἐπηρέασε ποσῶς τὴν οὐσίαν τοῦ ὅλου νομοθετήματος, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, κατέστη αὐτοδιοικητός, ἐν τοῖς πράγμασι δὲ νομοθετεῖ ἐν συναλληλίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος παρένθεσιν, ἡ ὁποία, ὅπως ἀντελήφθητε, συνδέεται μετὰ τοῦ θέματος τῆς θεμελιώδους κατευθύνσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἐπὶ τοῦ κυρίου θέματος τῆς ἡμετέρας Εἰσηγήσεως.

Ὡς εἶχον ἀναφέρει καὶ προηγουμένως, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εἶχεν ἀποφασίσει ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅπως ἀναθέσῃ εἰς τὸν Πρόεδρον Αὐτῆς τὰς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συνεννοήσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου προβῶμεν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συνεννοήσεις ἀνέφερα ἤδη πρὸς ὑμᾶς τὰ ἄχρι τινὸς γενόμενα. Ὡς πρὸς δὲ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων, τὰ γεγονότα ἐξειλίχθησαν ὡς ἐξῆς:

Πράγματι, ὡς εἶχεν ἀποφασισθῆ πρὸ τῶν θερινῶν διακοπῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἠρξίσαμεν συνερχόμενοι καθημερινῶς εἰς συσκέψεις, ἀποσκοποῦντες νὰ διεξέλθωμεν ἀπὸ κοινοῦ, πρῶτον μὲν τὸ κείμενον τοῦ συνταχθέντος δευτέρου Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως, δευτέρον δὲ ἅπασαν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν, ἐπεξεργαζόμενοι καὶ αὐτὴν ἄρθρον πρὸς ἄρθρον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσχεδίων, τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ἀναληφθέντα τομῆα ἕκαστος τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων εἶχεν ἤδη ἐτοιμάσει. Μετὰ τινος ὁμῶς συνεδριάσεως, διεπιστώσαμεν ὁμοφώνως, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐκ προτέρου ἐπεξεργασμένον ἐπαρκῶς τὸ βασικὸν κείμενον ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως. Τοῦτο δέ, διότι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν θὰ ἐπρεπε νὰ γίνῃ κατόπιν ἡ ἐπεξεργασία τῶν Προσχεδίων τῆς ὑπολοίπου Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας, ὥστε νὰ ἀποφενχθοῦν αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων προσχεδίων ἀντιφάσεις. Ὡς μόνῃ δὲ ἐπ' αὐτοῦ λύσις ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων, ὅτι θὰ ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο εἷς

καὶ μόνον, καὶ συγκεκριμένως ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἐδέχθην τοῦτο χωρὶς νὰ ἔχω πλήρη ἀντίληψιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ τεραστίου ὄγκου τοῦ ἀναλαμβανομένου ἔργου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν σοβαρωτάτων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας ἐνεῖχεν ἡ ἀναλαμβανομένη ἐθνήνη. Παρεκάλεσα μόνον, ἵνα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μοι ἐξασφάλισεν τὴν δυνατότητα, νὰ ἀπομονωθῶ ἐν τῇ ἰδιαίτερά μου πατρῴδι, ἐκεῖ δὲ νὰ ἐτοιμάσω τὸ ἀπ' ἐμοῦ αἰτούμενον.

Πράγματι, ἐπὶ δέμηρον παρέμεινα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Τήρῳ καὶ ἀπὸ ἐνωρὶς τὸ πρωτὸ μέχρις ἀργὰ τὴν νύκτα, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰργάσθην, ἵνα καταρτισθῇ τὸ νέον κείμενον τοῦ Καταστατικοῦ μας Χάρτου καὶ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως. Πλέον συγκεκριμένως, ἐν ἀρχῇ, ἀφοῦ διεξῆλθον ἀπασαν τὴν ὑπάρχουσαν Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν, πρὸς καταρτισμὸν πρώτον τῶν δύο καταλόγων, τοὺς ὁποίους ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου ἀναγινωσκομένους, ἦτοι τῶν θεμάτων εἰς τὰ ὁποία ἡ Ἐκκλησία θὰ παραμείνῃ συνεργαζομένη μετὰ τῆς Πολιτείας, καὶ τῶν θεμάτων, εἰς τὰ ὁποία θὰ ἐνεργῇ ἀνεξαρτήτως, ἠτοιμάσα τὸ διάγραμμα τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἐξῆς:

Τὸ ὅλον περιεχόμενον, μετὰ τὰς Γενικὰς Διατάξεις, διηρεῖτο εἰς τέσσαρα μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνετο ἡ κἀθετος, ἡ ἱεραρχικὴ διάθροωσις τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ δεύτερον ἡ ὀριζοντία, ἦτοι ἡ κατὰ τόπον διάθροωσις τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ τρίτον περιείχοντο τὰ περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὸ τέταρτον αἱ ἀκροτελευτίαι καὶ μεταβατικαὶ διατάξεις.

Τὸ πρῶτον μέρος ὑποδιηρεῖτο εἰς δύο τμήματα, ἐνθα ἐξετίθεντο εἰς μὲν τὸ πρῶτον τὰ κατὰ τὰ κεντρικά, εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὰ κατὰ τὰ περιφερειακὰ νομοθετικὰ καὶ διοικητικὰ ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ τρίτον μέρος, τὸ περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ὑποδιηρεῖτο εἰς τρία τμήματα. Εἰς τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἐξετίθεντο τὰ τῶν τομέων τοῦ ἔργου, εἰς τὸ δεύτερον τὰ τῶν προσώπων τοῦ ἔργου καὶ εἰς τὸ τρίτον τὰ τῶν μέσων τοῦ ἔργου.

Εἰς τὰς Γενικὰς Διατάξεις ἠγέρθη τὸ πρόβλημα, ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξωμεν, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τὰ διοικητικὰ αὐτῆς ὄργανα, οἱ Ὁργανισμοὶ καὶ τὰ Ἰδρύματα αὐτῆς ἀναγνωρίζονται ὡς Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, ἵνα ἀπολαύωμεν οὕτω τῶν εἰς αὐτὰ ἀναγνωριζομένων προνομίων. Ἐπειδὴ ὁμως θὰ ὑφιστάμεθα καὶ πάσας τὰς εἰς αὐτὰ ἐπιβαλλομένας δεσμεύσεις, ἐτίθετο τὸ ἐρώτημα, μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ προτιμήσωμεν ἀντὶ τῶν προνομίων τῶν ΝΠΔ τὴν ἐδκνήσιαν, τὴν ὁποίαν διαθέτουν τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου; Διαπρέπει νομικῶς, τοὺς ὁποίους κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου συνεβουλεύθημεν, ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τοῦ νὰ παραμείνῃ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ ὄργανα καὶ ἰδρύματα αὐτῆς ὡς Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, νὰ ζητήσωμεν ὁμως ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἀπολαύω-

σι ταῦτα τῶν προνομίων τοῦ Κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀπαλλάσσονται τῶν δεσμεύσεων, αἱ ὁποῖαι ἰσχύουν γενικῶς περὶ τῶν ΝΠΔ.

Εἰς τὰς Γενικὰς ἐπίσης Διατάξεις περιελήφθησαν τὰ σημεῖα, ἐνθα εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ὁπως καὶ ἐπὶ ἄλλων σημείων ὑφίσταται ἡ δημιουργία ἢ τοιαύτη συνεργασία.

Ὡσαύτως παρεσχέθησαν τὰ προνόμια τοῦ ἀρθρου 181 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχάς, ἀπηλλάσσοντο δὲ αὗται ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως βεβαιώσεων καὶ πιστοποιητικῶν ξένων πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν τελουμένας πράξεις.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὰς Γενικὰς Διατάξεις.

Εἰς τὸ πρῶτον Τμήμα τοῦ πρώτου μέρους ἐξετίθεντο τὰ περὶ τῶν κεντρικῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα, ὡς πράγματι καὶ μὴ μόνον φιλῶ ὀνόματι ἀνωτάτη ἐξουσία ἐτίθετο ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη περιεβάλλετο πραγματικῶς τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξουσίαν, ἐφ' ὅσον πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν ἐρροθυμίζετο μόνον δι' ἀποφάσεών της καὶ μόνον ὅπου αὕτη θὰ τὸ ἔκρινεν ἀναγκαῖον θὰ ἐξήτει ἀπὸ τῆς Πολιτείας, ὅπως αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς περιβάλλονται καὶ τὴν ἰσχὴν Νόμον πολιτικοῦ. Ἐμνενε δὲ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἐντελῶς ἀνεξάρτητος, διότι ἡ δικαιοδοσία, αἱ ἀρμοδιότητες, ὁ τρόπος λήψεως τῶν ἀποφάσεών της, ὁ ἔσωτερικὸς Κανονισμὸς τῆς λειτουργίας της, ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ ἀρμοδιότητες τῶν Ἐπιτροπῶν αὐτῆς καὶ τῶν Γραφείων αὐτῶν, ὡς καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας αὐτῆς, ὡς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, ἐρροθυμίζοντο δι' ἀποφάσεων τῆς ἰδίας.

Δι' ἀποφάσεων μόνον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἐρροθυμίζοντο καὶ τὰ τῆς Διακοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, τὰ τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, τὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὡς κεντρικοῦ διοικητικοῦ ὄργανου, ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ἀρχιερέων, τὰ προσόντα τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων, ὁ τρόπος τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν εἰς τὸν κατάλογον, τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν κνριάρχων καὶ τιτουλαρίων Ἀρχιερέων καὶ τὰ τῶν ἐφημερίων, ὡς καὶ τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος ἐκλογῆς καὶ ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, τὰ τῶν γενικωτέρων καθηκόντων τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων, τὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων καὶ τὰ τῶν λοιπῶν κατ' ἐνορίας Ἐπιτροπῶν, τὰ περὶ τῶν Ἐνοριῶν καὶ ἐνοριακῶν Ναῶν, τὰ τῶν Ἱερῶν Μονῶν, τὰ περὶ τοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἦτοι τὰ τῶν προσόντων, τοῦ τρόπου διορισμοῦ, τῶν προαγωγῶν, μεταθέσεων, μετατάξεων, ἀδειῶν, πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας, συνταξιοδοτήσεως, ἐθελουσίας ἐξόδου καὶ γενικῶς πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν κατὰστασιν τοῦ μονίμου, ἐκτάκτου ἢ ἐπὶ συμβάσει ἐμμέσθου προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐπίσης τὰ τῆς ἐκπαίδευσως, ἐπιμορφώσεως καὶ ἀσφαλίσεως αὐτοῦ, τὰ τῆς πειθαρχικῆς ἐν γένει ἐξουσίας ἐν τῇ

Ἐκκλησία, ἦτοι τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Δικαιοσύνης, καὶ τὰ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας. Πάντα ταῦτα καὶ εἴ τι ἕτερον ἀφεώρα εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνετίθετο εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ὑπὸ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ὅφ' ἦν αἰ ὑπόκειται, καθιεροῦτο μίᾳ νέα νομοθετικῇ καὶ διοικητικῇ μονάδι, ἢ ὀνομασθεῖσα Γενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις, εἰς τὴν ὁποίαν προετείετο νὰ μετέχουν ὡς μόνιμα αὐτῆς μέλη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὡς πρόεδρος αὐτῆς, ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ Γραμματεῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ Γεν. Διευθυνταὶ τῶν μεγάλων Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν, ἦτοι Ἀποστ. Διακονίας, Ο.Α.Δ.Ε.Π. καὶ Ἐνιαίου Ἐκκλ. Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ οἱ Γραμματεῖς ἢ Διευθυνταὶ τῶν Γραφείων τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Τὰ αἰρετὰ μέλη τῆς Γ.Ε.ΣΥ. ἀνήρχοντο εἰς τριάκοντα καὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν ἑπτὰ ἦσαν κληρικοὶ καὶ εἰκοσιοκτὼ λαϊκοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τούτων, αἱ ἀρμοδιότητες τῆς Γ.Ε.ΣΥ., ὁ ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τῶν ἐργασιῶν τῆς καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐρρυθμίζοντο δι' ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ὑπὸ τὴν Διοικήσιν Ἱερᾶς Συνόδου, ἀντὶ τῶν Δ.Σ. τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν ἐτίθετο ἕτερον Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον συνέκειτο τόσον ἐκ μονίμων ὅσον καὶ ἐξ αἰρετῶν μελῶν. Καὶ μόνιμα μὲν αὐτοῦ μέλη προετείοντο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὡς πρόεδρος αὐτοῦ, ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δύο Συνοδικὰ μέλη καὶ οἱ Γραμματεῖς — Διευθυνταὶ τῶν Γραφείων τῶν Μ.Σ.Ε., αἰρετὰ δὲ ἑννέα πρόσωπα, ἐξ ὧν τρεῖς κληρικοὶ καὶ ἕξ λαϊκοί.

Εἰς τὰ περιφερειακὰ διοικητικὰ ὄργανα προσετίθετο ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος, ἢ Ἐπαρχιακὴ Γενικὴ Συνέλευσις καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ἐκκλ. Συμβούλιον. Ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος ἦτο ἡ Σύνοδος τῶν Ἀρχιερέων ἐδρυτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Περιφερειῶν, τῶν Ἐξαρχιῶν, ἢ Ἐπαρχιακὴ Γενικὴ Συνέλευσις ἦτο τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν σῶμα ἐν ἐκάστη τῶν Ἐκκλ. Ἐπαρχιῶν καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ἐκκλ. Συμβούλιον, τὸ ἀντίστοιχον ἐν ἐκάστη Ἐκκλῃ. Ἐπαρχία πρὸς τὸ Κεντρικὸν Ἐκκλ. Συμβούλιον σῶμα, ὅ,τι περίπου τὸ σημερινὸν Μητροπ. Συμβούλιον.

Καθιεροῦντο ἐπίσης ἐδρεῖαι Ἐκκλησιαστικαὶ Περιφέρειαι ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον ἐκκλ. τίτλον τῆς Ἐξάρχιας καὶ τὸν οἰκείον Ἀρχιερέα φέροντα τὸν τίτλον τοῦ Ἐξάρχου, ἐνῶ αἱ ὑπόλοιποι Ἐκκλησιαστικαὶ Περιφέρειαι ὀνομάζοντο Μητροπόλεις ἢ Ἐπισκοπαί, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος των. Οὕτως, διὰ τῆς προαγωγῆς ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως εἰς τὴν Ἐξάρχιαν ἐδημιουργεῖτο καὶ ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα ἱεραρχικῆς διοικήσεως, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν Κρατικὴν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν, καὶ

τὸ ὁποῖον εἶναι σύμφωνον πρὸς τε τοὺς Ἱεροὺς τῆς Ἐκκλησίας Κανόνας καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν πράξιν αὐτῆς.

Διὰ τοῦ Προσχεδίου τούτου τοῦ Καταστατικοῦ καθιεροῦτο καὶ τὸ σύστημα τῶν βοηθῶν ἐφημερίων, ἵνα ἐφαρμόζηται ἢ εἰς πρωτοδιοριζομένους ἐφημερίους ἢ εἰς ἱερεῖς ἐνοριῶν μικρῶν χωρίων, πράγμα τὸ ὁποῖον παρέχει καὶ πάλιν τὴν δυνατότητα ἱεραρχικῆς ἐξελίξεως.

Προβλέπετο ὡσαύτως ἡ δημιουργία ἐνιαίου ἀσφαλιστικοῦ φορέως διὰ πάντας τοὺς ἐργαζομένους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κληρικοὺς τε καὶ λαϊκοὺς, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ κατεβάλλετο προσπάθεια, ἵνα ὧσιν ἠσφαλισμένοι ἀπὸ ἀπόφραξης ὑγείας καὶ γήρατος πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἐν τῷ ναῷ ἐργαζόμενοι, ἀπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μέχρι καὶ τοῦ νεωκόρου τοῦ πλέον ἀπομακρυσμένου χωρίου.

Ἐδημιουργεῖτο ὡσαύτως ἐνιαῖος Ὄργανισμὸς Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας, ὁ ὁποῖος ἀποκτῶν ἐδρυτάτην οἰκονομικὴν βάση, θὰ ἠδύνατο, ἀνδρῶν ἐκ βαθμῶν καὶ κατ' ὄλιγον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν χρηματοδότησιν πάντων τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτελουμένων εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς τῆς δράσεως αὐτῆς ἔργων, ἔτι δὲ καὶ τὴν μισθοδοσίαν ἅπαντος τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν.

Ὑπὸ τὸν Ὄργανισμὸν τούτον ἰδρύοντο τρεῖς μεγάλα ἐνιαῖα Ἐκκλησιαστικὰ Ὑπηρεσία :

- 1) Ἡ Ἐνιαία Νομικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας,
- 2) Ἡ Ἐνιαία Τεχνικὴ Ὑπηρεσία καὶ
- 3) Ἡ Γενικὴ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις.

Πόσον ἔχει τάλαιπωρηθῆ ἡ Ἐκκλησία καὶ ποίας οἰκονομικὰς ζημίας ἔχει ὑποστῆ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν τριῶν τούτων Ὑπηρεσιῶν καὶ ἐκ τῆς διασπάσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τόσον γνωστὸν καὶ ἐμφανὲς εἰς πάντας τοὺς ὀπωσθήποτε ἔστω καὶ ἄκρω δακτύλῳ ἀσχολουμένους περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, ὥστε εἶναι περιττὸν, ἵνα ἐπαυθῆ προσθέσωμεν ὅ,τιδὴποτε. Καὶ μόνον ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀγρόπνου παρακολουθήσεως τῶν διεξαγομένων δικαστηριακῶν πράξεων ἂν ἐπιτευχθῆ, ἢ ἡ ἀποφυγὴ τῶν ποικίλων καθυστερήσεων, τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐμπλοκὴν μας ἐντὸς τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν διαφόρων κρατικῶν τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν ἂν ἐπετυγχάνετο, θὰ ἦτο ἐπαρκὴς λόγος πρὸς δημιουργίαν των.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς προεχόμενον τοῦ δευτέρου Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ ἡμῶν Χάρτου.

Ἡ παρεμπροσθεῖσα διεξαγωγὴ τοῦ Δημοψηφισματος καὶ τὰ μετ' αὐτὸ προσέθεσαν ἐπιπρόσθετα τῶν συνήθων βάση τόσον εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν, ὅσον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τρόπον ὥστε δὲν κατέστη δυνατὴ ἢ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ νέου Προσχεδίου συνεργασία ἀμέσως μετὰ τὸ κατὰ τὴν 29ην Σεπτεμβρίου διεξαχθὲν Δημοψήφισμα πρὸς ἐπιψη-

φισιν τοῦ νέου Συντάγματος. Πάντως ἀμέσως μετ' αὐτό, ἦτοι τὴν 16/10/68, τὸ κείμενον τοῦ νέου Προσχεδίου κατὰ τὰ ὑπεσχημένα ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τὸσον τῶν μελῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ εἰδικῶν τινῶν προσώπων, ὅσον καὶ τῆς Α.Ε. τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ οἴκειου Ὑπουργοῦ. Εὐθὺς ὡς τὰ μέλη τῆς Ἱεραῆς Συνόδου ἐμελέτησαν τὸ νέον κείμενον, συνήλθον εἰς ἐπανεπισημμένα συσκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐγένετο ἡ κατ' ἄρθρον συζήτησις τοῦ κειμένου τοῦ δευτέρου Προσχεδίου τὸσον τοῦ Καταστατικοῦ ὅσον καὶ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως.

Τὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ ἀντιλήψεις τῶν μελῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου δὲν συνέπιπτον πρὸς τὰς τοῦ προτεινομένου Σχεδίου ἀνεφέροντο εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα παραβαλλόμενα πρὸς τὰς βασικὰς γραμμάς του, ἦτοι τὴν ἀποδιδιομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεξαρτησίαν, κατ' ἐμὲ δὲν εἶχον πρωτεῦσαν σημασίαν. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν σημείων τούτων ἦτο τὸ τῆς κατὰ τὸσον διαρθρώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι ἡ διαίρεσις τῆς εἰς 7 Ἐξαρχίας, 18 Μητροπόλεις καὶ 44 Ἐπισκοπίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 17 ἦσαν καταργητέαι. Τὸ δεῦτερον σημεῖον συνεδέετο πρὸς τὸ πρῶτον καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὰς τιμητικὰς διακρίσεις, τῶν ὁποίων θὰ ἐδικαιοῦντο οἱ εἰς τὰς ὡς ἄνω διοικητικὰς βαθμίδας ἐγκαθιστάμενοι Ἀρχιερεῖς. Σημειωτέον καλῶς, ὅτι οἱ νῦν ἐγκατεστημένοι Ἀρχιερεῖς, ὡς καὶ αἱ Μητροπόλεις θὰ διετήρουν τὸν τίτλον των καὶ τὰ δικαιώματά των, ἐφ' ὅσον χρόνον οὗτοι θὰ κατεῖχον τὴν ἔδραν των. Ἐπίσης, αἱ διακρίσεις καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου προεβλέποντο νὰ ἀπονεμηθῶσι τὸ πρῶτον εἰς τὸν διάδοχον τοῦ ὀμιλοῦντος. Τρίτον σημεῖον ἦτο τὸ ἀναφερόμενον εἰς ὠρισμένας διακρίσεις ὀφφικιούχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Σημαντικώτερα πως ἦτο ἡ διαφορὰ, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων. Περὶ αὐτῆς τὸ Προσχέδιον, ἐφ' ὅσον μὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων ἐξ Ἐξάρχων, ἡ ἐκλογὴ θὰ ἐγένετο ἀπ' εὐθείας καὶ τελεσιδικῶς ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, τῶν δὲ λοιπῶν Ἀρχιερέων, ἦτοι τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν Ἐπισκόπων, προεβλέπετο διὰ εἰδικῆς διαδικασίας, ἡ ὁποία ἤρχιζεν εἰς τὴν πρὸς πλήρωσιν Μητροπόλεων ἢ Ἐπισκοπῆν, τῇ συμμετοχῇ ἐκλογικῆς Συνελεύσεως, καὶ κατέληγεν εἰς τὴν Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τοῦ Δημοψηφίσματος διὰ τὸ Σύνταγμα καταστάσα ἀδύνατος συζήτησις τοῦ νέου κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς παραμονῆς Ὑμῶν εἰς τὰς Ἐξαρχίας Ὑμῶν, ἵνα εἰσθε ἐκεῖ παρόντες κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Δημοψηφίσματος, ἐπέβαλε τὴν ἀναβολὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Ἐντεῦθεν, ἀπεφασίσθη, ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ὅπως ἀναβληθῇ ἡ Συνέλευσις μας διὰ τὴν 15ην Ἰανουαρίου, ὑπολογισθέντος, ὅτι θὰ ἐπύρχει ὁ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνος, διὰ τὴν συζήτησιν καὶ προ-

παρασκευὴν τοῦ τελικοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

Ἐνῷ ὅμως ἐν τῇ ἀπὸ 17ης Σεπτεμβρίου π.ἔ. ἐπιστολῇ μου πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ἔγραφα, ὅτι «θὰ εἶμαι ἐν ἀναμονῇ, ἵνα εὐθὺς μετὰ τὴν διενέργειαν τοῦ Δημοψηφίσματος προχωρήσωμεν μετὰ γενναία βήματα εἰς τὴν κατὰ τὰ ὑπεσχημένα τακτοποίησιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας», καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς 16ης Ὀκτωβρίου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἶχεν εἰς χεῖράς του τὸ κείμενον τοῦ β' Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, μόλις τὴν 31ην Ὀκτωβρίου π.ἔ. κατωρθώθη νὰ ἔχωμεν μίαν ἐπὶ τοῦ θέματος ὄχι μακρὰν συνεργασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τῷ ἀνεπτύχθησαν τὰ ἐπτὰ κύρια σημεῖα τοῦ Προσχεδίου τοῦ νομοθετήματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων συμφώνησε καὶ τὰ ὁποῖα ἐγνωστοποιήθησαν καὶ εἰς Ὑμᾶς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 84/Ἐμπ. |2715 καὶ ἀπὸ 5/11/1968 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου.

Ἀτυχῶς, παρ' ὅλας τὰς συνεχεῖς μου ὑπομνήσεις περὶ τοῦ ἐπείγοντος τοῦ πράγματος καὶ παρὰ τὰς ἐπανεπισημμένας ὁχλήσεις μου, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν καὶ ποικίλων ἀπασχολήσεων τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἡ πρώτη μιᾶς σειρᾶς πολυῶραν συνεργασιῶν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, μετέχοντος καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Θερησκευμάτων καὶ παρισταμένου καὶ τοῦ πολυτίμου νομικοῦ του συμβούλου κ. Ποταμιάνου, μετ' ἐμοῦ, συνοδοιμενοῦ ὑπὸ τοῦ γραμματεύοντος παρὰ τῇ Ἱεραῇ Συνόδῳ πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, ἐγένετο μόλις τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους, ἡ δὲ τελευταία μακρὰ συνεργασία τῇ 8ῃ τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου. Καίτοι, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμονῆς καὶ λίαν ἐντόνως εἶχον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀποκλείσει πᾶσαν σκέψιν περὶ νέας ἀναβολῆς τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐκ τῶν πραγμάτων ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ σύγκλησις τῆς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ τὴν 15ην Ἰανουαρίου, ἐὰν θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἔχωμεν ἐπιτύχει ἐν σημαντικὸν ἀποτέλεσμα καὶ νὰ μὴ ἐγκατελείπομεν ἔκθετον τὴν μέχρι τότε γενομένην προσπάθειαν. Συνεφώνησα ὅθεν πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἵνα ἀναβληθῇ ἡ σύγκλησις τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας διὰ τὴν 1ην Φεβρουαρίου, ἡ Ἱερά ὅμως Σύνοδος, ἵνα ἀποφύγωμεν καὶ νέας ἐνδεχομένως περιπλοκάς, ἀπεφάσισεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ὀρισθῇ διὰ τὴν 1ην Μαρτίου.

Κατὰ τὰς πολυῶρους ταύτας μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ἐτέρων δύο ὑπευθύνων αὐτοῦ συμβούλων συσκέψεις καὶ συνεργασίας μου ἐδόθη ἡ εὐκαιρία καὶ ἡ δυνατότης νὰ ἐκτιμῶσω βαθύτατα ὄχι μόνον τὸ ἐνδιαφέρον, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθύτητα, τὴν δεξιότητα, τὴν ταχυτάτην του ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀπέραντον μνήμην του.

Κατὰ τὴν πρώτην μακρὰν ἡμῶν συνεργασίαν, ἔχων μελετήσῃ τὸ κείμενον τοῦ Προσχεδίου καὶ ἔχων ἐπισημάνει τὰ καιριώτερα σημεῖά του, ἤρχισε νὰ ἐκθέτῃ αὐτὰ ἀπὸ μνήμης, χωρὶς νὰ ἔχη ἐνώπιόν του οὐ-

δὲ τὸ παραμικρὸν σημείωμα, ὑπογραμμίζων μόνον ποῦ ἦτο σύμφωνος καὶ ποῦ τυχὸν εἶχεν ἐπιφυλάξεις ἢ ἀντιρροήσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εὐτυχῶς ἐλάχισται καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον οὐχὶ οὐσιώδεις.

Τὸ βασικώτερον ἐξ ὧν ἦτο τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν τρόπον τῆς συγκροτήσεως καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον θεώρει ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως ὁ τρόπος τῆς συγκροτήσεώς της ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁρισθῆ ἔν τῷ Καταστατικῷ Χάρτι καὶ οὐχὶ ἔν τῷ Βασιλικῷ Διατάγματι, ἐκκινή δὲ ἀπὸ τῆς βάσεως, ἦτοι ἀπὸ τῆς Ἐνωριακῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου.

Ἔτερον σημαντικὸν σημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἶχε διάφορον γνώμη τῆς τοῦ Προσχεδίου, ἦτο ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰρετῶν μελῶν τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Ἐθεώρει, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν 35 αἰρετῶν μελῶν, δεδομένου μάλιστα, ὅτι οἱ 7 ἐξ αὐτῶν προτείνεται νὰ εἶναι κληρικοί, ἦτο ἀνεπαρκῆς καὶ ἐπέμεινεν, ὅπως ὁρισθῆ ἄνὰ εἰς ἐξ ἐκάστης Μητροπόλεως. Ὡσαύτως, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἐκπροσώπων τούτων τῶν Μητροπόλεων ὑπῆρχε διαφορὰ ἀντιλήψεων μεταξὺ τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, τούτου ἐπιμεινάντος μέχρι τέλους, ὅπως οὗτοι κληροῦνται ἐκ καταλόγου δεκαπέντε προσώπων, ἐπιλεγόμενων ὑπὸ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου καὶ τοῦ Νομάρχου, ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπαρχιακῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως.

Ἐπίσης, ἐπεθύμει ὅπως ἐπὶ τῶν οικονομικῶν θεμάτων παρασχεθῶσιν εὐρότεραι ἀρμοδιότητες εἰς τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ Κεντρικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐπέμεινεν, ὅπως καταστῆ ὀλιγομελέστερον, περιορισθέντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰρετῶν αὐτοῦ μελῶν ἀπὸ ἑννέα τοῦ Προσχεδίου εἰς ἕξ.

Εἰς τὰ περὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ Ἐξαρχίας, Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπίας, τὰ ὁποῖα συμφώνως πρὸς σκέψιν ἐκφρασθεῖσαν ἀδελφικῶς ὑπὸ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς Κυβερνήσεως προέτεινε τὸ Προσχέδιον, μετὰ τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀπόψεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δὲν ἐπέμεινεν ὁ κ. Πρωθυπουργός, οὕτω δὲ αἱ σχετικαὶ διατάξεις ἀπηλείφθησαν.

Εἰς τὸ ὑποβληθὲν Προσχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου προτείνεται ὡσαύτως νὰ δοθῆ ἢ δυνατότης ἀναδρομικῆς ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως τοῦ ἑδαφίου Θ' τοῦ ἄρθρου β, ἦτοι τῆς ἐκδικάσεως ἐν τελευταίῳ βαθμῷ ἐφέσεων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων, διὰ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπιβληθῆ εἰς Ἀρχιερεῖς ἢ ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτῶν ἐκπτώσις ἢ ἢ καθαιρέσεις. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εἶχεν ἐν τέλει δεχθῆ ὅπως περιληφθῆ καὶ ἡ διάταξις αὕτη εἰς τὸ Προσχέδιον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδέχθη τελικῶς καὶ ὁ κ. Πρωθυπουργός. Τελικῶς ὁμοῦς ἡ διάταξις αὕτη ἀπηλείφθη ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου.

Ταῦτα ἦσαν τὰ σπουδαιότερα ἐξ ὧν κατὰ τὰς πολυὺς ἐπὶ τετραήμερον συνεργασίας συνεζητήθησαν μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπευθύνων αὐτοῦ συμβούλων, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἡσσονος ἢ τὰ ὡς ἄνω σημασίας. Ἄλλ' ὡς θὰ παρατηρησατε, οὐδὲν τούτων ἀνεφέρετο εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν ὑπεραιωνοβίων δεσμεύσεων. Τοῦναντίον, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ὑπογραμμίσω ἀπαξ ἔτι, ὅτι ὁσάκις ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐτέθη ζήτημα ἀπτόμενον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς Πολιτείας, ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξε σταθερὸς καὶ ἰσχυρὸς ἡμῶν σύμμαχος, ἐμμένων εἰς τὰ ἐπὶ τῶν 7 ἰσχυρῶν Ἑμῶν σημείων ὑπεσχημένα. Ἐπὶ ἑνὸς μόνον σημείου ὑπεχώρησεν, ἐνδῶσας εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐπιχειρησιακῶν παραγόντων ἀπόψεις. Πρόκειται περὶ τοῦ πέμπτου σημείου, ἦτοι τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα. Ἐπ' αὐτοῦ συμβιβασθῆμεν, ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ὑπὸ τῆς παραγρ. 3 τοῦ ἄρθρου 32 προβλεπομένην συμμετοχὴν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον.

Ἐπὶ τῶν λεπτομερειακῶν ἀπόψεων τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ δὲν θὰ ἐπεκταθῶ, ἵνα μὴ καταπονήσω ὑμᾶς ἔτι μᾶλλον. Ἐπὶ πάντων ἐνημεροῦτο πάντως ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, μέχρις ὅτου τὸ Προσχέδιον, ὑποστὰς τὰς ἀναγκαῖας τροποποιήσεις, συμφώνως πρὸς τὰς κατὰ τὰς μακρὰς συζητήσεις διαμορφωθείσας ἀπόψεις, κατέστη σχέδιον Νόμου, τὸ ὁποῖον ὑποβλήθη εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον, συνεζητήθη εἰς πολυὺς ἀπὸ τοῦ συνεδριάσεως, αἱ ὁποῖαι ἐξετείνοντο ἀπὸ 8-12 ὡρῶν ἐκάστη, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς 15ης μέχρι τῆς 18ης Ἰανουαρίου ἐνεστῶτος ἔτους, ὅτε καὶ ἐψηφίσθη εἰς τὸ σύνολον.

Τὴν τελευταίαν ὁμοῦς πρὸ τῆς ἐπιψηφίσεώς του στιγμὴν ἐνεφανίσθη ἑτέρα δυσκολία, προκληθεῖσα ἐκ παρεμβάσεως ἀνευθύνων παραγόντων παρὰ τῷ κ. Α' Ἀντιπροέδρῳ τῆς Κυβερνήσεως. Οὗτος, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, ὧν εἰσέτι ἀκαταπόπιστος ἐπὶ τῶν διεξαχθεισῶν πολυμῶνων συζητήσεων καὶ συνομιλιῶν καὶ συζητήσεως ἰδιωτικῶς μετὰ τινος ὑποστηρίζοντος τὴν ἄποψιν τῆς ἀνοικτῆς καὶ εὐρείας συζητήσεως ἐπὶ τοῦ περιορισμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἐκινδύνευε νὰ ζητήσῃ ἀναβολὴν τῆς ψηφίσεώς του ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, καθόσον δὲν εἶχεν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν.

Διὰ νὰ μὴ ἀναβληθῆ ὁμοῦς οὐδὲ κατὰ μίαν ἡμέραν ἢ ἐπιψηφίσει, ἔπρεπε νὰ εὐρεθῆ τρόπος παρακάμψεως καὶ τῆς δυσκολίας ταύτης, διὰ τῆς ἐνημερώσεως κατὰ τὸ δυνατὸν πάντων τῶν μελῶν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος. Ἐν συνεννοήσει, λοιπόν, μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἀπεφασίσθη ὅπως ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καταρτισθῆ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐπιχειρησιακῶν παραγόντων ἢ ἐπιστολῆς μου πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὁποῖα θὰ ἐκινηθῆτο εἰς ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς. Οὕτω, συνταγείσα ἀμέσως καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου αὐθημερόν, ἦτοι τὴν 16/1/69, ἀπεστάλη εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν, ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

«Ἐξοχώτατε Κύριε Πρόεδρε,

Πληροφορηθείς, ὅτι τὰ ἐντιμότερα μέλη τοῦ ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχώτητα Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, προκειμένου νὰ προβῶσιν εἰς ψήφισιν τοῦ ὑποβληθέντος Σχεδίου Νομοθετικοῦ Διατάγματος («Περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»), θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσι πληροφορίας τινὰς ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν κυρίων σημείων τοῦ θέματος, παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν τὰ κάτωθι:

«Ὅτε μετὰ τετρακοσίων ἐτῶν δουλείαν ἀπληρευθεροῦτο ἡ πρώτη μικρὰ γωνία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνέκυπτε τὸ ζήτημα τῆς διοικήσεως τῶν ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένων ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν, τὸ κλίμα, τὸ ὅποιον ἐπεκράτει εἰς τὴν Δύσιν ἔναντι τῶν ἀξιωματῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἦτο δυσμενέστατον. Ἐπίσης, τὸ σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ μόνῃ τότε ἐλευθέρῃ Ὀρθοδόξῃ Χώρα, τῇ Ἀυτοκρατορικῇ Ρωσίᾳ, ἦτο ἀστυρεῶς πολιτειοκρατικόν, τῆς Ἐκκλησίας οὐσίας ἐξ ὀλοκλήρου ὑποτεταγμένης εἰς τὴν Πολιτείαν.

Ἐντεῦθεν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1832, εἰς τὸ τότε ὑπὸ τῆς Ε' ἐν Ναυπλίῳ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ψηφισθέν Σύνταγμα, ἡ Ἐκκλησία ἐμφανίζεται ἐξ ὀλοκλήρου ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Πολιτείαν. Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πενταμελὲς Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον», ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Νομοθετικὴ Ἐξουσία τῆς Πολιτείας ορίζει «τὰ περὶ τῆς Ἱεραρχικῆς ἀλληλουχίας πρὸς διατήρησιν τῆς πνευματικῆς ἐνότητος». Αὕτη διορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἀρχιερέων καὶ ἱερέων καὶ ἡ ἴδια διαχειρίζεται τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα.

Εἰς τὸ Β. Δ. τοῦ 1833, τὸ κατ' ὀξύμωρον σχῆμα χαρακτηριζόμενον ὡς Διακήρυξις («τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας»), ἡ κατάστασις εἶναι ἐτι χειροτέρα. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, καίτοι ἑτερόδοξος, ἀνακηρύσσεται («κατὰ τὸ διοικητικὸν μέρος») «ἀρχηγός» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ὁποίου εὐρίσκειται ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἡ ὑπεράττη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, τῆς ὁποίας τὰ μέλη, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Προέδρου, διορίζονται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Πᾶσα πράξις τῆς Συνόδου, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου, ἦτο ἄκυρος, ὅπως ἄκυρος ἦτο καὶ πᾶσα πρᾶξις τῆς, ἀκόμη καὶ ὅσαι ἀνήγοντο εἰς καθαρῶς πνευματικὰ θέματα, ἡ ὁποία δὲν εἶχε τόχει τῆς προκαταβολικῆς ἐγκρίσεως τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλληλογραφία μετὰ κοσμικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ ὄχι μόνον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν κληρικῶν ἐπετρέπετο νὰ διεξάγῃται μόνον διὰ τοῦ Ὑπουργείου.

Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, τὸ «ἐνεκρίθη» τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ («θεωρήθη») τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀπαραίτητος ἡ θεώρησις, ἀκόμη καὶ προκειμένου περὶ χειροτονίας ἱερέων ἢ

διαζώνων. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν πόση καὶ ποία ἦτο ἡ δέσμευσις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔζη τότε ἡ Ἐκκλησία, ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθῇ, ὅτι ἡ ἐπιχώρησις τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπὸ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου ἦτο ἀπαραίτητος καὶ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ἐλαφροτάτων, ὅπως π.χ. μιᾶς ἀπλῆς ἐπιπλήξεως, ἢ ἐνὸς προστίμου κατωτέρου τῶν 50 δραχμῶν ἢ σωματικοῦ περιορισμοῦ ὀλιγωτέρου τῶν τριῶν ἡμερῶν! Διὰ βαρύτερας ποινὰς ἀπαιτεῖτο ἡ ἐγκρίσις τοῦ Ὑπουργοῦ, ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἐπιβολὴν μὴ δημοσίων ἐπιτιμίων!

Οἱ δεσμευτικοὶ οὔτοι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Νόμοι καὶ ἡ τελεία αὐτῆς ὑποδούλωσις εἰς τὴν Πολιτείαν προεκάλεσαν ζωνηροτάτην ἀντίδρασιν, πλὴν ὅμως ἀνευ σημαντικοῦ τινος ἀποτελέσματος. Ἡ ἐπιδίωξις τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτονομίως διακηρυχθέντος Ἀυτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἔδωκε πρὸς στιγμὴν τὴν ἐλπίδα, ὅτι διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου θὰ ἐβελτιούντο ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αἱ ἐν Ἑλλάδι σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν.

Πράγματι δὲ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Συνοδικῷ Τόμῳ τοῦ 1850 ὠρίζετο: α) ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος θὰ διώκῃ «τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς θεῖους καὶ ἱεροῦς Κανόνας ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως» β) ὅτι «τὰ πρὸς ἐσωτερικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα», καὶ ἀνεφέροντο ἐνδεικτικῶς («τὰ περὶ ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας Ἀρχιερέων», περὶ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ ὀνομασίας τῶν θρόνων αὐτῶν, περὶ χειροτονίας ἱερέων καὶ ἱεροδιακόνων, περὶ γάμου καὶ διαζυγίου, περὶ διοικήσεως Μοναστηρίων, περὶ εὐταξίας καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου, περὶ ἀποδομίας ἀντιθησκευτικῶν βιβλίων, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα κανονισθήσονται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ συνοδικῆς πράξεως». Ἐν δὲ τῷ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Πατριαρχικῷ Συνοδικῷ Γράμματι, τὸ ὅποιον συνῴδενε τὸν Πατριαρχικὸν Συνοδικὸν Τόμον περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ Ἀυτοκεφάλου, ἐξεφράζετο ἡ ἐλπίς, ὅτι «τῆς Κυβερνήσεως ἔργον ἐστὶ τὸ λοιπὸν, ἵνα τὸ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας δικαιοματικῶς ἐπιχορηγηθὲν δείξῃ καὶ πράγματι καὶ ἐν ἔργοις, καὶ ὄντως ἀνεξάρτητον καὶ εὐσταθῆ αὐτὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀποκαταστάσει, Καίσαρι μὲν αὐτὰ μόνα τὰ τοῦ Καίσαρος ἀπονέμουσαν, Θεῷ δὲ μόνῳ τὰ τοῦ Θεοῦ».

Καὶ διεβεβαίον μὲν ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος τὸν Πατριάρχην, ὅτι («ἡ ἐλπίς, ἣν ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ἐκφράζει, ὅτι δηλαδή ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις καταστήσει τοῦ λοιποῦ τὴν Σύνοδον ἀνεξάρτητον ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ὑπάχει πράγματι καὶ ἔργῳ»), πλὴν ὁ Πατριάρχης, ἀνησυχῶν προφανῶς

ἐκ τῆς γνωστῆς εἰς αὐτὸν καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἔκρινε σκοπιμὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τοῦ θέματος διὰ νέας του ἐπιστολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτόνιζε τοὺς κινδύνους ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῆς Πολιτείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. «Διό», συνεχίζει, «πᾶσα... ἐπέμβασις καὶ παρεϊσφρησις ἐπὶ παρασαλεύσει τῶν ἱερωτάτων αὐτῆς ἐθιμῶν καὶ ὄρων, ἐγγράφων τε καὶ παραδεδομένων, ἢ ἄλλη τις περὶ τὰ πνευματικὰ πολιτικῆ καὶ κοσμικῆ ἐπιμείξια ἀπέστω μέχρι καὶ ἀποπειράς, καὶ ἀπλοῦ λογισμοῦ· οὐ γὰρ ἀγνωεῖται ὑμῖν, ὅσον δυσδιάκριτα φύσει τὰ μεθόρια τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καὶ ὅτι ἐντεῦθεν πολλάκις κινδυνεύει παραναλίσκεσθαι τὰ πνευματικώτερα τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ». Καὶ προσθέτει ὁ Πατριάρχης: «ὑποχωρεῖτωσαν τοίνυν πᾶσαι ἀφορμαὶ οἰωδῆτιμι πολιτικῶ καὶ κοσμικῶ καλυπτόμεναι σχήματι, καὶ τὸν ἦττω λόγον ἐχέτωσαν ἐν παντὶ τῶν παρὰ τοῖς Ὁρθόδοξοις κεκρατηγόντων». Καὶ καταλήγει ὁ Πατριάρχης, ὑπεθυμίζων ὅτι τὸ αὐτοκέφαλον παρεσχέθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου («ἐπὶ ταύταις ταῖς βάσεσιν»).

Ἀτυχῶς ἢ διαβεβαίωσις τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἢ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ ἑαυτῆς ὑπῆρχε (πράγματι καὶ ἔργῳ) δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἀλήθειαν ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ τί εἶχε γίνεαι εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλ' ὅτε ὡς πρὸς τὸ τί ὑπῆρχεν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ὡς πρόθεσις νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα αὕτη ἔλαβεν ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν Ἀρχιερέων διετηρήθη τὸ αὐτὸ καθεστῶς. Ἐπίσης, ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ποινῶν, τῶν ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων. Ἀκόμη καὶ διὰ τὰς ποινὰς τῆς ἀργίας καὶ τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ εἰς Μονῆν δεκαπέντε ἡμερῶν ἕως δύο μηνῶν ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἐκδόσιν τῶν Νόμων Σ' καὶ ΣΑ' νὰ ἀπαιτῆται ἢ ἔγκρισις τοῦ Ὑπουργοῦ, διὰ βαρυτέρας δὲ ποινὰς ἢ ἔγκρισις τοῦ Βασιλέως. Δι' ἐκδόσιν ὑπὸ Ἀρχιερέως δημοσίου ἐπιτίμιον ἐπεβλήθη ἐπιπροσθέτως ἢ ἔγκρισις τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἱερέων καὶ διακόνων τὰ πράγματα παρέμειναν ὡς εἶχον. Ἐπίσης, οἱ Συνοδικοὶ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἐχούσης μάλιστα τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῆ δύο ἐξ αὐτῶν εἰς πλειονὰς τῆς μᾶς συνοδικὰς περιόδους. Τὸ προσωπικὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διορίζετο ἄνευ γνώμης αὐτῆς ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ὡς πρὸς τὴν καθόλου διοίκησιν ἀνεφέρετο μὲν ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐνεργεῖ ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς, πλὴν τοῦτο, ἵνα ἐκπληρωθῆ μόνον τὸ γράμμα τῆς ὑποσχέσεως, ἢ ὁποῖα εἶχε δοθῆ εἰς τὸν Πατριάρχην, ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ Τόμου τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἀυτοκεφάλου. Ἐν τοῖς πράγμασιν ὁμοῦς οὐδεμίαν ἐπιήχοτο μεταβολή, καθ' ὅσον ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀκριβῶς ἄρθρῳ τοῦ Καταστατικοῦ Νόμου ὠρίζετο, ὅτι («ἐπειδὴ ἡ τὴν ὑπεράτατην Βασιλικὴν ἐξουσίαν, εἰς ἣν ἐναπόκειται ἢ κυριαρχία τοῦ Κράτους, ἀνήκει καὶ ἢ ἐποπτεία ἐφ' ὅλων τῶν ἐντὸς τοῦ Βασιλείου γινομένων»), ἐπρε-

πεν ὁ Βασιλικὸς παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ Ἐπίτροπος («νὰ προσυπογράφηται εἰς ὅλα τὰ πρωτότυπα τῶν παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκδιδόμενων ἀποφάσεων καὶ πράξεων, ἀναγομένων εἴτε εἰς τὰ ἐσωτερικὰ εἴτε εἰς τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῆς καθήκοντα. Πᾶσα δὲ ἀπόφασις ἢ πράξις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γινομένη ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου ἢ μὴ φέρουσα τὴν προσυπογραφὴν αὐτοῦ, εἶναι ἄκυρος»).

Πόσον ἄκρως ἀντικανονικὴ ἦτο ἢ κατάστασις αὕτη ἀποδεικνύεται, ὅταν ἀναλογισθῆ τις ποῖα ἦσαν τὰ (ἐσωτερικὰ) καθήκοντα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ ἕτερον ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ Καταστατικοῦ Νόμου, πρῶτον μεταξὺ τῶν ἐσωτερικῶν καθηκόντων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἦτο ἢ ἀκριβῆς διατήρησις τῶν παρὰ τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρεσβευομένων θείων δογμάτων. Καὶ ὁμοῦς οὐδὲν ἕτερον μέτρον ἠδύνατο ἢ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ λάβῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἂν ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος δὲν ἦτο τυχὸν εἰς θέσιν, ἢ ἴσως καὶ δὲν ἐπεθόμει, νὰ ἀντιληφθῆ τὴν θεμελιώδη διὰ τὴν Ἐκκλησίαν σημασίαν τοῦ ληφθησομένου μέτρου. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν θείαν Λατρείαν ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὴν ἔγκρισιν ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος. Ἄς ἀφήσωμεν ὅτι τὸ καθαρῶς πνευματικὸν θέμα, ἢ ἀπόφασις δηλαδὴ περὶ τοῦ ποῖος εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελῆ μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ἐχρειάζετο, καὶ ἀτυχῶς καὶ μέχρι σήμερον ἐχρειάζετο, προέγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως! Βελτίωσιν ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐναντὶ τῆς Πολιτείας ἐνέφρασε τὸ Σχέδιον Νόμου τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1914. Οὕτω τὸ προσωπικὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπροτεινετο, ἵνα διορίζηται μὲν ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν ἢ Πολιτεία ἐπεδείκνυε τόσην ἐμπιστοσύνην, ὥστε τῆς ἐπέτρεπεν, ἵνα ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς Πολιτείας διορίξῃ τοὺς κλητῆράς της. Τὸ σπουδαιότερον ὁμοῦς εἶναι, ὅτι ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν Β. Ἐπίτροπον τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας. Κατὰ τὸ Σχέδιον τοῦ 1924 αἱ πράξεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἶναι ἄνευ διακρίσεως ἔγκυροι ἐφ' ὅσον ὁ Ἐπίτροπος ἐκλήθη εἰς τὴν συνεδρίασιν, ἔστω καὶ ἂν δὲν παρέστη ἢ ἔστω καὶ ἂν ἠρνήθη τὴν προσυπογραφὴν. Μόνον ὁ προσωπικὸς ἀφορισμὸς ἀπηγγέλλετο τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργοῦ. Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἐν τῷ Κράτει ἀρχῶν γίνεται ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ Ὑπουργείου. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀποκτᾷ τὸν ἔλεγχον τῶν θρησκευτικῶν περιοχομένων διδασκτικῶν ἐν τοῖς Σχολείοις τοῦ Κράτους βιβλίων. Ἐπίσης, ἢ πληρωσις τοῦ μὲν θρόνου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Μητροπολιτικῶν θρόνων ὠρίζετο ὑπὸ τοῦ Σχεδίου τοῦ 1914, ἵνα γίνηται ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας, τῶν δὲ Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων, κατὰ μικρὸν σύστημα. Ἀτυχῶς ὁμοῦς τὸ Σχέδιον τοῦτο οὐδέποτε περιεβλήθη τὸ κῆρος τοῦ Νόμου.

Ἐτι σημαντικώτερας βελτιώσεις περιεῖχεν ὁ διὰ Πράξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἐκδοθεὶς Καταστατικὸς Νόμος, ἢ ὁποῖα Ἐπαναστάσις εἶχε προηγουμένως καταργήσει τοὺς Νόμους Σ' καὶ ΣΑ'.

Οὕτως, ὑπῆγε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἔδιδε τὸ δικαίωμα εἰς αὐτὴν νὰ ἐκδίδῃ διατάξεις ἐπὶ τῶν ζητημάτων ὄχι μόνον τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, καὶ τῆς διοργανώσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ τοῦ προσωπικοῦ ἀφορισμοῦ πάντως παρέμενε καὶ εἰς τὸν Νόμον τοῦ 1923 ἀμετακίνητος. Ἀπαιτεῖτο καὶ πάλιν ἡ προηγουμένη ἔγκρισις τοῦ Ὑπουργοῦ. Εἰς τὴν Ἱεραρχίαν ἐπίσης ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ τε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων. Ἀφ' ἐτέρου, εἰς τοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερεῖς ἔδιδε τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν Γραφείων τῆς Μητροπόλεως. Ἐπίσης, αἱ Ἀποφάσεις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων δὲν εἶχον ἀνάγκη οἰασδήποτε ἐπικυρώσεως, οὐσαῖ ἀφ' ἑαυτῶν ἔγκυροι.

Ὡς γνωστὸν ὅμως, ὁ Καταστατικὸς οὗτος Νόμος ἦτο βραχύβιος, μὴ συμπληρώσας οὐδὲ διετίαν ἰσχύος. Διὰ τοῦ καταργουμένου τὸν Καταστατικὸν τοῦτον νέου Νόμου τοῦ 1925 ἐπανήχθη ἐν ἰσχύϊ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἰσχυουσῶν διατάξεων, ὅπως ἡ κατάργησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἡ ἀκυρότης πράξεων ἢ ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου λόγω ἀπουσίας ἐκ τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς τοῦ Β. Ἐπιτρόπου. Ἐπιβάλλει τὴν μόνον ἀδεία τοῦ Ὑπουργοῦ δυνατότητα ἀπουσίας τῶν Ἀρχιερέων ἐκ τῆς Ἱεραρχίας των. Ἐπαναφέρει τὸ προηγουμένον σύστημα ἐκλογῆς Ἀρχιερέων κ.τ.δ.

Ἐκτοτε, εἰς τὴν διαδρομὴν τοῦ διαρρέυσαντος ἐν τῷ μεταξὺ ἡμίσειος σχεδὸν αἰῶνος, ἓνα εἶδος διεκκυστίνδα ἐπαίετο μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ὡς πρὸς τὴν ῥύθμισιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἐθνικῶν κεφαλαίων, ἢ μᾶλλον, ἵνα κατὰ τὸ γνωστὸν λόγιον εἴπωμεν, μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ Ἔθνους. Ἡ Πολιτεία, διαθέτουσα τὴν ὀλικὴν δύναμιν καὶ διαχειριζομένη τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους, ἐπιόρκος συνεχῶς γινομένη τῶν δοθεισῶν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διαβεβαιώσεων, προσεπάθει νὰ θέσῃ περὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ὅσον τὸ δυνατόν στενωτέρους κλοιούς, ὥστε νὰ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος πᾶσα ἐλευθέρωσις καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Πολιτείας ἐνέργεια.

Ποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισίον περίπου αἰῶνα ἐφαρμοσθείσης ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας τακτικῆς ταύτης τῆς Πολιτείας τὰ γνωρίζομεν ὅλοι καὶ τὰ ὑπέστημεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται οὐδὲ μονολεκτικῶς νὰ τὰ ἀναφέρωμεν.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπὸ κρίσιν Σχεδίου Ν.Δ. τὸ γνωρίζετε Ὑμεῖς, Ἐξοχώτατε, τόσο καλῶς, διότι ἐν πολλοῖς ἀποτελεῖ ἐνσάρκωσιν τῶν φωτεινῶν Ὑμῶν σκέψεων, ὥστε νὰ περιττεύῃ νὰ προσθέσω ὅτιδήποτε. Ἄλλως τε, ἐφ' ὅσον ἡ συζήτησις θὰ διεξαχθῇ ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, Ὑμεῖς θὰ εἴσθε καλύτερον παντὸς ἄλλου εἰς θέσιν νὰ διαφωτίσητε

πλήρως τὰ ἀξιότιμα μέλη τοῦ ὑφ' Ὑμᾶς Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρακαλῶ νὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑπογραμμίσω ἅπαξ ἔτι, εἶναι ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοθετήματος ἢ Ἐθνικῆ Κυβέρνησις θὰ ἐπιτελέσῃ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐκκλησίας ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐνδοξον Ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀληθῶς μνημειῶδες. Διότι ὄχι μόνον μετὰ ἐνός καὶ πλέον αἰῶνος καθυστέρησιν θὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τέλους τὸ Κράτος σεβόμενον τὰς ὑποσχέσεις του καὶ τὴν ὑπογραφήν του, ἀλλὰ καὶ θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς δυνατότητας καὶ τὴν ἐσχέρειαν νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτὴ ἀπερισπάστως καὶ ἀκωλύτως τὸ μέγα καὶ σωτήριον ἔργον της, οὕτω δὲ νὰ βοηθήσῃ τὸ Ἔθνος νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν μεγάλην καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολήν του.

Ἐξοχώτατε,

Ἡ εὐκαιρία εἶναι μοναδική. Ἡ ψήφισις τοῦ Ν.Δ. ὡς ἔχει, μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ ἐπεξεργασίαν, τῆς ὁποίας ἔτυχε τῆ ἀμέσῳ συμβολῆ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, θὰ ἀποτελέσῃ φωτεινὸν ἀδάμαντα εἰς τὸ ὄλον ἔργον τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ ἀποσπάσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν θείαν εὐλογίαν ἐπ' αὐτήν.

Ἐπὶ τούτοις, ἐπικαλούμενοι ἐφ' Ὑμᾶς καὶ τὴν ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν πεπνευμένην Ἐξοχότητα Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν πλουσίαν τὴν ἀπὸ Κυρίου εὐλογίαν, διατελοῦμεν

Ἀθῆναι τῆ 16/1/1969

Διάπυρος πρὸς Κύριον εὐχέτης

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερώνομος, Ἡρόεδρος».

Μετὰ τὰς γενομένας ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ συζητήσεις καὶ τὴν ἐπιψήφισιν ὑπ' αὐτοῦ, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἶχε τὴν καλωσύνην, ὅπως πρὸ τῆς ἀποστολῆς του εἰς τὴν Α.Ε. τὸν Ἀντιβασιλέα πρὸς ὑπογραφήν θέσῃ τὸ ψηφισθὲν κείμενον ἐπ' ὄψιν τοῦ ὀμιλοῦντος. Ἐγὼ δὲ πάλιν ἐθεώρησα ὑποχρέωσίν μου, ὅπως θέσω τοῦτο ὑπ' ὄψιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ νέαν δὲ βάσανον καὶ τοῦ νέου κειμένου, διεπιστώσαμεν, ὅτι αἱ πλέον οὐσιώδεις μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπενεχθῆ εἰς τὸ Σχέδιον, ἀνεφέροντο πρῶτον εἰς τὸ ὄριον ἡλικίας τῶν Ἀρχιερέων, τὸ ὁποῖον ἀντὶ τοῦ 75ου τοῦ Προσχεδίου ἀντικαθίστατο διὰ τοῦ 70ου, οὕτω δὲ θὰ ἐξήρχοντο ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας τῶσον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Μελέτιος, ὅσον καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Κυπριανός. Δεύτερον σημεῖον ἦτο, ὅτι καθιεροῦτο τὸ μεταθετὸν ἐκ τῶν συγχωνευομένων Μητροπόλεων εἰς τὰς διατηρουμένας. Καὶ τρίτον, ὅτι τὸ μόνον κοιτήριον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῖου ἐχαρακτηρίζοντο ὡς συγχωνευτέα αἱ Μητροπόλεις ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁδοδοξῶν κατοίκων των.

Ἐπὶ τῶν σημείων τούτων, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσειεν ὁμοφώνως, ὅπως ἀπευθυνομένη καὶ ἀδῆσι εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν τὸν παρακαλέσῃ, ὅπως μὴ ἐπιμείνῃ ἢ Κυβέρνησις πρῶτον εἰς τὴν καθιέρωσιν

τόσον χαμηλοῦ ὁρίου ἡλικίας, ἀλλ' ἀφεθῆ τὸ ἐν τῷ Προσχεδίῳ προτεινόμενον, μετὰ τῆς δυνατότητος, νὰ δύναιται ἡ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ παρέχη παράτασιν αὐτοῦ. Δεύτερον εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ μεταθετοῦ, περὶ τοῦ ὁποῖου οἱ τὴν σημερινὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἀπαρτίζουντες εἶχον, ὡς γνωστόν, λάβει ἀντίθετον θέσιν. Διὸ καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Συνδικαίων Συνέδρων Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Λιονισίου καὶ Ξάνθης κ. Ἀντωνίου, ἀναπτύξῃ τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν καὶ προφορικῶς, ἐπιδώσῃ δ' εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον:

«Ἐξοχώτατε,

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετ' ἀγαλλιάσεως ἐνωτισαμένη τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου Αὐτῆς, ἀνακοινωσαμένη τὰ τῆς προσωπικῆς συμβολῆς τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τοῦ περὶ Αὐτὴν Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῶν κυρίων διατάξεων τοῦ Σχεδίου Ν. Δ/τος περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔγνω ἐκφράσαι Αὐτῇ τὰς ἐκθύμους εὐχαριστίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν διάπυρον εὐχὴν, ὅπως ἡ ἀγγλίνους διάνοια Αὐτῆς ἀγαθῶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας διηλεκτῶς διάκειται.

Ἐνθαυρονομένη δ' ἐξ ἄλλου ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐκ τῆς εὐμενοῦς ταύτης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διαθέσεως τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ἀπεφάσισεν ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν Αὐτῆς ἰδιαίτατα ἐπὶ τῶν κάτωθι τριῶν, βασικῶν κατ' Αὐτὴν, σημείων:

1) Τὸ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 29 παρ. 4 θεσπιζόμενον ἔτος, ὡς ὄριον ἡλικίας ἐξόδου τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν ἐκ τῆς ἐνεργοῦς ὑπηρεσίας, κρίνεται ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ὡς λίαν χαμηλόν, καθόσον τὸ ἀρχιερατικὸν λειτουργημα ἔχει προεχόντως πνευματικὸν περιεχόμενον, πρὸς τὸ ὁποῖον δύνανται ἄριστα νὰ ἀνταποκριθῶσιν — ὡς καὶ ἡ πείρα δείκνυσιν — Ἱεράρχαι ἄγοντες οὐ μόνον τὸ 70ὸν ἔτος, ἀλλὰ καὶ πλέον τούτου, ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις. Διὸ ἡ Ἱ. Σύνοδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ πραγματικὰ δεδομένα τῆς πείρας, ὥρισεν ἐν τῷ προσχεδίῳ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ὡς ὄριον ἐξόδου τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν τὸ 75ὸν ἔτος, πεποιθυῖα ὅτι διὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ τοιούτου ἐδλόγου ὁρίου ἡλικίας — θεσμοῦ ὄνπερ παντελῶς ἀγνωστοῦ οἱ Ἱεροὶ Κανόνες — θὰ ἐξωβελίζετο πᾶσα τυχὸν ἀντίδρασις ἐκ μέρους ἀντιφρονούντων. Δράττεται δὲ τῆς τοιαύτης ἐγκαιρίας ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ὅπως προτείνῃ καὶ τὴν καθιέρωσιν δυνατότητος ἀναβολῆς τῆς ἰσχύος τῆς παρούσης διατάξεως ἐπὶ τριετίαν, κατὰ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ἱ.Σ.Ι.

2) Ἐπὶ τῆς παρ. 1 τοῦ ἀρθροῦ 29, ρυθμιζόντος τὰ τῶν συγχωνευτέων Ἱ. Μητροπόλεων, μετὰ διεξοδικήν ἐκ νέου μελέτην τοῦ θέματος, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐπιπτώσεων ἐπὶ τῆς καθόλου θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος φρονεῖ, ὅτι δέον νὰ ὑφίσταται ποιά τις ἐλαστικότητα εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς παραγράφου ταύτης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχῃται ἡ εὐχέρεια διατηρήσεως ὀλιγανθρώπου τινὸς ἀπὸ

πλευρᾶς ὀρθοδόξου πληρώματος Μητροπόλεως, ἐφ' ὅσον λόγοι ἐθνικοὶ κυρίως καὶ θρησκευτικοὶ ἐπιβάλλουσι τὴν διατήρησιν ταύτης, ὡς π.χ. τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ παραμεθορίων τινῶν Μητροπόλεων τῆς Θράκης, ἐνθα πλεονάζει τὸ μουσουλμανικὸν στοιχεῖον.

3) Ἐπὶ τῆς παρ. 2 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἀρθροῦ 29 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

Διὰ τῆς ὡς εἴρηται διατάξεως ἐπανεισάγεται ὁ θεσμὸς τοῦ «μεταθετοῦ» τῶν Ἐπισκόπων, ὅστις τοιοῦτον σάλον εἶχε δημιουργήσῃ ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθόν, ὅτε ἡ περὶ αὐτὸ συναλλαγὴ ὠδήγησεν εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἠνάγκασε μέλη τινὰ τῆς Ἱεραρχίας, τὰ σήμερον ἀποτελοῦντα τὴν Ἀριστινίδην Ἱ. Σύνοδον, ὅπως διαχωρίσωσι τὰς εὐθύναις αὐτῶν καὶ ἀναλάβωσι προσπάθειαν ἀναγεννήσεως τῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης προῖστορίας τοῦ θέματος, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εὐρίσκεται εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ νέου τοῦ «μεταθετοῦ» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔστω καὶ ὑπὸ προσωρινῆν μορφήν, διότι εὐλόγως θὰ κατηγορηθῶσι τὰ μέλη Αὐτῆς ἐπὶ ἀνακολούθια.

Διὸ παρακαλεῖ ἐκθύμως, ὅπως ἀπαλειφθῇ τελείως ἡ παράγραφος αὕτη.

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω τριῶν βασικῶν σημείων, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διατηρεῖ ἐπιφυλάξεις τινὰς καὶ ὡς πρὸς ὀρισμένα ἕτερα, περὶ ὧν τριμελὴς ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπὴ, ἐκ τοῦ Μακαριωτάτου Αὐτῆς Προέδρου καὶ δύο Συνδικαίων Συνέδρων, θέλει δέοντως ἐνημερώσει τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ ἐπικαλεσθῆ τὴν συναντίληψιν Αὐτῆς πρὸς ὀριστικὴν ρύθμισιν αὐτῶν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπευλογοῦντες Ὑμᾶς, διατελουόμεν

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28/1/1969

Μετ' ἀγάπης

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱεράρχης, Πρόεδρος».

Ὁ Ἐξοχώτατος κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δεχθεὶς λίαν φιλοφρόνως τὴν ὡς ἄνω Συνδικαίην Ἐπιτροπὴν ὑπεσχέθη, ἵνα ἐπανεισαγάγῃ τὸ θέμα εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον τὴν περὶ μεταθετοῦ διάταξιν ἀπήλειπεν ὀλοσχερῶς, τὸ δὲ ὄριον τῆς ἡλικίας ἠῤῥησεν ἀπὸ τοῦ 70οῦ μόνον εἰς τὸ 72ον. Εἰς δὲ τὰ κριτήρια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων Μητρόπολις τις κρίνεται ὡς συγχωνευτέα ἢ μὴ, προσετέθησαν μόνον διὰ τὰς Μητροπόλεις τῆς Β. Ἑλλάδος καὶ λόγοι ἐθνικοὶ ἢ θρησκευτικοί.

Πλὴν τὴν τελευταίαν στιγμὴν, κατὰ γράμμα «ἐπὶ τοῦ πεποιημένου», ἐνεφανίσθη ἕτερα δυσκολία, ἀπαιτήσασα μακρὰς καὶ ἐπιπόνους συνηνοήσεις, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη ἐπὶ τέλους ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου ἐ.ε., ἀποσταλεὶς Ὑμῖν μετὰ τῆς ταυτοχρόνου ὑπ' ἀριθ. 939/419 Συνδικαίης Ἐγκυκλίου.

Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω καὶ ὡς θὰ διεπιστώσατε ἤδη

καὶ Ὑμεις ἐκ τῆς μελέτης τοῦ κειμένου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, οὗτος δὲν εἰσέρχεται εἰς λεπτομερείας, ἀλλ' ἀφίνει σχεδὸν τὰ πάντα, ἵνα ρυθμισθῶσι δι' ἀποφάσεων τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἢ εἰς δύο περιπτώσεις τῆς Γ.Ε.ΣΥ. Μόνον δὲ ἐξ περιπτώσεις ἀπομένουν πρὸς ρύθμισιν τῇ συμπράξει τῆς Πολιτείας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τρεῖς ρυθμίζονται διὰ Β.Δ. καὶ μία δι' εἰδικοῦ Νόμου, ἢ περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων.

Ἡ εὐχέρεια ὅμως, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν Ἱεραρχίαν, ἵνα αὕτη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης πολιτικῆς συμπράξεως ρυθμίζῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐδημιούργει ἐν ἀρκετῶ σοβαρὸν δι' ὅλους ἡμᾶς πρόβλημα. Πρόκειται περὶ τοῦ προβλήματος τῆς προσαρμογῆς ἀπάσης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας πρὸς τὸ νέον καθεστῶς τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ νέος Καταστατικὸς Χάρτης. Πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθῇ τὸ πρόβλημα τοῦτο;

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὀγκώδους νομοθετικοῦ ἔργου, τέσσαρες λύσεις ὑπῆρχον:

Ἡ πρώτη ἦτο, νὰ συνεδριάξῃ ἡ Ἱεραρχία ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους καὶ νὰ ψηφίζῃ ἄρθρον πρὸς ἄρθρον τοὺς νέους Κανονισμούς, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ νὰ ἐμείναμεν ἀκυβέρνητοι ἀπὸ ἀπόφραξης νομοθετικῶν ἐπιταγῶν. Ἡ δευτέρα λύσις θὰ ἦτο, νὰ συνηχομέθα τακτικῶς ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους καὶ ἐπὶ ἔτη νὰ ἡσυχολοῦμεθα μὲ τὴν ψηφισιν Κανονισμῶν, ὄντες ἐν τῷ μεταξὺ ἀκυβέρνητοι, εἰς ὅσα ζητήματα δὲν θὰ εἶχε προλάβει νὰ νομοθετήσῃ ἡ Ἱεραρχία. Ἡ τρίτη λύσις θὰ ἦτο, νὰ παρέμενε τὸ ὑπάρχον νομικὸν καθεστῶς εἰς ὅσα ζητήματα δὲν εἶχεν ἀποφανθῇ ἡ Ἱεραρχία, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον, καθ' ὃ μέτρον ἐψηφίζοντο οἱ νέοι Κανονισμοὶ ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας, νὰ ἀντικαθίσταντο οἱ παλαιοί. Σημειωτέον, ὅτι πρὸς στιγμὴν ἐβασανίσθη καὶ ἡ ἀποψις αὕτη, ἀλλ' εὐρέθη ὅτι ἐν τῇ πράξει μόνον ἐν μέρει εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ. Διότι ἢ διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἐπερχομένη μεταβολὴ εἰς τὰς βασικὰς κατευθύνσεις εἶναι τόσον ριζική, ὥστε ἢ διοικήσεις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιῶν Νόμων εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος. Ἡ τετάρτη λύσις, ἢ ὁποία καὶ προεκρίθη ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου, ἦτο νὰ ἐτοιμάσῃ αὕτη τὰ σχέδια τῶν Κανονισμῶν, νὰ τὰ ὑποβάλλῃ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπεξεργασμένα εἰς τὴν παροῦσαν Συνέλευσιν τῆς Ἱεραρχίας, εἰς ὃν βαθμὸν εἶναι δυνατόν, νὰ ψηφίσῃ αὕτη τὰ ἤδη ὥριμα πρὸς ἐπιψηφισιν, ὅ,τι δὲ ἀπομείνῃ νὰ τὸ ἐπεξεργασθῇ καὶ νὰ τὸ ἐπιψηφίσῃ ἡ Δ.Ι.Σ., ὥστε νὰ μὴ ἐπέλθῃ καθυστέρησις. Εἰς ἐκάστην δὲ τῶν Συνελεύσεων τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας νὰ γίνωνται ἐπὶ τῶν ψηφισθέντων Κανονισμῶν αἱ δέουσαι βελτιώσεις, δεδομένου ὅτι ἡ δυνατότης αὕτη, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ὑφίσταται πάντοτε.

Εἰς ἐφαρμογὴν τῆς προκρινθείσης λύσεως, ἡδη κατηρτίσθησαν τὰ Σχέδια Κανονισμῶν, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν σας, ἦτοι:

α) Ὁ Γενικὸς Κανονισμὸς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Γ.Κ.Δ.Ε.Ε.).

β) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων (Κ.Ι.Ν.Ε.).

γ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἱερῶν Μονῶν καὶ Μοναστηρίων (Κ.Ι.Μ.Μ.).

δ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἀποστολικῆς Διακονίας (Κ.Α.Δ.).

ε) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἐνιαίας Νομικῆς Ὑπηρεσίας (Κ.Ε.Ν.Υ.).

ς) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἐνιαίας Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας (Κ.Ε.Τ.Υ.) καὶ

ζ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων (Κ.Ι.Π.).

Ἐν συνεχείᾳ ἐτοιμάζονται:

α) Ὁ Κανονισμὸς περὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας (Κ.Ο.Δ.Δ.Ε.Π.) εἰς τὸ σύνολόν του.

β) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας (Κ.Ε.Π.) καὶ ἐνδεχομένως

γ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ τοῦ Ἐνιαίου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ (Κ.Ε.Ε.Α.Ο.).

Εἶπα ἐνδεχομένως διὰ τὸν τρίτον Κανονισμὸν, διότι πιθανόν τὴν μὲν ἀσφάλισιν τοῦ Κλήρου νὰ ἀναλάβῃ τὸ Κράτος, τῶν δὲ λοιπῶν ἄλλος τις μέγας ἀσφαλιστικὸς Ὄργανισμὸς, ὁπότε θὰ προσαρμοσθῇ ἀναλόγως καὶ ἡ σχετικὴ νομοθεσία.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, τὰς κατευθυντηρίους γραμμὰς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὰ δι' αὐτοῦ ἐπιτευχθέντα.

Ὡς πρὸς τὸν Γενικὸν Κανονισμὸν Διοικήσεως, οὗτος κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν του μορφήν, ἠκολούθει τὴν ἐξωτερικὴν διάρθρωσιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἀνάπτυσιν καὶ συμπλήρωμα.

Εἰς τὸ πρῶτόν του μέρος, τὸ ὁποῖον ἡσυχολοῖτο, ὅπως καὶ ὁ Καταστατικὸς, μὲ τὴν ἱεραρχικὴν, τὴν κάθητον διάρθρωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὰ περὶ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας παρέμενον, σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, ὡς εἶχαν εἰς τὰ ἰσχύοντα μέχρι σήμερον, ἦτοι ὡς πρὸς τὴν σύγκλησιν, τὴν προεδρίαν, τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, τὰς συνεδριάξεις, τὴν ἀπαρτίαν, τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν. Αἱ διαφοραὶ τοῦ νέου ἐν σχέσει πρὸς τὸ παλαιὸν ἦσαν αἱ ἑξῆς:

α) Ὅτι μὴ ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερεῖς, καλούμενοι νὰ συμμετάσχουσιν εἰς τὰς συνεδριάξεις, δύνανται νὰ ἀποφαίνωνται γνώμην εἴτε ἄνευ, εἴτε καὶ μετὰ ψήφου, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῶν τακτικῶν μελῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

β) Ὅτι αἱ συνεδριάξεις ἢ συνεδριαὶ τινὲς αὐτῆς ἦτο δυνατόν, ἐὰν τὸ ἀπεφασίζεν ἡ ἰδία, νὰ εἶναι δημόσιαι.

γ) Ὅτι θὰ συνηρχετο τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλ' ὄχι τὴν 1ην Ὀκτωβρίου, ἀλλὰ τὴν 15ην Νοεμβρίου. Μόνον δὲ ἐὰν δὲν ἐξηγτηθεῖτο ἢ Ἡμερησία Διάταξις καὶ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν 2/3 τῶν παρόντων θὰ ἠδύνατο νὰ συνέλθῃ αὕτη καὶ τῇ 16ῃ Φεβρουαρίου.

δ) Ὅτι τὸ δεδικαιολογημένως ἀπὸν μέλος τῆς

Ἱεραρχίας ἠδύνατο νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐκπροσώπησιν του καὶ τὴν ψήφον του εἰς τινα τῶν Ἱεραρχῶν, ἢ καὶ εἰς κληρικούς, μὴ μέλη αὐτῆς, ὡς ἐπέχοντα τὸν τόπον τοῦ ἀπουσιάζοντος.

ε) Ὅτι εἰς τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους Συνελεύσεις τῆς Ι.Σ.Ι. ἠδύνατο νὰ συμμετέχουν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ὡς παρατηρηταὶ καὶ Ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ τῶν ἐν Δωδεκανήσῳ, νὰ ἀνεκοινοῦντο δὲ αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς καὶ εἰς αὐτούς.

στ) Ὅτι ἄδεια ἀπουσίας ἐκ τῶν συνεδριῶν ἐχορηγεῖτο μόνον ὑπὸ τῆς ἰδίας.

ζ) Ὅτι ἡ Ι.Σ.Ι. ἐκδικάζει ἐνοστάσεις κατὰ τῆς ἐκλογῆς κυριάρχων Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων καὶ Τιτουλαριῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, ἐκλέγει δὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς Ἐξάρχους.

η) Ὅτι ἐξεδικάζει ἐνοστάσεις κατὰ ἀποφάσεων τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου περὶ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀποχωρήσεως Ἀρχιερέων.

θ) Ὅτι περιεβάλλετο καὶ τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν δικαιοδοσίαν, ἐκδικάζουσα τελεσιδικῶς ἐφέσεις καταδικασθέντων Ἀρχιερέων κατ' ἀποφάσεων τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων καὶ

ι) Ὅτι διώριζε τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τῶν Μ.Σ.Ε.

Ταῦτα περὶ τῶν μεταβολῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς πρὸς τὴν ἄχρι τοῦδε κειμένην νομοθεσίαν ἐπῆρχοντο, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας διὰ τοῦ προταθέντος Προσχεδίου Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως.

Ὡς πρὸς τὴν Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον, αὕτη διετηρεῖτο καὶ ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς ὅχι διότι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπαίτησιν τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου τοῦ 1850, ἀλλὰ καὶ διότι χρειάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν ἐκτελεστικῶν ὄργανον τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα ἀντικαθιστᾷ ταύτην κατὰ τὸ μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν Συνελεύσεων αὐτῆς χρονικὸν διάστημα. Πλήρ ὅμως ἡ Δ.Ι.Σ. κατὰ τὸ Προσχέδιον ὑφίστατο οὐσιώδεις μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι τῆς ἀφαιροῦν τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ἐνεῖχεν αὕτη ὑπὸ τὴν παλαιάν της μορφήν.

Ὅτῳ κατὰ τὸ Προσχέδιον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθόν, ἥλλασσε κατὰ τὸ

α) Ὅτι ἡ συγκρότησις της δὲν ἐγένετο κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης, ἀλλὰ τὴν ἀπήρτιζον οἱ Πρόεδροι τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς Ι.Σ.Ι. ἐπὶ τριετεί θητεία, δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ.

β) Ὅτι αἱ συνεδριάσεις της ἐτοποθετοῦντο εἰς τὰς τρεῖς τελευταίας ἐργασίμους ἡμέρας ἐκάστου μηνός, ὥστε τὰ μέλη της νὰ δύνανται κατὰ τὰς ὑπολοίπους νὰ ἐυρίσκωνται εἰς τὰς Ἐπαρχίας των καὶ

γ) Ὅτι κατὰ τὰς συνεδριάσεις της, ἐφ' ὅσον κληθῶσι, παρίστανται πρὸς παροχὴν πληροφοριῶν καὶ οἱ Γραμματεῖς-Διευθυνταὶ τῶν Γραφείων τῶν Μ.Σ.Ε.

Ὅτῳ, ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ συνέχειαν εἰς τὸ ἔργον της, διότι δὲν ἥλλασσαν πλέον

συνεχῶς τὰ μέλη της, ἕκαστον δὲ θὰ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσῃ μίαν εἰδικότητα καὶ τέλος τὰ μέλη της δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ ἀπουσιάζουν ἐκ τῶν Ἐπαρχιῶν των ἐπὶ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα.

Ὡς πρὸς τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν, κατὰ τὸ Προσχέδιον, ἐκτὸς τῶν προηγουμένως λεχθέντων, θὰ ἐπρεπε νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἐξῆς:

α) Τὰ αἰρετὰ αὐτῆς μέλη ἐξελέγοντο ἐπὶ τριετεί θητεία, δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ, ἀνὰ πέντε ἐξ ἐκάστης Ἐξαρχίας, ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐπαρχιακῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καὶ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς.

β) Αἱ συνεδριάσεις της καθορίζοντο κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς συνελεύσεως τῆς Ι.Σ.Ι.

γ) ἠδύνατο νὰ μετέχουν αὐτῆς ἄνευ ψήφου καὶ τὰ μέλη τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν.

δ) Ἡ κυρία ἀρμοδιότης τῆς Γ.Ε.ΣΥ. ἦσαν τὰ οἰκονομικὰ θέματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ε) Ἡ Γ.Ε.ΣΥ. εἰσηγεῖτο εἰς τὴν Ι.Σ.Ι. περὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν ὁρίων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν.

Περὶ τοῦ Κεντρικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὸ Προσχέδιον, ἐκτὸς τῶν ὅσων ἐλέχθησαν ἤδη, δεόν νὰ σημειώσωμεν καὶ τὰ ἐξῆς:

α) Ὅτι καὶ τοῦτον ἡ κυρία ἀρμοδιότης ἦσαν τὰ οἰκονομικὰ θέματα τῆς Ἐκκλησίας, ἀντικαθίστα δὲ τὴν Γ.Ε.ΣΥ. κατὰ τὸ μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν δύο συγκλήσεων αὐτῆς διάστημα.

β) Ὅτι εἰς τὰ οἰκονομικὰ θέματα ὑποκαθίστα τὰ Δ.Σ. τῶν ἐπὶ μέρους μεγάλων Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν καὶ

γ) Ὅτι ἡσκει τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Δ.Ι.Σ. ἢ τὴν Ι.Σ.Ι. ὑποβαλλομένων εἰσηγήσεων τῶν Μ.Σ.Ε., ἰδίως δὲ ἐπὶ τῆς τῶν Οἰκονομικῶν ζητημάτων.

Τὸ κύριον βᾶρος ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς πρὸς τὴν διερεύνησιν τῶν διαφορῶν ζητημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς πρὸς τὰς ληπτέας ἐπ' αὐτῶν ἀποφάσεις καὶ τὴν ἐν γένει ἀντιμετώπισιν των, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων, κατὰ τὸ Προσχέδιον, ἐπιπτεν ἐπὶ τῶν Μ.Σ.Ε. καὶ τῶν ὑπ' αὐτὰς λειτουργούντων Γραφείων.

Αἱ Ἐπιτροπαὶ αὗται τοῦ Προσχεδίου ἦσαν αἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ 16 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου μνημονευόμεναι.

Ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν μεταξὺ τῶν μελῶν της προετίετο νὰ περιλαμβάνῃ τρεῖς ἐν ἐνεργείᾳ Ἱεράρχας, ὀριζομένους ὑπὸ τῆς Ι.Σ.Ι. ἐπὶ τριετεί θητεία, δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ.

Αἱ Μ.Σ.Ε., κατὰ τὸ Προσχέδιον, συνεδρίαζον ἐν ὁλομειλείᾳ μὲν ἅπαξ τοῦ τριμήνου, καὶ αἱ συνεδριάσεις αὐτῶν διεξήγοντο κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἐργασίμους ἡμέρας τοῦ τελευταίου μηνός τοῦ τριμήνου, κατὰ προτίμησιν δὲ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, καθ' ἃς θὰ συνεδρίαζε καὶ ἡ Δ.Ι.Σ. Τὰ ἐν Ἀθήναις ὅμως διαμέροντα μέλη ἠδύνατο νὰ συνεδριάζον, τῇ προσκλήσει τοῦ Προέδρου των, καὶ συχνότερον.

Ταῦτα ἐν συντομίᾳ ἦσαν τὰ ἐν τῷ Προσχεδίῳ προβλεπόμενα περὶ τῶν Κεντρικῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς πρὸς τὰ περιφερειακά, ἡσχολεῖτο τὸ δεύτερον τμήμα τοῦ πρώτου μέρους. Εἰς τοῦτο ἐξετίθεντο πρῶτον τὰ περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὁ τρόπος τῆς ὁποίας ἦτο ὁ γνωστός ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας συντελούμενος.

Ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ποιμενάρχου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἦσαν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων. Καθιέρουν δὲ ὡς πρὸς αὐτὸν ὡς διακριτικά, ἐπὶ μὲν τοῦ ἐπανοικαλυμμανχίου χρυσοῦν σταυρόν, ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους διπλοῦν ἐγκόλπιον καὶ ὡς θυρεὸν δικέφαλον ἀετὸν ἐπὶ ἐρυθροῦ βάθους (Μὴ πρὸς σκανδαλισμὸν οὐδενός, σημειωτέον, ὅτι αἱ διακρίσεις αὐταὶ προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ νὰ ἀπονεμηθῶσιν τὸ πρῶτον εἰς τὸν μετ' ἐμὲ διάδοχόν μου).

Ἐν συνεχείᾳ, ἀνεπτύσσοντο τὰ τῆς πυραμιδοειδοῦς διαρθρώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποία ὁμῶς, ἐφ' ὅσον ἀπηλείφθησαν ἐξ ὀλοκλήρου, πρὸς χάριν συντομίας παρατρέχω ὀλοσχερῶς.

Τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Ἀρχιερέων παρέμενον τὰ αὐτὰ, ὡς διεγράφησαν εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἰσχύσαντας Καταστατικούς.

Διεσαφηνίζοντο περισσότερον τὰ περὶ τῶν τιτουλαρίων Μητροπολιτῶν, ἐδίδοτο δὲ ἡ δυνατότης ὅπως τὴν θέσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, λόγω τῶν ἠδῆ ἐκτεθειμένων ἐθνητῶν καὶ ἀρμοδιοτήτων, τὰς ὁποίας ἐπωμίζετο διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ, κατέχη τιτουλάριος Μητροπολίτης. Ἐπίσης ἐπετρέπετο εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, ὅπως προσλάβῃ μέχρις ἐξ Βοηθῶν Ἐπισκόπους, κατανέμων τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν εἰς πέντε περιφερείας καὶ διατηρῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ὑπηρεσίᾳ μόνον τὸν ἕνα, εἰς δὲ τοὺς ἑξάρχους, ὅπως ἅπαντες προσλαμβάνωσιν ἀνὰ ἕνα Βοηθὸν Ἐπίσκοπον, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων, ὅπως ἔχουσιν ἀνὰ ἕνα ἀνεξαρτήτως ἡλικίας.

Τὰ προσόντα τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων παρέμεναν περίπου τὰ οἷα προεβλέποντο ὑπὸ τοῦ ἄχρι τοῦδε ἰσχύσαντος νομικοῦ καθεστῶτος.

Εἰς τὴν σύνταξιν ὁμῶς τοῦ καταλόγου τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων κατεβάλλετο προσπάθεια, ὅπως παρέχεται ἡ δυνατότης εὐρύτερου καὶ ἀσθηροτέρου ἐλέγχου, καὶ διὰ τὸ στάδιον πρὸ τῆς ἐγγραφῆς τῶν ὑποψηφίων. Πάντως, προεβλέπετο, ὅτι οἱ ὑποψήφιοι δὲν προβάλλον ἀντοὶ ἐαντούς, ἀλλὰ προτείνονται ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων.

Μεταξὺ τῶν περιφερειακῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ὀργάνων συγκατελέγετο καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος, τῆς ὁποίας ἡ περιφέρεια τῆς δικαιοδοσίας ἦτο ἡ περιφέρεια τῆς Ἐξαρχίας. Νῦν ὁμῶς, μὴ γενομένου δεκτοῦ τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐξαρχίας, κατηγορήθη αὐτομάτως καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Συνέλευσις. Τὸ Προ-

σχέδιον προέβλεπεν ἐπίσης τὴν Ἐπαρχιακὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον. Ἀμφότερα, ἐπειδὴ εἶναι καινοφανῆ ὄργανα, ἰδίως δὲ ἡ Ἐπαρχιακὴ Ἐκκλησιαστικὴ, ἐλπίζομεν, ὅτι κυρίως ἐν τῇ πράξει ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν διαμορφουμένων συνθηκῶν, θὰ δημιουργηθοῦν καὶ αἱ ἀντίστοιχοι νομικαὶ διατάξεις. Πάντως ὁ σκοπός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπεν ἡ καθιέρωσις τῶν περιφερειακῶν τούτων μονάδων, ἦτο νὰ ἀποκεντρώσῃ τὴν διοίκησιν καὶ πολλὰ ἐκ τῶν σήμερον εἰς τὸ κέντρον ἄνευ νοήματος καὶ σκοποῦ συσσωρευομένων ζητημάτων, νὰ ἀντιμετωπίζοντο ἐπιτοσίως, καὶ μάλιστα κατὰ πολὺ ἀποτελεσματικώτερον τρόπον.

Καινοφανὲς ἦτο καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρμοδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ παραχωρηθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν Γενικὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπιτροπὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερατικούς Ἐπιτρόπους.

Ὁ Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος προεβλέπετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ὁ ἐπιθεωρητὴς παντὸς τοῦ ἐν ἐκάστη Ἐκκλησιαστικῇ Ἐπαρχίᾳ ἐργαζομένου ἐμμίσθου καὶ ἐθελοντικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ συντονιστὴς καὶ καθοδηγὸς εἰς τὸ καθόλου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ διεξαγόμενον ποιμαντικὸν ἔργον, ἰδίᾳ δὲ τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων καὶ ἐπομένως ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Ἀρχιερέως.

Τὸ ἀντίστοιχον ἔργον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν ἐπιτελοῦσιν οἱ Ἀρχιερατικοὶ Ἐπιτροποὶ, οἱ ὁποῖοι, ἐφ' ὅσον ἔχουν τὰς ἰκανότητας καὶ τὰ προσόντα, ἠδύναντο νὰ περιβληθοῦν ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως διὰ λίαν σημαντικῶν καὶ οὐσιαστικῶν ἀρμοδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἀπρηθμοῦντο λεπτομερῶς εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν Γενικὸν Κανονισμόν.

Ἐντεῦθεν καθιερῶντο ἐκτὸς τῶν οὐσιαστικῶν καὶ εἰδικῶν τυπικῶν πρὸς κατάληψιν τῆς θέσεως τόσον τοῦ Γενικοῦ, ὅσον καὶ τῆς τοῦ ἐπὶ μέρους Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου προσόντα.

Διὰ τοῦ ἄρθρου περὶ Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων ἐπερατοῦτο τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ, τὸ πραγματευόμενον τὴν Ἱεραρχικὴν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω διάρθρωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος ὁ Κανονισμὸς ἐπραγματεύετο περὶ τῆς κατὰ τόπον διαρθρώσεως αὐτῆς.

Καὶ πρῶτον καθώριζε τὸν ἀριθμὸν τῶν περιφερειῶν, ὁ ὁποῖος συνίστατο εἰς ἑπτὰ Ἐξαρχίας, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, δεκαοκτὼ Μητροπόλεις καὶ τεσσαράκοντα τέσσαρας Ἐπισκοπᾶς, ἐξ ὧν αἱ δεκαεὶ ἦσαν καταργητέαι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ θὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ παραλείψω, ἐφ' ὅσον πλέον ἔχουν καταργηθῆ. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ Τμήματος αὐτοῦ, εἶναι τὸ περὶ καταργητέων Μητροπόλεων. Προεβλέπετο δέ, ὅτι Μητροπόλεις ἔχουσαι ὀρθόδοξον πληθυσμὸν ἐλάσσονα τῶν πενήτην χιλιάδων ἦσαν καταργητέαι ἅμα τῇ χρεΐᾳ αὐτῶν. Αἱ καταργούμεναι ἅμα τῇ χρεΐᾳ αὐτῶν συνεχωνεύοντο μετὰ τῆς ἐχούσης τὸν ὀλιγαρι-

θμότερον πληθυσμὸν ὁμόρου Ἐπαρχίας ἢ ἅμα τῇ χηρεια τῆς μεθ' ἧς συνεχωνεύοντο.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ Γ.Κ.Δ. περιλαμβάνοντο, ὡς ἐλέχθη, τὰ περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ εἰς τὸ πρῶτον τμήμα, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ σημαντικώτερον, τὰ περὶ τοῦ διοικητικοῦ ἔργου.

Αἱ πρῶται σχετικαὶ διατάξεις ἀνεφέροντο εἰς τὴν Γραφειακὴν διοργάνωσιν τῶν Κεντρικῶν Ὑπηρεσιῶν, ἀρχῆς γνωμῆς ἀπὸ τῶν τῆς Ἀρχιγραμματείας. Αὕτη ὑποδιηροεῖτο εἰς τρεῖς Διευθύνσεις καὶ τὴν Γραμματεῖαν, ἐπώπτενε δὲ τὰ ἐννέα Γραφεῖα τῶν Μονιμῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Καὶ ἐξ αὐτῶν προεβλέπετο, ὅτι παρακολουθεῖ ἀμέσως μὲν τὰ τρία, ἐμμέσως δὲ διὰ τῆς Γεν. Διευθύνσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τὰ ὑπόλοιπα ἕξ.

Ἐρρυθμίζοντο ὡσαύτως τὰ τοῦ προσωπικοῦ πάντων τῶν Γραφείων τούτων, ἦτοι ἡ βαθμολογικὴ των κατάταξις καὶ ἡ ἐξέλιξις των, τὰ τυπικὰ προσόντα των καὶ πάντα ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάσταση αὐτῶν.

Ἡ Γραφειακὴ διοργάνωσις τῶν περιφερειακῶν Ὑπηρεσιῶν, ἦτοι τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς, τῶν Ἱερῶν Ἐξαρχιῶν, Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν προεβλέπετο ἐπίσης ἐν τῷ Γ.Κ.Δ. Ἀλλὰ τῆς μὲν Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς μόνον ἐν ταῖς γενικαῖς του γραμματεῖς, καθ' ὅσον περὶ τῆς γραφειακῆς διοργανώσεως αὐτῆς προεβλέπετο, ὅτι θὰ ἐκδοθῆ ἰδιδικὸς Ὁργανισμὸς, τῶν δὲ λοιπῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν προέβλεπε γενικῶς μὲν μίαν θέσιν Πρωτοσυγκέλλου, μίαν Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, μίαν Γραμματέως καὶ μίαν κλητῆρος, ἐκτελοῦντος ταυτοχρόνως καὶ χρεὴ ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου. Ἐπὶ πλέον, διὰ μὲν τὰς Μητροπόλεις προεβλέπετο καὶ μία θέσις Γραφέως καὶ μία ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου, διὰ δὲ τὰς Ἐξαρχίας καὶ μία θέσις Λογιστοῦ, μία Γραμματέως, ἦτοι δύο Γραμματέων ἐν τῷ συνόλω, δύο Γραφέων καὶ μία ὁδηγοῦ.

Προεβλέπετο ἐπίσης, ὅτι δύναται εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ Γραφεῖα νὰ ἀπασχολῶνται ὡς ἕκτακτον ἄμισθον προσωπικόν, ἀντὶ μικροῦ ἐπιδόματος, ἐφημέριοι τῆς ἑδρας τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡ ἐπ' ἀνδρωσις τόσον τῶν κεντρικῶν Ὑπηρεσιῶν θὰ ἐγίνετο βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ἦτοι ἐν ᾧ μέτρῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν παρουσιάζοντο τὰ κατάλληλα πρόσωπα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδημιουργοῦντο αἱ οικονομικαὶ δυνατότητες.

Εἰς τὸ δεύτερον τμήμα τοῦ τρίτου μέρους τοῦ Γ.Κ.Δ. τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ μορφωτικόν, παιδαγωγικόν καὶ ἱεροποστολικόν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σημαντικὸν σημεῖον ἦτο τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Παιδείαν, ἡ ὅποια συνισταμένη εἰς τὴν συστηματικὴν καὶ κατὰ πρόγραμμα ἐκπαίδευσιν παντὸς τοῦ ἐμπίσθου καὶ τοῦ ἄμισθου προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ Προσχέδιον θὰ ὑπάγεται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τὴν ἄμεσον εὐθύνην καὶ κατεύθυνσιν τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὁμοῦς Παιδείας προεβλέπετο, ὅτι θὰ περιλαμβάνοντο ἐν ἰδιδικῷ περὶ αὐτῆς Κανονισμῷ.

Ὅμοιως εἰς τὰ περὶ Ἱεροκηρύκων καθιερούτο μία τάξις, ἐξασφαλίζουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἄμεσον παρακολούθησιν τῆς ἀποδόσεώς των, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δικαιοτέραν ἀνταμοιβὴν τῶν πλέον ἐπιτυχῶν εἰς τὸ ἔργον των. Πρὸς τοῦτο, οἱ τὸ πρῶτον διοριζόμενοι προετίθεντο νὰ εἰσάγωνται ὑπὸ δοκιμασίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐκάστοτε κατόπιν ἐξετάσεων οἱ καρποφόρως ἐργαζόμενοι νὰ προάγωνται εἰς ἀνωτέρους βαθμούς. Πρὸς ἐγγυτέραν παρακολούθησιν τοῦ ἔργου τῶν Ἱεροκηρύκων προεβλέπετο νὰ ἰδρυθῶσιν ἐπτὰ Ἐπιθεωρήσεις Ἱεροκηρύκων, μία παρ' ἐκάστη τῶν Ἐξαρχιῶν. Ἐπίσης προεβλέπετο νὰ ἀυξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁργανικῶν θέσεων τῶν Ἱεροκηρύκων, καθιερούμενον, ἵνα ἀνὰ πενήντα χιλιάδας κατοίκων ἀναλογῆ εἰς Ἱεροκλήρῳ, εἰς τινὰς δὲ τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ ἀνὰ τριάκοντα χιλιάδας.

Ὁὕτως εἶχε διαμορφωθῆ τὸ προσχέδιον τοῦ Κ.Γ.Κ.Δ., τὸ σύνολον τοῦ ὁποίου προεβλέπετο νὰ ἐκδοθῆ ὡς Β.Δ., προτοῦ ἀκόμη ἢ Ἱερά Σύνδοδος ἐπιληφθῆ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ πολὺ πρὶν ἀρχίσῃ ἢ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ ὅμως τὴν ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπεξεργασίαν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ πολλῶ μᾶλλον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ συζήτησιν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς ψήφισιν καὶ τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ ὡς νόμον τοῦ Κράτους, τὸ περιεχόμενον τοῦ Γ.Κ.Δ. ἔπρεπε νὰ τροποποιηθῆ ὡς ἐξῆς:

α) Εἰς τὰ τμήματά του ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διὰ λόγους νομοτεχνικῶν ἔχον ἐντὸς τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου περιληφθῆ καὶ ἐξεδόθησαν ἤδη μετ' αὐτοῦ ὡς νόμος.

β) Εἰς τὰ τμήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου διακελευόμενα δέον νὰ ἐκδοθῶν ὡς Διατάγματα ἢ Διάταγμα καὶ

γ) Εἰς τὰ τμήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθῶσιν ὡς ὁ Γ.Κ.Δ. ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου.

Καὶ τὰ μὲν τμήματα τοῦ Προσχεδίου τοῦ Γ.Κ.Δ., τὰ ὁποῖα περιελήφθησαν ἐντὸς τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου εἶναι τὰ ἐξῆς: Τὰ περὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Ἱ.Σ.Ι. καὶ τῆς Δ.Ι.Σ., τῆς Γ.Ε.ΣΥ., τοῦ Κ.Ε.Σ., τὰ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ ἔργου τῶν Μ.Σ.Ε., τὰ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Ἐπαρχιακῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως καὶ τῶν Ἐπαρχιακῶν, ἦτοι τῶν Μητροπολιτικῶν, ὡς μετωνομάσθησαν, Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων.

Περὶ τῶν ἐλαχίστων παρεκκλίσεων, τὰς ὁποίας ἐμφανίζον τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῷ Καταστατικῷ Χάρτῳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ὁμιλοῦντος προταθέντα, χάριν συντομίας, παραλείπω νὰ ἀναφέρω ὅ,τιδήποτε, ἐπαφιέμενος εἰς τὴν Ὑμετέραν παρατηρητικότητα.

Τὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπη νὰ ἐπιψηφισθῶν ἀφ' Ὑμῶν, εἶναι τὰ περιληφθέντα ἐν τῷ Σχεδίῳ Γ.Κ.Δ., τὸ ὁποῖον ἔχει τεθῆ ἤδη ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν. Ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ συζήτησις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ψηφισθῆ, μετὰ τῶν ἐπενεχθησομένων τυχόν βελτιώσε-

ων, ἵνα δημοσιευθῇ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τέλος, τὰ τμήματα τοῦ Προσχεδίου τοῦ Γ.Κ.Δ., τὰ ὁποῖα προετάρθη διὰ λόγους, κυρίως νομοτεχνικούς, νὰ ἐκδοθοῦν ὡς Β. Διατάγματα ἢ Διάταγμα, εἶναι ἅπαντα τὰ ὑπολειπόμενα, ἥτοι ὅσα δὲν περιελήφθησαν οὔτε εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην, οὔτε εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Ι.Σ.Ι. πρὸς ψήφισιν προτεινόμενον Γ.Κ.Δ.

Αὕτη ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς εἶναι ἡ ἐξέλιξις τῶν περὶ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἐπιμήρισιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου διαδραματισθέντων. Ὅτι μὲχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐπετεύχθη ὀφείλεται κυρίως εἰς Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος εἶπεν, ὅτι (χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν) (Ἰω. ιε', 5). Μετὰ δὲ Θεόν, τὰ ἐπιτευχθέντα ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας διάθεσιν καὶ εἰς τὴν πολλὴν ἐλλάθειαν καὶ βαθεῖαν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ. Διὸ καὶ αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἀπαξ ἔτι ἐκφράσω πρὸς αὐτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἐκκλησίας.

Ποῖαν σημασίαν θὰ ἔχουν τὰ ἐπιτευχθέντα διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐξαρτᾶται, μετὰ Θεόν, κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς εὐθύνῃς ὑπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν καὶ ἐκ πάντων ἡμῶν ὁμοῦ. Ἐῶχομαι, ἵνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔχομεν (καλὴν ἀπολογία) ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ θείου Δομήτορος τῆς Ἐκκλησίας).

Εἶτα ὁ Μακαριώτατος ἔθεσεν ὑπ' ὄψει τῆς Ἱεραρχίας πρότασιν α) περὶ ἐκλογῆς Ἀντιπροέδρου τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ β) περὶ συγκροτήσεως τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἐξέλεξε παμψηφεί ὡς Ἀντιπρόεδρον τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιον, ὅστις ἀποδεχθεὶς τὴν ἐκλογὴν του, ἠὐχαρίστησε τοὺς Σεβασμ. Συνέδρους.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας προτάσεως διεζήχθη, μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ψηφοφορία. Ἐψήφισαν ἐν ὅλῳ 64 Ἱεράρχαι, ἀποχωρησάντων κατὰ τὴν ψηφοφορίαν, λόγῳ διαφωνίας αὐτῶν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς διαδικασίας, τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Σπάρτης, Ἐλευθερουπόλεως καὶ Κορινθίας. Ὑπὲρ ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ Μακαριωτάτου ἐψήφισαν 49 Ἱεράρχαι, 10 κατ' αὐτῆς, 4 ἔδωκαν ψῆφον λευκὴν καὶ 1 ἐδήλωσεν ὅτι ἀπέχει καὶ διασκέπτεται.

Οὕτως ἐξελέγησαν διὰ ψήφων 49 ἐπὶ συνόλου 64 ψηφισάντων οἱ Πρόεδροι καὶ τὰ Ἀρχιερατικά μέλη τῶν 10 Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, αἵτινες συνεκροτήθησαν ὡς ἑξῆς.

1) Μόνιμος Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Ἀρχιερατικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνός, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Θεόκλητος καὶ Ἐλασσώνας κ. Σεβαστιανός.

2) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ θεμάτων Ἠθικῆς καὶ Δογματικῶν καὶ Κανονικῆς Τάξεως ζητημάτων καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. Στυλιανός, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Δράμας κ. Διονύσιος καὶ Λαγκαδᾶ κ. Σπυρίδων.

3) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Θ. Λατρείας, Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς καὶ Χριστιανικῶν Μνημείων καὶ Κειμηλίων. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιος, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ζιχῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Νικόδημος καὶ Χίου κ. Χρυσόστομος.

4) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Εἰθνής κ. Ἀντώνιος, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Φιλίππων-Νεαπόλεως καὶ Θάσου κ. Ἀλέξανδρος καὶ Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνος.

5) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων ἐξωτερικοῦ, ἥτοι Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς, Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ καὶ Παγκοσμίου προβολῆς τῆς Ὀρθοδοξίας. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας κ. Στέφανος καὶ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικόδημος.

6) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Ὀρθοσκευτικῆς Διαφωτίσεως, Τύπου καὶ ἐκδόσεων, ὀπτικοακουστικῶν μέσων καὶ ἀντιμεταπίσεως ζένων προπαγανδῶν. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Μαρωνείας κ. Τιμόθεος καὶ Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. Σεραφεῖμ.

7) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς τῆς Νεολαίας. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρόβαξ, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Νικαίας κ. Γεώργιος καὶ Πελαγονίας κ. Νικόλαος.

8) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Προαγωγῆς τοῦ Μοναχικοῦ Βίου. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Στυλιανός, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Καστορίας κ. Δωρόθεος καὶ Ὑδρας-Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἱερόθεος.

9) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Διοργανώσεως τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Διδυμοστεῖχου καὶ Ὀρεστιάδος κ. Κωνσταντῖνος, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Μηθύμνης κ. Ἰάκωβος καὶ Δημητριάδος κ. Ἠλίας.

10) Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προβλημάτων. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιος, μέλη δὲ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Αἰτωλίας καὶ Ἀκαναονίας κ. Θεόκλητος καὶ Ἐδέσσης καὶ Πέλλης κ. Καλλίνικος.

Τὰ Ἀρχιερατικά ταῦτα μέλη, κατὰ τὸ ἄρθρον 16

παρ. 4 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, θὰ προτείνουν τὰ λοιπὰ μέλη τῶν οἰκείων Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν.

Μετὰ ταῦτα ἤρξατο ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς Εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου,

Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐγγραφέντων, ἵνα λάβουν τὸν λόγον, ὠμίλησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος καὶ Κίτρος κ. Βαρνάβας.

Ὁ μὲν πρῶτος ἐθεώρησεν οὐσιώδη παράλειψιν τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου τὸ ὅτι δὲν ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τὰ πεπραγμένα τῆς 22μηνου διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Ἀριστίνδην Ἱερᾶς Συνόδου, θέμα τὸ ὁποῖον δὲν συμπεριλαμβάνετο βεβαίως εἰς τὴν Ἡμμερσίαν Διάταξιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην του, ἔπρεπε τοῦτο νὰ γίνῃ κατὰ τὸ ἔθος. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀνεφέρθη διὰ μακρῶν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἐπικρίνας ὡς ἀντικανονικὴν τὴν διάκρισιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων εἰς δογματικούς, λατρευτικούς καὶ διοικητικούς.

Ὁ δὲ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κίτρος κ. Βαρνάβας ἀνεφέρθη ὡσαύτως εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, παρατηρήσας περίπου τὰ αὐτά. Ἐπίσης ἐξέφρασε φόβους ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς προηγουμένην προπαιδείαν αὐτοῦ. Ἐξέφρασεν ἐπίσης τὴν γνώμην, ὅτι οἱ σχολάζοντες Ἀρχιερεῖς δέον νὰ μετέχουν εἰς τὰς Συνελεύσεις τῆς Ἱεραρχίας μετὰ ψήφου καὶ οὐχὶ ἄνευ αὐτῆς, ὡς προβλέπει ὁ Καταστατικὸς Χάρτης. Ἀντιρρήσεις εἶχεν ὡσαύτως ὡς πρὸς τὸν τρόπον συνθέσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, τὴν ὑπαρξίν Τιτουλαρίων Μητροπολιτῶν καὶ τὴν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μητροπόλεων.

Τὸ ἀπόγευμα καὶ περὶ ὥραν 17,30 ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῶν Ἰδρυμάτων «Στέγη Εὐγενείας Κληρικῶν Ἑλλάδος» καὶ «Στέγη Ἀνιάρτως Ἀσθενῶν Κληρικῶν Ἑλλάδος» εἰς τὸ προάστιον Ἀγία Παρασκευῆ Ἀττικῆς.

ΕΜΒΟΛΙΜΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου συνεχίσθη καὶ τὴν 6 Μαρτίου κατὰ τὴν ἐμβολίμον συνεδρίαν, ἀποφασισθεῖσαν τὴν προηγουμένην ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἱεραρχίας, προτάσει τοῦ Μακαριωτάτου.

Ἐν ἀρχῇ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ζιχνῶν κ. Νικόδημος καὶ Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος ἀνέγνωσαν ὁ μὲν πρῶτος ἔνστασιν, ὁ δὲ δεύτερος δῆλωσίν του, διαμαρτυρόμενοι διὰ τὴν διαδικασίαν τῆς συγκροτήσεως τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀπορρεούσης Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, κατατεθείσας εἰς τὴν Γραμματεῖαν.

Εἶτα, συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς Εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου ἐπὶ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ὠμίλησαν κατὰ σειράν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀμβρόσιος, Μυτιλή-

νης κ. Ἰάκωβος, Μαρωνείας κ. Τιμόθεος, Φλωρίνης κ. Αὐγουστῖνος καὶ Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Χαρίτων.

Ὁ Σεβ. Ἐλευθερουπόλεως ἐφίξετο ὡς ἀντικανονικὰς ὀρισμένας διατάξεις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ ἐζήτησε τὴν τροποποίησίν των.

Ἀντιθέτως ὁ Σεβ. Μυτιλήνης συνεχάρη καὶ ηὐχαρίστησε τὸν Μακαριώτατον καὶ τὴν Ἀριστίνδην Ἱερὰν Σύνοδον διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν πρὸς προάσπισιν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποῖου θὰ διαπιστωθῇ εἰς ποῖα ἀκριβῶς σημεία δέον νὰ ἐπέλθωσι μεταβολαὶ καὶ διορθώσεις, πράγμα ὅπερ εἶχεν ἤδη ἐπισημάνει δι' Ἐγκυκλίου τῆς πρὸς ἅπαντας τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας καὶ ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος.

Ὁ Σεβ. Μαρωνείας, ὠμίλησας γενικῶς ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἐπέκρινε τὸν τρόπον ψηφίσεως αὐτοῦ, ἐπεφυλάχθη δὲ ὅπως ἀργότερον διατύπωση τὰς ἐπὶ μέρους παρατηρήσεις του.

Ὁ Σεβ. Φλωρίνης ἐπεσήμανεν ὀρισμένας διατάξεις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ὡς ἀντιβαίνουσας πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τελικῶς ὑπέβαλε τρεῖς προτάσεις πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν:

α) Περὶ βασιανιστικῆς μελέτης καὶ συζητήσεως μᾶς ἐκάστης τῶν διατάξεων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

β) Περὶ μὴ ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως περὶ ὀρίου ἡλικίας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς περιπτώσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κυθήρων κ. Μελετίου.

γ) Περὶ συγκροτήσεως ἐπταμελοῦς ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπῆς, προκειμένου ἵνα αὕτη προβῇ εἰς διαβήματα παρὰ τῇ Κυβερνήσει πρὸς τροποποίησιν τῶν διατάξεων ἐκείνων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, τὰς ὁποίας ἡ Ἱεραρχία ἤθελε τυχὸν θεωρήσει ὡς τροποποιητέας.

Τέλος, ὁ Σεβ. Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου, συμφωνήσας κατὰ πάντα μὲ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβον, ὑπεστήριξε τὴν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἐπισήμανσιν τῶν διορθωτέων τυχὸν σημείων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐμβολίμου συνεδρίας, ὁ Μακαριώτατος καὶ οἱ Σεβασμιώτατοι Σύεδροι ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Φανερωμένης Σαλαμίνος, ὅπου παρεκάθησαν εἰς γεῦμα. Ἀκολούθως, περὶ ὥραν 16.00, παρέστησαν εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς παρὰ τὴν Ἱ. Μονὴν Φανερωμένης «Στέγης Εὐγενείας Πρεσβυτέρων».

Λόγω τῆς ὡς ἄνω ἐμβολίμου συνεδρίας, ἡ κατάθεσις τοῦ θεμελίου λίθου τῆς Θερινῆς Ἐξοχῆς Κληρικῶν εἰς τὸ Πέραμα Μεγάρων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. Εὐθυμίου, μὲ συμμετοχὴν ἑκατοντάδος Κληρικῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὁμόρων Μητροπόλεων.

Δ' ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 7 Μαρτίου 1969, πρὶν ἢ

συνερισθῆ ἢ συζήτησις ἐπὶ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἢ Ἱεραρχία μετὰ πρότασιν τοῦ Μακαριωτάτου ἀπεφάσισεν, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν τε Σεβ. Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικόδημον διὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ Φανερωμένης Σαλαμῖνος ἴδρυσιν ὑπ' αὐτοῦ «Οἶκος Ἐὐγγερίας Πρεσβυτέρων», οὕτινος τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν πανηγυρικῶς τὴν 6 Μαρτίου τὸ ἀπόγευμα, καὶ τὴν ἀδελφὴν Πάρασκουην Πέππα διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δωρεάν της, ἀνερχομένην συνολικῶς εἰς 11 περίπου ἑκατομύρια, καὶ ἀφορῶσαν εἰς τὴν συμβολὴν της πρὸς ἴδρυσιν ἀφ' ἐνὸς τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς Στέγης Ἐὐγγερίας Κληρικῶν Ἑλλάδος καὶ Ἀνιάτως νοσούντων Κληρικῶν.

Ἐν συνεχείᾳ ἀπεφασίσθη ὁμοφώνως, ὅπως διαψευσθῆ ἢ μεταδοθεῖσα ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ πληροφορία, καθ' ἣν δύο τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν συνελήφθησαν καὶ ὁ μὲν εἰς ἐφυλακίσθη, ὁ δὲ ἕτερος φρουρεῖται κατ' οἶκον «διὰ τὴν εὐθαρσῶς διατυπωθεῖσαν γνώμην του» ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου. Ἀμφότεροι ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι παρόντες εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἔχουν ἐπαυλημμένως καὶ ἀπεριορίστως λάβει τὸν λόγον καὶ ἔχουν ἐκφράσει τὰς γνώμας των καὶ ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου μὲ πᾶσαν ἀνεσιν καὶ ἐλευθερίαν.

Μετὰ ταῦτα ὠμίλησαν κατὰ σειράν:

α) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Χαρίτων, συνεχίσας τὴν διακοπεῖσαν τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἀγόρευσίν του, ἐτόνισε καὶ πάλιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀνάγκην ἐφαρμογῆς ἐν πνεύματι ἐνότητος τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ εἰς ἃ σημεῖα χρήζει τοιαύτης.

β) Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατιστής κ. Πολύκαρπος, συμφωνήσας πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς καὶ διατυπώσας τὴν ἀντίθεσίν του καὶ πρὸς τὸν ὅρον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου.

γ) Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀργολίδος κ. Χρυσόστομος, ταχθεὶς κατὰ τῆς διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καταργήσεως Ἱερῶν τινῶν Μητροπόλεων καὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας.

δ) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Μελέτιος, παρατηρήσας ὅτι κατὰ τὸ παρελθόν, λόγω τοῦ μεταθετοῦ, ἢ καταπάτησις Ἱερῶν Κανόνων ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο δυστυχῶς ἀφορμὴ εἰς τὴν ἀδίκιον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν διάκρισιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων εἰς Δογματικούς καὶ Διοικητικούς, καὶ προτρέψας πάντας εἰς ἐν ἐνότητι συνεργασίαν.

ε) Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ, ταχθεὶς ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, οὕτινος πολλὰς διατάξεις θεωρεῖ ἐποικοδομητικὰς, ἄλλας δὲ διορθωτέας ἐν καιρῷ.

στ) Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θήρας κ. Γαβριήλ, ἐκφράσας τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ πρὸς τὸν Μακαριώτατον καὶ τὴν Ἀριστίδην Ἱερὰν Σύνοδον διὰ τὰ ἐπιτευχθέντα ὑπ' αὐτῶν. Ἐπεσήμανεν ὡς διορθωτέας τὰς διατάξεις περὶ καταργήσεως Ἱερῶν τινῶν Μητροπόλεων διὰ λόγους δυσχεροῦς διακινήσεως καὶ δι' ἄλλους τινὰς θρησκευτικῆς φύσεως λόγους, καὶ περὶ συνθέσεως τῆς Δ. Ἱερᾶς Συνόδου.

ζ) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορινθίας κ. Παντελεῆμων, ἀναφερθεὶς εἰς σχετικὸν Ὑπόμνημά του, παρετήρησεν ὅτι ὠρισμένα ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἀποτελοῦν σχεδὸν πιστὴν ἀντιγραφὴν ἀντιστοίχων ἄρθρων ἄλλης ὁμοδόξου Ἐκκλησίας.

η) Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας κ. Στέφανος, συμφωνήσας πρὸς τὰς ὑποβληθείσας ἐνστάσεις τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Πειραιῶς κ. Χρυσόστομου καὶ Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Νικόδημου, ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς νέας Δ. Ἱερᾶς Συνόδου, ἐτάχθη κατὰ τῆς καταργήσεως τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, καταθέσας Ὑπόμνημά του μὲ λεπτομερεῖς παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ ὅλου Καταστατικοῦ.

θ) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Παροναξίας κ. Ἐπιφάνιος, ταχθεὶς καὶ οὕτως κατὰ τῆς καταργήσεως Ἱερῶν Μητροπόλεων διὰ λόγους ἐθνικούς καὶ ἱστορικούς, τῆς συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου εἰσαγομένου συστήματος Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

ι) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος, δευτερολογήσας ἐχαρκτήρησε τὸν Καταστατικὸν Χάρτην ὡς χείριστον πάντων τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυσάντων καὶ ἀπηύθυνεν ἔκκλησιν πρὸς ἐνέργειαν τῶν δεόντων παρὰ τῇ Κυβερνήσει πρὸς πλήρη ἀναδιαμόρφωσιν αὐτοῦ, δοθέντος ὅτι, κατ' αὐτόν, τὰ δι' αὐτοῦ ἐξασφαλιζόμενα πλεονεκτήματα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἀντισταθμίζουσι πρὸς τὰς δι' αὐτοῦ προζενουμένας ζημίας.

ια) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γυθείου καὶ Οἰτύλου κ. Σωτήριος, ἀναπτύξας τοὺς ἐθνικούς, ψυχολογικούς καὶ πνευματικούς λόγους δι' οὓς ἀντεδεικνύται ἡ κατάργησις Μητροπόλεων, ἐτάχθη κατὰ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

ιβ) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικόδημος, ὅστις εἶπεν ὅτι τὸ θέμα σχέσεως Ἐκκλησίας—Πολιτείας δὲν τὸ ἔλυσεν ἡ Ἐκκλησία, καίτοι τὴν ἀπασχολεῖ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίοδον ἢ ἀντίθεσις της πρὸς τὴν Πολιτείαν τὴν ἔφερε μέχρι τοῦ νὰ ὑποστῇ διωγμούς, κατόπιν δὲ ἐπὶ Βυζαντίου ἐσημειοῦντο ἐπεμβάσεις τῆς Πολιτείας, τέλος δὲ ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν διεμορφώθη ἢ γνωστὴ εἰς ὅλους κατάστασις. Κατόπιν αὐτῶν θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ ὡς κριτήριον τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποκτᾷ δι' αὐτοῦ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια οὐδέποτε εἶχεν ἀποκτήσει μέχρι τοῦδε, παρὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ ἀδιαλείπτους ἀγῶνάς της.

ιγ) Τέλος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐλευθερουπό-

λεως κ. Ἀμβρόσιος, δευτερολογήσας ἐπρότεινε μυστικήν ψηφοφορίαν πρὸς ἀνάδειξιν τῶν μελῶν τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ διεφώνησε πρὸς τινὰς ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ὁμιλησάντων Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων.

Ε' ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8 Μαρτίου ὁ Μακαριώτατος πρὸ πάσης συζήτησεως ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐν προφανεῖ καταπλήξει ἀπάντων τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων, σκέψεις του χρονολογουμένης ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1968 καὶ διατυπωθείσας ἐν ἐσφραγισμένῃ ἐπιστολῇ του πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, χρονολογουμένη ἀπὸ 1-1-1969 καὶ φυλασσομένη ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκοπῆτος ἐν τῷ ἀπορρήτῳ Ἀρχιεπ. τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἀναγνωσθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν τακτικήν συνεδρίασιν τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, αἱ ὁποῖαι σκέψεις δικαιολογοῦν τὴν ἀπόφασίν του, ὅπως παραιτηθῇ ἀπὸ «τῆς καταλυτικῆς θέσεως τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπαιτεῖ ἀκμαίας σωματικὰς δυνάμεις».

Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς κατὰ τὰ ἄνω παραιτήσεως, ἀποχωρήσαντος τῆς αἰθούσης τοῦ Μακαριώτατου, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀντιπροέδρου Αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτου Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου, μετὰ συζήτησιν καὶ κατόπιν ὀνομαστικῆς φανεραῆς ψηφοφορίας, ἀπεφάσισε διὰ ψήφων 65 ἔναντι μιᾶς ἀποχής, ἐπὶ συνόλου 66 παρόντων, ὅπως μὴ κάμῃ ἀποδεκτὴν τὴν παραιτήσιν αὐτῆν, διαδηλώσασα τὴν πλήρη καὶ ἀπόλυτον αὐτῆς ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Μακαριώτατου. Κατόπιν τῆς ὁμοφώνου αὐτῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐπιμόνου ἀξιώσεως πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν Συνέδρων, ὁ Μακαριώτατος ἀνεκάλεσε δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τὴν παραιτήσιν του, θεωρήσας τὴν ὁμόφωνον ψῆφον τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ὡς «ἐπιστράτευσιν καὶ πάλιν εἰς τὴν τετιμημένην αὐτοῦ Διακονίαν».

Ἐν συνεχείᾳ εἰσηγήθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐάνθης κ. Ἀντώνιος ἐπὶ τῶν τηρητέων καταστατικῶν κατευθύνσεων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας, ἐπηκολούθησε δὲ εὐρεῖα ἐπὶ τοῦ θέματος συζήτησις ἐκ μέρους πολλῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν.

Ἡ Εἰσήγησις τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἐάνθης κ. Ἀντωνίου ἔχει ὡς ἑξῆς:

*«Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,*

Ἐπὶ τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου μοι ἀνετέθη ἡ εἰσήγησις ἐπὶ τοῦ θέματος «Ποῖα τηρητέα βασικὰ κατευθύνσεις ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας».

Μετὰ πολλοῦ ὁμολογουμένου δισταγμοῦ ἀνέλθον τὴν διαπραγματέυσιν τοῦ θέματος τούτου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν τῶν σοβαρωτέρων τῆς Ἐκκλησίας προβλημάτων, ἀποτελεῖ δὲ τὸ βάθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐδράζεται ἡ καθόλου ζωὴ καὶ δοῦσις αὐτῆς.

Κατ' ἀρχὴν ἐθεώρησα σκόπιμον, ὅπως προτάξω μίαν σύντομον ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν, ἥτις δύναται νὰ μᾶς πείσῃ μετὰ πόσης προχειρότητος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἀνευ μακροῦς πνοῆς προγραμματισμοῦ ἐπελαμβάνοντο οἱ ἐκάστοτε ἀρμόδιοι τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας. Ὁὕτω, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1843 εἶχεν ἀπασχολήσει τὸ Κράτος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ μόρφωσις τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Τότε ἐξεδόθη ὁ πρῶτος Νόμος, ὁ καθορίζων τὰ τῆς λειτουργίας τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Τὸ 1885 ἐξέδωκεν ἡ Ἱερά Σύνοδος τὴν ὑπ' ἀριθ. 4802 Ἐγκύκλιον αὐτῆς πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας, Ἀρχιεπισκόπους καὶ Ἐπισκόπους περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν τονίζει, ὅτι «πρωτίστη τῶν φροντίδων ὑπῆρξε πάντοτε καὶ ὑπάρχει ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μόρφωσις τοῦ κλήρου... διότι γινόμενος ἄξιος τῆς κλήσεως αὐτοῦ ... καθίσταται τοιοῦτος, ὅποιον ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ τὸν λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου, τὸν διαπεπιστευμένον σωτηρίαν ψυχῶν».

Τὸ ἔτος 1856 ἐξεδόθη ὁ ΤΕΖ Νόμος περὶ Ἱερατικῶν Σχολείων μὲ τετραετὴ φοίτησιν, μετὰ κανονισμοῦ λειτουργίας, ἀναλυτικοῦ προγράμματος μαθημάτων κλπ. Ταῦτα ἐλειτούργησαν εἰς τὴν Χαλκίδα, Τρίπολιν, Σύρον καὶ Κέρκυραν. Ὁ Νόμος οὗτος ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἐκδοθέντων Νόμων τοῦ 1881, 1909, 1917, 1919, 1922, 1931, 1932. Τὸ 1934 ἐξεδόθη ὁ Νόμος «περὶ τῶν ἐν τῷ Κράτει Ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς», τὸ 1938 ὁ «περὶ ἰδρύσεως προπαρασκευαστικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς παρὰ τῷ Ὁρθοτροφεῖῳ Βουλγαριμῆς», ὅστις ἐντὸς διετίας κατηργήθη. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐξεδόθη ὁ Νόμος 1213 «περὶ τῶν ἐν τῷ Κράτει Ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς», τὸ 1940 ὁ Α.Ν. 2507 «περὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Κορίνθου», τὸ 1942 «περὶ Ἱεροδιδασκαλείου ἐν Γιαντισοῖς καὶ Λαμίᾳ», τὸ 1943 Ν.Δ. «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν», αἱ ὁποῖαι δι' ἑτέρου Νόμου τὸ ἴδιον ἔτος κατηργήθησαν.

Τὸ 1945 διὰ τοῦ Α.Ν. 218 παρουσιάζεται μία οὐσιαστικὴ μεταβολὴ ἐπὶ τὰ βελτίω, διότι ἰδρύθη παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Παιδείας («Ἐποπτικὸν Συμβούλιον Ἐκκλησιαστικῆς, Ἐκπαιδεύσεως»), μετὰ τὰς αὐτὰς ἀρμοδιότητας, τὰς ὁποίας ἄσκει τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἐπὶ τῆς λοιπῆς Ἐκπαιδεύσεως. Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τούτου ὀρίζεται Συνοδικὸς Ἀρχιερεὺς, προτεινόμενος παρὰ τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου, μέλη δὲ τοῦ Συμβουλίου, εἰς τῶν Νομικῶν Συμβούλων τοῦ Κράτους, ὁ Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὁ Γεν. Διευθυντὴς Θεσησκευμάτων καὶ εἰς Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος. Ἡ παρουσία τοῦ Μητροπολίτου ἦτο μᾶλλον σιωδῆς, διότι τὸ μὲν Συμβούλιον συνεδρίαζεν ὡς συνηθὺς ἀπαξ τοῦ μῆρος, τὰ δὲ καθήκοντα τοῦ Ἀρχιερέως ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους ἐορτῶν καὶ Θέρου δὲν τῷ ἐπέτρεπον, ἵνα παρακολουθήσῃ τὰ κατὰ τὰς συνεδρίας συζητούμενα θέματα, νὰ κατατοπισθῇ ἐπαρκῶς, τόσον ὡς πρὸς τὰ προτεινόμενα πρὸς διορισμὸν πρόσωπα,

διδασκτικὸν κ.λ.π. προσωπικόν, ὅσον καὶ διὰ τὰς γενομένης μεταθέσεις, μετατάξεις, προαγωγὰς αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν εὐρυθμίαν ἢ οὐ λειτουργίαν τῶν διαφόρων τύπων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, οὐδὲ ἠδύνατο ἐπαρκῶς νὰ ἐνημερώσῃ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἐπὶ ὠρισμένων σοβαρῶν ζητημάτων, ὥστε αὐτὴ νὰ λάβῃ τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα. Ταῦτα καὶ τινὰ ἄλλα ἀντελήφθη ἐκ προσωπικῆς πείρας κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ εἶχον τὴν προεδρίαν τοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον σημειώτεον, ἠδύνατο νὰ συνεδριάξῃ καὶ ἀπόντος τοῦ Ἀρχιερέως. Οὕτω, πρόσωπα πάντῃ ἀκατάλληλα διωρίζοντο εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαίδευσιν ἢ καὶ σκάνδαλα σοβαρὰ ἐκαλύπτοντο, πρὸς ἀνυπολόγιστον ἠθικὴν ζημίαν τῶν ἱεροσπουδαστῶν.

Ἐπανερχόμενοι παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ 1945 διὰ τοῦ Α.Ν. 540 ἰδρύθησαν «ἑπτὰ νέα Ἐκκλησιαστικὰ Σχολαί», δεχόμενοι εἰς τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις μαθητὰς μὲ Ἀπολυτήριον Δημ. Σχολείου καὶ ἡλικίας μέχρι 17 ἔτων, ἐν Ἀνώτερον Φροντιστήριον καὶ ἐξ Κατώτερα, τὰ ὁποῖα ἐδέχοντο ἐνήλικας μαθητὰς ἀποφοίτους Δημ. Σχολείου καὶ ἔχοντας τὰς διὰ χειροτονίαν Κανονικὰς προϋποθέσεις. Τὸ ἔτος 1947 μετετράπησαν ταῦτα εἰς Ἀνώτερα. Τὸ αὐτὸ ἔτος διὰ τοῦ 3775 Β.Α. ἰδρύθη ἐν Τήνῳ «Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον». Τὸ ἔτος 1958 ἐξεδόθη τὸ 3885 Ν.Δ. «περὶ ἰδρύσεως Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ» μὲ τὸν σκοπὸν, ὅπως οἱ ἐξερχόμενοι μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ διδασκάλου καὶ ἐρέως ἐπανδρώσων κενὰς ἐφημεριακὰς θέσεις μικρῶν χωρίων, κυρίως τῶν παραμεθορίων περιοχῶν. Ἀυστηρῶς, διὰ λόγους οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, ἡ Σχολὴ αὕτη δὲν ἀνταπεκρίθη καλῶς εἰς τὰς προσδοκίας τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Διατάγματος ἐδόθη ἡ χαριστικὴ βολὴ εἰς τὰς ἑπτατάξιους Ἐκκλησιαστικὰς Σχολὰς, αἱ ὁποῖαι μέχρι τότε εἶχον ὄχι μόνον τὸν προβλεπόμενον ἀριθμὸν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ἰδιοσυντηρήτους. Μετὰ τὴν μετατροπὴν αὐτῶν εἰς ἐξατάξιους, μὲ δικαίωμα ἐγγραφῆς κατόπιν ἐξετάσεων μαθητῶν ἐχόντων ἐνδεικτικὸν Β' τάξεως ἐξατάξιον Γυμνάσιον, ἤρχισε νὰ κατέρχεται ἢ στάθμῃ ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς, διότι ἀφῆρθη ἢ δυνατότης ἐπιλογῆς μαθητῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐγγραφόμενοι εἰς τὸ Γυμνάσιον, καὶ μὲ ἐπίδοσιν μάλιστα εἰς τὰ μαθήματα, δὲν ἀπεφάσιζον μετὰ ταῦτα νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Σχολὰς καὶ μάλιστα μὲ δύο ἔτη ἐπὶ πλέον φοιτήσεως.

Κατέφευγον λοιπὸν ἵνα σπουδάσωσιν ἢ οἱ ἐν τῷ Γυμνασίῳ ἀνεπίδεκτοι μαθήσεως ἢ οἱ μὴ δυνάμενοι δι' οἰκονομικοὺς λόγους νὰ συνεχίσωσι τὰς σπουδὰς των, ὁποῖα εὐρισκὸν ἐκτός τῆς σπουδῆς στέγην καὶ τροφήν, ἢ καὶ ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς θθεώρουν τὰς Σχολὰς ὡς σωφρονιστήρια. Ἀπὸ ζῆλον ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ προσερχόμενοι, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὑφιστάμεθα ὡς Ἐκκλησία μέχρι σήμερον. Ἐν ἐπὶ πλέον σοβαρὸν αἴτιον τῆς ἐν μέρει κακοδιαμονίας τῶν παντὸς τύπου Ἐκκλησιαστικῶν Σχολείων εἶναι καὶ τὸ ὅτι, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσχυροῦσης Νομοθεσίας, οἱ Διευθυνταὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν καὶ Φρον-

τιστηρίων φέρουν τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἢ καὶ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ, ἐν τῇ ἐνασχέσει δὲ τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἔνιοι ἄλλοτε μὲν συμπεριφέρονται δικτατορικῶς πρὸς τὸ διδασκτικὸν καὶ λοιπὸν προσωπικόν, ἐφ' ὅσον ἐξ αὐτῶν ἐξαρτῶνται αἱ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐκθέσεις διαβαθμίσεων, προαγωγῶν κ.λ.π., ὁποῖα ἀναγκάζονται νὰ καθίστανται πειθίρια ὄργανα τούτων, ἄλλοτε δὲ ἐπειδὴ καὶ ὁ Διευθυντὴς εἶναι ἀνθρώπος μὲ ἐλαττώματα μικρὰ ἢ μεγάλα, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ καθημερινοῦ συγχρωτισμοῦ γίνονται ἀντιληπτά, καθίσταται οὐχὶ σπανίως ἀντικείμενον ἐκβιασμοῦ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ, ὁποῖα καὶ εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἀποβαίνει τοῦτο εἰς βάρος τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς, μὲ σοβαρὰ ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν μαθητῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς οἰκοτροφείοις τῶν Σχολῶν τὰ πάντα συζητοῦνται καὶ κρίνονται.

Μετὰ ταῦτα ἔχομεν τὴν ἐκδοσιν τοῦ Νόμου περὶ μονοετοῦς φοιτήσεως ἐνηλίκων εἰς Φροντιστήρια καὶ χειροτονίαν αὐτῶν εἰς συνοριακὰς Ἱ. Μητροπόλεις.

Τὸ δὲ 1967 ἐξεδόθη ὁ Α.Ν. «περὶ ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας Ἀνωτάτης Σχολῆς Ὁρθοδόξων Σπουδῶν» ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας. Ὡς δὲ ἀναφέρεται εἰς τὸ Β' ἄρθρον, σκοπὸς τῆς ἰδρυομένης Σχολῆς εἶναι ἡ συμβολὴ εἰς τὴν δημιουργίαν Ὁρθοδόξου κλήρου ὑψηλῆς Χριστιανικῆς καὶ πνευματικῆς παιδείας.

Ἐκ τῶν ἐν τάξει ἐκτεθέντων ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευσις μὲ τὰς συνεχῶς ὑφισταμένας τροποποιήσεις καὶ τοὺς ἀλληλοδιαδόχως ἐκδιδόμενους Νόμους καὶ Διατάγματα (συνκεκριμένως ἐξεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι σήμερον 32 τοιαῦτα), δὲν ἔτυχε τοῦ ἀναγκαίου προγραμματισμοῦ καὶ σχεδίου σταδιακῆς ἐπὶ τὰ βελτίω ἐξελίξεως. Οἱ ἐκάστοτε ἀρμόδιοι, πιεζόμενοι ἢ ἀπὸ προσωπικὰς τῶν ἀρχιερέων ἢ κομματικῶν παραγόντων ἐπιδιώξεις ἢ καὶ τὴν ἀνάγκην ἀμέσου καλύψεως ἐφημεριακῶν κενῶν, ἐφαρμόζοντες πειραματικῶς διάφορα συστήματα ὅπως προχείρως, ἐδημιούργησαν μίαν πολύπλοκον ἐκπαιδευτικὴν νομοθεσίαν. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δὲ ταύτης μᾶς πείθει μία σύντομος στατιστικὴ τοῦ τί ἀπέδωσαν αὐταὶ εἰς ἱερεῖς. Οὕτω, αἱ δύο Θεολογικαὶ Σχολαὶ δίδουν κατ' ἀναλογίαν τὸ 3% εἰς κληρικούς. Ἡ ἀνωτέρα Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης τὸ 70% εἰς ἱερεῖς διδασκάλους, ἤτοι 13-15 τὸ ἔτος. Σημειωτέον, ὅτι καταβάλλεται προσπάθεια παρὰ τῶν σπουδαστῶν, ὅπως διορίζονται διδάσκαλοι χωρὶς νὰ ὑποχρεῶνται νὰ χειροτονηθῶσι. Λέγεται δὲ ὅτι πρὸς τοῦτο συνέπηξαν καὶ σύλλογον. Τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Βελλᾶς δίδει τὸ 2-3% εἰς ἱερεῖς, διότι τὸ πτυχίον τῆς Σχολῆς ἐξασφαλίζει εἰς αὐτοὺς τὸν διορισμὸν των ὡς διδασκάλων χωρὶς τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς χειροτονίαν. Τὰ Ἀνώτερα Ἐκκλησιαστικὰ Φροντιστήρια δίδουν τὸ 85%, ἤτοι ἐπὶ 152 μαθητῶν χειροτονοῦνται οἱ 123. Αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ ἐξετάξιαι Σχολαὶ παρουσιάζουν κατ' ἔτος ποσοστὸν 25-30%. Σημειωτέον, ὅτι οἱ πτυχιούχοι δὲν δύνανται νὰ προσέλθωσιν ἀμέσως εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου λόγῳ ἡλικίας. Τὸ Ταχύρρυθμον

Φροντιστήριον Τήνου με ἀριθμὸν σπουδαστῶν 46 ἔχει χειροτονηθέντας 44, ἥτοι τὸ 96%.

Ἐκ τῆς στατιστικῆς ταύτης προκύπτει, ὅτι κατ' ἔτος εἰσέρχονται εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου 211-215 νέοι ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι μόνις καλύπτουν τὰ φυσιολογικῶς δημιουργούμενα 240-250 κενὰ λόγῳ συνταξιοδοτήσεως, θανάτου, ἀσθενειῶν κλπ. λόγων.

Ἐκ τῶν παρὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν παρασχεθέντων στοιχείων, τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσεν ἡ Ἱ. Σύνοδος, προκύπτει ὅτι αἱ ἐνοριαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς Δωδεκανήσου καὶ Κορήτης, ἀνέρχονται εἰς 7.474, οἱ δὲ σήμερον ἐν ἐνεργείᾳ ἐφημέριοι εἰς 7321. Τὰ ὑφιστάμενα κενὰ ἀνέρχονται εἰς 800, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 430 περίπου ἐφορίζονται εἰς τὴν παραμέθοριον. Οὕτω οἱ κατ' ἔτος χειροτονοῦμενοι ἱερεῖς καλύπτουν μόνον τὰ κατ' ἔτος δημιουργούμενα κενὰ, συνεπῶς αἱ 800 κενὰ ἐφημεριακαὶ θέσεις ἐξακολουθοῦσι νὰ εἶναι κενὰ. Τὴν ἀναγκαιότητα τῆς πληρώσεως τῶν ἀπὸ ἐτῶν ὑφισταμένων κενῶν ἐπεσήμαναν συνεχῶς δι' ἐμπειριστατωμένων ἀναφορῶν πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον οἱ Σεβ. Μητροπολιταί. Τὸ αὐτὸ δι' ἐμπιστευτικῶν ἐγγράφων ἔπραξεν καὶ τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ἐν οἷς κατέτόνιζεν τὴν ἀπὸ ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς πλευρᾶς γενομένην διάβρωσιν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῶν παραμεθορίων περιοχῶν. Ὁμοίως, ἀναφορὰ Χριστιανῶν καὶ δημοσιεύματα τοῦ Τύπου τὰ αὐτὰ ἀνέφερον. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐμελέτησε τὸ θέμα καὶ συνεκέντρωσε τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα σὰς ἀνέφερα, καὶ πρὸς ἄμεινον ἐξυπηρέτησιν συνέταξε Νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἰδρύονται τέσσαρα ταχύρρυθμα Φροντιστήρια, τὰ ὁποῖα θὰ δέχονται σπουδαστὰς ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους προέτειναν οἱ Σεβ. Μητροπολιταί, με ἀποδεικτικὰ σπουδῶν διαφόρων Γυμνασιακῶν τάξεων καὶ Ἀπολυτήριον Δημ. Σχολείου. Ἡ φοίτησις θὰ εἶναι τριετής καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος θὰ παρακολοθηθῶσιν ὑποχρεωτικῶς οἱ σπουδασταί, οἱ ὅποιοι ἐφ' ὅσον ἔχουν τὰς νομίμους καὶ κανονικὰς προϋποθέσεις, θὰ χειροτονοῦνται καὶ θὰ ἐγγράφονται εἰς τὰς οικείας μισθοδοτικὰς καταστάσεις, τὰ δὲ ἕτερα ἔτη θὰ μελετοῦν καὶ θὰ ἐξετάζονται εἰς τὸ τέλος τοῦ Σχολικοῦ ἔτους ὡς κατ' οἶκον διδασκόμενοι, διὰ νὰ λάβωσι τὸ σχετικὸν πτυχίον. Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον μέτρον ἀνάγκης πρὸς κάλυψιν τῶν κενῶν.

Τὸ ὑλικόν, με τὸ ὁποῖον τροφοδοτεῖται σήμερον ὁ σπουδαστῆς εἴτε πανεπιστημικῆς εἴτε ἄλλου τύπου Σχολῆς, χαρακτηρίζει δεόντως ὁ Μακαριώτατος εἰς τὸ Σχέδιον ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἡ εἰς τοὺς ὑποψηφίους διὰ τὸν κλῆρον μας παρεχομένη ἀνωτέρα καὶ ἀνωτάτη μόρφωσις σύγκειται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν συσσώρευσιν γνώσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ μέγα ποσοστὸν, εἶναι ἀμέσως μὲν παντελῶς, ἐμμέσως δὲ ἴσως κατὰ τὸ πλεῖστον ἀχρηστοὶ εἰς αὐτόν. Ἀτυχῶς, ἡ Ἐκκλησία δὲν κατόρθωσε μέχρι στιγμῆς, νὰ συλλάβῃ τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦ κλήρου αὐτῆς πρόγραμμα καὶ πολὺ ὀλιγώτερον, νὰ ἐπιδιώξῃ κατόπιν τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ. Τὰ προγράμματα τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ: ν' Ἐκκλησια-

στικῶν Φροντιστηρίων ἀφ' ἑτέρου, τὰ ὁποῖα ἐξ ὀλοκλήρου ἔπρεπε νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν τοὺς ἐν αὐτοῖς φοιτῶντας ἱκανοὺς νὰ ἀναδεχθοῦν τὸ μέγα τῆς ποιμαντορίας ὑπόουγμα, ἀποτελοῦν ἐν πολλοῖς κακὴν καὶ ἀνεπαρκῆ ἀντιγραφήν τοῦ προγράμματος τῶν Θεολογικῶν τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῶν. Ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα τῶν Σχολῶν τούτων, ἀτυχῶς, πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου τῆς. Οἱ ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς ἐκπαιδευόμενοι ἐφοδιάζονται διὰ πλήθους γνώσεων, αἱ ὁποῖαι ὑποτίθεται, ὅτι θὰ τοὺς ἀναδείξουν εἰς ἐπιστήμονας, ἥτοι εἰς πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀποκλειστικῶν αὐτῶν ἀπασχόλησιν θὰ ἔχουν μετὰ ταῦτα τὴν θεραπείαν τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἐπιδιώξις αὕτη δὲν εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου σαφῆς, διὰ τοῦτο καὶ ὡς πρὸς τὸν τομέα τοῦτον, ἡ κατὰ τῆς τῶν ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς φοιτῶντων δὲν εἶναι ἐπιτυχή». Ἐνταῦθα ὁ Μακαριώτατος με σαφῆρειαν καὶ ἀντικειμενικότητα ἐξετάζει τὸ ἑλλιπὲς σύστημα τῆς μορφώσεως ὄχι μόνον τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν θεολόγων με τὰ γνωστὰ ἀποκαρδιωτικὰ ἀποτελέσματα. Διότι ἐνῶ ἔχομεν πλῆθος Σχολῶν καὶ Φροντιστηρίων, δὲν ἔχομεν ἐπαρκῆ κλῆρον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα ἀρτίως ἀπὸ τε θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς πλευρᾶς κατηρητισμένον.

Αἱ εὐθῆναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου βαρύνουν κυρίως τὴν Διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἀρμοδιότητας αὐτῆς ἀφῆκε κατὰ καιρὸς νὰ ἀναλάβουν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐφήρμοσαν μεθόδους καὶ συστήματα μὴ ἀνταποκρινόμενα οὔτε εἰς τὸ Ὁρθόδοξον φρόνημα οὔτε εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀυστηρῶς, τινὲς τῶν θεολόγων τῶν ἀπὸ Πανεπιστημιακῆς ἑδρας διδασκόντων ἢ ἀπὸ Γυμνασιακῆς τοιαύτης, παρασυρόμενοι ἐκ προσωπικῶν ἀντιλήψεων ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, καταφέρονται δομῶτα κατὰ τῶν κληρικῶν ἢ ἀναπτύσσου μετ' ἐμφάσεως διδασκαλίαν, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἀμφιβολίας εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐφήβων ἢ τῶν σπουδαστῶν ἢ καὶ μαραίνου τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀλήθεια πάντως εἶναι μία· οἱ κ.κ. θεολόγοι δὲν εἶναι ἀπλῶς καθηγηταί ἢ μόνον Δημόσιοι ὑπάλληλοι· εἶναι κυρίως διάκονοι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ διδάσκουν τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ἀλήθειαν ἐξ ὀνόματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Συνεπῶς καὶ ἡ διδασκαλία των, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ των πρέπει νὰ διαποτίζεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν, τὴν ὁποῖαν ἔχουν κληθῆ νὰ μεταλαμπαδεύσων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῶν ὁποίων φέρομεν ἀκεραίαν τὴν εὐθῆνην.

Γεγονὸς εἶναι, ὡς πάντες ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι ἔχει πλέον ὀριμάσει ἡ ἀνάγκη τῆς ὀρθώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας, ἀνευ προχειρολόγων λύσεων.

Καὶ τὸ μὲν Κρατος, πρὸς τιμὴν του, δαπανᾷ μέχρι ἤμερον σοβαρὰ ποσὰ διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐκπαίδευσιν, ἥτοι τὴν μισθοδοσίαν τοῦ προσωπικοῦ, τὴν

συντήρησιν καὶ διατροφήν ὑποτρόφων, διὰ κτιριακὰς ἐγκαταστάσεις, σχολικὰ βιβλία κλπ. Τὸ σοβαρὸν δι' ἡμᾶς θέμα εἶναι ἡ μελέτη τῆς ἀνακατατάξεως τῶν διαφορῶν τύπου Σχολῶν καὶ κυρίως τὸ ἔμφυτον ἕλικόν, ἢτοι ἡ ἐπιλογή τοῦ καταλλήλου διδακτικοῦ κλπ. προσωπικοῦ, διότι ἄνευ ἀνανεώσεως τοῦ δυναμικοῦ τούτου οὐδεμία τῶν ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας ἐπιδιώξεων εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἡδὴ διὰ τοῦ δημοσιευθέντος Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ Ἀνωτέρα καὶ Μέση Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία περιέχεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς χεῖρας τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 παρ. 4, αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Σχολαὶ εἶναι Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου καὶ ἀπολαύουσι τῶν προνομίων τοῦ Κράτους. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 10 παρ. 3, ἡ Ἱερά Σύνοδος παρακολουθεῖ καὶ ἐλέγχει τὰ τῶν Σχολῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικῶς ἔρχεται συνεπικουρὸς εἰς τὴν εὐρυθμὴν λειτουργίαν αὐτῶν. Εἰς τὸ ἄρθρον 16 παρ. 1 συνιστᾶται εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας, ἢτοι τῆς μορφώσεως καὶ ἐπιμορφώσεως τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἐν γένει Ἐκκλησιαστικοῦ ἐμμίσθου καὶ ἀμίσθου ἐθελοντικοῦ προσωπικοῦ, οὐσα ἐννεαμελῆς (ἢτοι ἐκ τριῶν ἀρχιερατικῶν μελῶν καὶ ἐξ αἰρετῶν). Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 39 ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἄνευ ἔξωθεν παρεμβάσεως ἰδρύει εἰδικὰς Σχολὰς Μέσης καὶ Ἀνωτέρας Παιδείας καὶ Φροντιστήρια ἐπιμορφώσεως διὰ πάσας τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς εἰδικότητος. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ μελετηθῇ ὁ τρόπος τῆς καλύτερας ὁργανώσεως τῶν ἰδρυτέων Σχολῶν, τῶν ἐν αὐταῖς ἀπασχολουμένων, τοῦ διδακτικοῦ, διοικητικοῦ καὶ κατατέρον προσωπικοῦ, τῶν προγραμμάτων αὐτῶν, τῆς διδασκείας καὶ ἐξεταστῆς ὕλης, τῶν ἐξετάσεων, ἀποδεικτικῶν σπουδῶν, πτυχίων καὶ διπλωμάτων, τὰ γραμματικὰ καὶ λοιπὰ προσόντα εἰσακτέων μαθητῶν καὶ φοιτητῶν, καὶ πάντα τὰ συναφῆ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματα.

Αἱ Σχολαὶ δέον ὅπως ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς συνθήκας ἐργασίας τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῶν προοριζομένων δι' ἀνάλογον ἔργον, ὥστε τὸ σύστημα ἐργασίας, αἱ γνώσεις καὶ λοιπὰ προσόντα νὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν. Ἡ Χριστιανικὴ ἀγωγή δράσεως καὶ ἡ ποιμαντικὴ ψυχολογία ἀπαιτοῦν διαφορῶν τρόπον μεταχειρίσεως ὡς πρὸς τὸν ἀγρότην, τὸν ἐργάτην, τὸν στρατιωτικόν, τὸν ἐπιστήμονα, τὸν ἐμπορευόμενον κ.λ.π. Συνεπῶς, καταλλήλως πρέπει νὰ εἶναι προητομασμένοι οἱ ἱερεῖς, ὥστε καὶ νὰ κατανοῇ καὶ νὰ δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ τῶν κόσμου.

Ἐπὶ τῶν σημερινῶν δεδομένων δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν αὐτὴν εἰς τρεῖς κατηγορίας:

1) Τὴν Μέσην, ἢτις θὰ περιλαμβάνῃ Σχολὰς καὶ Φροντιστήρια διὰ κληρικούς προοριζομένους κυρίως διὰ τὴν ὑπαιθρον.

2) Τὴν Ἀνωτέραν μὲ Σχολὰς, Φροντιστήρια, Σεμινάρια, Σχολὰς ἐπιμορφώσεως διὰ κληρικούς προοριζομένους κυρίως δι' ἀστικά κέντρα.

3) Τὴν Ἀνωτάτην, ἢ ὁποία θὰ ἐκπαιδεύῃ τὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας τὰ προοριζόμενα δι' ἐπιτελικὰς θέσεις, Ἐκκλησιαστικούς Ὄργανισμούς καὶ ἐνορίας μεγάλων ἀστικῶν κέντρων.

Ἐκτὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κλήρου εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ Ἐκκλησία διὰ τοὺς συνεργάτας αὐτῆς λαϊκοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἀνάγκη μιᾶς Ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς καὶ ἐπιμορφώσεως, ὥστε καὶ ὑπολογισμὸς νὰ εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν καὶ οὐσιαστικώτερα. Τοιοῦτοι συνεργάται εἶναι τὸ κατώτερον προσωπικὸν τῶν Ἱερῶν Ναῶν, ἢτοι οἱ ψάλται, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ὑπαιθρον δυστυχῶς ἀρχίζουν καὶ ἐκκλίπουν· οἱ νεωκόροι, διότι καὶ οὗτοι συνεργάται τοῦ ἱερέως εἶναι· οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ναοῦ, οἵτινες δέον ὅπως ἀντιληφθοῦν ποῖος ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἐξυπηρετοῦν καὶ οὕτω συμβάλλον θετικώτερον εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν συμφερόντων τοῦ Ναοῦ· τὰ μέλη τῶν φιλοπτύχων ταμείων, αἱ ἐφορίαι Κατηχητικῶν Σχολείων, οἱ ἀρχηγοὶ καὶ τὰ στελέχη τῶν κατασκηνώσεων, τὸ προσωπικὸν τῶν μορφωτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τῆς Ἐκκλησίας, διότι σήμερον χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν λειτουργοῦσι πλεῖστα ὅσα ἰδρύματα μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ ἀξιοζήλευτον δρασιν.

Ἐπίσης μίαν τῶν Σχολῶν, καταλλήλως διοργανομένην, δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ εἰδικὰς συγχρόνους ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς ὠρισμένας περιοχάς, ὡς εἰς Δυτ. Γερμανίαν, ὅπου οἱ ἀπόδημοι ὑφίστανται τρομερὰς πιέσεις ἐκ μέρους διαφορῶν προπαγανδῶν ἢ καὶ κινδυνεύουν ἀπὸ τὴν μάλιστα τῆς ἀνηθικότητος. Ἐὰν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀφελλητισμοῦ, τὸ ὁποῖον καλλιιεργεῖται ὑπὸ τινων κληρικῶν, τότε ἡ ἀνάγκη καθίσταται ἐπιτακτικώτερα.

Σοβαρῶς ἐπίσης πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν Ἱεραρχίαν καὶ τὸ ζήτημα τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστελλομένων, μὲ ὑποτροφίας καὶ δι' ἐδρυτέρας σπουδὰς, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν Θεολόγων, μὲ γνώμονα κυρίως τὸ ἦθος, τὴν σύνεσιν καὶ τὸ Ὁρθόδοξον φρόνημα. Ἄλλως ἀντὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν χρησίμων γνώσεων, ἀναλόγων μὲ τὴν εἰδικότητά των, θὰ ὑποστοῦν τὴν ἐπιδρασιν τῶν διαφορῶν ὀρθολογιστικῶν ρευμάτων, τῶν ἄνευ Χριστοῦ θεολογικῶν τάσεων, τοῦ κακῶς ἐννοουμένου συγχρονισμοῦ ἢ θὰ ὑποστοῦν ἠθικὴν διάβρωσιν καὶ θὰ ἐπίστρέφουν προξενοῦντες ζημίαν ἀντὶ ὠφελείας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Διὰ τοῦτο μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ κατόπιν βασάνου νὰ δίδεται ἡ ἄδεια σπουδῶν, νὰ καθορίζεται ὁ χρόνος, ὁ τόπος, ἡ εἰδικότης τὴν ὁποίαν θὰ ἀκολουθήσουν, ὥστε νὰ τοποθετηθοῦν ἐπανερχόμενοι εἰς τομεῖς ἔχοντας ἀνάγκη τῆς προσφορᾶς των.

Τέλος, μιὰ ἱεράρχησις τῶν ἀναγκῶν καὶ ἀνάλογος τρόπος ἀντιμετωπίσεως αὐτῶν πιστεύομεν, ὅτι θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δυνατότητα, ὥστε μὲ ἐν πρόγραμμα μακρῶς πνοῆς νὰ ρυθμίσῃ τὸ σοβαρὸν τοῦτο θέμα κατὰ τὸν καλύτερον καὶ ἀποδοτικώτερον δυνατὸν τρόπον.

Μακαριώτατε,
Ἅγιοι ἀδελφοί,

Προσεπάθησα ἐν συντομίᾳ νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον ὑμῶν πῶς ἔχει τὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου πρόβλημα καὶ ἐν ἀπολύτως γενικαῖς γραμμαῖς τὸ δέον γενέσθαι, ἢ δὲ Ἱεραρχία καλεῖται ὡς ὅπως ἀρμοδίᾳ νὰ ἀναλάβῃ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰς εἰθύνων αὐτῆς, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ποδηγετήσεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ διαπαιδαγωγήσεως τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Τὴν Κυριακὴν, 9 Μαρτίου 1969, ἡ Αὐτοῦ Μακαριώτατος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ἀΐμας Προσευχῆς Ἑλλήνων Σπουδαστῶν. Τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Εὐρίπου κ. Βασίλειος.

Πλεῖστοι Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι ἱερούργησαν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναοὺς τῆς περιφέρειας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὁμόρων αὐτῇ Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ ἐκήρυξαν τὸν θεῖον λόγον.

Τὴν μεσημβριανὴν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρέθεσε εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ μεγάρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐπίσημον γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν ἀξιολύμων μελῶν τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὸ γεῦμα παρεκάθησαν ὁ Β' Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Πατίλης, ὁ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων ὑπουργὸς κ. Παπακωνσταντίνου, ὁ ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων κ. Σιώρης, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ὁρησκευμάτων καθηγητῆς κ. Ἀθανάσιος Χαστούπης καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Β' Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀντήλλαξαν προβόσεις.

Τὸ ἀπόγευμα ὁ Μακαριώτατος καὶ πλεῖστα μέλη τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας παρηκολούθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν τὴν ὁμιλίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς κ. Βασ. Κιόρτση ἐπὶ τοῦ θέματος: «Ἡ σημασία τῆς Προσευχῆς εἰς τὸν τεχνοκρατούμενον κόσμον μας».

ΣΤ' ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 10 Μαρτίου ὁ Μακαριώτατος, ἀπαντῶν ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς προλαβούσας συνεδρίας σχολιασθέντων σημείων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἐκ μέρους πολλῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων, παρέσχε τὰς δεούσας διασαφήσεις ἐπ' αὐτῶν. Εἰδικώτερον:

1) Ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας κλπ. ὡς Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου εἶπεν, ὅτι ἡ διάταξις ἀνεγράφη ἐκ τοῦ Σχεδίου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1962 — 1964, ἐγκριθεῖσα τότε ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας.

2) Ὡς πρὸς τὴν διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου θεσπιζομένην συμμετοχὴν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου

εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφερθεὶς εἰς τὰ σχετικὰ ἄρθρα αὐτοῦ, ἀπέδειξεν ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος εἰσάγεται κατὰ τρόπον ἐπιωφελῆ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐξασφαλιζομένης ἐν τῷ πλαίσῳ τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἀγαστῆς συνεργασίας Κλήρου καὶ Λαοῦ.

3) Ὡς πρὸς τὸν τρόπον συνθέσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐτόνισεν ὅτι οὗτος διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ εἶναι δημοκρατικώτατος, πλησιάζει δὲ περισσότερο πρὸς τὴν ἐπιταγὴν τῶν Ἱερῶν Κανόνων, καθ' ὅσον διὰ πρώτην φορὰν δίδεται εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ τὴν ἐκπροσώπησίν της.

4) Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον, κατὰ τὸ ὅποιον διατάξεις τινὲς τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἀποτελοῦν ἀντιγραφὴν ἀντιστοίχων ἄρθρων ἐκ Καταστατικῶν Χαρτῶν ἄλλων ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἶπεν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθὲς διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν παρεσχέθη ἡ δυνατότης διὰ τεχνικοῦς λόγους νὰ συμβουλευθῶμεν ἐγκαίρως τοὺς Καταστατικοὺς Χάρτας καὶ ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, περιορισθέντες μόνον εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας.

5) Ὡς πρὸς τὴν διὰ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου εἰσαγομένην διάκρισιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων εἰς Δογματικούς καὶ Διοικητικούς, ὁ Μακαριώτατος ὑπέμνησεν ὅσα ἐκτενῶς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διέλαβε κατὰ τὴν Εἰσήγησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης τακτικῆς συνεδρίας, ἥτοι ὅτι ὄχι μόνον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν τοιαύτην διατύπωσιν, ἀλλ' ὅτι ἀντιθέτως μετὰ τῆς Ἀριστίνδην Ἱερᾶς Συνόδου ἐπραξε πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἀναγραφῆς τῆς τοιαύτης ἀντικανονικῆς διατυπώσεως ἐν τῷ Συντάγματι καὶ τῷ Καταστατικῷ Χάρτι.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Μακαριώτατος ἀνεφέρθη εἰς τὴν διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου παρεχομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐλευθερίαν, ὅπως ρυθμίζῃ τὰ τοῦ οἴκου της, ἥτοι ὅσον ἀφορᾷ:

1) Εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἐγκατάστασιν καὶ μὀρφωσιν τῶν ἐφημερίων.

2) Εἰς τὴν ρύθμισιν πάντων τῶν ζητημάτων τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων, τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνελεύσεως, τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως, τοῦ Κεντρικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

3) Ὡς πρὸς τὴν ἴδρυσιν, διοίκησιν καὶ λειτουργίαν τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

4) Ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν, διορισμὸν, προαγωγὴν, μετάθεσιν κλπ. τοῦ παντὸς εἴδους ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

5) Ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα ἰδρύσεως Σχολῶν Μέσης καὶ Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας.

6) Ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν καὶ διοίκησιν τῶν Προσκυνημάτων.

7) Ὡς πρὸς τὴν περιφρούρησιν, διοίκησιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, καὶ

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος ἐδέχθη τὴν 28 Φεβρουαρίου 1969 εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἐκπρόσωπους τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ ξένου Τύπου, πρὸς τοὺς ὁποίους προέβη εἰς δηλώσεις ἐπὶ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν ἀρχῇ ὁ Μακαριώτατος ἀνέγνωσε τὸ ἀκόλουθον κείμενον:

«Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἐκ δημοσιευμάτων, τὰ ὁποῖα τείνουν νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ νέος Καταστατικὸς Χάρτης κατηρτίσθη χωρὶς νὰ ἀκουσθοῦν οἱ κυριώτεροι τῶν Θεολόγων μας, οἱ ὁποῖοι τάχα «οὐδὲ κἀν ἠρωτήθησαν ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου» καὶ ὅτι οὗτοι «θὰ ἔπρεπε νὰ παρακληθοῦν, ὅπως, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, μελετήσουν τὸν Χάρτην καὶ ὑποβάλλουν τὸ πόρισμα τῆς τοιαύτης μελέτης των» ἐπιθυμεῖ νὰ πληροφορήσῃ ὑπευθύνως τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν τὰ ἐξῆς:

1) Ὅτι οἱ Καθηγηταὶ Π. Μπρατσιώτης καὶ Ἀ. Ἀλιβιζᾶτος εἶχον τὸ κείμενον τοῦ Σχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου εἰς τὴν διάθεσίν των ἀπὸ τῆς 16ης τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου, παρεκλήθησαν δὲ ἔκτοτε, ὅπως διατυπώσουν (τὸ πόρισμα τῆς τοιαύτης μελέτης των). Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν πρῶτος, ἐπανεπιμύμενος ἀκόμη καὶ πρὸ μηνὸς περίπου ἐδήλωσε, ὅτι λόγω τῶν πολλῶν του ἀπασχολήσεων δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ μελετήσῃ. Ὁ δὲ καθηγητὴς κ. Ἀλιβιζᾶτος εἶχε τὴν καλωσύνην, ὅπως μελετήσῃ ἐπισταμένως τὸ Σχέδιον τοῦ νέου Καταστατικοῦ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ δι' ἐπτασελίδου ἰδιοχειροῦ ἐπιστολῆς του παρατηρήσεις.

8) Ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα τῆς ρυθμίσεως ἐλευθέρως τῆς λειτουργίας καὶ δράσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Ἐν συνεχείᾳ ἐτέθησαν εἰς ψήφοφορίαν αἱ διατυπωθεῖσαι προτάσεις τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων, ἀποφασισθέντων παμπήφει τῶν ἐξῆς:

1) Ὅπως συγκληθῆ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας κατὰ τὸν προσεχῆ Νοέμβριον.

2) Ὅπως ζητηθῆ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡ ἀπὸ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἀπάλειψις τῆς ἀντικανονικῆς διακρίσεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων εἰς Δογματικούς καὶ Διοικητικούς, ἐκφρασθῆ δὲ ἡ εὐχὴ ὅπως ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἀπαλειφθῆ αὕτη καὶ ἐκ τοῦ Συντάγματος.

3) Ὅπως ζητηθῆ ἡ κατάργησις τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 29 παραγρ. 1 περὶ καταργητέων Ἱερῶν Μητροπόλεων διὰ τοὺς ἐν Ὑπομνήματι, ὑποβληθέντι

Αἱ παρατηρήσεις αὗται τοῦ κ. Καθηγητοῦ ἐλήφθησαν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ Σχεδίου, ἡ Ἱερά δὲ Σύνοδος τοῦ εἶναι δι' αὐτὰς βαθύτατα εὐγνώμων, τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον εἰς ἄλλην του προγενεστέρην ἐπιστολήν, σχολιάζων τὸ πρῶτον προσχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως εἶχε τεθῆ ὑπ' ὄψιν του καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπὸ τῆς οὐσιαστικῶς ὑπὸ τὴν προεδρείαν του κληρικολαϊκῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1962-1964 καταρτισθέν Νομοσχέδιον, ἐθεώρει τρόπον τινα ὡς περιττὴν πᾶσαν ἄλλην ἀπόπειραν συντάξεως ἄλλου Σχεδίου Καταστατικοῦ, καθόσον «οὐχὶ ἐπαιρόμενος, ἀλλ' ὄλως ἀντικειμενικῶς» εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Σχέδιον τῆς ἐν λόγω Ἐπιτροπῆς ἦτο «τὸ τελειότερον καὶ τὸ μόνον δυνάμενον νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ καλῇ του ἐφαρμογῇ πραγματικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Ἐκκλησίας».

2) Ὅτι ἐνῶ τὸ Σχέδιον τοῦ 1962-1964 κατηρτίσθη ὑπὸ 7 μόνον Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ 7 Ἀρχιερέων, τὸ Σχέδιον τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἐτέθη ὑπ' ὄψιν 12 Καθηγητῶν καὶ 34 ἄλλων εἰδικῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν μελῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ τινῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν. Ἐκτὸς τῶν δύο Καθηγητῶν, τοὺς ὁποίους προηγουμένως ἀνεφέραμεν, θὰ πρέπη νὰ μὴ παραλείφωμεν νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὸν Καθηγητὴν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κ. Μουρατίδην, τὸν Καθηγητὴν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀ. Χριστοφιλόπουλον καὶ τὸν Προπρύτανην κ. Γ. Θ. Ράμμον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ σειρᾶν ἐτῶν εἰς τὴν Σχολὴν ἐδίδαξε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον. Οὐδ-

ὑφ' ἀπάντων τῶν Μητροπολιτῶν τῶν καταργουμένων Ἱερῶν Μητροπόλεων, σοβαροὺς λόγους.

4) Ὅπως ἐξουσιοδοτηθῆ ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος, ἵνα ἐπεξεργαζομένη τὰς προτάσεις τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν ἐπὶ τῶν τεθέντων ὑπ' ὄψιν αὐτῶν Κανονισμῶν προβῆ εἰς τὴν ψήφισιν αὐτῶν καὶ θέσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ ὑπ' ὄψιν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Τέλος, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας καθόρισε τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ συμμετάσχῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ «Γάματος» συνεισφοράς.

Μετὰ ταῦτα ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος, ἐξάρας τὸ ἐπικρατήσαν ὑψηλὸν πνεῦμα ἀδελφοσύνης καὶ κατανόησεως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐκήρυξε τὴν λῆξιν αὐτῶν, τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀντιπροέδρου, Μητροπολίτου Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου καταλλῆλως ἀντιφωνήσαντος.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Α'
ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 893 Ἀθήνησι, 14 - 2 - 1969
Διεκπ. 414

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1608

Πρὸς
Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Κοινοποιοῦμεν ὑμῖν κατωτέρω τὸ ὑπ' ἀριθ. Κ-49/5-2-1969 ἔγγραφο τοῦ Ἐξοχωτάτου Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσω-

τερικῶν κ. Στυλιανοῦ Παττακοῦ πρὸς τοὺς κ. κ. Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς, περὶ τηρήσεως τῆς Κυριακῆς ἀργίας, ἵνα λάβητε γνώσιν.

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος
† Ὁ Τρίκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος
† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐυρυτανίας Δαμασκηνός
† Ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Στυλιανός
† Ὁ Ξάνθης Ἀντώνιος
† Ὁ Κυθήρων Μελέτιος
† Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος Κωνσταντῖνος
† Ὁ Κασσανδρείας Συνέσιος

Ὁ Ἀρχιεραρχίαματεύων
Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Κατσούρης

τοὺ πάντες μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐπὶ ὀκταετία ἐδίδαξε τὸ Κανονικὸν Δίκαιον εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, εἶναι σχεδὸν πᾶν ὅτι εἰς ἀκαδημαϊκὸν διδασκάλου τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου διαθέτομεν ἐν Ἑλλάδι. Καὶ πάντες οὗτοι, μετὰ πολλῶν ἄλλων εἰδικῶν ἀκαδημαϊκῶν διδασκάλων καὶ μὴ, συνέβαλον μεγάλως εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπιθυμεῖ νὰ διακηρύξη καὶ δημοσίᾳ, ὅτι εἶναι λίαν εὐγνώμων.

3) Ὅτι ἡ ὅλη διαδικασία τῆς ἐκδόσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου διήρκεσε σχεδὸν ἐπὶ εἰκοσάμηνον, καθότι τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ τελευταίου Σχεδίου εἶχε προηγηθῆ πρὸ ἔτους περίπου ἡ κυκλοφορία ἑτέρου Προσχεδίου, τὸ ὁποῖον εἶχε πάλιν τεθῆ ὑπ' ὄψιν τῶν αὐτῶν περίπου προσώπων. Ἀλλὰ καὶ διότι τοῦ Προσχεδίου τούτου εἶχε προηγηθῆ τὸ πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον Ὑπόμνημα τοῦ Προέδρου αὐτῆς ὡς «Σχέδιον Ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Τὸ Ὑπόμνημα τοῦτο, ἀποτελοῦν τὴν θεωρητικὴν βάση τοῦ νέου Καταστατικοῦ καὶ τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας, τυπωθὲν εἰς βιβλίων ἐξ 150 σελίδων καὶ δημοσιευθὲν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας, ἐκυκλοφόρησε εὐρότητα, αἱ δὲ διατυπωθεῖσαι ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις καὶ γνώμαι ἐξητάσθησαν μετὰ μεγάλης προσοχῆς κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Σχεδίου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου.

4) Ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Σχεδίου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἐμελετήθη ἐπισταμένως ὄχι μόνον τὸ Σχέδιον τοῦ 1962-1964, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀγκώδη Πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Κληρικολαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία τὸ συνέταξε, καὶ πάντα τὰ πρὸ αὐτοῦ καταρτισθέντα Σχέδια, ὡς καὶ τὸ ἕτερον μετ' αὐτὸ ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τοῦ 1964/1965 συνταχθέν.

5) Ὅτι ἐμελετήθη ὡσαύτως ἐπισταμένως ὁ ὀγ-

κωδέστατος παρὰ τὴν Ἱεράν Σύνοδον φάκελλος, ὁ περιέχων πάντα τὰ κατὰ καιροὺς ὑποβληθέντα εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν ὑπομνήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην.

6) Ὅτι πρὸς καταρτισμὸν τῶν Σχεδίων τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα καὶ ὅτι ἄλλο διαθέτει ἡ ἡμετέρα Κανονολογικὴ βιβλιογραφία, ἀλλὰ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε πληρεστέρα Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιαστικὴ Νομοθεσία, ἡ Ρουμανικὴ.

7) Ὅτι ἐκτὸς τοῦ Σχεδίου τοῦ Νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ὑπὸ ἐξ (6) ὀλιγομελῶν Ἐπιτροπῶν ἐξ εἰδικῶν, κατηρητίσθησαν καὶ σχέδια δι' ἅπασαν τὴν λοιπὴν νομοθεσίαν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς αὐτόν.

8) Ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἀπολύτως τέλειον, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐπιδέχονται βελτιώσεις, ἤδη διὰ τῆς ἀπὸ 17ης Φεβρουαρίου ἐ.ε. Ἐγκυκλίου τῆς, ἔχει καλέσει τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας νὰ ὑποδείξουν ὅτι τυχόν θεωροῦν ὡς διορθωτέον εἰς τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν, τὰ Σχέδια τῆς ὁποίας ἔχουν τεθῆ ὑπ' ὄψιν τῶν Σεβ. Συνέδρων τῆς Ἱεραρχίας καὶ θὰ συζητηθῶσιν ὑπ' αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἡ Ἱερά Σύνοδος δηλοῖ, ὅτι θὰ εἶναι λίαν εὐγνώμων πρὸς πάντα, ὁ ὁποῖος ἤβηλεν ὑποδείξει συγκεκριμένας βελτιώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦσαν ἀναγκαῖαι νὰ γίνον εἰς τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὡς ἄνω κειμένου, οἱ δημοσιογράφοι ὑπέβαλον πολλὰς ἐρωτήσεις εἰς τὸν Μακαριώτατον, ὅστις ἀπαντῶν διηκρίνησε πλείστας θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπογραμμίσας ἰδιαιτέρως ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία καθίσταται αὐτοδιοίκητος, διότι ἀπαλλάσσεται τῶν δεσμῶν τῆς Πολιτείας, ρυθμίζουσα ἐλευθέρως τὰ τοῦ οἴκου τῆς.

«Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Α.Π.Κ.—49

Ἐν Ἀθήναις τῆ 5-2-69

Πρὸς

Τοὺς κ. κ. Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς

Ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἐκ διατυπωθεισῶν ἡμῖν ἐγγράφως εὐλόγων παρατηρήσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν διαπιστωμένην ἐπ' ἐσχάτων τάσιν, ἵνα οἱ διάφοροι διαγωνισμοὶ προσλήψεως ὑπαλλήλων τοῦ Δημοσίου, Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου καὶ Δημοσίων Ἐπιχειρήσεων διενεργῶνται τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, γνωρίζομεν τὰ κάτωθι :

Ὁ θεσμὸς τῆς Κυριακῆς ἀργίας, πανόραχος ὅσον σχεδὸν καὶ ἡ Θρησκεία ἡμῶν, καθιερώθη ὡς ἡμέρα πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀνατάσεως, ἣτις, κυρίως διὰ τοὺς χριστιανοὺς ὄλον τοῦ κόσμου, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς κατὰ Κυριακὴν Θείας Λατρείας καὶ Προσευχῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς τοὺς καιροὺς ἡμῶν ὑπάρχει καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐλαφρῶ τῆ καρδία καὶ συνειδήσει ἐπιτιδομένων, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος ἢ τὰς ἐφημέρους ψυχαγωγίας.

Τὸ Κράτος ὅμως ἡμῶν, φρουρὸς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ τῶν παραδόσεων, δὲν δικαιούται νὰ διδῇ ὀθνεῖον παράδειγμα πρὸς μίμησιν, ἀναγκάζον διὰ τῶν κατὰ Κυριακὴν διαγωνισμῶν χιλιάδας εὐσεβῶν νέων νὰ στερηθῶσιν, ἔστω καὶ μίαν Κυριακὴν, τῆς δυνατότητος, ἵνα ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογήσωσι τὸν Κύριον.

Πλείονα σχόλια, νομίζομεν, ὅτι περιτεύουσι.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὑμᾶς, ὅπως ἐν τῇ ἀρμοδιότητι του ἕκαστος ἐκδώσῃ τὰς δεούσας διαταγὰς πρὸς τὰς Δημοσίας Ὑπηρεσίας, Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου καὶ Δημοσίας Ἐπιχειρήσεις, ἵνα ἐφεξῆς μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ παρατηρηθὲν ἄτοπον καὶ ἀπαράδεκτον.

Τῶν δὲ ἐκδοθησομένων ὑμετέρων διαταγῶν παρακαλοῦμεν, ὅπως λάβωμεν γνώσιν.

Ὁ Α' Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν

ΣΤΥΛ. ΠΑΤΤΑΚΟΣ».

Β'

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 1072
Διεκπ. 447

Ἀθήνησι τῆ 25/2/1969

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1614

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Εἶναι ἰδιαίτερος συγκινητικὸν τὸ φαινόμενον τῆς συναντήσεως εἰς τὴν ζωὴν παιδίων, τὰ ὅποια ἀπὸ τῆς

πρώτης ἀντίσεως τῆς ἡλικίας αὐτῶν εἰσέρχονται εἰς τὴν ζωὴν μὲ σύντροφον τὸν πόνον καὶ τὴν ἀναπηρίαν, εἰς διαφόρους αἰτίας ὀφειλομένην, καὶ δὴ εἰς τὴν μαστίζουσαν συνήθως τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γνωστὴν νόσον τῆς πολιομυελίτιδος, ἣ καὶ εἰς ἄλλας σπαστικὰς λεγομένας ἐγκεφαλικάς παραλύσεις. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπιτακτικὸν προβάλλει εἰς πάντας τὸ χριστιανικὸν καὶ κοινωνικὸν καθῆκον πάσης δυνατῆς συμπαραστάσεως καὶ προσφορᾶς πρὸς ἀνακούφισιν καὶ μετριασμόν τοῦ πόνου αὐτῶν, πρὸς θεραπείαν καὶ ἀπαλλαγὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀπὸ τῆς ἀναπηρίας αὐτῶν.

Τοῦτου ἕνεκεν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἀνταποκρινομένη προθύμως εἰς παράκλησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Προστασίας καὶ Ἀποκαταστάσεως Ἀναπήρων Παιδων, ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον ἀξιεπαίνως ἐργαζομένης διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων διὰ τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῆς παιδικῆς ἀναπηρίας, ἣτις ἀνεχώσως διὰ διαφόρους αἰτίας διαρκῶς ἐπεκτείνεται καὶ πολλαπλασιάζεται οὕτω αἰ ἐκ τῶν τοιούτων ἀναπηρικῶν καταστάσεων ἀνάγκαι, ἐν τῇ συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 22 ὀδεύοντος μηνὸς ἀπεφάσισεν ὅπως παρακαλέσῃ ὑμᾶς, ἵνα παραγγεῖλητε ἐγκυκλίως τὴν περιφορὰν δίσκου ἐν τοῖς ἱεροῖς Ναοῖς τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως κατὰ τὴν Κυριακὴν Β' τῶν Νηστεῶν, 9-3-1969, ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς διαληφθείσης Ἐταιρείας Ἀναπήρων Παιδων πρὸς πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῆς παιδικῆς ἀναπηρίας, τὸ προῖόν τοῦ ὁποίου συγκεντροῦμενον συνολικῶς νὰ ἀποσταλῇ ὑπὸ τοῦ Γραφείου τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἀπ' εὐθείας καὶ ὅσον οἶόν τε τάχιον διὰ τοῦ παρ' ὑμῖν Ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἢ ἄλλης τοιαύτης, εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἐταιρείαν, ὁδὸς Κόνωνος 16 Παγκράτι — Ἀθήναι.

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος
† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος
† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐδουτανίας Δαμασκηνὸς
† Ὁ Νικοπόλεως καὶ Προβέξης Στυλιανὸς
† Ὁ Ἐάνθης Ἀντώνιος
† Ὁ Κυθήρων Μελέτιος
† Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος Κωνσταντῖνος
† Ὁ Κασσανδρείας Συνέσιος

Ὁ Ἀρχιεπιγραμματεῶν
Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Κατσούρης

Γ'

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 1075
Διεκπ. 469

Ἀθήνησι τῆ 26/2/1969

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1615

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, κοινοποιοῦσα ὑμῖν κατωτέρω τὸ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4836/141/30-1-1969 ἐγγρα-

φον τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν πρὸς τοὺς κ. κ. Νομάρχας τοῦ Κράτους, δι' οὗ προτρέπονται οὗτοι, ἵνα διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ὑπηρεσιῶν διαφωτίσεως ἀποδυσθῶν εἰς συστηματικὴν προσπάθειαν πρὸς καταπολέμωσιν τῆς ἐπαισχύντου ἕξως τῆς βλασφημίας τῶν Θείων, παρακαλεῖ ὑμᾶς ἵνα λάβητε γνώσιν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, συνεργασθῆτε δὲ στενῶς μετὰ τῶν ἀρμοδίων Κρατικῶν ὀργάνων πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀναλαμβανομένης θεοφιλοῦς ταύτης προσπάθειας.

- † Ὁ Ἀθηῶν Ἱερώνυμος, Πρόεδρος
- † Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος
- † Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐδροντανίας Δαμασκηνός
- † Ὁ Νικοπόλεως καὶ Προβέζης Στυλιανός
- † Ὁ Ἐάνθης Ἀντώνιος
- † Ὁ Κυθήρων Μελέτιος
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρρεσιτιάδος Κωνσταντῖνος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Κατσούρης

«ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ἘΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝ. Δ/ΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
Δ/ΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚ. ΑΠΟΚ/ΣΕΩΣ

Ἐμπιστευτικόν
Ἀριθ. Πρωτ. 4833/141 Ἐν Ἀθήναις τῇ 30/1/1969

Θέμα: «Βλασφημία τῶν Θείων».

Πρὸς
Τοὺς κ.κ. Νομάρχας Κράτους

Ἡ κακὴ ἕξις τῆς βλασφημίας τῶν Θείων, ἡ στιγματίζουσα τὸν Ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν καὶ ὑποβιάζουσα τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ.

Αἱ καταδιωκτικαὶ ἀρχαὶ βεβαίως πράττουν τὸ καθήκον των, φρονούμεν ὅμως ὅτι τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται διὰ τῆς διώξεως καὶ τιμωρίας τοῦ ἀδικήματος.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 7014/15-1-1969 ἐγγράφου της ἐπισημαίνει τὸ κακὸν καὶ φρονεῖ, ὅτι ἀποτελεσματικώτερον καταπολέμησιν του ἀποτελεῖ ἡ κατάλληλος διαπαιδαγώγησις καὶ καθοδήγησις τοῦ λαοῦ, ὥστε οὗτος ν' ἀποφεύγῃ τὴν βλασφημίαν καὶ περιφρονῇ τοὺς βλασφημους.

Τὸ θέμα τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ κοινοῦ δὲν εἶναι εὐκόλον. Ἡ λεπτότης του ἐπιβάλλει τὴν χρησιμοποίησιν καὶ πειθοῦς καὶ τῆς κατανοήσεως, ὥστε νὰ καταστήσῃ συνείδησις καὶ ἐσωτερικὴ τοῦ ἀτόμου ἀνάγκη ἢ ἀποφυγὴ τῆς βλασφημίας.

Ἐχομεν ὅθεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν, ὅπως

αἱ καθ' ὑμᾶς ὑπηρεσίαι διαφωτίσεως μελετήσουν τὸ θέμα καὶ ἐφαρμόσωσι προοδεντικῶς καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλα θέματα διαφωτίσεως, ἕνα πρόγραμμα καταπολέμησης τῆς κακῆς ἕξως τῆς βλασφημίας τῶν Θείων καὶ ἐπισημάνσεως τῶν ἐπιζημιῶν καὶ φθοροποιῶν συνεπειῶν της.

Ε.Υ.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ι. ΛΑΔΑΣ».

Δ'

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 1139 Ἀθήνησι τῇ 3/3/1969
Διεκπ. 501

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1617

Πρὸς
Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀγῶνας οὓς καταβάλλει ἀνεκαθεν τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων, πρὸς συντήρησιν τῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γῆ ἱεραῖς καὶ ἐθνικῆς παρακαταθήκης καὶ διατήρησιν ἀκεραίων καὶ ἀλωβήτων τῶν Ἐθνικῶν ἡμῶν δικαιῶν ἐπ' αὐτῆς, ὡς καὶ τὴν δυσχερῆ οἰκονομικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθε λόγῳ ἀπωλείας τῶν ἐκτὸς τῆς ἱεραῖς αὐτοῦ δικαιοδοσίας προσόδων, καὶ ἐπιθυμοῦσα, ἵνα τὰ μέγιστα συντελέσῃ εἰς τὴν ἱεράν καὶ ἐθνικὴν Αὐτοῦ ἀποστολήν, ἐγνω, ὅπως παρακαλέσῃ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἐκτιμῶντες δεόντως τοὺς προαναφερομένους λόγους, διατάξωσι τοὺς ὑπ' αὐτοῦ Ἱερεῖς καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια, ἵνα περιορθῶν τὸν δίσκος ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς αὐτῶν κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης.

Πρὸς τούτοις γνωρίζει τοῖς Σεβ. Ἱεράρχαις, ὅτι τὸ συλλεγησόμενον ποσὸν δέον νὰ ἀποσταλῆ τῇ ἐν Ἑλλάδι Ἐξαρχίᾳ τοῦ Παναγίου Τάφου (Ἀθήναι, ὁδὸς Ἐρεχθεῶς 18) δι' ἐπιταγῆς.

- † Ὁ Ἀθηῶν Ἱερώνυμος, Πρόεδρος
- † Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος
- † Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐδροντανίας Δαμασκηνός
- † Ὁ Νικοπόλεως καὶ Προβέζης Στυλιανός
- † Ὁ Ἐάνθης Ἀντώνιος
- † Ὁ Κυθήρων Μελέτιος
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρρεσιτιάδος Κωνσταντῖνος
- † Ὁ Κασσανδρείας Συνέσιος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Κατσούρης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Ειρηνική κατάκτησις».

Ἀπαντῶν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Ἀντιβασιλέως γενομένην πρόποσιν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ παρατεθέντος ἐπισήμου γεύματος, πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας, ἐτόνισεν, ὅτι ἀποτελεῖ («ειρηνικὴν κατάκτησιν») ἡ διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου («ἀποδέσμευσις τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν περισσοτέρων ἐμποδίων, τὰ ὅποια ἐτίθεντο εἰς τὴν δρασίν τῆς ὑπὸ τῶν πολιτειακῶν περιορισμῶν καὶ ἡ παροχὴ εἰς αὐτὴν τῆς δυνατότητος, ὅπως χρησιμοποιήσῃ ὅλας αὐτῆς τὰς δυνάμεις εἰς τὸ σωτήριον ἔργον τῆς»).

Ἡ εἰρηνικὴ αὕτη κατάκτησις εἶναι ὅπως σύμφωνος πρὸς τὸ Ἑλληνορθόδοξον πνεῦμα, ὅπερ, ὡς ἐτοπίσθη ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ Μακαριώτατου, οὐδέποτε ἐδέχθη τὴν Ἐκκλησίαν δούλην τῆς Πολιτείας. «Αἱ ἀντιλήψεις περὶ ἀπολύτου τοῦ Κράτους κριοαρχίας ἐπὶ τε τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς οὐδέποτε ἐπολιτογραφίθησαν εἰς τὸν χρόνον τῆς Ὀρθοδοξίας ἢ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ δὲ πλάνην νὰ ταυτίζωμεν τὰ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἰσχύσαντα πρὸς ὅ,τι σήμερον λέγεται πολιτειακοῦ κῶδικοῦ σύστημα σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας».

Ἄλλ' οὐ μόνον ἱστορικοί, ἀλλὰ καὶ ὄντολογικοί λόγοι καταδικάζουν, κατὰ τὸν Μακαριώτατον, τὸ σύστημα αὐτό: «Κατὰ τὰς Ἑλληνορθόδοξους ἀντιλήψεις, πνεῦμα καὶ ψυχὴ οὔτε ὑποδουλοῦνται, οὔτε φονεύονται, διότι ἀμφοτέρω ὡς ἐκ τῆς οὐσίας των εἶναι ἐλεύθερα καὶ ἀθάνατα. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος, δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ ὑποκαθίσταται, οὔτε νὰ ὑποδουλοῦται. Διότι πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ὑποδουλώσιν τῆς ἀποβαίνει ἐν τελικῇ ἀναλύσει εἰς βᾶρος τοῦ ὑποδουλοῦντος».

Θεραπεινὴς ἢ Κυρία;

Τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παρατηρήσει σημειωθέντα δίδουν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ὑποστηρίζοντας, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς μὴ διολισθήσεως εἰς χωρισμὸν Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, τὴν ἀνάγκην τῆς παρατάσεως τῆς εἰς τὴν Πολιτείαν ὑποδουλώσεως τῆς Ἐκκλησίας, διότι («ἡ ἔννοια τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ταυτίζεται ἀνάκαθεν μὲ τὸ Ἔθνος καὶ τὴν ἐκπροσωποῦσαν τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπεύθυνον Πολιτείαν»).

Ἡ φυσικὴ σχέσις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἡ δι' ἀμφοτέρω τὰ μέρη τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπισύρουσα, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Μελλίτωνος Σάρδεων (β' ἡμῶν Β' αἰ.), εἶναι ἡ τῆς συναλληλίας καὶ συνεργασίας, ἄνευ μηδεμιᾶς ἑτεροβαροῦς ὑπὲρ ἑτέρας κλίσεως τῆς πλάστιγγος, ὁπότε ἀφεύκτως θὰ ἐπέλ-

θῃ ζημία δι' ἀμφοτέρας. Καὶ ἡ συνεργασία αὕτη διατηρεῖται καὶ διασφαλίζεται διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεοσύστατος ὄργανισμός, ἔχουσα ὡς κεφαλὴν αὐτὸν τὸν Θεάνθρωπον Κύριον, τελοῦσα ἔσαεὶ συνηνωμένη μετ' αὐτοῦ. Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Ποιμένα τοῦ Ἐρχοῦ («πάντων πρῶτη ἐκτίσθη»). Αὕτη κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον Σαλαμίως («ἀρχὴ πάντων ἐστίν»). Ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξουσία οὐ μόνον ἔχει θεῖαν προέλευσιν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἀσκειται ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος διὰ τοῦ σώματος τῆς Ἱεραρχίας. Ἡ Πολιτεία ἐξ ἄλλου προέροχεται μὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὐδόλως ἔχει θεῖαν φύσιν. Αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν φυσικὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Χρυσόστομος διεκλήροττεν, ὅτι «ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ χειρὸς ἱερέως ἄγει», ὁ δὲ Ἱ. Δαμασκηνὸς ἐτόνιζεν, ὅτι («οὐδ' βασιλεὺς ἐστὶ νομοθετεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ... Βασιλέων ἐστὶν ἡ πολιτικὴ ἐδραξία, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις ποιμένων καὶ διδασκάλων»).

Ἄλλὰ, δόξα τῷ ἀγίῳ Θεῷ, ἡ ἡμετέρα Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀείποτε συνειργάζετο μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ ἀείποτε ὑπῆρξε ὑπέρομαχος τῶν Ἱδεωδῶν τοῦ Ἔθνους, ἀμνηθεῖσα πολλάκις καὶ ὑπεραμάχησασα τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνισμοῦ, ὃν πλειστάκις διέσωσεν ἀπὸ κινδύνων τοῦτ' αὐτὸ ἐξαφανισμοῦ του. Ὡς ἔγραψεν ὁ σοφὸς ἱστορικός Σπυροῖδων Ζαμπέλιος, ἄνευ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, («τὸ ἄνομα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠθελεν ἴσως ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τιῶν ἀναμνήσεις»). Εἰς τὴν («Ἑλληνοσώτειραν Ἐκκλησίαν») ὀφείλει ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν («ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν νεκρανάστασιν») του. Πάντοτε ἡ Ἐκκλησία ὡς φιλόστοργος μήτηρ καὶ ὡς («ἡ θοῆς τὰ νοσσία ἑαυτῆς») (Ματθ. κγ', 37) περιέβαλλε τοὺς Ἑλληνας καὶ διετήρησε τὴν γλῶσσαν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἔθνικὴν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους.

Πορεία πρὸς τὰ πρόσω.

Ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκτάκτου Συνελεύσεως τῆς Ἱεροῦς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγένοντο καὶ ἐκδηλώσεις τινές, ἀποδεικνύουσας τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῆς καθ' ὅλον ἀνακαινιστικῆς δράσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας.

Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ κατάθεσις τοῦ θεμελίου λίθου τῆς νέας πτέρυγος τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, ἡ ὅποια σχεδιάζεται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς διορθόδοξον Κέντρον, ἀφ' ἑτέρου τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τοῦ νέου τυπογραφικοῦ μηχανήματος τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τρίτον τὰ ἐγκαίνια τῶν Ἰδρυμάτων («Στέγη Ἐδμηρίας Κληρικῶν Ἑλλάδος») καὶ («Στέγη Ἀνιάτως Ἀσθενῶν Κληρικῶν Ἑλλάδος»), τέταρτον τὰ ἐγκαίνια τῆς παρὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Φανερωμένης («Στέγης

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἱερά Σύνοδος

Ἡ Ἱερά Σύνοδος κατά τήν τελευταίαν αὐτῆς συνεδρία τῆς 13 Μαρτίου 1969 ἐξέλεξε ὡς μόνιμον Πρόεδρον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τόν Σεβ. Μητροπολίτην Πατρῶν κ. Κωνσταντῖνον, προβάσας ἐν συνεχείᾳ εἰς τήν κατά νόμον συγκρότησιν τοῦ Δικαστηρίου τούτου, ἀπαρτισθέντος, ἐκτὸς τοῦ Προέδρου, καί ἐκ τῶν ἐχόντων τήν κατά νόμον σειράν Σεβ. Μητροπολιτῶν Πειραιῶς κ. Χρυσόστομου, Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, Ἡλείας κ. Ἀθανασίου καί Παραμυθίας, Φιλιατῶν καί Γηρομερίου κ. Παύλου.

Εἶτα προέβη εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ τριπροσώπου ψηφοδελτίου διὰ τὴν χρεώουσαν Ἱεράν Μητροπόλιν Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως, καταρτισθέντος ἐκ τῶν: 1) Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Πλατῆ, 2) Ἀρχιμ. Θεοφίλου Κανναβοῦ καί 3) Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη.

Τέλος, ἐξέφρασε πρὸς τὸν λόγῳ ὀρίου ἡλικίας ἀποχωροῦντα τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας Σεβ. Μητροπολίτην Κυθήρων κ. Μελέτιον τὴν πλήρη τῆς Ἐκκλησίας εὐαρέσκεσαν διὰ τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐν τῷ ἀμπελώνι τοῦ Κυρίου κατά τὴν ἐπὶ 50 ἔτη ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ διακονίαν.

Ἐκκλησιαστικὸν Συνοδικὸν Δικαστήριον

Τὸ διὰ τοὺς ἱερεῖς καί μοναχοὺς Ἐκκλησιαστικὸν Συνοδικὸν Δικαστήριον, συνεδρίασαν τὴν 22 καί 29 Ἰανουαρίου 1969, ἐξέδωκε τὰς ἑξῆς ἀποφάσεις:

1) Εἰς τὸν Ἀρχιμ. Χρυσόστομον Μπόγδην, τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως καί ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν.

2) Εἰς τὸν Ἀρχιμ. Μακάριον Βανδῶρον, τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, τοῦ ἀποσχισματισμοῦ ἀπὸ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καί ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν.

3) Εἰς τὸν ἱερέα Γεώργιον Στασινόπουλον, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς, ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς ἐπιπλήξεως.

4) Εἰς τὸν Ἀρχιμ. Διονύσιον Παπαδάκην, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρών, ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς ἐξαμήνου ἀργίας ἀνευ στερήσεως τῶν ἀποδοχῶν του.

5) Τὸν Ἀρχιμ. Γερμανὸν Δημάκον, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, ἠθώωσεν.

6) Τὸν ἱερέα Διονύσιον Κολογερόπουλον, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τριφυλίας καί Ὀλυμπίας, ἠθώωσεν.

7) Εἰς τὴν μοναχὴν Χριστονύμφην Ζώη, τῆς Ἱερᾶς Μη-

Εὐγγελίας Προεσβυτερῶν) καὶ πέμπτον ἢ κατάθεσις θεμελίων λίθου τῆς νέας πτέρυγος τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος (Ν.Ι.Κ.Ε.).

Ἡ δευτέρα ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ παρὸν ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξετυποῦτο, ὡς μὴ ὄφελεν, ἐκτὸς τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ πεπαλαιωμένου καὶ βραδυνικῆτον πιεστηρίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας διὰ νέου τελειότερου καὶ πολὺ ταχύτερου κατέστησε δυνατὰ τόσον τὴν ἀπὸ τῆς Ἰης Ἰανουαρίου τρέχοντος ἔτους ἐκτύπωσιν τῶν περιοδικῶν «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος» ἐν τῷ ἀνακαινιζομένῳ Τυπογραφείῳ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ὅσον καὶ τὸν ἀρτιώτερον προγραμματισμὸν τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

τροπόλεως Ναυπακτίας καί Εὐρυτανίας, ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς ἐπιπλήξεως.

8) Εἰς τὸν ἱερέα Γεώργιον Σιούρτον, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπακτίας καί Εὐρυτανίας, ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως καί ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν.

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμος κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 19 Φεβρουαρίου μέχρι τῆς 15 Μαρτίου ἔειπεν:

Ἐτέλεσε τὴν 2 Μαρτίου, Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν ἱ. Ναὸν Ἀγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν, συνειρουγούντων ἀπάντων σχεδὸν τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

— Τὴν 6 Μαρτίου Τρισάγιον εἰς Τατόιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Παύλου, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου του.

— Τὴν 9 Μαρτίου τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν χάριν τῶν φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν.

Προέστη τὴν 1 Μαρτίου ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν τῆς πανηγυρικῆς τελετῆς, καθ' ἣν ὁ ἐξοχώτατος Πρωθυπουργὸς κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος παρέδωκεν εἰς τὸν Μακαριώτατον τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

— Τὴν 28 Φεβρουαρίου καὶ τὴν 7 Μαρτίου τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Ἀγίου Δημητρίου Ἀμπελοκήπων ἀντιστοίχως.

Προήδρευσε τὴν 19 Φεβρουαρίου συσκέψεως περὶ προβολῆς τοῦ Χριστιανικοῦ Θεάτρου.

— Τὴν 21 Φεβρουαρίου τῆς συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς, τὴν δὲ 21 καὶ 28 Φεβρουαρίου τῶν συνεδριῶν τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΔΕΠ.

— Τὴν 27 Φεβρουαρίου τῆς συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ TAKE.

— Τὴν 3, 4, 5, 6, 7, 8 καὶ 10 Μαρτίου τῶν συνεδριῶν τῆς ἐκτάκτου Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

— Τὴν 11, 12 καὶ 13 Μαρτίου τῶν συνεδριῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Προέβη τὴν 28 Φεβρουαρίου καὶ τὴν 13 Μαρτίου εἰς δηλώσεις πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ξένου Τύπου.

Προέπεμψε τὴν 20 Φεβρουαρίου εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ τὴν Α.Ε. τὸν Ἀντιβασιλέα, ἀντιστράτηγον κ. Γεώργιον Ζωιτάκη, ἀναχωροῦντα διὰ τὰ Ἰωάννινα.

Παρέθεσε τὴν 20 Φεβρουαρίου γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὸ ὅποιον παρεκάθησε καὶ ὁ ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Σιώρης.

Ἐδέχθη τὴν 19 Φεβρουαρίου τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Μαρωτίδος κ. Ἀρίσταρχον, τὸν πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκόστα κ. Στεργίου καὶ τὸν δημοσιογράφον κ. Κ. Παράσχον.

— Τὴν 21 Μαρτίου τὸν Διοικητὴν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος κ. Κουρκουλάκον, τὸν Νομάρχην Ἀττικῆς κ. Κακούρη καὶ τοὺς παυσ. ἀρχιμ. Γεώργιον Δημόπουλον καὶ Χριστοφόρον Παπουτσόπουλον.

— Τὴν 25 Φεβρουαρίου τὸν κ. Γ. Μπεκατώρον.

— Τὴν 26 Φεβρουαρίου τὸν ἐξοχώτατον ὑπουργὸν Οἰκονομικῶν κ. Ἀνδριτσόπουλον καὶ τὸν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Ἀθανάσιον Χαστούπη.

Ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν Νεολαίαν

Ἐν τῷ πλαίσίῳ τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναληφθέντος ἔργου τῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας,

ἡ ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν ὠργάνωσε συγκέντρωσιν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν. Κατ' αὐτήν, μετὰ σχετικὴν εἰσήγησιν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου, ὠμίλησεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Ἀλ. Τσιριντάνης μὲ θέμα: «Πῶς θὰ προσεγγίσωμεν τὴν νεολαίαν μας». Εἰς τὴν συγκέντρωσιν παρέστησαν μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁ ὑφυπουργὸς Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν κ. Δημητράς, ὁ Πρύτανης τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Κορρές, πολλοὶ κληρικοὶ καὶ στελέχη τῆς νεολαίας.

— Εἰς τὰς Ἀρχιεπισκοπικὰς περιφέρειὰς Ἀθηνῶν ἐπραγματοποιήθησαν συναντήσεις τῶν Κατηχητῶν καὶ Κατηχητριῶν μετὰ τῶν ὑπευθύνων διὰ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἐφημερίων. Μετὰ τὰς σχετικὰς εἰσηγήσεις τῶν Θεοφίλ. Ἐπισκόπων Εὐρίπου καὶ Ἀγγελῶν καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν οἰκείων ἱεροκρηκτικῶν ἐξητάσθη ἡ πορεία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

— Τὴν Κυριακὴν, 9 Μαρτίου, ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ Προσευχῆς τῶν Ἑλλήνων Σπουδαστῶν, ἐπραγματοποιήθησαν αἱ ἐξῆς πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις:

α) Ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν ἡ θεία Λειτουργία ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς σπουδαστὰς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν. Ἐψάλεν ἡ παιδικὴ χορωδία τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὸν δὲ θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ Ἐπίσκοπος Εὐρίπου κ. Βασίλειος.

β) Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁμάδες φοιτητῶν ἐπεσκέφθησαν διάφορα νοσηλευτικὰ ἱδρύματα.

γ) Τὴν ἑσπέραν ὠμίλησεν εἰς τὴν Αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Παν/μίου ὁ καθηγητὴς τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Βασ. Κιόρτσης μὲ θέμα: «Ἡ σημασία τῆς Προσευχῆς εἰς τὸν τεχνοκρατούμενον κόσμον μας». Παρέστησαν ὁ Μακαριώτατος, πολλοὶ ἱεράρχαι, ὁ ὑφυπουργὸς Παιδείας κ. Σιώρης, ὁ Πρύτανης τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Κορρές, καθηγηταί, κληρικοὶ καὶ πολλοὶ φοιτηταί.

— Ἡ Πανελλήνιος Ἐνωσις θεολόγων ἐώρτασε καὶ ἐφέτος μετὰ πάσης λαμπρότητος τὴν καθιερωμένην μεγάλην ἐπέτειον τῆς Ὁρθοδοξίας. Οὕτω, τὴν 1 Μαρτίου καὶ ὠραν 7 μ.μ. ὠμίλησεν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου ὁ καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν καὶ Διευθυντὴς τῆς «Ἐκκλησίας» κ. Κων. Μπόνης μὲ θέμα: «Οἱ ἔνδοξοι ἱεραπόστολοι τῶν Σλάβων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος καὶ τὰ ψηφιδωτὰ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, οἱ πρῶτοι κήρυκες τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ἡττικῆς τῆς εἰκονομαχίας». Τὴν ὁμιλίαν παρηκολούθησαν ἐκπρόσωπος τῆς Α.Ε. τοῦ Ἀντιβασιλέως, Σεβασμ. Ἀρχιερεῖς, καθηγηταὶ Παν/μίου καὶ Ἀκαδημαϊκοὶ καὶ ἄλλοι πνευματικοὶ ἔργαται.

Τὴν ἐπομένην, 2 Μαρτίου, Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐτελέσθη θ. Λειτουργία εἰς τὸν ἱ. Ναὸν τῆς ἐν Χαλανδρίῳ Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, καθ' ἣν ἐγίνετο συνεκκλησιασμός τῶν θεολόγων καὶ τῶν προσκεκλημένων των. Τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Κωνστ. Μουρατίδης. Ἐπικολούθησε δεξιῶσις ὑπὸ τῆς Διοικήσεως τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Α.Θ. Μακαριότης ὁ Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς κ. Νικόλαος ὁ ΣΤ' ἐπεσκέφθη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπὸ τῆς 5-10 Φεβρουαρίου ἐ. ἔτους, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Λεοντοπόλεως κ. Κωνσταντίνου, Ἐρμούπολεως κ. Παύλου καὶ Ἀξώμης κ. Μεθόδιου καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἡλιουπόλεως κ. Διονυσίου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως ταύτης ἐγένετο ἀνταλλαγὴ σκέψεων ἐπὶ τῶν γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων μετὰ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν Διορθόδοξων Ζητημάτων Πατριαρχικῆς Ἐπιτροπῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Α.Θ. Μακαριότητος μετὰ τῶν τιμίων Συνοδῶν Αὐτῆς ἀφ' ἑτέρου. Κατ' αὐτήν:

α) Ἐγένετο εὐρεῖα ἐπισκόπησις τῶν ἀπασχολουμένων τὴν Ἁγίαν Ὁρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν ἐσωτερικῶν ζητημάτων, ὡς καὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ διεπιστώθη πλήρης ταυτότης ἀπόψεων ἐπὶ τῆς περαιτέρω κατευθύνσεως τῶν συζητηθέντων θεμάτων ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν πανορθόδοξων ἀποφασισθέντων.

β) Ἐξεφράσθη ἐκατέρωθεν εἰλικρινῆς ἐπιθυμία περὶ ἔγκαιρου συνεργασίας τῶν δύο παλαιφάτων Πατριαρχείων, ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ὁρθοδοξίας.

γ) Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη, ὅπως εἰς τὸ θέμα τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἱεραποστολῆς, τὸ ὅποιον ἐπιτίπτει εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Ἀλεξανδρείας, αὐστηρῶς τηρῆται ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἡ κανονικὴ Ἐκκλησιαστικὴ τάξις, διὰ τοῦ ἀπολύτου σεβασμοῦ τῆς κυριάρχου δικαιοδοσίας τοῦ Θρόνου τοῦτο καὶ ὅπως πάσα τυχὸν βοήθεια πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ εὐδωσιν τοῦ Ἱεραποστολικοῦ ἐν αὐτῇ ἔργου παρέχηται μόνον διὰ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

δ) Ἐν τῇ, ἡ Α.Θ. Παναγιότης καὶ ἡ Α.Θ. Μακαριότης ἐπανέλαβον τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν, ὅπως διατελώσιν ἐν στενῇ ἐπαφῇ ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἀνακυπτόντων Ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Τὴν Κυριακὴν, 9 Φεβρουαρίου, διωργανώθησαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας ἑορταστικαὶ ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ 20ῃ ἐπέτειῳ ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου εἰς τὸν ἔνδοξον θρόνον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὰς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις παρέστησαν ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Σερβίας κ. Γερμανός, τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁ Κοσμήτωρ καὶ οἱ Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, οἱ Διευθυνταὶ καὶ οἱ καθηγηταὶ τῶν Ἱεραρικῶν Σχολῶν Βελιγραδίου καὶ Καρλοβικίου, ὁ ἱερός Κληρὸς Βελιγραδίου καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι. Ἐπίσης παρέστησαν ὁ ἐν Βελιγραδίῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Τετὲνὲς μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθοῦ συνταγματάρχου κ. Μιχελάκη καὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας. Περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ τιμωμένου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὠμίλησεν ὁ ἑλληνομαθὴς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου κ. Γκόσβεβιτς, ὁ ὁποῖος ἐν συνεχείᾳ ἔδωκεν εὐρεῖαν περίληψιν τῆς ὁμιλίας του εἰς τὴν ἑλληνικὴν χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀκροατῶν του. Ἡ χορωδία τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μουσικολόγου κ. Δημητρίου Στεφάνοβιτς, ἔψαλεν ἑλληνιστῶν τὰ τροπάρια τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν Φήμην τοῦ Παναγιωτάτου.

— Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Σερβίας κ. Γερμανός ἐδέχθη τὴν 13 καὶ 14 Φεβρουαρίου ἔτους τὸν ἐπίσκοπον κ. Βίλλεμπραν, γραμματέα τῆς ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε συνομιλίαν ἐπὶ ζητημάτων ἐνδιαφερόντων τὰς δύο Ἐκκλησίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Ἡ Ἐπιθεώρησις τῶν Θεολογικῶν Ἰνστιτούτων τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας «Studii Teologice» (ἀριθ. 7-8 τοῦ 1968) δημοσιεύει τὰ ἐξῆς ἀρθρα: Καθηγητοῦ Liviu Stănilă, Οἱ μικτοὶ γάμοι καὶ αἱ τελευταῖαι διατάξεις τοῦ Βατικανοῦ. — Καθηγητοῦ N. Balca, Χαρακτηριστικὰ τινα γνωρίσματα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ἱεροκρημυκος. — Ilie Moldovan, Ἡ θεολογία τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. — Ion Caraza, Ἡ περὶ τῆς θ. Εὐχαριστίας διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. — Iulian A. Schioru, Ἡ τάξις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς τελετῆς τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνου καὶ τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας. — Antonie Pîlămadeala, Ἡ ὀρθόδοξος διδασκαλία περὶ τοῦ παραδείσου καὶ τῆς κολάσεως. — Alexandru I. Stănilă, Ἡ ἠθροκία τῶν νοτίως τοῦ Δουνάβειος Θρακῶν.

— Εἰς τὸ Βουκουρέστιον ὑπάρχουν τρεῖς μεγάλαι ἐκκλησιασ-

στικά βιβλιοθήκαι: 1) 'Η Βιβλιοθήκη τῆς 'Ιεράς Συνόδου τῆς Ρουμανικῆς 'Εκκλησίας, ἀριθμοῦσα 50.000 περίπου τόμους καὶ 450 χειρόγραφα, 2) ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Πατριαρχείου, περιλαμβάνουσα 13.000 περίπου τόμους, καὶ 3) ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Θεολογικοῦ 'Ινστιτούτου, ἡ ὁποία διαθέτει 50.000 περίπου τόμους. Καὶ αἱ τρεῖς βιβλιοθήκαι εἶναι καλῶς ὀργανωμέναι καὶ προσίται εἰς τοὺς ἔχοντας ἐπιστημονικὰ διαφέροντα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Τὸ Προεδρεῖον τῆς 'Εθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Βουλγαρίας ἀπένειμεν εἰς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Βουλγαρίας κ. Κύριλλον, ἐπὶ τῇ ἑβδομηκοστῇ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων του, τὸ παράσημον τῆς «Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας» ἀ' τάξεως διὰ τὴν ἐκκλησιαστικοπατριωτικὴν, ἐπιστημονικο-ιστορικὴν καὶ εἰρηνικὴν δρᾶσιν αὐτοῦ.

— Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Βουλγαρικῆς 'Εκκλησίας «Τσαρκόβεν Βέστικ» ἐδημοσίευσεν 'Εγκύκλιον τῆς 'Ιεράς Συνόδου, ἡ ὁποία θὰ ἀναγνωσθῇ εἰς πάντας τοὺς ναοὺς τῆς Βουλγαρίας τὴν 24ην Μαΐου καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τονίζεται, ὅτι ὁ ἱεραπόστολος τῶν Σλάβων ἅγιος Κύριλλος ἔχει «βουλγαροσλαβικὴν καταγωγὴν», παραθεωρουμένης ἀνευ ἐνδοιασμοῦ τινος τῆς ὑφ' ὄλων τῶν σοβαρῶν ἱστορικῶν ὁμοφώνως διακηρυττωμένης ἀληθείας, ὅτι οἱ ἱεραπόστολοι τῶν Σλάβων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος ἦσαν 'Ἑλληνες Θεσσαλονικεῖς.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

'Η Α. 'Αγιότης ὁ Πάπας Παῦλος Στ', ἀναγγέλλων, ὅτι ἡ προσεχὴς Σύνοδος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων θὰ συγκληθῇ τὴν 11ην 'Οκτωβρίου τρέχοντος ἔτους, ἐτόνισεν, ὅτι σκοπὸς αὐτῆς εἶναι «να ἔξετάσῃ τὰς καταλλήλους μορφὰς στενωτέρας συνεργασίας καὶ γονιμωτέρας ἐπαφῶν τῶν κατὰ τὸποῦς ἐπισκοπικῶν συνόδων μετὰ τῆς 'Αγίας 'Ἐδρας καὶ μετ' ἀλλήλων».

Τῆς Συνόδου ταύτης θὰ μετᾶσχουν καὶ πλεῖστοι θεολόγοι, ὡς ἐμπειρογνώμονες καὶ προσωπικοὶ σύμβουλοι τῶν ἐπισκόπων. Αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου θὰ γίνωνται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, θὰ ὀργανωθῇ ὁμοῦ καλῶς τὸ σύστημα τῆς μεταδόσεως πληροφοριῶν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Τύπου.

— Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ τῆς 'Ιαπωνίας προσεκάλεσαν τὸν Πάπαν Παῦλον Στ' νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν χώραν τῶν τῷ 1970 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως, ἥτις θὰ ὀργανωθῇ ἐν 'Ιαπωνίᾳ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ρίψεως τῆς ατομικῆς βόμβας εἰς Χιροσίμαν.

— 'Η Α. 'Αγιότης ὁ Πάπας Παῦλος Στ' ἠυχήθη πρὸς τὸν νέον ἀμερικανὸν Πρόεδρον κ. Νίξον ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν του ὑπὲρ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς εἰρήνης.

— 'Ο Πάπας Παῦλος Στ' ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν τὸν Πρόεδρον τοῦ Παγκοσμίου Συλλόγου 'Ισραηλιτῶν.

— 'Ο Πάπας, ἀναφερόμενος εἰς τὴν αὐτοπυρπόλησιν νέων ἐν Πράγᾳ, διεκήρυξε τὰ ἑξῆς: «'Αν καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ συμφωνήσω μετὰ τὸν τραγικὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον ὑπερασπίζουσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν οἱ φοιτητῶν τῆς Πράγας καὶ οἱ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καταπιεζόμενοι, ἐν τούτοις δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴ θαυμάσω τὰ ἐλατήριά των».

— 'Ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ κλινικῇ τοῦ Λοβανίου εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν ἀπέθανεν ὁ γνωστὸς Βέλγος δομινικανὸς ἱερομόναχος πατήρ Πίρ, ὅστις προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πάσχουσαν κοινωνίαν, ἐργασθεὶς ὑπὲρ τῶν προσφύγων, τῶν μεταναστῶν, τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐν γένει πασχόντων, ἐπιτελέσας τεράστιον κοινωνικὸν ἔργον.

— Συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοθεῖσαν 'Επετηρίδα τοῦ Βατικανοῦ, τὴν 31ην Δεκεμβρίου τὰ μέλη τοῦ «ιεροῦ κολλεγίου τῶν καρδινάλιων» ἀνῆρχοντο εἰς 102. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ὑπῆρχον 11 πατριαρχεῖα, 391 μητροπολιτικὰ ἔδρα καὶ 1656 ἐπαρχεῖαι. Τὰ ἀνά τὸν κόσμον μοναχικὰ τάγματα ἀνδρῶν ἀνῆρχοντο εἰς 216, τὸ σύνολον τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱερομοναχῶν εἰς 335.299, τὰ δὲ μοναχικὰ τάγματα γυναικῶν εἰς 1.075 μετὰ 1.130.855 μέλη.

— Συμφώνως πρὸς εἰδήσεις, μεταδοθείσας ἐκ Ρώμης καὶ δημοσιευθείσας καὶ εἰς τὸ Δελτίον Πληροφοριῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν, ἡ Αὐτοῦ 'Αγιότης ὁ Πάπας Ρώμης Παῦλος ὁ Στ', ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν Ρώμῃ ἑορτασμοῦ τῆς 1100ῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ «ἀποστόλου τῶν Σλάβων» ἁγίου Κυρίλλου, φέρεται δηλώσας, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγ. Κυρίλλου ἐνεφορεῖτο ὑπὸ «τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν παγκόσμιον 'Εκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις περιλαμβάνει πάντας τοὺς λαοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πάπα Ρώμης». Ὡσαύτως φέρεται δηλώσας, ὅτι ὁ ἁγ. Κύριλλος, παρὰ τὸν βυζαντινὸν πατριωτισμὸν του, «σταθερῶς ἐξέφραζε τὴν ὑποταγὴν του εἰς τὸ πρῶτον τοῦ Πάπα Ρώμης», ἥτις ὑποταγὴ εἶναι ἐν πρότυπον διὰ τὴν σημερινήν.

Ἐθέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τὰ δημοσιευθέντα δὲν ἀπέδωσαν τὰ πράγματι ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ 'Αγιότητος λεχθέντα, διότι τοιοῦτοι ἀνιστόρητοι ἰσχυρισμοὶ δὲν εὐνοοῦν τὸν διάλογον μεταξὺ 'Ορθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ δυσχεραίνουν τὴν προσέγγισιν τῶν 'Εκκλησιῶν.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

'Ο Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν πᾶστωρ Μπλαϊκ συνηντήθη προσφάτως μετὰ τοῦ Πάπα Παύλου Στ' καὶ συνομίλησε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μακρῶν. 'Η συνομιλία τῶν περιστράφη περὶ τὸ θέμα τῆς συμμετοχῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας εἰς τὴν ἐπιτροπὴν «Πίστις καὶ Τάξις». 'Ο Πάπας ὡσαύτως ἐπήνεσε τὸ ἔργον τῆς μικτῆς ἐπιτροπῆς συνεργασίας μεταξὺ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας καὶ Παγκοσμίου Συμβουλίου 'Εκκλησιῶν, εὐχήθεις ἵνα συνεχισθῶν αἱ ἐκατέρωθεν προσπάθειαι πρὸς παγίωσιν κλίματος χριστιανικῆς ἐνότητος.

— Οἱ 'Ορθόδοξοι τῆς 'Αμερικῆς συνηνώθησαν μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 20ῆς ἐπετείου τῆς ἀναρρήσεως 'Αθηναγόρου Α' εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν 26ην 'Ιανουαρίου ὁ Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπος Βορείου καὶ Νοτίου 'Αμερικῆς κ. 'Ιάκωβος ἐτέλεσε δοξολογίαν εἰς τὸν ἐν Νέα 'Υόρκῃ καθεδρικὸν ναὸν τῆς 'Αγίας Τριάδος. Εἰς αὐτὴν παρέστησαν ὁ ρωμαιοκαθολικὸς 'Αρχιεπίσκοπος Νέας 'Υόρκης Κούκ, ὁ ἐπισκοπελιανὸς ἐπίσκοπος Μπαϊν, ὁ πᾶστωρ Ρόμπερτ Μάρσαλ, πρόεδρος τῶν Λουθηρανῶν τῆς 'Αμερικῆς, καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ πᾶστωρ 'Εσπά, γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου 'Εκκλησιῶν τῆς 'Αμερικῆς.

— Παρὰ τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ 'Εξαρχίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱδρύθη βιβλιοθήκη οἰκουμενικῶν μελετῶν.

— 'Ἐν Τούλσαν τῶν Η.Π.Α. συνῆλθεν ἀπὸ τῆς 27ης μέχρι τῆς 30ῆς 'Ιανουαρίου ἡ 'Εκτελεστικὴ 'Επιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν, πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐν Οὐψάλα Δ' Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰς ἐργασίας τῆς 'Επιτροπῆς παρηκολούθησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λένινγκραντ κ. Νικόδημος.

— 'Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς 'Οξφόρδης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βρυξελλῶν καρδινάλιος Σουένενς, ὁμιλήσας ἐτόνισεν, ὅτι «ἡ ὁδὸς τοῦ Οἰκουμενισμοῦ εἶναι μακρὰ καὶ οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπαναπαύεται. Πᾶσαι αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων ὀφείλουσι νὰ λάβουν ἀνά χεῖρας ράβδον πορείας».

— 'Ο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βιέννης καρδινάλιος Κάινιχ προσεκήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σερβίας κ. Γερμανοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Γιουγκοσλαβίαν.

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

'Απεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν ὁ πᾶστωρ Χάινς 'Ασμοῦσεν, συνεργάτης τῶν παστῶρων Κάρλ Μπάρθ καὶ Νιμέλλερ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐν Γερμανίᾳ προτεσταντικῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ Ναζισμοῦ.

— Οἱ Λουθηρανοὶ τῶν Η.Π.Α. ἀπεφάσισαν, ὅπως αἱ ἐκκλησίαι των ἄρουν τὰς καταθέσεις των ἐκ τῶν Τραπεζῶν, ἵνα καταθέσουν ταύτας εἰς τρεῖς τραπεζὰς τῶν μαύρων εἰς Λὸς Ἀντζελες τῆς Καλιφορνίας, διότι αὐταὶ προγραμματίζουν ἔργα ὑπὲρ τῶν μαύρων καὶ κατὰ τῶν φυλετικῶν διακρίσεων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΝ

Ὁ ἐν Ἀθήναις Σύνδεσμος Χανσενικῶν ἀπήντησε πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμον τὴν 14 Φεβρουαρίου 1969 τὴν ἐξῆς συγκινητικὴν ἐπιστολήν:

«Μακαριώτατε,

Ἐχουν παρέλθει ἀρκεταὶ ἡμέραι ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων ὠδήγησεν τὰ βήματα Ὑμῶν εἰς τὸν ἱερὸν χώρον τῆς δοκιμασίας μας. Ἦδη εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ πληροφορησώμεν τὴν Μακαριότητά Σας, ὅτι ὁ καρπὸς τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς ἦτο πολὺς. Ἐξ ὄλων τῶν περιοχῶν τῆς πατρίδος μας καταφθάνουν καθημερινῶς μηνύματα συμπαραστάσεως, μηνύματα ἀγάπης, μηνύματα ἐλπίδος, μηνύματα νίκης. Πολλοὶ ἐρωτοῦν: Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας ἐπεσκέφθη τὸ Νοσοκομεῖόν μας, παρέμεινε πλησίον μας ὥρας πολλὰς καὶ συνέφαγε μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν, χωρὶς φόβου καὶ χωρὶς προκατάληψιν; Καὶ ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, μᾶς δηλώνουν, ὅτι στρατεύονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀπλοὶ στρατιῶται καὶ ἀπόστολοι εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς μας ἀποκαταστάσεως.

Μακαριώτατε,

Αἱ πανελλαδικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος, τῶν στηλῶν τοῦ Τύπου, τοῦ Ραδιοφώνου, τῆς Τηλεοράσεως κ.λ.π., εἶναι μηνύματα τῶν καιρῶν. Εἶναι τὸ ἐλπιδοφόρον μήνυμα, ὅτι ἤλθεν ἤδη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ποῦ, μὲ πρωτοπόρον καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν τὴν στρατευομένην Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, θὰ κτυπηθοῦν αἱ περὶ τὴν νόσον δοξασίαι καὶ προλήψεις, ἵνα οὕτω ἀποδοθῇ δικαιοσύνη καὶ εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι δεινῶς κατακείμεθα ἐξ ἀφορμῆς αὐτῶν τῶν προλήψεων ἀπὸ τὰ βάρη τῶν αἰώνων καὶ μέχρι σήμερον.

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι δύσκολος. Γνωρίζομεν ὅτι προκαταλήψεις αἰώνων δὲν ἐκρίζωνονται τόσον εὐκόλα ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Παρὰ ταῦτα εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι, ὅτι ὁ ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν Ἠγεσίαν ἀγὼν θὰ κερδηθῇ, διότι εἶναι ἀγὼν δίκαιος, διότι τὸν καλὸν τούτου ἀγῶνα τὸν ἠύλογησεν ὁ Κύριος δι' Ὑμῶν, τὴν 18ην π. Ἰανουαρίου.

Αἰσθήματα βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης διακατέχουν τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν μας καὶ μὲ τὰ αἰσθήματα αὐτά,

Διατελοῦμεν μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Καλδῆς Γεώργιος

Παυλάκης Ἰωσήφ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Μητροπολίτου Μιλῆτου Αἰμιλιανοῦ Τσακιοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν Χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Γ' (Α') Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. 1968 σ. 298.

Εὐπρόσδεκτος ἀναλυτικὸς περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν Χειρογράφων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Λίαν κατατοπιστικαὶ εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ σ. ἐν ὑποσημειώσει παρατηρήσεις καὶ λοιπαὶ εἰδήσεις. Δυστυχῶς ἄνευ Προλόγου καὶ Ἐπιλόγου. Ἡ ἐκτύπωσις καὶ ὁ χάρτης ἐπηρεάζουν δυσμενῶς τὸν ἀναγνώστην. Καὶ αἱ παρατιθέμεναι τέσσαρες φωτογραφίαι καὶ φωτοτυπία, κακῆς τυπικῆς καὶ ἄστοιχοι.

Ὁ Σεβ. συντάκτης τοῦ ἔργου ἀσφαλῶς δὲν ἐφείσθη κόπων εἰς τὸ νὰ ἀναλύσῃ καὶ περιγράψῃ τοὺς ἐν Κατάλογῳ 86 ἐμπεριλαμβανομένους Κώδικας. Ἡ διεξο-

δικότης τῆς περιγραφικῆς ἀναλύσεως καὶ ὁ εὐστοχος χαρακτηρισμὸς, ἀμα δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἤττον ἀκριβὴς χρονολόγησις τῶν χφφ., παρωθοῦσι τὸν εἰδήμονα εἰς ἔκφρασιν δικαίου ἐπαίνου εἰς τὸν μοχθησάντα.

K. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Alexis Stawrowsky, Essai de Théologie Irenique. L' Orthodoxy et le Catholicisme. Madrid 1966.

Εἰς προλογικὸν σημείωμα ὁ σ. ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι οὐδεὶς πρέπει ν' ἀδιαφορῇ ἢ νὰ ἐχθρεύεται τὴν κίνησιν πρὸς συμφιλίωσιν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, δι' αὐτὸ καὶ διατυπώνει προσωπικὰς σκέψεις διὰ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς διαφορὰς μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ νέον πρῖσμα.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τονίζει ὅτι αἱ ὀριστικαὶ συζητήσεις καὶ ὁ ἀπολογητικὸς χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον αὐταὶ εἶχον μέχρι τοῦδε, δὲν ὠδήγησαν εἰς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Προτείνει νέαν μέθοδον συμφιλιωτικὴν καὶ εἰρηνικὴν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἀγάπης. Αἱ διαφοραὶ ὑπάρχουν καὶ θὰ ἦτο ἀσύνετον νὰ τὰς παραβλέψωμεν· χρειάζεται συζήτησις, ἡ ὁποία θ' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν νίκην τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἤτταν τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἡ θεολογία ἐν προκειμένῳ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ὁρθῶν λύσεων, δεκτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν.

Εἰς τὸ α' κεφ. ἀναπτύσσει τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἀλήθεια φυλάσσεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τυγχάνει ἐπεξεργασίας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία δύναται προοδευτικῶς νὰ καθορίσῃ τὴν πίστιν καὶ νὰ παραδίδῃ ταύτην εἰς τοὺς πιστοὺς κατὰ τὸ μέτρον τῆς δεκτικότητος αὐτῶν. Κατὰ συνέπειαν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθοῦν ἱκανοποιητικώτεροι τρόποι ἔκφρασεως τῶν ἀληθειῶν κατόπιν φιλικῶν συζητήσεων.

Ἀναφέρονται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ β' κεφ. αἱ διαφοραὶ καὶ χαρακτηρίζονται ὡς σημαντικαί, διότι ἐκ τῶν δογμάτων αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἡ ἀληθὴς πίστις καὶ ἡ σωτηρία. Ἄν ὅμως εἴμεθα πλήρως πεπεισμένοι περὶ τῶν ἀπόψεών μας, πρέπει ν' ἀντιληφθῶμεν καὶ τὴν θέσιν τῶν ἄλλων καὶ νὰ συνδιαλλάξωμεν τὰς διαφορὰς.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ Filioque παρατηρεῖ εἰς τὸ γ' κεφ. ὅτι ἡ ἐσωτέρα ζωὴ τῆς θείας ὑπάρξεως εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μέχρι τοῦδε διὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ δόγματος ἐπαίξαν ρόλον ἄνθρωπινοὶ παράγοντες, ὑπεράνω ὅλων ἡμῶν πρέπει νὰ τονισθῇ ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτήρ καὶ νὰ παραμερισθῇ ὁ ἄνθρωπινος ἐγωϊσμός.

Τὸ ζήτημα προσέλαβε κεφαλαϊώδη σημασίαν εἰς τὴν Ἀνατολήν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Φωτίου. Διὰ τὴν Δύσιν ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν εἶναι καινοτομία, διότι ἔχει τὰς ρίζας της εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν. Ἐκθέτει τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου, τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ καὶ τοῦ Ρώσου θεολόγου Βο-

Ιστον, ὁ ὁποῖος ἀνακριβῶς λέγει ὅτι τὸ Filioque δὲν εἶναι δόγμα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σ. διατυπώνει ὀρισμένως σκέψεις διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἡ ὁποία κατ' αὐτὸν πρέπει ν' ἀποβλέπη εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀπόψεων μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς προσθήκης εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως λέγει ὅτι αὐτὴ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνη, δύναται δὲ καὶ τώρα ἡ Ἀγ. Ἐδρα νὰ τὴν ἀπαλείψῃ χωρὶς νὰ δημιουργηθῇ σκάνδαλον.

Εἰς τὸ δ' κεφ. ἐξετάζεται τὸ θέμα περὶ Ἐκκλησίας καὶ τονίζεται ὅτι εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ὀρισμοὺς ἡ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ πάπας θεωρεῖται ὑπὸ τῶν δυτικῶν ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν νέα ἐκκλησιολογία, πλησιάζουσα τὴν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἀνεπτύχθησαν αἱ ἔννοιαι περὶ τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ.

Νομίζομεν ὅτι δὲν εὐσταθεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ σ. ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὀλίγα εἶπον περὶ τοῦ δόγματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρκετὰς σελίδας ἀφιερώνει εἰς τὰς ἐκκλησιολογικὰς ἰδέας τοῦ ρώσου Khomiakov, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἴσταται σταθερῶς ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως. Ἡ περὶ sobornost θεωρία αὐτοῦ ἀνεπτύχθη κατόπιν προτεσταντικῶν ἐπιδράσεων τὰς ὁποίας ὑπέστη. Ὁ σ. δὲν δέχεται ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων συντελεῖται ὑπὸ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ τῆς ἱεραρχίας. Ὁρθότεραι ἐκκλησιολογικαὶ ἀντιλήψεις, λέγει, ἀνεπτύχθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τοῦ ρώσου μητροπολίτου Ἀντωνίου, τοῦ πατριάρχου Σεργίου καὶ τοῦ ἡμετέρου καθηγητοῦ Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου.

Αἱ ἰδέαι τῆς Β' συνόδου τοῦ Βατικανοῦ περὶ Ἐκκλησίας θὰ ἦτο δυνατόν, λέγει, νὰ γίνονιν δεκταὶ ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων, ἂν ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ αὐτὰς αἱ περὶ τοῦ ἀλαθῆτου τοῦ πάπα διακηρύξεις.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης συμπεραίνει ὅτι ἡ διδασκαλία περὶ Ἐκκλησίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπλησίασε κατὰ πολὺ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν πάπαν, τὰ ὁποῖα ἔχουν κοσμικὸν χαρακτήρα.

Εἰς τὸ ε' κεφ. ἐξετάζονται αἱ ἀντιλήψεις περὶ τοῦ πάπα καὶ περὶ τοῦ ἀλαθῆτου αὐτοῦ. Ἀναφέρονται κατ' ἀρχὰς οἱ κανόνες τῆς Α' συνόδου τοῦ Βατικανοῦ καὶ αἱ ἀντίθετοι ἀποφάνσεις ἐξ Ἀνατολῆς. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου αἱ θέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶναι ἄκρως ἀντίθετοι καὶ αἱ ἀντιλήψεις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν τὸ σημαντικώτερον ἐμπόδιον. Ἐν τούτοις, ἂν λησμονηθῇ τὸ παρελθὸν καὶ ἀποβλέψουν εἰς τὸ μέλλον, ἡ κατάστασις δὲν θὰ εἶναι τόσο ἀπελπιστικὴ.

Φρονεῖ ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα καὶ τὸ ἀλάθητον δὲν ἀποτελοῦν καινοτομίας τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας. Ἀναφέρει τὰς παπικὰς διακηρύξεις περὶ πρωτείου ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς μέχρι τοῦ Λέοντος Θ' καὶ παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρξαν συνο-

δικαὶ ἀντιρρήσεις ἐπ' αὐτῶν, ἀλλὰ τὸναντίον ἔχομεν εὐνοϊκὰς ἀποφάνσεις. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει παρομοίας διακηρύξεις αὐτοκρατόρων καὶ γνώμας ἱεραρχῶν μετὰ τὸν Θ' αἰῶνα.

Ἐν τούτοις παρατηροῦμεν ὅτι ἐκ πάντων τούτων δὲν δύναται κανεὶς νὰ ἔχη ἀσφαλῆ καὶ σαφῆ γνώσιν περὶ τῆς ἐπικρατούσης ἀντιλήψεως, διότι πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὰς ἱστορικὰς συνθήκας καὶ τὰς ἄλλας περιστάσεις αἱ ὁποῖαι συνδέονται μετὰ τῶν διαφορῶν ἀποφάνσεων. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ σ. ὅτι ἡ πολεμικὴ τῶν Ἀνατολικῶν στηρίζεται εἰς τὸ ὅτι ἐπεθύμουν, ὅπως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία παραμένῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν πάπαν, διότι παρατηροῦμεν ὅτι οὐδέποτε παρετηρήθη διοικητικὴ ἐξάρτησις τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχείων ἀπὸ τὸν πάπαν.

Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος πρέπει κατὰ τὸν σ. ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἐκκλησιολογίαν. Ὅτε αἱ Ἐκκλησίαι ἔζων ἐν τῇ ἀγάπῃ συνεφιλίωον ἐκάστη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καὶ τὴν κοινὴν τῶν προσκόλλησιν εἰς μίαν πνευματικὴν αὐθεντίαν, δηλ. εἰς τὸν πάπαν. Ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι δυνατὴ, διότι ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις ἠκολούθησαν διάφορον δρόμον ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν.

Κατὰ τὴν Κ. Διαθήκην, τὸ πρωτεῖον ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἔννοιαν τῆς διακονίας. Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, ἔχων πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν. Ἡ κυριαρχία δέον ν' ἀσκῆται κατὰ εὐαγγελικὸν τρόπον, δὲν εἶναι δόγμα καὶ ἂν ὑπάρχῃ πρωτεῖον, πρέπει νὰ κατανοηθῇ ὑπὸ τὴν εὐαγγελικὴν ἔννοιαν. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴν καθαρότητα, ἤρχισαν νὰ συζητοῦν περὶ ἐξουσίας καὶ ἰσχύος. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἕνεκα ἐσωτερικῶν ἐξελίξεων, ἐθεώρησε τὴν ἰσχὴν ταύτην ὑπὸ κοσμικὸν πνεῦμα καὶ οὕτω μετεμορφώθη εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων. Ἄν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἐπανέλθῃ εἰς τὴν αὐθεντικὴν καὶ εὐαγγελικὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτείου, δύναται κατὰ τὸν σ. ν' ἀνοιχθοῦν αἱ πύλαι τῆς ἐνώσεως. Κατὰ τὸν σ., ἡ Ἀνατολὴ πρέπει νὰ δεχθῇ τὸ πρωτεῖον ὡς ἐδιδάσκετο τοῦτο ὑπὸ τῶν Πατέρων καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς κοσμικὰς ἰδέας περὶ ἀνεξαρτησίας, δεχομένη ὅτι τὸ πρωτεῖον εἶναι ἀναγκαῖον, ὡς ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν Β' σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ φαίνεται ὅτι ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη ἐκκλησιολογία περὶ τοῦ πρωτείου περισσότερον εὐαγγελικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ. Ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ σ. ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἐδέχετο τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἀπ. Πέτρου καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, τοῦ πάπα.

Τέλος παρατηρεῖ ὅτι καὶ τὸ ἀλάθητον ἀποτελεῖ μέγα ἐμπόδιον. Ἐν τούτοις, λέγει, ὅτι τοῦτο δὲν λαμβάνεται ἀπολύτως, ἀλλ' ὑπὸ ὀρισμένους περιορισμοὺς. Ἡ περὶ ἀλαθῆτου ἀπόφασις τῆς Β' συνόδου τοῦ Βατικανοῦ εἶναι μετριώτερα τῶν παλαιότερων ἀποφάσεων. Ἄν ἡ περὶ ἀλαθῆτου διδασκαλία τοποθετηθῇ καὶ περιορισθῇ εἰς τὰ ἀγιογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ τῆς πλαισίας, δὲν θ' ἀποτελέσῃ ἀπόλυτον ἐμπόδιον. Παρὰ ταῦτα πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλη-

σία οὐδέποτε ἐδέχθη παρομοίας ἀντιλήψεις περὶ ἀλαθῆτος.

Ἡ ὅλη μελέτη τοῦ σ. δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς συμπαθῆς προσπάθεια συμβολῆς εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν δυσκόλων, ὅσον καὶ σημαντικῶν προβλημάτων. Γνωρίζει καλῶς τὰς ὀρθοδόξους ἀπόψεις, ἀν καὶ στηρίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ρωσικὴν θεολογίαν. Πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ὅμως ὅτι ἡ ὅλη προσπάθεια τοῦ φαίνεται στηριζομένη εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πρέπει νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν καὶ νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ δεχθῆ ὑπὸ νέον πνεῦμα τὰς ἀναπτυχθείσας ὑπ' αὐτῆς παλαιὰς ἢ νέας διδασκαλίας. Δὲν νομίζομεν ὅμως ὅτι ὁ εἰρηνικὸς καὶ συμφιλιοτικὸς χαρακτήρ τῆς προσεγγίσεως εἶναι τὸ νὰ δεχθοῦν οἱ Ὀρθόδοξοι κατὰ τινὰ τρόπον ὅσα διδάσκει ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία. Ὁμοίως ὀρισμέναι διδασκαλίαι αὐτῆς δὲν δέχονται οἱ ὀρθόδοξοι ὡς ἐξ ὑπ' ἀρχῆς ὀρθὰς. Ἄν κάποτε συζητηθοῦν τὰ ζητήματα αὐτά, θὰ γίνῃ βασικὴ καὶ θεμελιώδης συζήτησις. Βεβαίως τοῦτο θὰ γίνῃ μετὰ συμφιλιοτικὸν καὶ εἰρηνικὸν πνεῦμα. Δίκαιον ἔχει ὁ σ. λέγων ὅτι θ' ἀπατηθοῦν μακροχρόνιοι προσπάθειαι μέχρις ὅτου οἱ θεολόγοι καταλήξουν εἰς δεκτὰ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν συμπεράσματα.

ΙΩΑΝ. Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν ἐνοριακῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἀγίου Δημητρίου Βόλου, 2) Ἀγίου Γεωργίου Ζαγοράς καὶ 3) Ἀγίου Ἀθανασίου Ἀλλῆς Μεριᾶς, προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 47 τοῦ Α.Ν. 2200/1940 «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ 586/1941 Ν.Δ./τος «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Α.Ν. 2200/40» ὀριζόμενα προσόντα, ἵνα ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ πιστοποιητικά.

Ἐν Βόλῳ τῆ 28 Φεβρουαρίου 1969.

† Ὁ Δημητριάδος ΗΛΙΑΣ

Ἱ. Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 46 τοῦ Α. Νόμου 2200/40 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὴν χηρεύουσαν θέσιν τακτικῆς ἐφημερίου τῆς ἐνορίας Πύργου Κιερίου, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖά μας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά ἔγγραφα τῶν προσόντων αὐτῶν, προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐνορίαν.

Ἐν Καρδίτῃ τῆ 7ῃ Μαρτίου 1969.

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἱ. Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Στερουμένων τῶν ἐνοριῶν: α) Λυκουριάς, β) Νασίων καὶ γ) Τριποτάμων τακτικῆς Ἐφημερίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ Ἀναγκαστικῆς

Νόμου 2200 «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα πιστοποιητικά, καθ' ὅσον μετὰ ταῦτα θέλομεν προβῆ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων.

Αἴγιον τῆ 20 Φεβρουαρίου 1969.

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, «Ἅγιος Νικόλαος ὁ Κυδωνιεὺς († 4 Φεβρουαρίου 868). Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Γ' τόμου τῶν Πεπραγμένων τοῦ Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου. Ἀθήναι 1968, σελ. 286-303.

Σάββα Νανᾶκου, «Ἡ ἐπὶ Κυρηνίου ἀπογραφή (Λοκ. 2,1-5). Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1968, σελ. 138.

Archiman. Anastasios Yannoulatos, The purpose and motive of Mission from an Orthodox theological point of view, Athens 1968, σελ. 39.

Μακκαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Μακαρίου Γ', Κύπρος ἡ ἅγια νῆσος. Ἀθήναι 1968, σελ. 52.

Κυρίλλῳ καὶ Μεθοδίῳ τόμος ἐόρτιος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ καὶ ἑκατοστῇ ἐτηρίδι. Μέρος δεύτερον. Ἐπιμελεία Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, καθηγητοῦ Παν/μίου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1968, σελ. 365.

Θεοδώρου Β. Κωνσταντίνου, θεολόγου, Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, Ἀθήναι ἀπ' ἑθ', σελ. 259.

Παναγιώτου Νέλλα, Νικολάου Καβάσιλα ἡ Θεομήτωρ. Τρεῖς θεομητορικὲς ὁμιλίαι. Κείμενον-Εἰσαγωγή-Νεοελληνικὴ ἀπόδοση-Σχόλια. Ἐκδόσις Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος Ἐυαγγελιστρίας Τήνου. Ἀθήναι 1968, σελ. 228.

Ἐπιφανίου Ι. Θεοδοροπούλου, πρεσβυτέρου, Ἀνέκδοτα Ἱωῆλ Γιαννακοπούλου ἀρχιμανδριτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1968, σελ. 46.

Ἀνδρέα Μ. Βοσκοῦ, θεολόγου-καθηγητοῦ, Κόψε τὰ δεσμά, Λευκωσία 1968, σελ. 120.

Ἰωάννου Δ. Καραβιδροπούλου, Δ. Θ., Ἡ ἄμαρτια κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 144.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ καὶ τῷ Ρωμαιοκαθολικισμῷ κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν. Θεσσαλονίκη 1966, σελ. 477-479.

Ἰωάννου Π. Τσικνοπούλου, καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, Κριτικὴ ἐπὶ τῆς νεοεκδοθείσης νεοελληνικῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Λευκωσία-Κύπρος 1968, σελ. 16.

Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ἀσματικὴ Ἀκολουθία καὶ Παρακλητικὸς Κανὼν τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Κυράνης. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1967, σελ. 32.

Βασιλείου Γ. Τσάκωνα, Ἡ περὶ συνειδήσεως διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Συμβολὴ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς Ἀνθρωπολογίας τοῦ Ἀπ. Παύλου. Ἐναίσιμος ἐπὶ διδασκαλία διατριβῆ, ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1968, σελ. 128.

Ἀναστασίου Π. Τίγκα, πτυχιούχου Θεολογίας, Προφητισμός. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἀθήναι 1968, σελ. 206.

Γεωργίου Α. Τσανανᾶ, βοηθοῦ Θεολ. Σχολῆς Θεσσαλονίκης, Μαρξιστικὴ ἠθικὴ καὶ Χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Β' τόμου τοῦ Σεμιναρίου Θεολόγων Θεσσαλονίκης «Ὀρθόδοξος πνευματικότης-Χριστιανισμὸς-Μαρξισμὸς». Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 51.

Γεωργίου Μπεκατώρου, Τάξις τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν 1969 κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἀθήναι 1968, σελ. 208.

Ἰωάννου Θ. Κολιτσάρα, Μόνοι μας διώχνουμε τὴ χαρά. Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθήναι 1968, σελ. 232.

Ἐνας ἄγνωστος εὐεργέτης—παιδικὸ διήγημα. Ἐκδόσεις «Ζωῆς τοῦ Παιδιοῦ», Ἀθήναι 1968, σελ. 111.

Ἀρχιμ. Ἰωάννου Γ. Ἀλεξίου, Στὸ βωμὸ τῆς πίστεως. Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθήναι 1968, σελ. 110.

Ἀρχιμ. Πέτρου Δ. Χριστοδούλια, Ὁ ἐμπνευσμένος ἡγέτης Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθήναι 1968, σελ. 151.

Εὐαγγέλου Γαλάνη, Μεγάλου Ἀρχidiaκόνου, «Ἐκ Φαναρίου...», Ἀθήναι 1968, σελ. 333.

Robert Rouquette, Une nouvelle chrétienté, Les Editions du Cerf, σελ. 221.

Παναγιώτου Ἀθαν. Ἀραμπατζῆ, Θεολόγου-Καθηγητοῦ, Μιχαὴλ Μανουσάκης (βιογραφία). Δράμα 1968, σελ. 75.

Πάτμος, Παρουσία, 1968, σελ. 80.

Μεθοδίου Κοντοστάνου, Μητροπολίτου πρ. Κερκύρας καὶ Παξῶν καὶ Διαποντίων νήσων, Ὁραματισμοὶ καὶ σπινθηρισμοί. Κέρκυρα 1968, σελ. 233.

Τοῦ Αὐτοῦ, Ἀνοικτὸν γράμμα πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Παῦλον Στ'. Κέρκυρα 1968, σελ. 45.

Ἀναστασίου Ἡλ. Δραπανιώτη, Ἐφημερίου Γεν. Νοσοκομείου «Βασιλεῦς Παῦλος», Γιὰ μιὰ σωστότερη λατρεία. Τρίτη ἐκδοσις ἐπηρεζήμενη καὶ βελτιωμένη. Ἀθήναι 1968, σελ. 95.

Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδη, Ἡρωϊκὲς προσωπικότητες τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὑπηρεσία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 19.

Γεωργίου Μαντζαρίδου, Ὁρθόδοξος πνευματικὸς καὶ θεολόγος κατὰ Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 20.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ χριστιανικὴ κοινωνία καὶ ὁ κόσμος, Θεσσαλονίκη 1967, σελ. 109.

Ἐμμανουὴλ Καρπαθίου, Μητροπολίτου Μεσημβρίας τῆς ἐπὶ Εὐξείνῳ, Ἐκκλησία Κῶ Δωδεκανήσου, τόμος πρῶτος, βιβλίον πρῶτον, Ἀθήναι 1968, σελ. 564.

Ἰωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις. Ἀνάπτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία». Ἀθήναι 1968, σελ. 80.

Τοῦ αὐτοῦ, Die V. Panorthodoxe Konferenz. (Sonderdruck aus «Theologia») 1. Athen 1968.

Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκδοσις δευτέρα ἐπηρεζήμενη. Τόμος II. Graz-Austria (Akademische Druck- u. Verlagsanstalt) 1968.

Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ δογματικὸν σύνταγμα «περὶ Ἐκκλησίας» τῆς Β' Βατικανείου Συνόδου (Constitutio Dogmatica de Ecclesia). Ἀθήναι 1969.

Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, Βίος Μεθοδίου (Μετὰφρασις), Βίος Κλήμεντος Ἀχρίδος. Θεσσαλονίκη 1968.

Ἡλία Β. Οἰκονόμου, Δ.Θ. ἐντεταλμένου ὑφηγητοῦ, Αἱ ἐν Παλαιστίνῃ ἀρχαιολογικαὶ ἐρευναι καὶ ἡ Ἁγία Γραφή. Ἐν Ἀθήναις 1969, σελ. 53+53 εἰκόνες καὶ σχέδια.

Ἀθανασίου Α. Ἀγγελοπούλου, Δ.Θ., Κριτικὴ τῆς διατριβῆς τοῦ Krste Bitoski «Ἡ δρᾶσις τῆς Μητροπόλεως Πελαγονίας 1878-1912, Σκόπια 1968». Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 55.

Jean M. Petritakis, avocat, directeur des Archives de droit canon et ecclésiastique, Collections des Νόμων Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Προσταγμάτων καὶ Χρυσобούλλων. Athènes 1968, pp. 25.

Γεωργ. [Στεφ. Γρατσέα, Δ.Θ., Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς βάσει τῶν πηγῶν. Ἀθήναι 1968, σελ. 284.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος **ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ**

† Ὁ Ἰωαννίνων **ΣΕΡΑΦΕΙΜ**

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης **ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ**

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 100 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 4 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κων. Γ. Μπονή, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ὁ νέος Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκτακτὸς Συνέλευσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1-10 Μαρτίου 1969.

Δηλώσεις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου πρὸς ἀντιπροσώπους τοῦ Τύπου.

Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μακαριώτατον.

Βιβλιοκρισίαι.

Προκηρύξεις ἐκλογῆς ἱερέων.

Νέα βιβλία.

**ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλέφ. 710.734.**